Univerzita Karlova v Praze - Filozofická fakulta
Fonetický ústav

Studijní program: FILOLOGIE

Studijní obor: FONETIKA

Jitka Veroňková

Rozdíly v průběhu základního tónu relevantní pro percepční rozlišování melodémů v češtině

Disertační práce

Svazek 1

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Zdena Palková, CSc.

Praha 2006

Dovoluji si touto cestou poděkovat prof. PhDr. Zdeně Palkové, CSc. za cenné rady a připomínky, které mi poskytla během vedení této práce.
Své rodině děkuji za podporu a pochopení.

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a veškerou použitou literaturu jsem uvedla v seznamu bibliografie.

OBSAH

1. ÚVOD 6
2. MELODICKÝ SYSTÉM ČEŠTINY 7
   2.1. MELODÉM UKONČUJÍCÍ KLESAVÝ 9
   2.2. MELODÉM UKONČUJÍCÍ STOUPAVÝ 10
   2.3. MELODÉM NEUKONČUJÍCÍ 11
   2.4. DISKUSE 12
3. METODY VÝZKUMU 13
   3.1. SYNTÉZA TEXT-TO-SPEECH 13
   3.2. ZPRACOVÁNÍ PŘIROZENÉ ŘEČI 16
   3.3. POSLECHOVÉ TESTY 19
4. ZJIŠŤOVACÍ OTÁZKA VS. NEUKONČENÁ VÝPOVĚĎ: TŘÍSLABIČNÉ TAKTY 21
   4.1. PRACOVNÍ SOUBOR KADENCÍ A TVORBA POSLECHOVÉHO TESTU 21
   4.2. ZÁKLADNÍ ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ POSLECHOVÉHO TESTU 29
   4.3. PODROBNÉ VÝSLEDKY POSLECHOVÉHO TESTU 29
   4.3.1. Hodnocení kontur z hlediska melodických typů 29
   4.3.2. Hodnocení kontur z hlediska výpovědních typů 55
   4.3.3. Další možné aspekty ovlivňující hodnocení kontur 72
5. ZJIŠŤOVACÍ OTÁZKA VS. NEUKONČENÁ VÝPOVĚĎ: ČTYŘSLABIČNÉ TAKTY 75
   5.1. PRACOVNÍ SOUBOR KADENCÍ A TVORBA POSLECHOVÉHO TESTU 75
   5.2. ZÁKLADNÍ ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ POSLECHOVÉHO TESTU 83
   5.3. PODROBNÉ VÝSLEDKY POSLECHOVÉHO TESTU 94
   5.3.1. Hodnocení kontur z hlediska melodických typů 94
   5.3.2. Hodnocení kontur z hlediska výpovědních typů 109
   5.3.3. Další možné aspekty ovlivňující hodnocení kontur 135
6. ZJIŠŤOVACÍ OTÁZKA: TŘÍSLABIČNÉ TAKTY 141
   6.1. MATERIÁL 141
   6.2. METODA ZPRACOVÁNÍ MATERIÁLU 142
   6.3. ANALÝZA PRŮBĚHU F0 143

7. OZNAMOVACÍ VĚTA VS. NEUKONČENÁ VÝPOVĚĎ 181
7.1 MATERIÁL 181
7.2 POSLECHOVÝ TEST 182
7.3. ANALÝZA PRŮBĚHU F0 184
8. SOUHRN HLAVNÍCH VÝSLEDKŮ 199
9. ZÁVĚR 210
SUMMARY 211
BIBLIOGRAFIE 212

1. ÚVOD

Práce patří do problematiky intonologie češtiny. Jejím cílem je zjištění relevantních rozdílů v průběhu základního tónu, které jsou dostatečné pro percepční rozlišení základních výpovědních kategorií v češtině.

Melodie řeči je v češtině funkčně využita. V rámci neutrálních výpovědí odlišuje ukončené a neukončené výpovědi a uvnitř výpovědí ukončených jako jediný prostředek větu oznamovací a otázku zjišťovací. Melodické průběhy některých kadencí jsou si však podobné a u některých variant může v řeči docházet k melodickým přesahům. Tato skutečnost není však v reálné komunikaci zřejmá, jelikož informace zprostředkovaná melodií je doplněna působením dalších, jazykových i nejazykových prostředků.

Zvukové vlastnosti, které jsou dostatečné pro percepční rozlišení fonologických typů výpovědí, nejsou ještě uspokojivě prozkoumány. Jsou standardizována základní melodická schémata, chybí však podrobný popis jejich konkrétních realizací.

Tato práce představuje uzavřenou etapu výzkumu, o kterém se však předpokládá, že se bude i nadále rozvíjet. Vstupní experiment (Janíková, 1997) zkoumal vybraný soubor melodických typů a zároveň ověřoval možnost použití syntetické řeči k tomuto typu analýzy. Závěry dovolují soudit, že zvolené nasměrování výzkumu přináší užitečná zjištění a je proto vhodné ho rozšířit i na další část problematiky. Hlavním zaměřením předkládané práce je rozdíl zjišťovací otázky a neukončené výpovědi, částečně ve srovnání s oznamovací větou. Konkrétně sledujeme realizaci melodémů ve tříslabičných a poté v čtyřslabičných taktech, neboť na této délce se mohou plně projevit všechny v literatuře popsané varianty kadencí. V experimentu používáme syntézu, která se pro tyto účely osvědčila. Vedle toho však analyzujeme i materiál z přirozené řeči, zejména pro rozdíl oznamovací věty a neukončené výpovědi. I zde je výzkum orientován na takty delší, nejméně tříslabičné. U většiny vzorků, jak ze syntetické, tak z přirozené řeči, je prostřednictvím percepčních testů ověřována funkční platnost zkoumaných variant pro rodilé mluvčí.

2. MELODICKÝ SYSTÉM ČEŠTINY

Větné melodii češtiny je tradičně věnována značná pozornost, viz již práce Česká kvantika, melodie a přízvuk J.Chlumského (1928) a studie Petříkovy shrnuté v díle O hudební stránce středočeské věty (1938). Z pozdějších prací je třeba uvést zejména práce M. Romportla, především K tónovému průběhu v mluvené češtině (1951) a jeho systém v Základech fonetiky (1973), a F. Daneše Intonace a věta ve spisovné češtině (1957).

Co se týká terminologie, v naší práci rozlišujeme při popisu zvukových prostředků souvislé řeči termíny intonace a melodie. Intonaci používáme v širším smyslu, viz její vymezení jako „komplexní zvukové kvality (zahrnující především tónovou a silovou modulaci)“ (Palková, 1994, s. 161). Termín melodie, melodický průběh ponecháváme pouze pro průběh základního tónu. K užívání termínu intonace viz také diskuse in Hirst and di Cristo, 1998.

Při popisu melodického systému češtiny převládá fonologický přístup. Při výkladu melodického systému se rozlišují schémata funkční a popisná. V souladu s navrhovanou stabilizací terminologie (Palková & kol., 2004) užíváme v této práci pro funkční schémata termín melodém a pro schémata popisná, jež zobrazují závaznou sekvenci výškových změn, termín kadence. Toto terminologické rozlišení bylo již dříve užito ve vysokoškolském učebním textu (Palková, 1994).

Větná melodie má v češtině tři základní funkce; užívá se jí k odlišení 1. ukončené a neukončené výpovědi, 2. oznamovací věty a zjišťovací otázky, 3. neutrální výpovědi od výpovědi citově zabarvené. Mathesius (1937) hovoří o strukturální funkci, funkci primárně modalitní a funkci sekundárně modalitní.

Popis melodického systému se opírá o neutrální výpovědi. Problematika výpovědí citově zabarvených není zatím dostatečně systematicky zpracována, vzhledem k velké variabilitě užívaných forem a obtížnosti jejich utřídění podle jednotné klasifikace.

Pro plnění prvních dvou výše uvedených funkcí se v češtině ustálily tři melodémy: 1. melodém ukončující klesavý (užívaný v oznamovacích a rozkazovacích větách a doplňovacích otázkách), 2. melodém ukončující stoupavý (užívaný v otázkách zjišťovacích) a 3. melodém neukončující (užívaný v neukončených výpovědích).

Melodém bývá v češtině realizován obvykle na posledním mluvním taktu výpovědi (ukončené i neukončené). Při umístění větného přízvuku jinam než na poslední mluvní takt, se melodém realizuje od tohoto taktu do konce výpovědi. (K termínu mluvní takt viz Palková & kol., 2004.)

Zobrazení kadencí pro jednotlivé melodémy uvádí následující přehled. Základem pro grafické znázornění je práce Danešova (1957) a Palkové (1994).

* označuje první slabiku mluvního taktu

Melodém ukončující klesavý

Kadence bezpříznaková

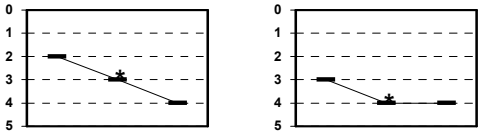

Kadence příznaková

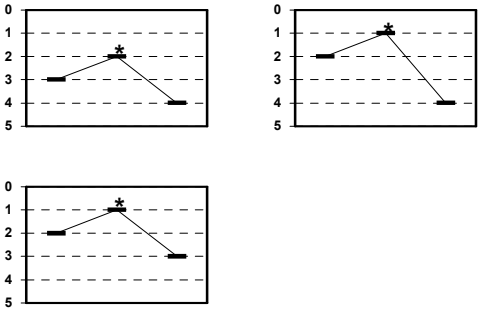

Melodém ukončující stoupavý

Kadence stoupavá

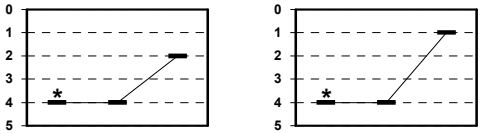

Kadence klesavo-stoupavá

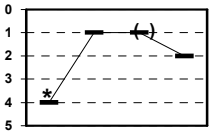

Melodém neukončující

Kadence stoupavá, bezpříznaková

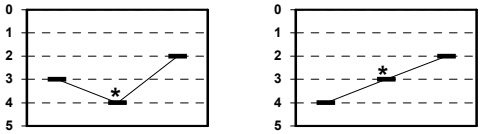

Kadence stoupavá, příznaková

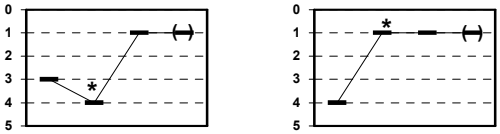

Melodém neukončující

Kadence klesavá, příznaková

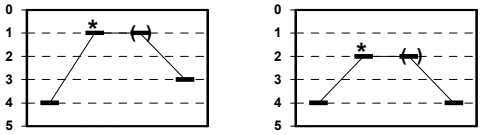

Následující charakteristiky jednotlivých melodémů vycházejí zejména z výkladů F. Daneše (1957), Z. Palkové (1994) a studie M. Romportla (1951a).

2.1. MELODÉM UKONČUJÍCÍ KLESAVÝ

Základní charakteristikou tohoto melodému je pokles melodického průběhu od přízvučné slabiky do konce výpovědi. Pokles bývá většinou postupný, zejména při realizaci melodému na větším počtu slabik. Krajní hodnoty tohoto poklesu jsou podle Romportla sexta a více než oktáva (Romportl, 1951a, s. 11).

Daneš odlišuje dvě základní kadence, a to kadenci klesavou bezpříznakovou a kadenci příznakovou. V bezpříznakové formě je přízvučná slabika umístěna na stejné úrovni jako poslední předcházející slabika nebo níž, zatímco u příznakové formy je přízvučná slabika výš než slabika předcházející. Každá forma má několik modifikací, které se odlišují velikostí poklesů mezi jednotlivými slabikami i celkovým intervalem poklesu.

U taktů nejméně tříslabičných se může plně realizovat ještě další typ kadence. Narozdíl od čistě klesavých průběhů dvou přecházejících forem má tato kadence průběh stoupavo-klesavý. Přízvučná slabika je umístěna na úrovni předchozí části věty nebo pod ní, poté následuje zvýšení a po tomto zvýšení pokles. Melodický průběh v grafickém zobrazení je zaznamenán podle Palkové (1994, s. 311).

Na tuto kadenci upozorňuje již Petřík, nazývá ji „středočeské vytýkání". Romportl Petříkův systém doplnil a upřesnil melodický průběh některých „vytýkacích" kadencí (1951a, také 1954). Daneš tuto formu nepovažuje za plně spisovnou, a proto ji do základního melodického systému nepojímá (1957, s. 48). Mluvnice češtiny I se o této kadenci zmiňuje v souvislosti s melodií citově zabarvené věty. Říká, že jde o melodém velmi ustálený, vyjadřující „slabší i silnější citové zabarvení různého druhu" (s. 89). Palková tuto kadenci nazývá kadencí důrazovou. Uvádí, že je to kadence velmi rozšířená, která není zřejmě omezená pouze na oblast středních Čech. Podobně jako kadence klesavá příznaková se tato kadence může užít pro zdůraznění obsahu výpovědi. Dle Palkové je emocionální charakter výpovědi dán spíše velikostí intervalů mezi slabikami než vlastním stoupavo-klesavým průběhem (1994, s. 311). Na rozšíření této kadence upozorňuje také Bartošek (1992).

2.2. MELODÉM UKONČUJÍCÍ STOUPAVÝ

Charakteristickým znakem melodému ukončujícího stoupavého je stoupavý průběh melodie. Užívá se u zjišťovacích otázek, které odlišuje od ostatních druhů vět, zejména od vět oznamovacích, s nimiž mají zjišťovací otázky stejnou gramatickou stavbu. Je to právě melodie, která je jediným prostředkem odlišujícím tyto dva druhy výpovědí.

U melodému ukončujícího stoupavého existují dvě různé formy, které se projevují až u taktů nejméně tříslabičných. Pro první formu je charakteristické dosažení melodického vrcholu na poslední slabice. Pro druhou formu je charakteristické stoupnutí na první slabice po přízvuku. Po ní následuje pokles. U delších taktů to může být pokles na dvou posledních slabikách, výjimečně setrvání na stejné výši (Romportl, 1951a, s. 37 – 38). Tento pokles je mnohem mírnější než předchozí stoupnutí.

Romportl uvádí, že zvýšení základního tónu je kvinta až malá sexta. (Romportl, 1951a, s. 39).

Na příkladech čtyřslabičného a pětislabičného taktu ukazuje Romportl postupné stoupání v nepřízvučných slabikách po přízvuku. Z uvedených intervalů je zřejmé, že skok mezi první a druhou slabikou je větší než mezi druhou a třetí. U pětislabičného taktu upozorňuje na zmenšení intervalů mezi slabikami při počátečním stoupání a setrvání v nejvyšší rovině po dobu dvou slabik. Poté u obou taktů následuje mírný pokles v poslední slabice. (1951a, s. 40)

Daneš nazývá melodický průběh kadencí zjišťovacích otázek antikadencí.

Diskuse se vede v otázce rozšíření těchto dvou kadencí a jejich spisovnosti.

Romportl považuje první formu za neutrální, nazývá ji „otázkový základní tvar" (1951a, s. 38). Druhou formu nepovažuje za zcela neutrální, avšak upozorňuje, že tento tvar mají otázky „vyslovené téměř neutrálně, avšak s citovým přízvukem (někdy jen nepatrným) na posledním slově, jímž je vyjádřen určitý zájem nebo jiný (většinou kladný) citový vztah mluvčího" (1951a, s. 39); Romportl tedy naznačuje jisté funkční odlišení těchto dvou forem. Stoupavo-klesavý tvar nazývá "otázkovým melodickým vytýkáním" (termínem přejatým od Petříka). (1951, s. 38) Podle Romportla jsou obě formy (stoupavá i stoupavo-klesavá) velmi běžné, stoupavo-klesavý průběh je podle něj patrně dokonce běžnější (1951a, s. 38, 40). Romportl upozorňuje na nesouhlas prof. Hály, který považuje za „normální spisovnou formu" pouze variantu stoupavo-klesavou. (1951a, s. 38 v pozn.) Později Hála hovoří o kadenci stoupavé jako o moravské regionální variantě. (1962, s. 151) Také Romportl v pozdější studii upozorňuje na odlišnou územní frekvenci v užívání obou typů kadencí; stoupavá kadence je v Čechách velmi omezená, užívá se jen v otázkách zcela neutrálních, kdežto na Moravě je velmi

rozšířená. Stoupavo-klesavá kadence je naopak v Čechách nejčastěji užívanou formou zjišťovací otázky. (1954, s. 216)

Daneš považuje obě formy za spisovné, ale co se týká funkce, ne zřetelně odlišené. „Antikadence … má ve spisovné češtině dvě podoby, tvarově zcela samostatné, ale funkčně se jevící spíše jen jako varianty s ne dost jasným rozlišením." (1957, s. 48). Podobně i nověji se obě formy považují ve spisovném jazyce za rovnocenné (Mluvnice češtiny, s. 87; Palková, 1994, s. 311)

U melodému stoupavého existují i další realizace, které nejsou součástí spisovného systému. Je to např. tzv. „pražská otázka", pro kterou je charakteristické stoupnutí již na počátku taktu, tedy na první, přízvučné slabice.

2.3. MELODÉM NEUKONČUJÍCÍ

Melodém neukončující se užívá u výpovědi, po níž ještě další výpověď následuje, nebo kterou mluvčí náhle přerušil. Narozdíl od ostatních melodémů není tento melodém tolik ustálen. „Zdá se, že v předpauzovém úseku je melodická forma daleko volnější než ve větách ukončených, že tu v nepoměrně větší míře závisí na kontextu a situaci." (Romportl, 1954, s. 218)

Podle Daneše je pro kadence neukončující, v jeho terminologii polokadence, typický pokles slabiky v předcházejícím taktu. Romportl o tomto jevu v „Tónovém průběhu ..." (1951) nehovoří. V pozdější studii říká, že „nepřízvučná slabika předcházející před přízvučnou závěrečného taktu je často hlubší než tato přízvučná slabika, nikoli však pravidelně". (1954, s. 218) Podobně se vyjadřuje i později (1973 s. 117).

Daneš pracuje se dvěma základními formami. První formu, stoupavou, a to s postupným stoupáním, považuje za bezpříznakovou. Uvádí u ní dvě varianty lišící se vzájemnou pozicí přízvučné slabiky a slabiky předchozí. U obou variant je melodický vrchol dosažen v poslední slabice. Vyčleňuje ještě příznakovou modifikaci, u které je melodický vrchol dosažen jedním velkým skokem.

Druhou formu, klesavou, považuje za příznakovou. Na slabice přízvučné je realizováno zvýšení, na slabice následující je dosaženo melodického vrcholu. Na poslední slabice je realizován pokles.

Romportl považuje za základní formu neukončené výpovědi stoupavý průběh výšky základního tónu. U tříslabičných a víceslabičných taktů je stoupání rozloženo do více slabik; toto stoupání může být v průběhu zmírněno. V závěru může nastat nepatrný pokles. (1951a, s. 49 – 50)

2.4. DISKUSE

Všechna základní popisná schémata jsou stabilizována (pouze u melodému neukončujícího se upozorňuje na jeho relativní rozkolísanost, viz 2.3). Je typizován směr melodického průběhu, tj. jeho zvýšení, snížení či setrvání na stejné úrovni. Ovšem ne vždy je situace jednoznačná. Některá schémata užívaná pro různé melodémy jsou si podobná a v reálné řeči může docházet k jejich přesahům (srov. také Beckman, 1995).

Romportl uvádí, že kadence stoupavá je dostatečně odlišena stoupnutím v poslední slabice narozdíl od postupného stoupání v neukončené výpovědi. U stoupavo-klesavého průběhu zjišťovací otázky je u delších taktů také od přízvuku postupné stoupání, melodický vrchol je však na rozdíl od neukončené výpovědi na předposlední slabice, v závěrečné nastává pokles. U melodického tvaru neukončené výpovědi je melodický vrchol v poslední slabice, pokles „bývá naznačen zcela nepatrně v závěru této slabiky, a pro zeslabení hlasu v závěru není ani jasně vnímán". (Romportl, 1951a, s. 50)

Daneš u kadencí melodému neukončujícího zdůrazňuje klesnutí slabiky před přízvučnou slabikou závěrečného taktu. O přítomnosti tohoto poklesu hovoří později i Romportl (viz výše).

Rozdíl mezi kadencemi klesavými u oznamovací věty a u neukončené výpovědi je ve velikosti poklesu a v tom, že kadence klesavá u neukončené výpovědi směřuje může mít tendenci směřovat spíše k začátku následujícího taktu. (Romportl, 1951a, s. 52)

Je třeba si v tuto chvíli položit otázku, nakolik jsou výškové změny dostatečné a výrazné pro to, aby je posluchač skutečně identifikoval a aby od sebe odlišil varianty kadencí, které se užívají k vyjadřování různých výpovědních typů.

K jednotlivým schématům chybějí soustavnější informace např. o velikosti intervalů, které by byly dostatečné pro odlišení jednotlivých melodémů. V charakteristice melodémů jsme uvedli některé údaje Romportlovy. Romportl používal metodu poslechovou i instrumentální, naměřené údaje uvádí v textu u příslušných vzorků, v souhrnu ovšem s žádnými intervaly ani jinými číselnými údaji nepracuje (1951a).

Výzkumy poslední doby, zejména na bázi syntézy dále ukázaly, že pro určení typu výpovědi v některých případech samotný melodém nestačí a že je třeba brát v úvahu širší melodický kontext. Například tatáž kontura v pozici melodému může být hodnocena odlišným způsobem v závislosti na průběhu prvního taktu (Palková & Veroňková-Janíková, 1999a, 2004). Rovněž příznakovost výpovědi nemusí být způsobena pouze užitím určitého melodického schématu, ale velkou roli hraje „velikost výškových kroků v taktu, velikost výškových kroků mezi takty a následnost směru výškových kroků v sousedících taktech" (Palková, 1997d).

Předkládaná práce je příspěvkem k této problematice.

3. METODY VÝZKUMU

3.1. SYNTÉZA TEXT-TO-SPEECH

3.1.1. Výhody zvolené metody

Jako metoda byla pro podstatnou část výzkumu zvolena počítačová syntéza. Obecnou výhodou této metody je, že lze snáze izolovat sledované parametry. K volbě přispěl i základní princip užité syntézy. Program totiž umožňuje přesně stanovit melodický průběh vět, a to zadáním hodnot výšek jednotlivých slabik; tím lze určit i velikost slabičných intervalů. Jinými slovy, lze vymodelovat věty, jejichž melodický průběh se odlišuje pouze konturou F0, a vytvořit tak v tomto ohledu pro všechny testované věty stejné percepční podmínky.

3.1.2. Obecná charakteristika použité syntézy

Již v dřívějších výzkumech prováděných ve Fonetickém ústavu FF UK v Praze se osvědčila syntéza text-to-speech vyvinutá ve spolupráci Fonetického ústavu a Ústavu radiokomunikací a elekrotechniky Akademie věd ČR (Janota & Vích, 1994, Vích & kol., 1994, Přibil, 1994, Ptáček, 1996). Jedná se o syntézu text-to-speech pracující s tzv. difony, segmenty, které byly získány z přirozeného signálu. U používaného algoritmu syntézy je odděleno modelování suprasegmentální roviny; nejdříve je vytvořen monotónní signál a teprve poté je upravována suprasegmentální rovina (Palková & Ptáček, 1994, 1995). Pro práci byla použita verze TTS96, a to její varianta TTS96MAN s manuálním vstupem.

3.1.3. Vytvoření monotónního signálu a princip modelování suprasegmentální roviny

Zadávaný text (zapsaný běžným pravopisem se speciálními znaky ze souboru ASCII pro diakritická znaménka) je automaticky transkribován podle pravidel české výslovnosti a na základě vytvořeného difonového inventáře převeden na difony. Každý difon je nositelem určitého trvání, výšky základního tónu a intenzity. Tyto hodnoty byly získány při vlastní tvorbě difonového inventáře a následně byly upraveny tak, aby při libovolné kombinaci vznikal proud řeči monotónní pro percepci. Vstupní parametry difónů je možné pomocí speciálního programu ručně korigovat, ovšem tyto úpravy nejsou nezbytné; základní hodnoty jsou bez další korekce užívány rovněž v automatické syntéze. Možnost korekce nebyla v našem výzkumu využita, neboť výsledný řetězec je pro naše účely dostatečný. Kromě toho jsme se snažili co nejvíce eliminovat počet faktorů, které by mohly v experimentu hrát roli. Je však třeba říci, že ne každá kombinace difonů je na segmentální rovině percepčně stejně přijatelná; při tvorbě testovacích vět

bylo snahou vytvořit takové věty, aby výsledný řetězec nepůsobil rušivě a neodváděl pozornost.

Vytvořený monotónní signál představuje základní rovinu 100 %, na které je dále možné modulovat průběh základního tónu. Modelování prozodie je prováděno na hierarchickém principu. Základní jednotkou, se kterou se pracuje, je mluvní takt. Z výsledků výzkumu prováděného pomocí syntézy lze usuzovat, že na modulaci taktů v češtině má často rozhodující podíl právě melodie, přičemž výškové změny nemusí být velké (Palková, 1997c). Nejdříve je vytvořen melodický průběh pro daný mluvní takt, a to zadáním hodnot F0 pro jednotlivé slabiky. V použité verzi modelování prozodie není nutné udávat další parametry, např. hodnoty pro přízvučnou slabiku. Přízvučná slabika byla na základě zvláštních pravidel modelována v dřívější verzi automatické syntézy. (Janota & kol., 1994, Palková & Ptáček, 1994). Výsledky ovšem ukázaly, že takto vytvořený signál je z percepčního hlediska málo přijatelný Melodický průběh vyšší jednotky, tj. promluvového úseku, je dán prostřednictvím F0 mluvních taktů. K modelování prozodie viz Palková, 2004, Palková & Ptáček, 1995, 1997.

3.1.4. Velikost melodických změn

Soubor kontur používaný v automatické syntéze text-to-speech pro jednotlivé melodémy je dobře diferencován, tak aby nedocházelo k pochybnostem o funkční platnosti příslušné kontury. Jelikož nám jde o zjištění minimálních rozdílů, které vedou k odlišení funkčních schémat, bylo třeba pro účely výzkumu vytvořit zcela nový soubor kontur F0.

Melodický průběh je zadáván prostřednictvím procentuálních změn monotónního signálu (viz výše). Tato základní rovina 100 % odpovídá základní frekvenci 100 Hz. Výškové změny pohybující se okolo této úrovně odpovídají odchylkám v herzích, tj. -1 % znamená snížení o 1 Hz (= 99 Hz), +1 % je zvýšení o 1 Hz (=101 Hz).

Důležitým krokem je volba vhodné velikosti výškových změn. Východiskem pro určení výškového rozsahu byl pro nás soubor kontur, jehož přijatelnost byla ověřena při použití v automatické syntéze pro vytváření neutrálních výpovědí. Soubor obsahuje relativně malé výškové změny; jedná se o změny do 6 %, výjimečně 10 % od základní roviny 100 % (pro nefinální takty), pro takty ve finální pozici promluvového úseku 8 % až 16 %, event. 20 % (Palková, 1997b, Palková & Ptáček, 1997). Vycházeli jsme z toho, že nám jde o melodické rozdíly v rámci neutrálních výpovědí, nikoli o expresivní nebo emocionální texty, a že hledáme minimální rozdíly, které vedou k rozlišení výpovědí z hlediska fonologických kategorií. Po zkušenostech s uvedenou automatickou verzí syntézy a na základě předchozích výzkumů a vlastních odposlechů bylo stanoveno pracovní rozpětí taktu na 2 % až 14 %**,** což odpovídá rozmezí 0,4 půltónu až 2,5 půltónů

(viz tab. 3.1). U kontur s jedním velkým stoupáním odpovídá tato hodnota obvykle velikosti tohoto stoupání.

Tab. 3.1. Relace výškových změn: v procentech (%), hertzích (Hz) a půltónech (pt)

Procenta	Hertze	Půltóny
1 %	1 Hz	0,2 pt
2 %	2 Hz	0,4 pt
3 %	3 Hz	0,5 pt
6 %	6 Hz	1,0 pt
10 %	10 Hz	1,7 pt
12 %	12 Hz	2,1 pt
14 %	14 Hz	2,5 pt

Jak bylo uvedeno, v pásmu okolo roviny 100 % odpovídají procentuální změny hodnotě v herzích. Pro zachování této relace byly mluvní takty umístěny vůči této rovině relativně na střed, tj. ani výrazně výš, ani výrazně níž. Minimum taktu bylo posazeno o 5 % až 8 % níž oproti základní rovině (tj. nacházelo se v pásmu -5 % až -8 %) a maximum taktu (melodický vrchol) bylo umístěno v pásmu -3 % až +5 % oproti základní rovině.

V rámci výše uvedených pásem a rozpětí byl postupně vytvářen pracovní soubor kontur. Při modelování byl pro výškové změny použit minimální krok, který program umožňuje; jeho velikost je 1 %, tj. 1 Hz (0,2 půltónu). Tento krok se pro tvorbu pracovních souborů kontur ukázal jako dostatečný, neboť umožňoval jemné odstupňování průběhu F0 v rámci melodických typů. Při zúžení souboru pracovních kontur pro vytvoření percepčních testů byla u určitých melodických typů posunuta hranice minimálního kroku na 2 %. Co se týká velikosti změn z hlediska percepční relevantnosti, vykazuje materiál syntetický oproti přirozené řeči jisté odlišnosti. Velikost melodické změny, která může být v přirozené řeči ještě zanedbatelná, může v syntetickém materiálu již percepci ovlivňovat. Výsledky poslechových testů ukazují, že hodnocení syntetických kontur, jejichž jinak totožný melodický průběh se liší pouze o 1 % ve výšce jedné slabiky, se může systematicky určitým směrem posunout.

3.2. ZPRACOVÁNÍ PŘIROZENÉ ŘEČI

Pro analýzu melodie v češtině není stabilizován způsob zápisu. V současné době se testuje možnost aplikovat systém ToBI, který byl původně určen pro zápis americké angličtiny, ale jeho užití se rozšiřuje i na jiné jazyky. Hirst a di Cristo vidí možnost širší aplikace v systému INTSINT, ovšem ani ten zatím nebyl pro češtinu systematicky vyzkoušen (Hirst & di Cristo, 1998).

Jelikož nám jde při analýze přirozeného signálu nejen o využití funkčních schémat, ale především o jejich konkrétní realizaci, byl zvolen následující způsob. Pro každou slabiku byla hledána místa relevantní pro percepci melodie; získané hodnoty F0 sloužily ke zjištění výškových změn v průběhu výpovědi a ke schematickému zobrazení F0.

Základní zpracování hrubého materiálu (sestříhání hrubých nahrávek, základní poslech, výběr vzorků, sestavení poslechového testu) probíhalo v programu CoolEdit 96 a CoolEdit 2000. K podrobné analýze materiálu byl využit program Praat, verze 4.0.53 a 4.2.07, Boersma - Weenink, 2001 – 2003. (Za konzultaci při tvorbě skriptů užívaných při zpracování zvukového materiálu v programu Praat děkuji Mgr. Janě Janouškové, Mgr. Barboře Hedbávné a J. Votrubcovi.)

3.2.1. Zobrazení průběhu F0 a jeho úpravy

U zpracovávaných vzorků byla v programu Praat na základě oscilografického a spektrografického zobrazení zvuku a percepční analýzy nejprve provedena základní segmentace na úrovni hlásek. Kromě roviny hlásek byly dále vytvořeny roviny slabik, taktů a promluvových úseků.

Následně byla automaticky vytvořena křivka zobrazující průběh F0. Pro hledání průběhu bylo zvoleno pásmo 75 Hz až 600 Hz a velikost analyzačního okna 0,01 s. Vytvořená kontura F0 se skládá z jednotlivých bodů pokrývajících znělé části signálu; jejich vzdálenost odpovídá velikosti analyzačního okna, tj. v našem případě 0,01 s.

V některých případech obsahovala zobrazená kontura F0 chyby; ukázalo se vhodné takto automaticky vytvořenou křivku upravit (srov. např. Ladefoged, 2003). Nejčastěji se jednalo o zrušení oktávových skoků, které se vždy týkaly delší sekvence a byly proto při kontrole zřetelné. K tomu byla využita funkce Kill Octave Jumps, pomocí níž program sám oktávové skoky rozpozná a průběh F0 upraví. V některých případech se původní chybnou analýzu nepodařilo tímto způsobem odstranit, proto byl průběh F0 upraven poloautomaticky. Úprava byla provedena v okně pro editaci F0 tak, že byl ručně označen chybný úsek a na něj byla následně aplikována funkce Octave Up nebo Octave Down. V některých případech se v zobrazení objevily body, které výrazně narušovaly relativně plynulý průběh F0; jednalo se o jednotlivé znělé body uvnitř neznělých sekvencí. Úprava byla provedena následujícím způsobem: v okně pro editaci průběhu F0 byl ručně označen

příslušný bod a na něj byla aplikována funkce Unvoice. Tím se příslušný bod stal neznělým a dále neovlivňoval průběh F0. (K vytváření průběhu F0 a jeho editaci viz Manuál k programu Praat, zejména kapitoly Pitch, Sound: To Pitch, Pitch Editor, Pitch: To Point Process). Bylo snahou provádět uvedené úpravy F0 v co nejmenším rozsahu a velice obezřetně, tak aby zásahem nedošlo k nežádoucímu zkreslení signálu.

Křivka F0 byla poté vyhlazena na 10 Hz, 5 Hz a 2,5 Hz, čímž bylo odstraněno kolísání v průběhu F0 způsobené mikrointonací. Pro další analýzu se ukázalo ve většině případů jako nejvhodnější vyhlazení 5 Hz. Jak k nevyhlazenému průběhu F0 tak k vyhlazeným verzím byly automatickým výpisem ke každému bodu, který tvoří průběh F0, získány následující údaje: pořadí bodu, čas bodu v sekundách a hodnota F0 v herzích.

3.2.2. Určení bodů relevantních pro pro percepci F0

3.2.2.1. Vymezení pásma pro umístění bodu

Jedním z nejdůležitějších a také nejobtížnějších kroků bylo určení bodů relevantních pro percepci melodie. Tento percepční bod byl hledán v rámci hlásky, která tvoří nukleus slabiky, tj. samohlásky nebo slabikotvorné souhlásky; pro každou slabiku byl hledán jeden bod. Bod byl určován kombinací údajů z oscilogramu, spektrogramu, dynameogramu a v neposlední řadě sluchovou kontrolou. Hodnota F0 tohoto bodu určovala F0 slabiky. Nevycházeli jsme tedy z průměrných hodnot F0 (srov. např. Volín & Skarnitzl, 2005).

Snahou bylo určit bod v jádru příslušné hlásky. Obvykle se jednalo o střední část vymezené hlásky, ne však pravidelně. Nejčastější umístění bodu je zhruba v polovině hlásky, její třetině či dvou třetinách – podle okolních hlásek, umístění hranic hlásky a směřování F0. Jádro hlásky se obtížně určovalo v případě, kdy byla vymezená hláska velice krátká nebo nedbale vyslovená.

Pomocným kritériem určování byly hodnoty intenzity. Body byly určovány v místě vysoké intenzity, nikoli však mechanicky v místě maximální intenzity. Dynamický vrchol se totiž často nacházel velice blízko hranice hlásky, nebo průběh intenzity nedosahoval v rámci příslušné hlásky žádného vrcholu, průběžně klesal nebo stoupal a vrcholu dosáhl až na okolní hlásce. Spíše se pro umístění bodu hledalo rozmezí stabilní vysoké intenzity.

3.2.2.2. Vymezení přesného umístění percepčního bodu

Program umožňuje synchronizované zobrazování více editačních oken, tj. změna v postavení kurzoru nebo označení bloku v jednom okně se projeví zároveň v ostatních oknech. Konkrétní percepční bod byl označen obvykle v editačním okně průběhu F0, tak aby jeho umístění přesně odpovídalo bodu, který tvoří linii F0, a to v synchronizaci

s editačním oknem zobrazujícím oscilogram, spektrogram a textovou část. Pro některé případy, zejména velmi krátké samohlásky, byly v průběhu F0 k dispozici např. pouze dva body, nebo se nabízené body průběhu F0 nenacházely v pásmu předem určeném pro umístění percepčního bodu, případně neodpovídaly pásmu vysoké intenzity. V takovémto případě byl zvolen jeden z nabízených bodů. Obvykle byla hodnota F0 obou bodů velmi blízká, takže volbou kteréhokoliv z nich bylo dosaženo obdobného výsledku.

Nedílnou součástí určování percepčního bodu byla sluchová kontrola, kterou bylo korigováno zejména postavení sousedních bodů, převážně jejich relativní pozice.

Ke každému určenému percepčnímu bodu byly získány následující základní údaje: umístění v textu (hláska, slabika), umístění v signálu (čas), hodnota F0 při vyhlazení 5 Hz v herzích i půltónech a hodnota intenzity v decibelech.

3.2.3. Relevantní změna melodického průběhu

Jako základní jednotku pro popis a interpretaci melodického průběhu jsme zvolili 1 půltón (k jednotkám měření základního tónu viz např. Nooteboom, 1997).

Důležitým bodem je stanovení výškové změny, kterou budeme považovat z percepčního hlediska za relevantní (viz také 2.1.4). Nooteboom ve výše uvedené studii uvádí dvě odlišné hraniční hodnoty: dle 't Harta, Colliera a Cohena mohou být bezpečně rozlišeny pouze rozdíly větší než 3 půltóny, ovšem dle Rietvelda a Gussenhovena představuje spolehlivý rozdíl pro percepci prominence již hodnota 1,5 půltónu.

J. Volín (Volín, 2001) zkoumal percepci melodie řeči u žáků základní školy. Výsledky jeho experimentu ukázaly, že pro třináctileté děti bylo snadné určit podnět, který představoval změnu o velikosti 3 půltóny. Změna o velikosti 2 půltóny byla identifikována stále dosti jistě, ovšem odhalit změnu o velikosti 1 půltón bylo pro žáky obtížné.

Za relevantní změnu v melodickém průběhu jsme pro naši analýzu stanovili hodnotu 1,5 půltónu. Průběh F0 obsahující změnu menší než 1,5 půltónu považujeme za rovný. U rovného průběhu bereme v úvahu celkové směřování taktu, hovoříme pak o tendenci klesavé, stoupavé apod. Uvedenou škálu ještě zjemňujeme a vyčleňujeme mírnou tendenci, a to pro změny 0,4 půltóny až 0,7 půltónu. Změnu do 0,3 půltónů včetně považujeme za nepatrnou; slabiky, jejichž výšky F0 se liší maximálně o 0,3 půltóny pokládáme za stejně vysoké. V některých případech považujeme za slabiky na stejné úrovni i slabiky lišící se o 0,4 půltónu, případně 0,5 půltónu.

3.2.4. Sledované charakteristiky

Při popisu průběhu základního tónu si podrobně všímáme taktu, na kterém je realizován melodém. Zaměřujeme se na tvar kadence, umístění minima a maxima taktu a výškové rozdíly mezi jednotlivými slabikami. Bereme v úvahu rovněž melodický průběh té části výpovědi, která předchází melodému (viz kap. 2, dále 6.3.3). Všímáme si vzájemného postavení taktů, ovšem nesledujeme výskyt deklinace, jejíž výzkum se pro češtinu v současné době rozvíjí (srov. Palková a kol., 2004, Volín, 2003, 2004a, 2004b).

3.3. POSLECHOVÉ TESTY

Z velké části zpracovávaného materiálu, jak syntetického, tak přirozeného, byly sestaveny poslechové testy. Jejich prostřednictvím byla ověřována funkční platnost předkládaných vzorků, konkrétně posluchači označovali, kterou z výpovědních kategorií pro ně příslušný vzorek představuje.

3.3.1. Trvání poslechového testu

Z metodického hlediska je velmi důležité zvolit vhodný poměr mezi objemem testovaných dat a trváním testu. Na jedné straně je snahou otestovat co největší vzorek materiálu. Na druhé straně je třeba omezit přetížení posluchačů; únava a pokles pozornosti by mohly vést k nežádoucímu zkreslení výsledků. Podstatnými faktory je charakter testovaného materiálu a náročnost zadané úlohy.

V našem výzkumu bylo třeba řešit otázku délky percepčních testů zejména u syntetického materiálu. Riziko, že syntetická řeč bude po určité době působit monotónně, je vysoké. Navíc v našem materiálu jde o vzorky, které jsou si velmi podobné. Dva pracovní soubory kontur, které byly pro účely výzkumu vytvořeny pomocí syntézy, jsou velmi rozsáhlé. Již předem bylo zřejmé, že nebude možné všechny vzorky otestovat a bude třeba jejich počet pro testování snížit. Při zúžení souboru pro testování se ukázalo, že počet kontur je stále vysoký. Další redukce počtu kontur by ovšem vedla k nedostatečnému množství testovaných vzorků. Proto jsme se rozhodli pro každý pracovní soubor sestavit dva paralelní poslechové testy. Rozdělení materiálu do více percepčních testů však s sebou nese i určité nevýhody; při jejich zadávání je třeba mimmojiné dbát na to, aby byly v co největší míře zajištěny srovnatelné podmínky (z hlediska akustiky, složení a počtu posluchačů apod.).

3.3.2. Vyhodnocování výsledků testu

Vyhodnocování výsledků poslechového testu lze provádět různým způsobem. U syntetických testů byly nejdříve zjišťovány údaje týkající se spolehlivosti posluchačů a

použitelnosti testu jako takového; syntetický signál, pro laické posluchače nezvyklý, mohl působit při řešení úkolu potíže.

Posluchači při hodnocení předkládaných vzorků vybírali z předem stanovených kategorií. Při zpracovávání testů bylo u každého jednotlivce zaznamenáno, kolikrát každou z nabízených kategorií využil. Součtem údajů pro příslušnou kategorii ze všech položek testu jsme získali informaci o zastoupení jednotlivých kategorií v celkovém hodnocení. Při srovnávání jednotlivých posluchačů mezi sebou jsme zjišťovali, zda se hodnocení některého z nich výrazně neodlišuje (viz kap. 4.2.2.2 a 5.2.2.2).

Základní informací, také pro vztažení výsledků ke konkrétnímu testovanému materiálu, je shoda v hodnocení jednotlivé položky, tj. to, zda byla některá z kategorií u příslušné položky využita méně či více než jiné. Podle stupně shody v rámci jedné položky byly položky rozřazeny do stanovených pásem. Základním rozlišením je, zda se v hodnocení položky ukazuje převaha určité kategorie a zda lze považovat hodnocení za rozhodnuté či nikoli. Pásma shody byla určena na základě obecnějších kritérií s ohledem na povahu konkrétního materiálu; u syntetického materiálu byla pro relevantní shodu v hodnocení položky stanovena nižší hranice než pro přirozený materiál (viz kap. 4.2.2.6, 5.2.2.6, 7.2.2). Obsazení stanovených pásem a využití jednotlivých kategorií dává další představu o rozložení materiálu v testu.

Zjištěné údaje poskytují informaci o tom, zda byla zadaná úloha pro posluchače řešitelná a zda se neobjevily některé neočekávané skutečnosti, které by omezovaly další zpracování výsledků testu. Jsou také jedním z parametrů pro stanovení podobnosti dvou paralelních verzí jednoho testu.

4. ZJIŠŤOVACÍ OTÁZKA VS. NEUKONČENÁ VÝPOVĚĎ: TŘÍSLABIČNÉ TAKTY

Cílem této části výzkumu je zjištění relevantních rozdílů v průběhu základního tónu, které jsou dostatečné pro percepční rozlišení zjišťovací otázky a neukončené výpovědi v češtině. Jak již bylo uvedeno, realizace melodických průběhů zjišťovacích otázek a neukončených výpovědí si mohou být podobné, dokonce může mezi oběma kategoriemi docházet k přesahům (viz kap. 2). Pro účely výzkumu byly počítačovou syntézou vymodelovány soubory vět s určeným melodickým průběhem. Tyto věty se staly základem percepčního testu, jejichž prostřednictvím byla zjišťována fonologická platnost příslušných kadencí pro rodilého mluvčího.

Z výsledků prvního testování provedeného v Praze v r. 1996 (Janíková, 1997, 2000) mimojiné vyplynulo, že by v pokračování výzkumu měl být brán zřetel na původ posluchačů, tj. bylo by vhodné ověřit, zda neexistuje při hodnocení kontur určitá preference, ovlivněná regionálním původem posluchačů. Jak již bylo uvedeno, dvě kadence pro zjišťovací otázku mají odlišné rozšíření; kadence stoupavá se stoupáním na konci se užívá více na Moravě, kadence stoupavo-klesavá spíše v Čechách (viz kap. 2).

Ukázalo se, že základní test je pro účely výzkumu vhodně sestavený a pro posluchače přijatelný. Proto jsme se rozhodli rozšířit posluchačskou základnu a zadat týž test v nářečně odlišných oblastech (Janíková, 2004. Dále předkládáme výsledky celého testování.

4.1. PRACOVNÍ SOUBOR KADENCÍ A TVORBA POSLECHOVÉHO TESTU

Některé varianty kadencí užívaných pro zjišťovací otázku a neukončenou výpověď se mohou plně realizovat až na taktech nejméně třídobých, proto byly pro první fázi výzkumu zvoleny třídobé takty. Předpokládáme, že melodém je realizován na posledním taktu.

Na základě standardizovaných schémat (viz kap. 2) a dalších zkušeností s přirozeným i syntetickým signálem byl stanoven soubor testovacích melodických typů, zahrnující i krajní případy realizace. V rámci těchto melodických typů (kadencí) byl prostřednictvím počítačové syntézy vytvořen pracovní soubor kontur, tak aby byly pokryty přechody mezi otázkou zjišťovací a neukončenou výpovědí. Z tohoto důvodu soubor neobsahuje všechny typy kadencí (například některé varianty neukončené výpovědi).

4.1.1. Klasifikace melodických typů

Soubor kadencí obsahuje:

a) Typy otázkové: **typ stoupavý (s počátečním průběhem rovným)** (č. 1 – viz přehled a grafické znázornění typů v grafu 4.1.), **typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)** (č. 5).

b) Typy pro neukončené výpovědi: **typ s postupným stoupáním** (č. 3) a **typ stoupavý (s koncovým průběhem rovným)** (č. 4)

c) Typy pro oznamovací věty: **typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)** (č. 6). Tento typ je vlastně extrémním případem typu stoupavo-klesavého; je považován za zvláštní případ konkluzívní kadence. Navíc byl mezi typy kadencí zařazen také **typ klesavo-stoupavý** (č. 2). Tento typ je další formou melodému ukončujícího stoupavého se stoupáním na konci. Slabika po přízvuku mírně poklesne a následující se prudce zvýší. Tento typ byl zařazen na základě ověřeného souboru kontur používaného v automatické syntéze text-to-speech (Palková, 1994-1996).

Je třeba uvést, že užité výškové intervaly jsou, vzhledem k zaměření práce, relativně malé: maximální interval stoupání a výrazného poklesu odpovídá 2,5 půltónů, interval mírného poklesu odpovídá maximálně 0,5 půltónů. Podrobněji viz kap. 3.1.2 a níže 4.1.3.

Graf 4.1. Klasifikace typů kadencí

1. typ stoupavý (s počátečním průběhem rovným)
2. typ klesavo-stoupavý (s počátečním poklesem mírným)
3. typ s postupným stoupáním
4. typ stoupavý (s koncovým průběhem rovným)
5. typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)
6. typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)

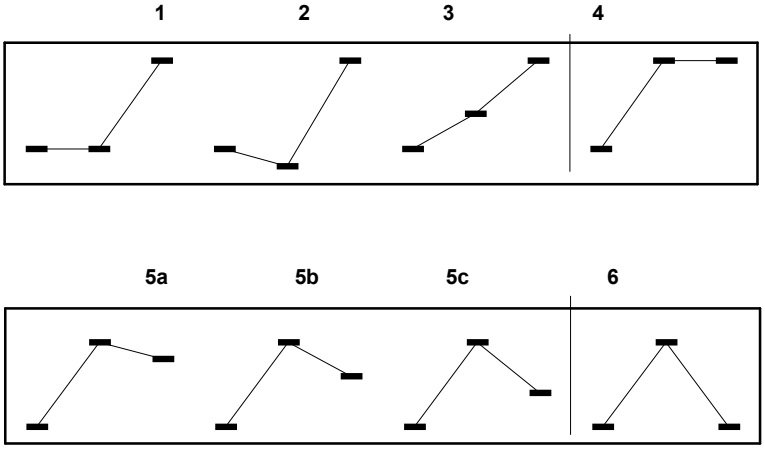

4.1.2. Podrobnější popis melodických typů

ad 1. Typ stoupavý (s počátečním průběhem rovným). Melodický průběh se na začátku nemění, výška první a druhé slabiky má stejnou hodnotu. Poté následuje skok na třetí slabiku, na které se nachází melodický vrchol.

ad 2. Typ klesavo-stoupavý. Tento typ se od předchozího liší mírným poklesem mezi první a druhou slabikou. Poté opět následuje skok na třetí slabiku, na které je realizován melodický vrchol.

ad 3. Typ s postupným stoupáním. U tohoto typu je stoupání rozloženo do dvou kroků. První zvýšení nastává mezi první a druhou slabikou, další mezi druhou a třetí. Melodického vrcholu je dosaženo v slabice třetí.

ad 4. Typ stoupavý (s koncovým průběhem rovným). U kontur tohoto typu nastává prudké zvýšení mezi první a druhou slabikou. Mezi druhou a třetí slabikou se melodický průběh nemění.

ad 5. Typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným). U tohoto typu je na začátku také stoupání, v druhé slabice dosahuje kadence melodického vrcholu. Na třetí slabice je realizován pokles.

ad 6. Typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným). Po prudkém zvýšení mezi první a druhou slabikou nastává mezi druhou a třetí slabikou pokles o stejné velikosti, tj. první a třetí slabika mají stejnou výšku. Melodický vrchol se nachází na druhé slabice.

Podle toho, na které slabice se nachází melodický vrchol, si můžeme melodické typy rozdělit takto: a) u typů č. 1, 2 a 3 je melodický vrchol realizován na poslední slabice taktu, tj. v našem případě na třetí; b) u typů č. 4, 5 a 6 je melodický vrchol realizován na slabice po přízvuku, tj. druhé slabice.

Z hlediska výškových změn mezi slabikami je u typů č. 1, 2, 4 a 5 realizováno jedno velké stoupnutí. U typu č. 6 jsou výškové skoky dva (velké stoupnutí a následný pokles o stejné velikosti). U typu č. 3 je stoupání rozloženo do dvou kroků. Podle konkrétní realizace (zejména intervalů mezi jednotlivými slabikami) se tento typ může blížit typu č. 1 nebo č. 4, tj. obsahovat jedno výrazné stoupnutí.

4.1.3. Výškový rozsah F_0 u kadencí pracovního souboru

Pro vytváření vlastních kontur jsme použili syntézu TTS96MAN, která dovoluje manuálně vymodelovat věty s předem zadaným melodickým průběhem (viz kap. 5.1). Jak již bylo uvedeno, hodnoty F0 jsou zadávány jako procentuální změny základní roviny 100 %. Tato základní rovina odpovídá základní frekvenci 100 Hz a výškové změny pohybující se okolo této úrovně odpovídají odchylkám v herzích. V rámci

vymezeného pásma byly určeny konkrétní hodnoty výšek pro jednotlivé slabiky (podrobně viz kap. 3.1.4). Pro výšku první slabiky byly stanoveny 4 hodnoty:
-5 %, -6 %, -7 % a -8 %. Výška melodického vrcholu se pohybuje v závislosti na typu kadence v rozmezí -1 % až +5 %. Dále byly určeny velikosti poklesu u kadencí stoupavo-klesavých (č. 5), a to na 1 % až 3 %. Pokles u typu klesavo-stoupavého (č. 2) je u všech kontur 1 %. Velikost intervalů mezi slabikami přepočtených na herze a půltóny uvádí tabulka 4.1.

Tab. 4.1. Výškové intervaly mezi slabikami

Výškové intervaly	V procentech	V hertzích	V půltónech (pt)
stoupání u kadencí s jedním stoupáním	2 % – 14 %	2 Hz – 14 Hz	0,4 pt – 2,5 pt
mírný pokles	1 % – 3 %	1 Hz – 3 Hz	0,2 pt – 0,5 pt

Postupnými změnami hodnot výšek pro jednotlivé slabiky taktu byly pro všechny melodické typy vytvořeny pracovní sady kontur. Vzhledem k tomu, že hledáme minimální rozdíly, které jsou dostatečné pro rozlišení melodémů, jsme pro modelování kontur volili nejmenší krok, který program umožňuje, a to 1 %. I tato změna může v syntetické řeči ovlivnit výslednou percepci melodie (viz také kap. 3.1.4).

Příklad pracovní sady uvádí tabulka 4.2. Šedě podbarvené kontury byly nakonec zahrnuty do percepčního testu. Celý pracovní soubor kontur je uveden v příloze č. 1.

Tab. 4.2. Pracovní soubor kontur (příklad)

Typ stoupavý (s počátečním průběhem rovným) (č. 1)												
1	-5	-5	+5	-6	-6	+5	-7	-7	+5	-8	-8	+5
2	-5	-5	+4	-6	-6	+4	-7	-7	+4	-8	-8	+4
3	-5	-5	+3	-6	-6	+3	-7	-7	+3	-8	-8	+3
4	-5	-5	+2	-6	-6	+2	-7	-7	+2	-8	-8	+2
5	-5	-5	+1	-6	-6	+1	-7	-7	+1	-8	-8	+1
6	-5	-5	0	-6	-6	0	-7	-7	0	-8	-8	0
7	-5	-5	-1	-6	-6	-1	-7	-7	-1	-8	-8	-1
8	-5	-5	-2	-6	-6	-2	-7	-7	-2	-8	-8	-2
9	-5	-5	-3	-6	-6	-3	-7	-7	-3	-8	-8	-3

Typ stoupavo-klesavý (č. 5), pokles 1 %												
1	-5	+5	+4	-6	+5	+4	-7	+5	+4	-8	-5	+4
2	-5	+4	+3	-6	+4	+3	-7	+4	+3	-8	+4	+3
3	-5	+3	+2	-6	+3	+2	-7	+3	+2	-8	+3	+2
4	-5	+2	+1	-6	+2	+1	-7	+2	+1	-8	+2	+1
5	-5	+1	0	-6	+1	0	-7	+1	0	-8	+1	0
6	-5	0	-1	-6	0	-1	-7	0	-1	-8	0	-1
7	-5	-1	-2	-6	-1	-2	-7	-1	-2	-8	-1	-2
8	-5	-2	-3	-6	-2	-3	-7	-2	-3	-8	-2	-3

4.1.4 Pracovní a testované kontury

Tabulka 4.3 uvádí celkové počty pracovních kontur pro jednotlivé typy kadencí (sloupec č. 3).

Tab. 4.3. Počet pracovních a testovaných kontur pro jednotlivé typy kadencí

Číslo typu	Typ kadence	Počet pracovních kontur	Počet testovaných kontur
1	Stoupavý (s počátečním průběhem rovným)	36	12
2	Klesavo-stoupavý	36	12
3	S postupným stoupáním		
	s výškou první slabiky -5 %	26	12
	s výškou první slabiky -6 %	35	12
	s výškou první slabiky -7 %	40	12
	s výškou první slabiky -8 %	45	12
4	Stoupavý (s koncovým průběhem rovným)	36	12
5	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)		
	s poklesem o 1 %	32	12
	s poklesem o 1 %	28	12
	s poklesem o 1 %	24	12
6	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)	36	12
	Celkový počet	**374**	**132**

Soubor pracovních kontur je rozsáhlý a výrazně překračuje kapacitu poslechového testu (viz kap. 3.3.1). Z pracovní sady jsme tedy vybrali kontury testovací. Při výběru jsme se snažili rovnoměrně pokrýt všechny typy kadencí. Dále jsme brali v úvahu výšku první slabiky a melodického vrcholu, u typu s postupným stoupáním (č. 3) také výšku druhé slabiky a v případě typu stoupavo-klesavého (č. 5) interval závěrečného poklesu. Dalším kritériem byla fonologická platnost kontur. Na základě subjektivního hodnocení

autorky bylo snahou pro každý typ č. 1 až č. 5 vybrat kontury hodnocené jako otázky, jako neukončené výpovědi i kontury s hodnocením nejednoznačným. Z celkového počtu 374 kontur bylo pro testování vybráno 132 kontur. I tento soubor byl stále velký, proto byly sestaveny dva symetrické testy každý o 66 položkách. V tabulce 4.2 je ve sloupci č. 4 uvedeno, kolik kontur bylo vybráno pro každý melodický typ. Přestože byl rozsah souboru pro testování zmenšen, doufáme, že zůstává pro zaměření výzkumu dostatečný.

Celkový soubor testovaných kontur je uveden v příloze č. 1. (příklad viz tab. 4.2 nahoře).

4.1.5. Testované věty

Pro testování kontur bylo zvoleno 6 vět, každá o třech mluvních taktech (viz tab. 4.4). Všechny tři mluvní takty jsou tříslabičné. Testovaná kontura je realizována na třetím, tj. posledním taktu. První dva mluvní takty mají záměrně ve všech větách stejný melodický průběh; ten byl zároveň určen tak, aby v jeho průběhu nedocházelo k velkým výškovým rozdílům. Snahou bylo, co nejvíce omezit vliv předchozí části na percepci melodému. Hodnoty výšek prvních dvou mluvních taktů jsou

+2 % 0 % -4 % / 0 % -4 % 0 % / - - -.

Co se týká vztahu rozpětí předchozí části a zkoumaného posledního taktu. Všechny výšky první slabiky posledního taktu se nacházejí pod úrovní předchozí části. Výška melodického vrcholu kontur zaujímá všechny tři možné pozice: nachází se výš, níž i na stejné úrovni.

Tab. 4.4. Testované věty

A	Diana studuje logiku
B	Ivana kupuje botasky
C	Květa to dodělá později
D	Maminka upekla bábovku
E	Milada pojede do práce
F	Učitel vypráví pohádku

Věty mají z hlediska stavby stejnou strukturu, a to: subjekt – predikát – objekt nebo subjekt – predikát – adverbiale$_{temp., loc.}$.

Věty byly dále sestaveny tak, aby výsledný řetězec působil na segmentální rovině neutrálně (viz kap. 5.1.3).

4.1.6. Položky testu a jeho sestavení

Větné konstrukce byly rovnoměrně rozloženy mezi melodické typy a v rámci typu přiřazeny ke konkrétním konturám s ohledem na hodnoty výšek jednotlivých slabik. Položku testu tvoří příslušná věta s testovanou konturou v posledním taktu. Každá věta zazněla v rámci položky celkově 3x, aby měli posluchači dostatek času na rozhodování.

Výše uvedená šestice vět se v testu opakuje, a to stále ve stejném pořadí: F, C, B, D, E, A. Podmínkou pro řazení melodických typů bylo, aby za sebou nenásledoval tentýž melodický typ. Dále byla kontrolována posloupnost kontur s ohledem na výšky jednotlivých slabik.

Na začátek testu byly zařazeny tzv. zácvičné položky, tak aby měli posluchači možnost adaptovat se na syntetický signál a vyzkoušet si řešení úkolu.

Položky byly tvořeny pomocí syntézy TTS96MAN v OS MS DOS a postupně v určeném pořadí nahrávány přes zesilovací zařízení na digitální magnetofon DAT 790. Celkové trvání každého z paralelních testů je přibližně 21 minut.

4.1.7. Instrukce pro posluchače

Cílem percepčních testů bylo zjistit, do jaké míry jsou příslušné melodické kontury pro rodilého posluchače výraznými realizacemi jednotlivých melodémů. Posluchači měli rozhodnout, zda výpověď, kterou slyší, je pro ně otázka, neukončená výpověď nebo oznamovací věta. Za neukončenou je považována výpověď, která je součástí souvětí, i výpověď, která byla přerušena. Posluchači také měli možnost označit nepřijatelnou podobu výpovědi. Pro tento případ byla vymezena kategorie „jiné“; tato kategorie měla zabránit tomu, aby kategorie neukončené výpovědi byla používána jako nouzová v těch případech, ve kterých si nebude posluchač jistý. Posluchači se museli pro jednu z možností rozhodnout, své váhání však mohli zaznamenat.

4.2. ZÁKLADNÍ ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ POSLECHOVÉHO TESTU

4.2.1. Skupiny posluchačů

První testování proběhlo v Praze v r. 1996 (Janíková, 1997). Vzhledem ke sledované charakteristice možné regionální závislosti byl test postupně zadán v Brně, Olomouci, Ostravě a znovu v Praze. (Za možnost zadání percepčních testů děkuji členům Ústavu jazykovědy a Ústavu českého jazyka FF MU v Brně, Katedřy bohemistiky FF UP a Katedry českého jazyka PdF UP v Olomouci.)

Většinu posluchačů tvoří studenti filologických oborů na filozofických fakultách a studenti učitelství na pedagogických fakultách. Skupina posluchačů je tedy homogenní z hlediska věku a vzdělání. Obě verze testu odposlechlo o něco více než 300 posluchačů (skupina Vše). Konkrétní počty v jednotlivých skupinách uvádí tabulka 4.5.

Tab. 4.5. Počet posluchačů podle místa testování

Místo testování	Praha		Praha		Brno		Olomouc		Ostrava		Vše	
Rok testování	1996		2003 - 2005		2000		2001		2001			
Verze testu	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Počet posluchačů	45	44	54	54	68	60	68	68	76	77	311	303

Při zadávání testů byl u posluchačů zjišťován jejich původ z hlediska nářečí. Podle tohoto původu byla skupina Vše rozdělena na podskupinu Čechy a podskupinu Morava (viz tab. 4.6). Motivací pro toto rozdělení je územní rozšíření variant kadencí užívaných pro zjišťovací otázku (viz kap. 2).

Tab. 4.6. Počet posluchačů podle nářečního původu

Skupina	Vše		Čechy		Morava	
Verze testu	A	B	A	B	A	B
Počet posluchačů	311	303	141	131	170	172

4.2.2. Hodnocení testu z hlediska řešitelnosti zadané úlohy

Nejdříve jsme zjišťovali, zda posluchači hodnotili testované vzorky v intencích zadání, zda byla pro ně úloha řešitelná.

4.2.2.1. Zastoupení testovaných kategorií v celkovém hodnocení

Základním údajem je zastoupení jednotlivých kategorií v celkovém hodnocení. Pro jednotlivé testy bylo zaznamenáno, kolikrát byla pro ohodnocení položek testu využita každá ze čtyř testovaných kategorií (oznamovací věta, otázka, neukončená výpověď, „jiné“). Součtem údajů z jednotlivých testů získáme celkové zastoupení jednotlivých kategorií.

Údaje týkající se zastoupení testovaných kategorií ve skupině Vše a v podskupinách Čechy a Morava uvádí tab. 4.7. Výpovědní kategorie označujeme v tabulkách takto: oznamovací věta (Ozn), otázka (Otáz), neukončená výpověď (Neuk).

Tab. 4.7. Zastoupení testovaných kategorií v celkovém hodnocení (v procentech)

	Vše				
Verze	Ozn	Otáz	Neuk	**Součet**	Jiné
A	23,2	28,8	39,1	**91,1**	8,9
B	21,7	29,7	39,0	**90,4**	9,6
A + B	22,5	29,3	39,1	**90,8**	9,2

	Čechy					**Morava**				
Verze	Ozn	Otáz	Neuk	**Součet**	Jiné	Ozn	Otáz	Neuk	**Součet**	Jiné
A	18,2	29,8	41,1	**89,1**	10,9	27,4	28,0	37,4	**92,8**	7,2
B	16,3	30,6	40,8	**87,7**	12,3	25,8	29,0	37,7	**92,5**	7,5
A + B	17,3	30,2	41,0	**88,4**	11,6	26,6	28,5	37,5	**92,6**	7,4

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše byla v 91,1 % (verze A) a v 90,4 % (verze B) pro ohodnocení výpovědi využita jedna z výpovědních kategorií, jinými slovy, věta byla označena jako oznamovací, otázka nebo neukončená výpověď. Nejvíce je v hodnocení zastoupena kategorie neukončené výpovědi, v obou verzích ve 39 %. O něco méně je využita kategorie otázka, a to ve 29 %, resp. ve 30 %. Nejméně se v hodnocení vyskytuje oznamovací věta, a to ve 23 %, resp. 22 %. V 8,9 % (verze A) a 9,6 % (verze B) byla položka označena jako „jiná“ (ke kategorii „jiné“ viz dále). V souladu s předpokladem a) převažují v hodnocení otázky a neukončené výpovědi oproti kategorii oznamovací

věta, b) zastoupení kategorie „jiné“ je proti fonologickým kategoriím nízké, c) zastoupení jednotlivých kategorií je v obou verzích A a B téměř shodné.

b) Podskupiny Čechy a Morava

Základní tendence ve využití jednotlivých kategorií jsou v obou podskupinách shodné se skupinou Vše. Větší rozdíly se projevují v kategorii oznamovací věta a „jiné“. Ve skupině Čechy je kategorie oznamovací věta využita méně, přibližně v 17 %, ve skupině Morava se její využití pohybuje okolo 26 % – 27 %. Zastoupení kategorie oznamovací věta se tak v podskupině Morava blíží zastoupení kategorie otázka. Silné zastoupení kategorie oznamovací věta je mimojiné způsobena tím, že některé položky jsou hodnocené jako oznamovací věty s velmi vysokou shodou. Ve skupině Čechy je oproti skupině Morava silnější zastoupení u kategorie „jiné“. Ve skupině Čechy se její využití dostává v obou verzích nad 10 %, zatímco ve skupině Morava dosahuje maximálně 8 %.

4.2.2.2. Kategorie „jiné“

Posluchači měli možnost prostřednictvím kategorie „jiné“ označit položky, které pro ně představují nepřijatelnou podobu výpovědi. Z hlediska celkového zastoupení kategorií byla tato možnost využita ve skupině Vše přibližně 9 % případů, v podskupině Čechy ve 12 % a v podskupině Morava v 7 % (viz výše oddíl 4.2.2.1 a níže tab. 4.8).

Dalším z ukazatelů hodnocení je to, jak se posluchači shodují v určení kategorie u jednotlivých položek, tj. jaká je výše shody u testovaných kategorií v rámci jedné položky. Žádná položka nebyla s převahou hodnocena jako „jiná“, ovšem u několika jednotlivých položek je výše shody poměrně velká. Výše maximální shody je u kategorie „jiné“ v rámci příslušné skupiny u verzí A a B obdobná, mezi skupinami se však značně liší. Ve skupině Vše činí maximální shoda u této kategorie 25 %, v podskupině Čechy 43 % a v podskupině Morava 15 %; oproti podskupině Morava je výše maximální shody v podskupině Čechy téměř trojnásobná. Podrobně viz tabulka 4.8.

Tab. 4.8. Kategorie „jiné“ (údaje v procentech)

Skupina	Vše		Čechy		Morava	
Verze testu	A	B	A	B	A	B
Celkové zastoupení	8,9	9,6	10,9	12,3	7,2	7,5
Max. shoda u položky	21,9	25,1	31,2	42,7	14,1	14,5

Důležitým kritériem je, kolikrát využili kategorii „jiné“ jednotliví posluchači v rámci svého testu. Někteří posluchači se ke kategorii „jiné“ obraceli oproti ostatním nadměrně často; část z nich vybočovala ještě v jednom směru: v jejich testech nebyla ani jedna položka ohodnocena jako oznamovací věta (viz posuny v zastoupení kategorií níže). Lze usoudit, že tito jednotlivci neřešili zadaný úkol v souladu s instrukcemi, ať už z důvodu neschopnosti akceptovat syntetický signál, nebo vlivem menší koncentrace. Abychom se vyhnuli zkreslení konečných výsledků, rozhodli jsme se z dalšího zpracování vyloučit ty testy, ve kterých byla kategorie „jiné“ označena u více než 20 % položek. Zvolený postup je shodný s postupem užitým při zpracovávání výsledků prvního testování; v tomto prvním testování činilo zastoupení kategorie „jiné“ 7,6 % (verze A), resp. 3,2 % (verze B) (Janíková, 1997, s. 38 – 39.).

Celkově bylo z dalšího zpracování vyloučeno 76 testů, 31 testů verze A a 35 testů verze B. Nicméně všechny tyto testy jsou vyhodnoceny a k výsledkům je možno kdykoliv přihlédnout. Do dalšího zpracování tak bylo zahrnuto 280 testů verze A a 268 testů verze B. Podrobně viz tabulka 4.9.

Tab. 4.9. Počet testů: testy vyloučené a testy pro další zpracování

Skupina	Vše		Čechy		Morava	
Verze testu	A	B	A	B	A	B
Počet všech testů	311	303	141	131	170	172
Počet vyloučených testů	31	35	17	11	14	24
Rozdíl (počet testů pro další zpracování)	**280**	**268**	**124**	**120**	**156**	**148**

Tabulka 4.10 uvádí zastoupení jednotlivých kategorií po vyloučení testů.

Tab. 4.10. Zastoupení kategorií v celkovém hodnocení po vyloučení testů
(v procentech)

	Vše				
Verze	Ozn	Ot	Neuk	**Součet**	Jiné
A	25,0	29,6	39,8	**94,5**	5,5
B	25,3	30,2	39,9	**95,4**	4,6
A + B	25,2	29,9	39,9	**94,9**	5,1

	Čechy					**Morava**				
Verze	Ozn	Ot	Neuk	**Součet**	Jiné	Ozn	Ot	Neuk	**Součet**	Jiné
A	21,6	30,8	41,9	**94,3**	5,7	27,7	28,6	38,2	**94,6**	5,4
B	22,2	31,1	41,7	**94,9**	5,1	27,9	29,5	38,4	**95,8**	4,2
A + B	21,9	31,0	41,8	**94,6**	5,4	27,8	29,0	38,3	**95,1**	4,9

Ve skupině Vše došlo ke snížení v zastoupení kategorie „jiné“ na přibližně 5 % a mírnému posílení všech výpovědních kategorií. Výpovědní kategorie tvoří v celkovém hodnocení 95 %; oznamovací věta 25 %, otázka 30 % a neukončená výpověď 40 %. V podskupinách došlo k větším posunům v podskupině Čechy. Využití kategorie „jiné“ se snížilo na 6 %, resp. 5 %, podobně jako v podskupině Morava (zde 5 %, resp. 4 %). Oproti ostatním kategoriím posílila v podskupině Čechy více kategorie oznamovací věty; její zastoupení je nyní 22 %.

Vyhodnotili jsme také posuny v hodnocení jednotlivých položek. Ve skupině Vše došlo u 7 položek (2 verze A, 5 verze B) k posunu ve využití jednotlivých kategorií nad 10 %. U všech se jednalo o oslabení kategorie „jiné“ a posílení kategorie oznamovací věty. Hodnocení všech těchto položek bylo již v prvním zpracování před vyloučením testů rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty, shoda se v této kategorii pouze zvýšila.

4.2.2.3. Sloučení verzí A a B v jeden test

Verze A a B byly sestaveny jako paralelní testy s rovnoměrným zastoupením melodických typů (viz 4.1.4). Testované kategorie jsou v obou verzích využity v obdobné výši (viz oddíly 4.2.2.1, tab. 4.7, a 4.2.2.2, tab. 4.10). Také hodnocení kontur je u obou verzí obdobné (viz dále kap. 4.3). Obě verze tedy můžeme považovat za srovnatelné a pro další zpracování sloučit v jeden test. Zastoupení testovaných kategorií po sloučení obou verzí je rovněž uvedeno v tabulkách 4.7 a 4.10 (řádek A + B).

4.2.2.4. Sledované skupiny posluchačů

Jak bylo uvedeno v oddílu 4.2.1, testování probíhalo ve čtyřech odlišných regionech (Praha, Brno, Olomouc, Ostrava) a během něj byl zjišťován původ posluchačů. Dosud jsme pracovali s podskupinami Čechy a Morava, vyčleněné na základě původu posluchačů. Pro orientační srovnání jsme dále vyčlenili ještě 5 menších podskupin podle místa testování (oddělené ponecháváme pražské skupiny z prvního a druhého testování, dále Praha I a Praha II). Abychom zvýšili kompaktnost skupin, byly do podskupin Praha I a Praha II zařazeny pouze testy posluchačů pocházejících z Čech, a do podskupin Brno, Olomouc a Ostrava pouze testy posluchačů pocházejících z Moravy.

Přehled skupin, jejichž hodnocení budeme v dalších oddílech a kapitolách rozebírat, uvádí tabulka 4.11. Počet posluchačů je ve skupině Vše 280, resp. 268. V podskupinách Čechy a Morava je počet posluchačů srovnatelný, průměrně 135 posluchačů pro každou verzi. Pro úplnost dodáváme, že skupina Vše je souhrnem podskupin Čechy a Morava. Naopak podskupina Čechy není souhrnem podskupin Praha I a Praha II, stejně jako podskupina Morava není souhrnem podskupin Brno, Olomouc a Ostrava.

Pozn. Výraz podskupina užíváme zejména tehdy, je-li vhodné odlišit celkovou skupinu Vše a ostatní sledované skupiny.

4.11. Počet posluchačů ve sledovaných skupinách

Skupina	Vše		Čechy		Morava	
Verze testu	A	B	A	B	A	B
Počet posluchačů	280	268	124	120	156	148

Skupina	Praha I		Praha II		Brno		Olomouc		Ostrava	
Verze testu	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Počet posluchačů	40	43	41	42	30	36	45	43	71	71

Pro hodnocení je výchozí skupinou skupina Vše. Výběrově komentujeme hodnocení v podskupinách Čechy a Morava a dále v podskupinách Praha I až Ostrava.

4.2.2.5. Shoda v hodnocení položek testu

a) Rozpětí v míře shody v hodnocení položek

U každé položky měli posluchači možnost označit jednu ze čtyř kategorií: oznamovací věta, otázka, neukončená výpověď (tj. jeden z výpovědních typů) a

kategorii „jiné“. Zjišťujeme, jak se posluchači shodují ve výběru jednotlivých možností, jinými slovy, jak se posluchači shodují v určení výpovědního typu u jednotlivých položek. V tabulce 4.12 je uvedeno rozpětí v této shodě u jednotlivých kategorií.

Tab. 4.12. Rozpětí v míře shody v hodnocení položek (v procentech)

Skupina	Vše	Čechy	Morava
Kategorie			
Oznamovací věta	1,1 - 87,7	0,8 - 85,0	0,6 - 89,9
Otázka	1,5 - 89,6	0,0 - 92,5	0,0 - 88,5
Neukončená výpověď	6,7 - 69,3	3,3 - 73,4	5,1 - 71,2
Jiné	0,7 - 12,9	0,0 - 13,7	0,0 - 12,8

Skupina	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
Kategorie					
Oznamovací věta	0,0 - 86,0	0,0 - 83,3	0,0 - 90,0	0,0 - 95,3	0,0 - 97,2
Otázka	0,0 - 97,7	0,0 - 92,9	0,0 - 88,9	0,0 - 95,3	0,0 - 87,3
Neukončená výpověď	2,3 - 85,0	4,8 - 75,6	2,8 - 86,1	0,0 - 77,8	1,4 - 67,6
Jiné	0,0 - 16,3	0,0 - 19,5	0,0 - 13,9	0,0 - 22,2	0,0 - 12,7

a) Skupina Vše

Shoda v hodnocení položek jako určitých výpovědních typů se pohybuje od 0 % do 90 %. Nejvyšší shody je dosaženo v kategorii oznamovací věta a otázka, to znamená u ukončených výpovědí. Maximální shoda je u těchto kategorií téměř totožná, u oznamovací věty činí 88 %, u otázky 90 %; jedná se o velmi vysoké shody. Z výpovědních kategorií je nejnižší maximální shoda u neukončené výpovědi, její hodnota je 69 %. Shoda mezi 60 % a 70 % představuje u syntetického materiálu sice relevantní shodu, ovšem ne tak výraznou. Maximální shoda v kategorii „jiné“ je 13 %. U této kategorie považujeme za relevantní hranici 10,0 %; maximum se tedy nachází těsně za touto hranicí. K pásmům shody podrobně viz dále.

b) Skupiny Čechy a Morava

Rozpětí výše shody je u jednotlivých kategorií v obou podskupinách obdobné jako u skupiny Vše. V rámci skupiny Čechy je nepatrný rozdíl mezi maximem dosaženým u kategorie oznamovací věty a u kategorie otázka. U oznamovací věty je nejvyšší shoda o něco nižší (85 %), u otázky o něco vyšší (93 %). U obou podskupin se maximální shoda

u kategorie neukončená výpověď dostává těsně nad 70 %. Maximum v kategorii „jiné“ je u obou podskupin obdobný, činí 14 % (Čechy), resp. 13 % (Morava).

c) Skupiny Praha I, Praha II, Brno, Olomouc a Ostrava

Základní tendence jsou obdobné jako u skupiny Vše. Ovšem mezi podskupinami se projevují jisté odlišnosti. V kategorii oznamovací věta nedosahuje v pražských podskupinách 90 %, na rozdíl od moravských podskupin. Naopak je v podskupinách Praha I, Praha II a také Olomouc vyšší maximální shoda v kategorii otázka; v těchto skupinách přesahuje maximum 90 %. V kategorii neukončená výpověď je obecně maximální shoda vyšší než jsme viděli u předchozích skupin. Nad 80 % se shoda v této kategorii dostává ve skupinách Praha I a Brno. Nejnižší maximální shoda, pouze do 70 %, je ve skupině Ostrava. Rozdíly se projevují ve výši maximální shody u kategorie „jiné“. Ve všech skupinách se maximum dostává nad 10 %; nad 15 % se dostává v obou pražských skupinách a ve skupině Olomouc. Ve skupině Olomouc dokonce přesahuje 20 %.

Údaj o maximální výši shody vypovídá o stabilitě jednotlivých výpovědních kategorií, konkrétně o poměru výpovědí ukončených oproti výpovědím neukončeným. Zastoupení kategorie neukončené výpovědi je v celkovém hodnocení nejvyšší, ovšem jednotlivé položky byly jako neukončené výpovědi hodnoceny s výrazně nižším stupněm shody.

b) Konzistentnost v hodnocení jednotlivých položek: pásma shody

Pro vyhodnocení výsledků z hlediska stupňů shody u jednotlivých kategorií v rámci jednotlivé položky bylo stanoveno několik pásem.

Za položku rozhodnutou, tj. hodnocenou s velkou shodou, považujeme položku, u které je shoda v některé z kategorií 60,0 % a vyšší. V rámci rozhodnutých položek rozlišujeme dvě podskupiny. O položkách se shodou 60,0 % až 69,9 % hovoříme jako o rozhodnutých položkách se shodou na hranici pásma, o položkách se shodou 70,0 % a více jako o rozhodnutých položkách s vysokou shodou.

Položky, u nichž nedosahuje shoda ani v jedné z kategorií 60,0 %, jsou nerozhodnuté. Nerozhodnutá položka s příklonem je taková, ve které je shoda v hodnocení jedné kategorie 50,0 % až 59,9 %. Nerozhodnutá s kolísáním je taková položka, u které se shoda v hodnocení u dvou kategorií dostává do pásma 40,0 % až 59,9 %. Ostatní položky jsou rozkolísané. Hodnocení těchto položek je rozptýlené, přibližně stejně zastoupené u všech tří odpovědí.

ba) Zastoupení položek v pásmech shody

Tab. 4.13. Počet položek v pásmech shody (v procentech)

	Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
Rozhodnuté								
Oznamovací věta								
shoda 60 % a více	**7,6**	**7,6**	**9,8**	**6,8**	**7,6**	**10,6**	**8,3**	**11,4**
shoda 70 % a více	6,8	5,3	6,8	3,8	3,8	7,6	6,8	8,3
Otázka								
shoda 60 % a více	**12,9**	**15,2**	**12,9**	**18,9**	**12,1**	**11,4**	**14,4**	**14,4**
shoda 70 % a více	7,6	8,3	6,8	11,4	6,8	6,8	6,1	8,3
Neukončená výpověď								
shoda 60 % a více	**14,4**	**22,0**	**11,4**	**34,1**	**17,4**	**16,7**	**20,5**	**8,3**
shoda 70 % a více	0,0	3,8	0,8	18,2	6,1	0,8	6,1	0,0
Součet								
shoda 60 % a více	**34,8**	**44,7**	**34,1**	**59,8**	**37,1**	**38,6**	**43,2**	**34,1**
shoda 70 % a více	14,4	17,4	14,4	33,3	16,7	15,2	18,9	16,7
Nerozhodnuté s příklonem								
1 odpověď v pásmu 50,0 % - 59,9 %								
Oznamovací věta	5,3	0,0	5,3	0,8	2,3	8,3	5,3	6,1
Otázka	6,8	6,1	7,6	5,3	9,1	3,0	5,3	7,6
Neukončená výpověď	18,9	18,9	15,9	8,3	15,9	14,4	15,2	13,6
Součet	**31,1**	**25,0**	**28,8**	**14,4**	**27,3**	**25,8**	**25,8**	**27,3**
Nerozhodnuté s kolísáním								
2 odpovědi v pásmu 40,0 % - 59,9 %								
Oznamovací věta - otázka	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0
Oznamovací věta - neukončená	0,0	1,5	3,8	0,0	4,5	3,0	2,3	3,0
Otázka - neukončená výpověď	2,3	4,5	2,3	9,1	4,5	9,1	3,0	2,3
Součet	**2,3**	**6,1**	**6,1**	**9,1**	**9,1**	**12,9**	**5,3**	**5,3**
Rozkolísané	**31,8**	**24,2**	**31,1**	**16,7**	**26,5**	**22,7**	**25,8**	**33,3**

Tabulka 4.13 uvádí, kolik položek je obsaženo ve stanovených pásmech podle stupně shody. U položek rozhodnutých a nerozhodnutých s příklonem je uvedeno obsazení jednotlivých výpovědních kategorií. V rámci rozhodnutých položek je u každé kategorie nejprve uveden celkový počet položek rozhodnutých, tj. se shodou 60,0 % a více, a dále počet položek s vysokou shodou, tj. se shodou 70,0 % a více. U položek nerozhodnutých s kolísáním jsou zvlášť uvedeny jednotlivé typy kolísání.

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše jsou rovnoměrně zastoupena 3 pásma, každé z nich obsahuje přibližně třetinu všech položek. Jedná se o položky rozhodnuté, položky nerozhodnuté s příklonem a položky rozkolísané. V rámci rozhodnutých položek tvoří téměř polovinu položky s vysokou shodou.

Co se týká jednotlivých kategorií, nejvíce jsou v pásmu rozhodnutých položek zastoupeny neukončené výpovědi a otázky, o něco méně oznamovací věty. Rozdíl mezi kategoriemi se ukazuje u počtu položek rozhodnutých s vysokou shodou. U kategorie neukončené výpovědi není žádná položka rozhodnutá s vysokou shodou (viz také maximální výše shody u této kategorie), zatímco u kategorie oznamovací věty jsou to téměř všechny položky.

V rámci položek nerozhodnutých s příklonem je nejvíce zastoupena kategorie neukončené výpovědi, a to téměř 20 % ze všech testovaných položek.

Položek nerozhodnutých s kolísáním je nepatrně, pouze 2,3 %; kolísání se projevuje pouze mezi kategoriemi otázka a neukončená výpověď.

b) Skupiny Čechy a Morava

V podskupině Morava je podobné obsazení pásem jako ve skupině Vše; rozhodnuté položky tvoří třetinu všech položek. V podskupině Čechy je položek rozhodnutých více, téměř polovina všech položek. Ovšem počet položek rozhodnutých s vysokou shodou není v podskupině Čechy výrazně vyšší než v podskupině Morava. Větší počet položek rozhodnutých ve skupině Čechy vyplývá z většího počtu položek v kategorii neukončená výpověď. Ty tvoří o něco více než 20 % materiálu; oproti skupině Morava je jejich počet téměř dvojnásobný. V rámci rozhodnutých položek se u ostatních kategorií mezi podskupinami větší rozdíly neprojevují.

Položky nerozhodnuté s příklonem a rozkolísané představují ve skupině Čechy druhou polovinu materiálu; ve skupině Morava tvoří tyto položky dvě třetiny všech položek.

Položky nerozhodnuté s kolísáním tvoří jak v podskupině Čechy, tak v podskupině Morava 6,1 %. V obou podskupinách se objevuje kolísání mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí a dále mezi otázkou a neukončenou výpovědí.

c) Skupiny Praha I, Praha II, Brno, Olomouc a Ostrava

V těchto podskupinách zaujme výrazně vyšší počet položek rozhodnutých v poskupině Praha I. Položky rozhodnuté tvoří v této podskupině 60 % materiálu; z nich je více než polovina hodnocena s vysokou shodou (tato hodnota odpovídá třetině všech položek). V ostatních podskupinách je rozmezí rozhodnutých položek 34 % (Ostrava) až 43 % (Olomouc). Rozhodnuté položky s vysokou shodou nedosahují v žádné z těchto podskupin 20 % všech položek.

Co se týká jednotlivých kategorií, mezi podskupinami nejsou výraznější rozdíly v počtu položek rozhodnutých jako oznamovací věty; v podskupinách moravských je však narozdíl od pražských podskupin většina oznamovacích vět hodnocena s vysokou shodou. Ve skupině Praha I je o něco více rozhodnutých položek v kategorii otázka než v ostatních podskupinách. Největší rozdíly se projevují v kategorii neukončená výpověď. Zatímco v podskupině Praha představují rozhodnuté neukončené výpovědi třetinu položek, v podskupině Ostrava nedosahují ani 10 %.

Počet položek nerozhodnutých s příklonem představuje ve všech podskupinách kromě podskupiny Praha I přibližně čtvrtinu všech položek.

Okolo čtvrtiny se pohybuje rovněž počet položek rozkolísaných, a to v podskupinách Praha II, Brno a Olomouc. V podskupině Praha I je počet rozkolísaných položek nižší, v podskupině Ostrava naopak vyšší.

Položek s kolísáním je ve všech skupinách nejméně, v podskupinách Praha I, Praha II a Brno se jejich počet pohybuje od 9 % do 13 %, v podskupinách Olomouc a Ostrava tvoří shodně 5 % materiálu. Ve skupině Praha I se na rozdíl od ostatních skupin neobjevuje kolísání mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí. Ve skupině Brno se naopak jako v jediné skupině objevuje kolísání mezi oznamovací větou a otázkou, pouze však u jedné položky.

4.2.2.6. Shrnutí

Výše uvedené vyhodnocení ukazuje, že posluchači obecně syntetický materiál akceptovali a že zadaná úloha, rozlišit výpovědi určitého typu, byla proveditelná. Ze zastoupení jednotlivých kategorií a obsazení pásem podle stupně shody lze usoudit, že zvolený materiál je přijatelný.

4.3. PODROBNÉ VÝSLEDKY POSLECHOVÉHO TESTU

4.3.1. Hodnocení kontur z hlediska melodických typů

V této kapitole se zaměřujeme na hodnocení kontur v rámci jednotlivých typů.

Hlavní číselné údaje jsou zpracovány v tabulkách, a to samostatně pro každý typ, resp. podtyp. Tabulky jsou vzhledem k velikosti zařazeny do přílohy (č. 3). Jejich číslování je 4.14.1 až 4.14.6; poslední číslo se shoduje s číslem melodického typu.

U každé kontury je uvedeno číslo položky, ve které byla kontura testována (sloupec Pořadí), příslušná varianta testu (A nebo B), věta, která konturu reprezentovala (A až F) a pro úplnost číslo typu, resp. podtypu. Základním údajem je shoda v hodnocení pro každou ze tří výpovědních kategorií a pro kategorii „jiné“. Zařazení do pásem podle výše shody (viz 4.2.2.6) je naznačeno barevně (viz vysvětlivky v příloze č. 3). Ve spodní části tabulky je uvedeno, jaké je celkové zastoupení testovaných kategorií v příslušném souboru kontur. O tomto zastoupení hovoříme jako o globálním procentuálním hodnocení. Dále u každé kategorie uvádíme počet položek ve vybraných pásmech shody, a to počet položek rozhodnutých, počet položek nerozhodnutých s příklonem a nerozhodnutých s kolísáním. Základním řazením kontur jednoho typu je podle výšky první slabiky a dále podle výšky melodického vrcholu.

Hodnoty výšek slabik uvádíme jako by se jednalo o absolutní hodnoty, ačkoli se jedná o procentuální změny vůči rovině 100 % (viz 5.1.4), a to jak v textu, tak v tabulkách. V procentech uvádíme velikost intervalů mezi slabikami. U kontur v textu je v závorce uvedena věta, ve které byla kontura testována.

Při rozboru se zaměřujeme na realizaci vlastního melodému. Připomínáme, že předchozí část má ve všech výpovědích stejný melodický průběh. Jak již bylo řečeno, ukazuje se, že na percepci melodému může mít melodický průběh předchozí části (viz kap. 2). Maximum prvního taktu je +2; ve vztahu k této výšce hovoříme o tom, že se kontura melodému dostává na úroveň prvního taktu, případně pod ní nebo nad ní.

Hodnoty melodických vrcholů melodémů rozdělujeme na vyšší (+3, +4, +5), případně vysoké (+4, +5), nižší (+2 až -1), případně nízké (+1, 0, -1).

Hodnocení kontur sledujeme zvlášť v několika skupinách posluchačů (viz 4.11).

4.3.1.1. Typ č. 1 stoupavý (s počátečním průběhem rovným)

Bylo testováno celkem 12 kontur, vždy po třech od každé výšky první slabiky -5 až -8. Rozpětí testovaných melodických vrcholů je -1 až +4. U každé výšky testované slabiky je jeden z testovaných vrcholů nízký a jeden vysoký. Viz tab. 4.14.1.

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše jsou 3 kontury rozhodnuté, u všech je shoda na hranici pásma.

Kontury -6 -6 0 (E) a -5 -5 +1 (D) jsou rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi (graf 4.1, modře). Melodický vrchol je u obou kontur nízký, interval stoupání činí 6 %.

Kontura -5 -5 +4 (E) je rozhodnutá jako otázka (graf 4.1, červeně). Melodický vrchol je vysoký, stoupání má velikost 9 %.

Graf 4.1. Typ č. 1: Kontury rozhodnuté

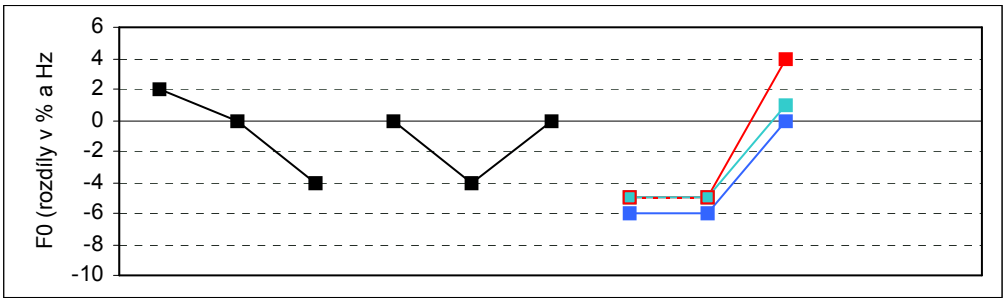

Hodnocení 4 kontur se přiklání k neukončené výpovědi. Jedná se o všechny 3 zbývající kontury s vysokým melodickým vrcholem +4 a 1 konturu s melodickým vrcholem +3 (jedinou testovanou). Interval stoupání činí u těchto kontur 8 % až 12 %.

Globální procentuální hodnocení jasně převažuje v kategorii neukončená výpověď. Shoda je dosti vysoká, těsně přesahuje 50 %.

b) Skupiny Čechy a Morava

Hodnocení se mezi skupinami liší. Ve skupině Morava je stejně jako ve skupině Vše kontura -5 -5 +4 (E) je rozhodnutá jako otázka. Shoda je těsně nad 70 %. Ve skupině Čechy se hodnocení této kontury ke kategorii otázka pouze přiklání.

Skupina Čechy naopak vykazuje větší tendenci hodnotit kontury jako neukončené výpovědi. Hodnocení rozhodnuté ve prospěch této kategorie je u obou kontur rozhodnutých ve skupině Vše a dále u zbývajících 3 kontur s melodickým vrcholem +4. Shoda však není vysoká, pouze do 65 %. U dalších 5 kontur se hodnocení k této kategorii přiklání. Ze souboru 12 testovaných kontur je tedy ve skupině Čechy u 10 kontur převaha v kategorii neukončená výpověď (u 5 je hodnocení rozhodnuté, u 5 nerozhodnuté s příklonem). Globální hodnocení je u kategorie neukončená výpověď vysoké, 57 %.

Ve skupině Morava je hodnocení rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi pouze u 1 kontury, a to se shodou těsně nad 60 %. U 3 kontur se hodnocení k této

kategorii přiklání. U 2 kontur s nízkým melodickým vrcholem, -8 -8 +1 (C) a -7 -7 0 (C) kolísá hodnocení mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí. Globální hodnocení v kategorii neukončená výpověď také převažuje, shoda činí 47 %.

c) Skupiny Praha I, Praha II, Brno, Olomouc a Ostrava

Mezi skupinami jsou v hodnocení rozdíly. Nejvíce se projevují v kategorii neukončená výpověď. Nejvýraznější rozdíl je mezi skupinou Praha I a Ostrava.

Ve skupině Praha I je i oproti ostatním skupinám naprosto jasná převaha v hodnocení kontur tohoto typu jako neukončených výpovědí. U 9 kontur je hodnocení ve prospěch této kategorie rozhodnuté. Shoda je u 5 kontur vysoká, u 4 kontur na hranici pásma; rozpětí se pohybuje od 65 % do 78 %. U 2 kontur se hodnocení k neukončené výpovědi přiklání. Globální hodnocení je u této kategorie vysoké, ve skupině Praha I přesahuje dokonce 60 %.

Ve skupině Ostrava není naopak žádná kontura ve prospěch neukončené výpovědi rozhodnutá, pouze se u 3 kontur hodnocení k této kategorii přiklání. Globální hodnocení je přesto u této kategorie nejvyšší, 43 %.

V ostatních podskupinách jsou ve prospěch neukončené výpovědi rozhodnuté 3 až 4 kontury, shoda je většinou těsně nad 60 %. Ve skupinách Brno a Olomouc jsou rozhodnuté spíše kontury s vyšší výškou první slabiky, ve skupině Praha II naopak s nižší výškou první slabiky. Hodnocení ostatních kontur se většinou ke kategorii neukončená výpověď přiklání, objevuje se však také kolísání, a to mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí, a také mezi otázkou a neukončenou výpovědí.

Ve všech skupinách kromě skupiny Praha II je u kontury -5 -5 +4 (E) hodnocení rozhodnuté ve prospěch otázky. U skupin Brno a Ostrava je tato kontura hodnocena s vysokou shodou, u skupin Praha I a Olomouc se shodou těsně nad 60 %.

Ve skupině Olomouc je u 3 kontur shoda v kategorii „jiné“ 10,0 % a vyšší.

U skupin Praha II a Olomouc přesahuje shoda v globálním hodnocení u kategorie neukončená výpověď 50 %.

Celkově se hodnocení kontur typu stoupavého s počátečním průběhem rovným přiklání k neukončené výpovědi. Hodnocení rozhodnuté se vyskytuje zejména v podskupinách českých. U nerozhodnutých kontur se hodnocení k této kategorii většinou přiklání. Hodnocení jediné kontury je rozhodnuté ve prospěch otázky.

4.3.1.2. Typ č. 2 klesavo-stoupavý

Stejně jako u typu č. 1 bylo testováno celkem 12 kontur, vždy po třech od každé výšky první slabiky -5 až -8. Rozpětí testovaných melodických vrcholů je -1 až +4. U každé výšky testované slabiky je opět jeden z testovaných vrcholů nízký a jeden vysoký. Viz tab. 4.14.2.

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše jsou 3 kontury rozhodnuté.

Kontury -6 -7 +4 (E) a -7 -8 +2 (E) jsou rozhodnuté jako otázky se shodou 75 % (graf 4.2, červeně a oranžově). Melodický vrchol je u jedné kontury vysoký, u druhé nižší, na úrovni prvního taktu. Interval stoupání je u obou větší, činí 11 % a 10 %.

Kontura -5 -6 +4 (D) je rozhodnutá ve prospěch neukončené výpovědi se shodou na hranici pásma (graf 4.2 modře). Melodický vrchol je u této kontury vysoký, interval stoupání činí 11 %.

Graf 4.2. Typ č. 2: Kontury rozhodnuté

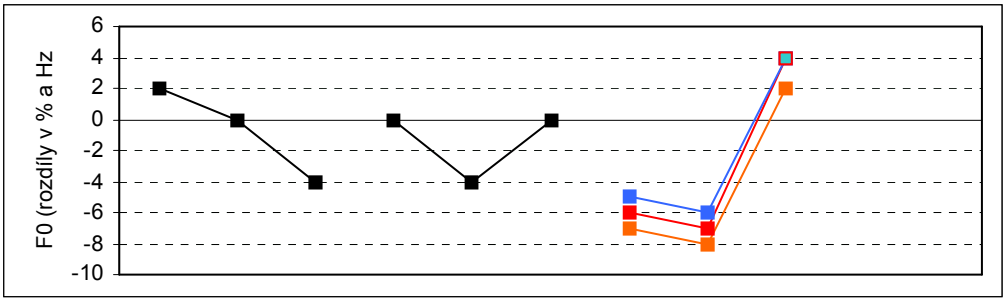

Hodnocení kontury -7 -8 +4 (A) se přiklání k otázce. Tato kontura má vysoký melodický vrchol +4 a interval stoupání také vysoký, 12 %. Je zajímavé, že přestože jsou tyto parametry pro hodnocení kontury jako otázky příznivější než u kontury -7 -8 +2 (E) (viz výše), je převaha v kategorii otázka nižší (viz také kap. 4.3.3).

Hodnocení 3 kontur se přiklání k neukončené výpovědi, u 2 z nich je melodický vrchol nízký, má hodnotu 0.

V globálním procentuálním hodnocení má převahu kategorie neukončené výpovědi, shoda u této kategorie přesahuje 40 %. Ovšem jasné rozhodnuté hodnocení se ve skupině Vše v této kategorii nevyskytuje, naopak jsou zde výrazněji hodnoceny 2 kontury jako otázky.

b) Skupiny Čechy a Morava

Hodnocení v rámci těchto skupin vykazuje jisté odlišnosti. Ve skupině Čechy je silnější tendence k hodnocení kontur jako neukončených výpovědí, ve skupině Morava spíše jako otázek.

Ve skupině Čechy je u 4 kontur hodnocení rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi, shoda je u všech na hranici pásma. Kontury mají odlišné melodické průběhy: objevují se jak nízké, tak vyšší melodické vrcholy, nižší i vyšší hodnoty výšek první slabiky. Intervaly stoupání mají široké rozpětí, od 6 % do 12 %. Převaha rozhodnutých neukončených výpovědí se odráží i ve výši shody v globálním hodnocení v této kategorii, která je vysoká, činí 49 %.

Ve skupině Morava jsou 3 kontury rozhodnuté jako otázky, 2 z nich s vysokou shodou, pouze 1 kontura je rozhodnutá jako neukončená výpověď, a to se shodou těsně nad 60 %.

c) Skupiny Praha I, Praha II, Brno, Olomouc a Ostrava

Mezi skupinami jsou opět rozdíly, podobné jako u typu č. 1.

Ve skupině Praha I je jasná převaha v hodnocení kontur tohoto typu jako neukončených výpovědí. U 6 kontur je hodnocení ve prospěch této kategorie rozhodnuté. Shoda je u 2 kontur vysoká, u 4 kontur na hranici pásma. U 3 kontur se hodnocení k neukončené výpovědi přiklání, u 1 kolísá mezi otázkou a neukončenou výpovědí. Globální hodnocení je u této kategorie vysoké, činí 57 %.

Ve skupině Ostrava není stejně jako u typu č. 1 žádná kontura ve prospěch neukončené výpovědi rozhodnutá, pouze se u 3 kontur hodnocení k této kategorii přiklání.

U zbývajících skupin (Praha II, Brno, Olomouc) jsou rozhodnuté 2 až 3 položky jako neukončené výpovědi. Z hlediska kontur se jedná o 4 kontury, 2 kontury s vyšším melodickým vrcholem a 2 kontury s nižším melodickým vrcholem.

Co se týká kategorie otázka, ve všech skupinách jsou rozhodnuté tytéž 2 kontury jako ve skupině Vše. Ve skupinách Brno a Ostrava je u těchto kontur shoda nejméně 80 %. Ve skupinách Brno a Olomouc je hodnocení rozhodnuté ještě u kontury -7 -8 +4 (A), a to těsně nad 60 %. Větší preference kategorie otázky se u těchto dvou skupin odrazila v globálním hodnocení: na rozdíl od ostatních skupin nemá žádná kategorie ve skupinách Brno a Olomouc převahu, resp. oproti skupině Ostrava je mírně posílena kategorie otázky na úkor kategorie neukončená výpověď.

Ve skupině Olomouc je u 5 kontur shoda v kategorii „jiné“ 10,0 % a vyšší.

U typu klesavo-stoupavého se objevují kontury rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi a otázky. U obou kategorií jsou kontury hodnoceny jak s vysokou shodou, tak

se shodou na hranici pásma. Ovšem výraznější shody jsou obecně u kategorie otázka. Větší tendence k hodnocení kontur jako otázek i větší shody jsou u skupin moravských. Výraznější příklon k hodnocení kontur jako neukončených výpovědí je ve skupině Praha I. Dále je třeba uvést, že ve skupině Olomouc je téměř polovina kontur hodnocena jako „jiné“ se shodou 10,0 % a vyšší.

4.3.1.3. Typ č. 3 s postupným stoupáním

Tento typ je, vzhledem k velké variabilitě melodických průběhů, zastoupen velmi silně. Celkově bylo testováno 48 kontur, vždy 12 od každé výšky první slabiky -5 až -8. U každé výšky první slabiky -5 až -7 má zhruba polovina kontur nižší výšku melodického vrcholu +1 nebo +2 a polovina vyšší výšku +3 nebo +4. U výšky první slabiky -8 převažují kontury s vyšším melodickým vrcholem +3 a +4. Shrneme-li si celkové počty kontur podle melodických vrcholů, nejvíce kontur má vysoký melodický vrchol +4 (18 kontur). Silně jsou obsazeny také vrcholy +3 (11 kontur) a +2 (10 kontur). Nízké melodické vrcholy jsou zastoupeny takto: +1 (7 kontur), 0 (2 kontury). Motivací pro testování spíše vysokých melodických vrcholů byl předpoklad, že u kontur s těmito výškami by mohlo docházet k přesahům mezi kategoriemi otázka a neukončená výpověď. Kontury se dále odlišují výškou 2. slabiky, která ovlivňuje velikost slabičných intervalů a jejich vzájemný poměr. Viz tab. 4.14.3.

a) Skupina Vše

V hodnocení se projevuje jasná převaha kategorie neukončená výpověď. Hodnocení 16 kontur, tj. třetiny, je ve prospěch této kategorie rozhodnuté. Shoda je ovšem ve všech případech pouze na hranici pásma. U dalších 16 kontur se hodnocení k této kategorii přiklání, u 3 kontur kolísá mezi otázkou a neukončenou výpovědí. Co se týká výšky první slabiky a výšky melodického vrcholu, nezdá se, že by některý z těchto parametrů sám o sobě posiloval nebo naopak oslaboval shodu u kategorie neukončená výpověď. Rozhodnuté jsou bez ohledu na výšku první slabiky kontury s vysokými i nižšími melodickými vrcholy. Ukazuje se však, že na hodnocení by mohl mít vliv vzájemný poměr intervalů mezi slabikami. V tabulce 4.15 jsou uvedeny kontury rozhodnuté, seřazené podle výše shody. V 5. sloupci jsou uvedeny velikosti 1. a 2. intervalu.

Tab. 4.15. Kontury rozhodnuté – neukončená výpověď: poměry intervalů mezi slabikami

Pořadí	Test	Věta	Kontura	1. interval (v %)	2. interval (v %)	Neuk. v. (v %)	Jiné
57	A	E	**-5 -1 2**	**4**	**3**	69,3	
38	A	D	**-8 -4 4**	4	8	67,5	
21	B	E	**-6 -3 1**	**3**	**4**	67,2	
66	B	C	**-5 0 4**	**5**	**4**	67,2	
23	B	F	**-6 -1 4**	**5**	**5**	66,4	
35	A	F	**-8 -2 3**	**6**	**5**	65,7	+
50	A	D	**-6 0 3**	6	3	65,7	
35	B	F	**-8 -1 3**	7	4	65,3	
29	B	F	**-7 -4 2**	3	6	64,9	
23	A	F	**-6 -2 1**	**4**	**3**	63,6	+
50	B	D	**-6 -1 2**	5	3	63,1	
32	A	D	**-7 -1 4**	**6**	**5**	62,9	
29	A	F	**-7 -5 3**	2	8	62,9	+
44	A	D	**-5 -1 4**	**4**	**5**	61,4	
66	A	C	**-5 -3 1**	2	4	61,1	
27	A	E	**-7 -5 1**	2	6	60,7	

Testováno bylo 10 kontur, u nichž je velikost intervalů v rámci jedné kontury podobná; hodnocení 8 z nich je rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi (viz tab. 4.15, barevný podklad). V rámci rozhodnutých kontur jsou u těchto kontur shody spíše vyšší. V grafu 4.3 jsou zobrazeny průběhy 5 kontur s nejvyššími shodami; červeně a oranžově jsou zakresleny kontury se souměrnými intervaly, modře s nesouměrnými intervaly.

U kontur -8 +2 +3 (C) a -7 +2 +3 (E) je hodnocení rozhodnuté ve prospěch otázky, a to na hranici pásma (graf 4.4). Intervaly mezi slabikami jsou u těchto kontur velmi nesouměrné. Obě mají velký počáteční interval (10 %, 9 %) a naopak druhý, závěrečný interval velmi malý (1 %). Melodický průběh se tak blíží konturám s jedním velkým stoupáním.

Graf 4.3. Typ č. 3: Kontury rozhodnuté (neukončená výpověď), výběr
Graf 4.4. Typ č. 3: Kontury rozhodnuté (otázka)

Graf 4.3

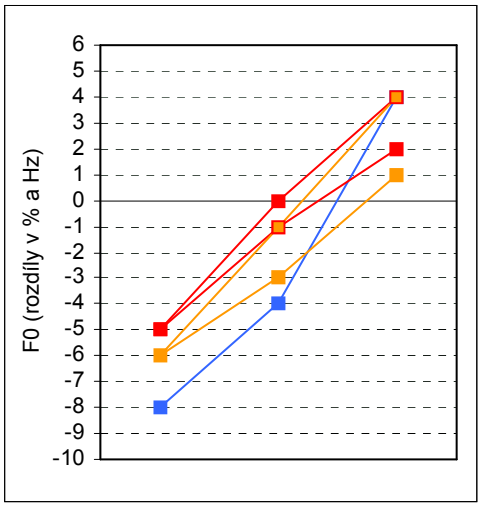

Graf 4.4

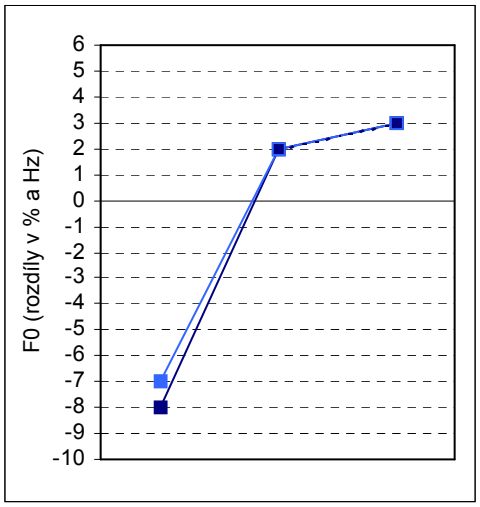

U 2 kontur se hodnocení přiklání k oznamovací větě.

3 kontury jsou hodnocené jako „jiné“ se shodou 10,0 % a vyšší.

Globální hodnocení potvrzuje příklon ke kategorii neukončená výpověď, shoda v této kategorii přesahuje 50 %.

b) Skupiny Čechy a Morava

Ve skupině Čechy se projevuje o něco větší tendence k hodnocení kontur jako neukončených výpovědí. V této skupině je 19 kontur rozhodnutých, u 5 kontur je shoda vysoká, těsně nad 70 %. Hodnocení dalších 18 kontur se k neukončené výpovědi přiklání.

Ve skupině Morava je rozhodnuté hodnocení v kategorii neukončená výpověď u 12 kontur, u 15 kontur se hodnocení k této kategorii přiklání.

c) Skupiny Praha I, Praha II, Brno, Olomouc, Ostrava

Ve všech skupinách se projevuje u kontur tohoto typu preference kategorie neukončené výpovědi. Mezi skupinami se však projevují jisté odlišnosti. Tabulka 4.16 uvádí počet kontur rozhodnutých v této kategorii a počet kontur s příklonem.

Tab. 4.16. Počet kontur: kategorie neukončená výpověď

Neukončená výpověď	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
Kontury rozhodnuté:					
shoda 60,0 % a více	29	17	16	20	11
shoda 70,0 % a více	17	6	1	5	0
Kontury s příklonem	6	10	10	13	11

Nejvíce rozhodnutých kontur ve prospěch neukončené výpovědi je ve skupině Praha I (29 kontur), nejméně ve skupině Ostrava (11 kontur). Rozdíl je ještě výraznější u počtu kontur s vysokou shodou. Ve skupině Praha I je těchto kontur více než polovina z rozhodnutých, zatímco ve skupině Ostrava ani jedna. V počtu kontur s příklonem se mezi skupinami neprojevují větší rozdíly.

Mezi skupinami jsou také menší rozdíly v počtu kontur rozhodnutých jako otázky. Nejvíce rozhodnutých otázek je ve skupině Ostrava (4 kontury), u 3 z nich je však shoda pouze těsně nad 60 %. Ve skupině Praha II nejsou naopak ve prospěch otázky rozhodnuté žádné kontury. V hodnocení se objevuje také kolísání mezi otázkou a neukončenou výpovědí; nejvíce se vyskytuje ve skupinách Praha I (6 položek) a Brno (5 položek).

U 2 kontur, a to -8 -5 0 (B) a -8 -2 0 (A) se alespoň v jedné z moravských skupin objevuje (na rozdíl od českých skupin) hodnocení rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty. Převládá shoda na hranici pásma. Obě kontury jsou si velmi podobné, výška první slabiky má hodnotu -8 a melodický vrchol je nízký, a to 0. V každé z moravských skupin se navíc objevuje kolísání mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí u 2 položek. Tento typ kolísání se objevuje také ve skupině Praha II, a to u 5 kontur. V podskupině Praha I se nevyskytuje ani hodnocení rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty ani kolísání mezi touto kategorií.

Zvláštní pozornost vyžaduje v těchto skupinách kategorie „jiné“. U každé skupiny se shoda 10,0 % a vyšší objevuje v této kategorii nejméně u jedné kontury. Celkově se jedná o 10 kontur, shoda 10,0 % a vyšší je však maximálně ve dvou skupinách. Pouze u kontury -7 -5 +3 (F) je vyšší shoda ve třech skupinách. V polovině případů, ve kterých se vyšší shoda u kategorie „jiné“ vyskytuje, se jedná o kontury rozhodnuté. Co se týká melodického průběhu, nevykazují tyto kontury jednoznačnou společnou vlastnost. Zajímavé však je, že 5 kontur z 10, tj. celá polovina, bylo testováno ve větě F a 3 kontury ve větě C (viz také kap. 4.3.3). Nejvíce kontur s vyšší shodou v kategorii „jiné“ je ve skupině Olomouc, a to 8; u 2 z nich shoda přesahuje dokonce 20 %.

Kontury typu s postupným stoupáním jsou s jasnou převahou hodnoceny jako neukončené výpovědi. U velkého počtu kontur je hodnocení ve prospěch této kategorie rozhodnuté, ovšem většinou se shodou pouze na hranici pásma. Hodnocení velké části kontur se k neukončené výpovědi přiklání. Zdá se, že k hodnocení rozhodnutému přispívá souměrnost intervalů mezi slabikami.

Ojediněle se vyskytuje hodnocení rozhodnuté rovněž ve prospěch otázky a také oznamovací věty, a to u kontur, u nichž je velikost intervalů nesouměrná.

4.3.1.4. Typ č. 4 stoupavý (s koncovým průběhem rovným)

U tohoto typu bylo testováno 12 kontur, vždy 3 od každé výšky první slabiky -5 až -8. Rozpětí testovaných melodických vrcholů je -1 až +4. U každé výšky testované slabiky je jeden z testovaných vrcholů nízký a jeden vysoký. Viz tab. 4.14.4.

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše není hodnocení ani jedné kontury rozhodnuté. U 5 kontur je hodnocení nerozhodnuté s příklonem: u 2 kontur k otázce (graf 4.5, červeně a oranžově), u 2 kontur k neukončené výpovědi (graf 4.5, modře) a u 1 kontury k oznamovací větě (graf 4.5, zeleně). Shoda v globálním hodnocení převažuje u kategorie neukončená výpověď, její výše činí 41,0 %.

Graf 4.5. Kontury nerozhodnuté s příklonem

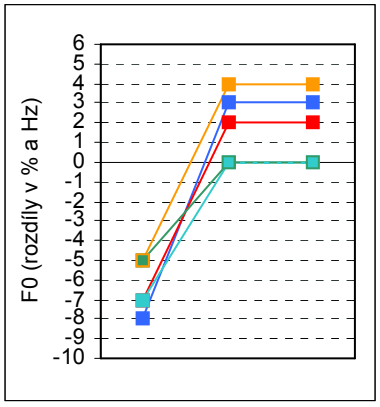

b) Skupiny Čechy a Morava

Ve skupinách Čechy a Morava se na rozdíl od skupiny Vše vyskytuje u 3 kontur hodnocení rozhodnuté, u všech je shoda na hranici pásma. 2 kontury jsou rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi: kontura -8 +3 +3 (E) je rozhodnutá ve skupině Morava, kontura -7 0 0 (E) ve skupině Čechy. Ve skupině Čechy je dále rozhodnuté hodnocení u

kontury -5 +4 +4 (B), a to ve prospěch otázky. Globální hodnocení se u obou skupin přiklání stejně jako ve skupině Vše k neukončené výpovědi. Taktéž výše shody je stejná, 41 %.

c) Skupiny Praha I, Praha II, Brno, Olomouc, Ostrava

Ve skupinách se ojediněle objevuje hodnocení rozhodnuté, a to ve prospěch všech tří kategorií. Shoda je až na výjimku na hranici pásma. Shoda ve prospěch otázky je pouze v českých skupinách. Ve skupině Praha I se častěji než v ostatních skupinách vyskytuje kolísání mezi otázkou a neukončenou výpovědí. V hodnocení 6 kontur se objevuje shoda v kategorii „jiné“ 10,0 % a více. Upozorňujeme na konturu -6 +2 +2 (C), u níž je jako u jediné kontury vyšší shoda v kategorii „jiné“ ve dvou skupinách; ve skupině Olomouc dosahuje tato shoda dokonce 20 %. U ostatních kontur se vyšší shoda vyskytuje vždy jen v jedné ze skupin. V rámci skupiny se počet těchto kontur pohybuje od 0 (skupina Ostrava) do 3 (skupina Praha I).

Hodnocení kontur typu stoupavého s koncovým průběhem rovným nevykazuje žádnou zřetelnou preferenci. Kromě skupiny Vše se v ostatních skupinách ojediněle vyskytuje hodnocení rozhodnuté, a to u všech tří kategorií. V globálním hodnocení je obecně nejvyšší shoda u kategorie neukončená výpověď.

4.3.1.5. Typ č. 5 stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)

U tohoto typu bylo testováno celkově 36 kontur, 9 od každé výšky první slabiky -5 až -8. U každé výšky první slabiky byly po třech konturách testovány závěrečné poklesy o velikosti 1 %, 2 % a 3 %. Rozpětí testovaných melodických vrcholů je -1 až +5, převahu mají vyšší melodické vrcholy. Viz tab. 4.14.5.

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše je hodnocení 12 kontur rozhodnuté ve prospěch otázky (graf 4.6), u 8 z nich s vysokou shodou. Rozpětí shody je 61 % až 90 %. Společnou charakteristikou těchto kontur je vysoký melodický vrchol, a to +5 a +4. Z 8 kontur hodnocených s vysokou shodou má 7 kontur melodický vrchol +5. Ovšem ne všechny kontury s těmito výškami melodických vrcholů jsou rozhodnuté. Vysoké melodické vrcholy se mimojiné odrážejí ve velikosti intervalu stoupání; ten činí u rozhodnutých kontur nejčastěji 10 % až 12 %. Hodnocení je rozhodnuté u kontur se všemi velikostmi závěrečných poklesů. S vyšší shodou jsou hodnoceny spíše kontury s poklesy -3 % a -2 %. Nezdá se, že by primárně ovlivňovala hodnocení výška první slabiky. Ta se ovšem odráží v intervalu stoupání na melodický vrchol. Hodnocení dalších 6 kontur se ke kategorii otázka přiklání.

Graf 4.6. Typ č. 5: kontury rozhodnuté (otázka)

Pokles 1 %

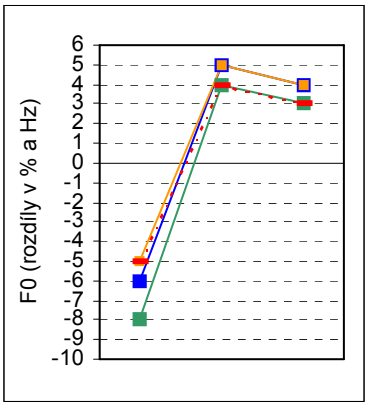

Pokles 2 %

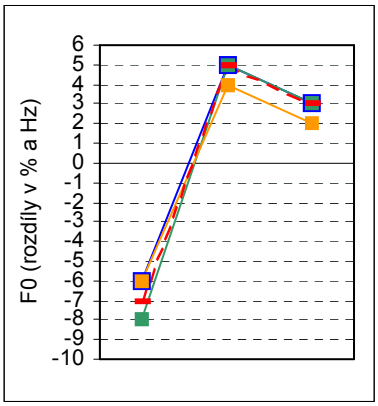

Pokles 3 %

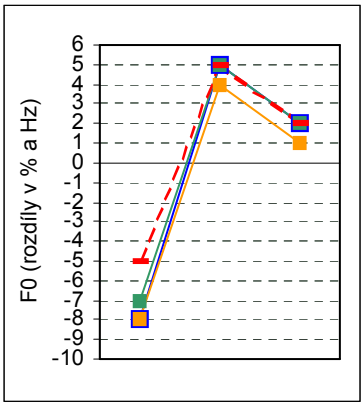

3 kontury jsou hodnoceny s příklonem k oznamovací větě.
1 kontura -6 +2 -1 (F) je hodnocena jako „jiná“ se shodou 10,0 % a vyšší.
Globální hodnocení dosahuje u kategorie otázka 50 %.

b) Skupiny Čechy a Morava

V obou skupinách jsou kontury rozhodnuté jako otázky. Větší příklon k otázkovému hodnocení je ve skupině Čechy. V této skupině je 15 kontur rozhodnutých, z toho 10 s vysokou shodou, tj. dvě třetiny. Ve skupině Morava je to 11 kontur, z toho 6 s vysokou shodou, což představuje polovinu rozhodnutých kontur. Porovnáme-li výši shody u jednotlivých kontur, je shoda ve skupině Čechy u všech kontur vždy o něco větší než ve skupině Morava, i když převažují rozdíly pouze do 10 %. Ve skupině

Čechy přesahuje, na rozdíl od skupiny Morava, shoda v globálním hodnocení v kategorii otázka 50 %.

Další odlišnost spočívá ve využití kategorie oznamovací věta. Na rozdíl od skupiny Čechy se ve skupině Morava hodnocení 4 kontur k této kategorii přiklání a hodnocení kontury -6 +1 -1 (D) je dokonce ve prospěch této kategorie rozhodnuté, a to se shodou těsně nad 60 %.

c) Skupiny Praha I, Praha II, Brno, Olomouc, Ostrava

U všech skupin převažuje hodnocení ve prospěch otázky. V počtu rozhodnutých kontur se vyčleňuje skupina Praha I, ve které je 18 kontur rozhodnutých, z toho 13 s vysokou shodou, tj. 70,0 % a více. Ostatní skupiny se počtem rozhodnutých kontur neliší, jejich počet se pohybuje od 10 (Brno) do 13 (Praha II a Olomouc). Ve všech skupinách je nejméně polovina z nich hodnocena s vysokou shodou. Maximální výše shody je ve všech skupinách velmi vysoká, ve skupinách Brno a Ostrava přesahuje 80 %, v ostatních skupinách dokonce 90 %.

V moravských skupinách je více než v českých zastoupena kategorie oznamovací věta. U tří kontur se vždy v jedné skupině objevuje hodnocení rozhodnuté ve prospěch této kategorie. Jedná se o konturu -8 -1 -2 (D), hodnocenou jako oznamovací věta ve skupině Ostrava, a to s vysokou shodou, 75 %. V ostatních skupinách je hodnocení této kontury rozkolísané. Dále jsou jako oznamovací věty hodnoceny kontury -7 +1 -2 (F) (skupina Brno) a -6 +1 -1 (D) (skupina Ostrava), a to se shodou na hranici pásma. U obou se v dalších skupinách vyskytuje příklon ke kategorii oznamovací věta. Společnou charakteristikou těchto kontur je nízký melodický vrchol. Kontury -7 +1 -2 (F) a
-8 -1 -2 (D) jsou vždy ve dvou případech hodnoceny také jako „jiné“ se shodou 10,0 %.

V hodnocení se objevuje také kolísání mezi otázkou a neukončenou výpovědí, nejčastěji u kontur s poklesem -1 %. Ze skupin se nejvíce vyskytuje ve skupině Brno (5 případů).

Ve skupině Brno se také objevuje jediný případ kolísání mezi otázkou a oznamovací větou, a to u kontury -8 +2 +1 (C).

Kromě 2 výše uvedených kontur se v souboru vyskytuje u dalších 8 kontur shoda v kategorii „jiné“ 10,0 % a vyšší. Pouze u kontury -6 +2 -1 (F) (viz skupina Vše) je vyšší hodnocení v této kategorii ve třech skupinách, u ostatních kontur je to maximálně ve dvou skupinách. Nejvíce se toto hodnocení projevuje ve skupině Olomouc (5 kontur), nejméně ve skupině Ostrava (1 kontura). V ostatních skupinách se vyšší hodnocení v kategorii „jiné“ vyskytuje u 3 položek. U většiny kontur je nižší melodický vrchol. 6 kontur z 10 má výšku první slabiky -8. Naopak se toto hodnocení neobjevuje u kontur s výškou první slabiky -5.

Rozdíly mezi skupinami se odrážejí také v globálním hodnocení. Ve skupině Praha I dosahuje shoda v kategorii otázka 60 %, ve skupině Praha II je těsně nad 50 %. Ze skupin moravských, ve kterých se globální hodnocení dostává nad 40 %, je nejvyšší shoda v této kategorii ve skupině Olomouc.

Kontury typu stoupavo-klesavého (s koncovým poklesem mírným) jsou obecně hodnoceny jako otázky. Rozhodnuté hodnocení je zejména u kontur s vysokými melodickými vrcholy +5 a +4. Interval stoupání činí u rozhodnutých kontur nejčastěji 10 % až 12 %. S vyšší shodou jsou hodnoceny spíše kontury s poklesy -3 % a -2 %. Výše shody je u některých kontur velmi vysoká, v podskupinách přesahuje i 90 %.

V podskupinách se ojediněle objevuje i hodnocení ve prospěch oznamovací věty.

4.3.1.6. Typ č. 6 stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)

U tohoto typu bylo testováno celkem 12 kontur, vždy po třech od každé výšky první slabiky -5 až -8. Rozpětí testovaných melodických vrcholů je -1 až +4. U každé výšky testované slabiky je opět jeden z testovaných melodických vrcholů nízký a jeden vysoký. Viz tab. 4.14.6.

a) Skupina Vše

Hodnocení 10 kontur je rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty. Pouze u jedné z nich je shoda na hranici pásma (graf 4.7 B, tmavě modrá), u ostatních je shoda nejméně 75 %. Maximální výše shody činí 88 %. Shody 80 % a více jsou u kontur s nízkými melodickými vrcholy -2 až 0 a spíše menším intervalem stoupání (a tím i závěrečného poklesu), viz graf 4.7 A. Ten činí u těchto kontur nejčastěji 6 %. Kontury se shodou 70 % až 79 % mají i vyšší melodické vrcholy, jejich rozpětí je +1 až +4 (viz graf 4.7 B). Intervaly stoupání jsou větší než u předchozích kontur, činí 8 % až 10 %.

Hodnocení kontury -8 +2 -8 (E) se ke kategorii oznamovací věta pouze přiklání. Hodnocení kontury -5 +2 -5 (F) je rozkolísané.

U dvou kontur se v kategorii „jiné“ objevuje shoda 10,0 % a vyšší: -8 +2 -8 (E) (ta je hodnocena s vyšší shodou jako „jiná“ ve většině sledovaných skupin) a -6 +3 -6 (U).

Globální hodnocení má v kategorii oznamovací věta jasnou převahu, výše shody činí 74 %.

Graf 4.7. Typ č. 6: kontury rozhodnuté (oznamovací věta)

A: Shoda 80 % a více

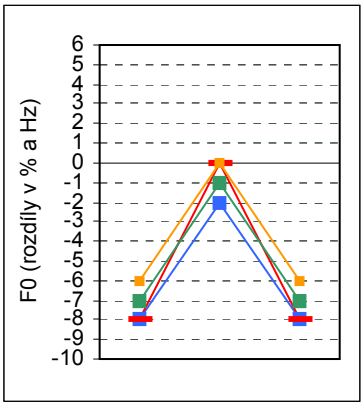

B: Shoda 60 % až 79 %

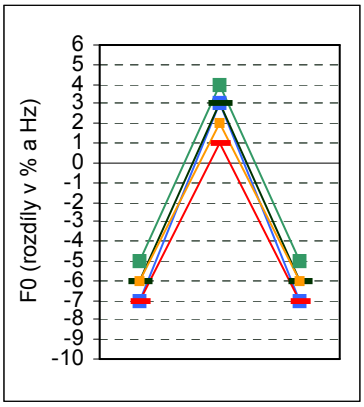

b) Skupiny Čechy a Morava

U obou skupin je taktéž jasná převaha kategorie oznamovací věty. O něco zřetelnější je tato převaha ve skupině Morava. V této skupině je hodnocení rozhodnuté u 11 kontur, u 9 z nich je shoda vysoká. Ve skupině Čechy je hodnocení rozhodnuté u 10 kontur, vysoká shoda je u 7 z nich. Porovnáme-li výši shody u jednotlivých kontur zjistíme, že shoda je vždy větší ve skupině Morava. To se projevuje i na výši shody v globálním hodnocení. U obou skupin je shoda v kategorii oznamovací věta vysoká, ovšem ve skupině Čechy činí „pouze“ 68 % oproti 79 % ve skupině Morava. Dalším rozdílem je počet kontur se shodou v kategorii „jiné“ 10,0 % a vyšší. Ve skupině Čechy se tato shoda vyskytuje u 4 kontur, ve skupině Morava u 1 kontury.

c) Skupiny Praha I, Praha II, Brno, Olomouc, Ostrava

Ve všech skupinách opět převažuje rozhodnuté hodnocení ve prospěch oznamovací věty. Mezi skupinami jsou však rozdíly zejména ve výši shody.

Nejmenší shody jsou ve skupinách pražských. V obou skupinách je 9 rozhodnutých kontur, z toho pouze 5 kontur je hodnoceno s vysokou shodou. Globální hodnocení v kategorii oznamovací věta je u obou nad 60 %. Co se týká poměru výše shody mezi těmito skupinami, kontury s nižšími výškami první slabiky -7 a -8 jsou hodnoceny s vyšší shodou ve skupině Praha I, kontury s vyššími výškami první slabiky -5 a -6 jsou hodnoceny s vyšší shodou ve skupině Praha II.

O něco vyšší shody než ve skupinách pražských jsou ve skupinách Brno a Olomouc. V těchto skupinách je 11, resp. 10 kontur rozhodnutých, z toho 9 kontur (tedy téměř všechny) je hodnoceno s vysokou shodou. Globální hodnocení přesahuje u obou skupin v kategorii oznamovací věta 70 %.

Nejvyšší shody jsou ve skupině Ostrava. Z 11 rozhodnutých kontur jich je 10 hodnoceno s vysokou shodou. Shoda v hodnocení většiny kontur je nejvyšší právě v této skupině. Globální hodnocení se v kategorii oznamovací věta dostává v této skupině nad 80 %.

8 kontur je hodnoceno v kategorii „jiné“ se shodou 10,0 % a vyšší. Shoda je maximálně ve 3 skupinách najednou. Nejvíce těchto kontur je ve skupině Praha II (5 kontur), dále ve skupině Olomouc (4 kontury) a ve skupině Praha I (3 kontury). Ve skupinách Praha II a Olomouc mají až na výjimku všechny kontury s vyšší shodou v kategorii „jiné“ výšku první slabiky nižší, -7 nebo -8.

Kontury typu stoupavo-klesavého (s koncovým poklesem výrazným) jsou s jasnou převahou hodnoceny jako oznamovací věty.

4.3.2. Hodnocení kontur z hlediska výpovědních typů

V této kapitole nás zajímá, které melodické typy se uplatňují v hodnocení kontur jako určitých výpovědních typů. Základem je hodnocení rozhodnuté, tj. se shodou v jedné kategorii nejméně 60,0 %, nikoli pouhý příklon k příslušné kategorii.

U každé z kategorií je nejdříve uveden počet rozhodnutých položek pro jednotlivé melodické typy. Záměrně hovoříme o položkách, nikoli o konturách, neboť počty jsou uvedeny pro každou ze sledovaných skupin bez ohledu na to, jaká je mezi podskupinami shoda ve výběru konkrétních kontur. Počty jsou uváděny v absolutních hodnotách (připomínáme, že testovaný počet kontur je 132).

Základem je rozbor konkrétního melodického průběhu rozhodnutých kontur. Pro každou kategorii je uveden přehled kontur, jejichž hodnocení je rozhodnuté alespoň v jedné ze sledovaných skupin. Východiskem je však hodnocení ve skupině Vše. Přehled je uváděn v tabulkách, které mají nejméně dvě varianty, lišící se způsobem řazení: v jedné variantě jsou kontury řazeny podle výše shody ve skupině Vše, ve druhé podle melodických typů. V tabulkách je opět použito barevné značení pro odlišení pásem podle výše shody (viz příloha č. 3).

4.3.2.1. Oznamovací věta

Tab. 4.17. Počet rozhodnutých položek dle typů (oznamovací věta)

Melodický typ	Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
1	0	0	0	0	0	0	0	0
2	0	0	0	0	0	1	0	0
3	0	0	1	0	0	1	1	2
4	0	0	0	0	1	0	0	0
5	0	0	1	0	0	1	0	2
6	10	10	11	9	9	11	10	11
Součet	**10**	**10**	**13**	**9**	**10**	**14**	**11**	**15**
Součet (%)	**7,6**	**7,6**	**9,8**	**6,8**	**7,6**	**10,6**	**8,3**	**11,4**

Počet položek u jednotlivých melodických typů, jejichž hodnocení je rozhodnuté v kategorii oznamovací věta, uvádí tab. 4.17.

Počet rozhodnutých položek se pohybuje nejčastěji okolo 8 %. Nejvíce jich patří k typu č. 6. Výjimečně, v podskupinách, se objevuje hodnocení rozhodnuté i v dalších typech. Obecně má něco větší zastoupení kategorie oznamovací věty v moravských skupinách.

V tabulce 4.18 A, B a C je uvedeno, které konkrétní kontury jsou rozhodnuté jako oznamovací věty. Ve variantě A jsou kontury řazeny podle výše shody ve skupině Vše. Tabulka B je rozdělena do 2 částí; v části B1 jsou uvedeny pouze kontury rozhodnuté ve skupině Vše, v části B2 jsou uvedeny kontury, u nichž je hodnocení rozhodnuté pouze v některé z podskupin. Kontury jsou v každé části seřazeny podle melodických typů. Ve variantě C jsou seřazeny podle melodických typů všechny kontury dohromady.

Tab. 4.18. Kontury rozhodnuté: oznamovací věta

A: Řazení dle výše shody ve skupině Vše

Pořadí	Verze	Věta	Typ	Kontura			Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
24	B	C	6	-7	-1	-7	**87,7**	**85,0**	**89,9**	**86,0**	**83,3**	**83,3**	**95,3**	**90,1**
70	A	A	6	-8	0	-8	**83,2**	**75,0**	**89,7**	**72,5**	65,9	**88,9**	**88,9**	**91,5**
62	A	D	6	-6	0	-6	**82,9**	**79,8**	**85,3**	**77,5**	**78,0**	**83,3**	**86,7**	**85,9**
49	A	B	6	-8	-2	-8	**82,9**	**75,0**	**89,1**	**72,5**	65,9	**88,9**	**77,8**	**97,2**
70	B	A	6	-5	0	-5	**80,2**	**72,5**	**86,5**	65,1	**73,8**	**90,0**	**79,1**	**91,5**
62	B	D	6	-5	4	-5	**79,1**	**74,2**	**83,1**	65,1	**76,2**	**80,0**	**79,1**	**87,3**
65	B	F	6	-7	1	-7	**76,9**	**74,2**	**79,1**	**86,0**	64,3	**73,3**	**81,4**	**78,9**
24	A	C	6	-6	2	-6	**76,8**	65,3	**85,9**	55,0	**70,7**	**80,6**	**77,8**	**94,4**
49	B	B	6	-7	3	-7	**75,7**	65,8	**83,8**	60,5	59,5	**80,0**	**79,1**	**90,1**
65	A	F	6	-6	3	-6	67,5	64,5	69,9	62,5	65,9	66,7	66,7	**73,2**
8	A	D	5	-6	1	-1	54,6	46,8	60,9	37,5	56,1	55,6	55,6	64,8
46	A	A	3	-8	-2	0	52,9	46,0	58,3	35,0	48,8	58,3	51,1	60,6
59	B	F	5	-7	1	-2	51,9	44,2	58,1	44,2	40,5	66,7	58,1	53,5
15	A	E	6	-8	2	-8	51,1	39,5	60,3	42,5	24,4	61,1	53,3	64,8
13	B	B	3	-8	-5	0	50,7	30,0	67,6	14,0	28,6	**70,0**	69,8	66,2
68	A	D	5	-8	-1	-2	49,6	40,3	57,1	30,0	46,3	47,2	37,8	**74,6**
20	A	D	4	-8	-1	-1	47,5	46,8	48,1	27,5	61,0	44,4	37,8	56,3

B: Řazení dle melodických typů

Část B1: Kontury rozhodnuté ve skupině Vše
Část B2: Ostatní rozhodnuté kontury

Pořadí	Verze	Věta	Typ	Kontura			Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
B1														
70	A	A	6	-8	0	-8	**83,2**	**75,0**	**89,7**	**72,5**	65,9	**88,9**	**88,9**	**91,5**
49	A	I	6	-8	-2	-8	**82,9**	**75,0**	**89,1**	**72,5**	65,9	**88,9**	**77,8**	**97,2**
49	B	I	6	-7	3	-7	**75,7**	65,8	**83,8**	60,5	59,5	**80,0**	**79,1**	**90,1**
65	B	F	6	-7	1	-7	**76,9**	**74,2**	**79,1**	**86,0**	64,3	**73,3**	**81,4**	**78,9**
24	B	C	6	-7	-1	-7	**87,7**	**85,0**	**89,9**	**86,0**	**83,3**	**83,3**	**95,3**	**90,1**
65	A	F	6	-6	3	-6	67,5	64,5	69,9	62,5	65,9	66,7	66,7	**73,2**
24	A	C	6	-6	2	-6	**76,8**	65,3	**85,9**	55,0	**70,7**	**80,6**	**77,8**	**94,4**
62	A	D	6	-6	0	-6	**82,9**	**79,8**	**85,3**	**77,5**	**78,0**	**83,3**	**86,7**	**85,9**
62	B	D	6	-5	4	-5	**79,1**	**74,2**	**83,1**	65,1	**76,2**	**80,0**	**79,1**	**87,3**
70	B	A	6	-5	0	-5	**80,2**	**72,5**	**86,5**	65,1	**73,8**	**90,0**	**79,1**	**91,5**
B2														
46	A	A	3	-8	-2	0	52,9	46,0	58,3	35,0	48,8	58,3	51,1	60,6
13	B	I	3	-8	-5	0	50,7	30,0	67,6	14,0	28,6	**70,0**	69,8	66,2
20	A	D	4	-8	-1	-1	47,5	46,8	48,1	27,5	61,0	44,4	37,8	56,3
68	A	D	5	-8	-1	-2	49,6	40,3	57,1	30,0	46,3	47,2	37,8	**74,6**
59	B	F	5	-7	1	-2	51,9	44,2	58,1	44,2	40,5	66,7	58,1	53,5
8	A	D	5	-6	1	-1	54,6	46,8	60,9	37,5	56,1	55,6	55,6	64,8
15	A	B	6	-8	2	-8	51,1	39,5	60,3	42,5	24,4	61,1	53,3	64,8

C: Řazení dle melodických typů

Pořadí	Verze	Věta	Typ	Kontura			Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
46	A	A	3	-8	-2	0	52,9	46,0	58,3	35,0	48,8	58,3	51,1	60,6
13	B	B	3	-8	-5	0	50,7	30,0	67,6	14,0	28,6	**70,0**	69,8	66,2
20	A	D	4	-8	-1	-1	47,5	46,8	48,1	27,5	61,0	44,4	37,8	56,3
68	A	D	5	-8	-1	-2	49,6	40,3	57,1	30,0	46,3	47,2	37,8	**74,6**
59	B	F	5	-7	1	-2	51,9	44,2	58,1	44,2	40,5	66,7	58,1	53,5
8	A	D	5	-6	1	-1	54,6	46,8	60,9	37,5	56,1	55,6	55,6	64,8
15	A	E	6	-8	2	-8	51,1	39,5	60,3	42,5	24,4	61,1	53,3	64,8
70	A	A	6	-8	0	-8	**83,2**	**75,0**	**89,7**	**72,5**	65,9	**88,9**	**88,9**	**91,5**
49	A	B	6	-8	-2	-8	**82,9**	**75,0**	**89,1**	**72,5**	65,9	**88,9**	**77,8**	**97,2**
49	B	B	6	-7	3	-7	**75,7**	65,8	**83,8**	60,5	59,5	**80,0**	**79,1**	**90,1**
65	B	F	6	-7	1	-7	**76,9**	**74,2**	**79,1**	**86,0**	64,3	**73,3**	**81,4**	**78,9**
24	B	C	6	-7	-1	-7	**87,7**	**85,0**	**89,9**	**86,0**	**83,3**	**83,3**	**95,3**	**90,1**
65	A	F	6	-6	3	-6	67,5	64,5	69,9	62,5	65,9	66,7	66,7	**73,2**
24	A	C	6	-6	2	-6	**76,8**	65,3	**85,9**	55,0	**70,7**	**80,6**	**77,8**	**94,4**
62	A	D	6	-6	0	-6	**82,9**	**79,8**	**85,3**	**77,5**	**78,0**	**83,3**	**86,7**	**85,9**
62	B	D	6	-5	4	-5	**79,1**	**74,2**	**83,1**	65,1	**76,2**	**80,0**	**79,1**	**87,3**
70	B	A	6	-5	0	-5	**80,2**	**72,5**	**86,5**	65,1	**73,8**	**90,0**	**79,1**	**91,5**

a) Kontury rozhodnuté ve skupině Vše

V kategorii oznamovací věta je ve skupině Vše rozhodnutých 10 kontur. Všechny patří k typu č. 6 stoupavo-klesavému (s koncovým poklesem výrazným). Rozhodnuté kontury obsahují všechny testované vrcholy, shody přes 80 % jsou však dosaženy u kontur s nízkými melodickými vrcholy -2 až 0 a spíše menším intervalem stoupání, který je nejčastěji 6 %. Viz graf 4.7 A a B (kap. 4.3.2).

O něco větší preference v hodnocení kontur typu č. 6 jako oznamovacích vět, a to jak v počtu kontur, tak ve výši shody, je u moravských podskupin (viz kap. 4.3.1).

b) Další rozhodnuté kontury

Kromě kontur rozhodnutých ve skupině Vše je v podskupinách rozhodnuté hodnocení ještě u dalších 7 kontur. Shoda je u většiny pouze na hranici pásma. Až na výjimky jsou kontury rozhodnuté pouze v moravských skupinách, zejména ve skupině Ostrava (5 kontur) a dále ve skupině Brno (3 kontury). Zastoupeny jsou typy č. 3, 4, 5 a 6.

U typu č. 3 s postupným stoupáním se jedná o kontury -8 -2 0 (3, A) a -8 -5 0 (3, B). U posledně jmenované kontury je shoda ve více skupinách. U typu č. 4 stoupavého s koncovým průběhem rovným se jedná o konturu -8 -1 -1 (4, D). Kontury těchto typů neobsahují ve svém průběhu pokles. Všechny mají nízkou výšku první slabiky -8 a nízký melodický vrchol, maximálně o hodnotě 0.

U typu č. 5 stoupavo-klesavého s koncovým průběhem mírným jsou ve prospěch oznamovací věty hodnoceny kontury: -6 +1 -1 (5, D), -7 +1 -2 (5, F) a -8 -1 -2 (5, D). Opět jsou to kontury s nízkým melodickým vrcholem, jehož hodnota je maximálně +1. Jsou zde zastoupeny všechny velikosti závěrečných poklesů.

U typu č. 6 je hodnocení rozhodnuté u kontury -8 +2 -8 (5, E).

4.3.2.2. Otázka

V tabulce 4.19 je uveden počet položek, jejichž hodnocení je rozhodnuté v kategorii otázka.

Tab. 4.19. Počet rozhodnutých položek dle typů (otázka)

Melodický typ	Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
1	1	0	1	1	0	1	1	1
2	2	2	3	2	2	3	3	2
3	2	2	2	3	0	1	2	4
4	0	1	0	1	1	0	0	0
5	12	15	11	18	13	10	13	12
6	0	0	0	0	0	0	0	0
Součet	**17**	**20**	**17**	**25**	**16**	**15**	**19**	**19**
Součet (%)	**12,9**	**15,2**	**12,9**	**18,9**	**12,1**	**11,4**	**14,4**	**14,4**

Celkový počet položek hodnocených jako otázky se u většiny sledovaných skupin pohybuje mezi 11 % a 14 %. Nejvíce jich patří k typu č. 5. Dále se rozhodnuté hodnocení objevuje u typů č. 2 a č. 3, ovšem rozdíl v počtu rozhodnutých položek oproti typu č. 5 je značný. Výjimečně se rozhodnuté otázky vyskytují i u typu č. 1 a typu č. 4.

V tabulce 4.20 A, B a C je uveden přehled konkrétních kontur rozhodnutých ve prospěch otázky. Způsob řazení je stejný jako u kategorie oznamovací věta.

Tab. 4.20. Kontury rozhodnuté: otázka

A: Řazení dle výše shody ve skupině Vše

Pořadí	Verze	Věta	Typ	Kontura			Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
33	B	E	5	-5	5	2	**89,6**	**90,8**	**88,5**	**90,7**	**92,9**	**83,3**	**95,3**	**85,9**
51	A	E	5	-6	5	3	**87,1**	**87,9**	**86,5**	**90,0**	**78,0**	**80,6**	**88,9**	**87,3**
43	B	B	5	-7	5	2	**84,7**	**92,5**	**78,4**	**97,7**	**90,5**	66,7	**95,3**	**71,8**
40	A	A	5	-8	5	3	**81,8**	**86,3**	**78,2**	**92,5**	**85,4**	**75,0**	**75,6**	**80,3**
28	A	A	5	-6	5	4	**77,9**	**83,9**	**73,1**	**90,0**	**82,9**	**77,8**	**71,1**	**70,4**
67	A	B	5	-6	5	2	**77,1**	**83,1**	**72,4**	**92,5**	**82,9**	**77,8**	**88,9**	59,2
69	B	E	2	-7	-8	2	**75,4**	**74,2**	**76,4**	**79,1**	69,0	**80,0**	65,1	**80,3**
33	A	E	2	-6	-7	4	**74,6**	66,1	**81,4**	67,5	65,9	**88,9**	**77,8**	**80,3**
40	B	A	5	-7	5	3	**73,5**	**78,3**	69,6	**81,4**	**85,7**	53,3	**76,7**	**73,2**
37	A	B	5	-6	4	2	**71,4**	**79,0**	65,4	**87,5**	**78,0**	66,7	68,9	63,4
45	B	E	5	-5	4	3	69,0	69,2	68,9	67,4	66,7	**70,0**	69,8	67,6
34	A	A	5	-8	4	1	68,6	**77,4**	61,5	**87,5**	68,3	66,7	64,4	57,7
60	A	C	3	-8	2	3	66,8	66,1	67,3	**70,0**	58,5	58,3	62,2	**74,6**
6	B	C	5	-5	5	4	66,0	**70,0**	62,8	67,4	66,7	63,3	53,5	**70,4**
9	B	E	1	-5	-5	4	65,7	59,2	**70,9**	62,8	40,5	**73,3**	60,5	**76,1**
27	B	E	3	-7	2	3	63,1	61,7	64,2	65,1	57,1	63,3	67,4	60,6
47	A	F	5	-8	4	3	60,7	63,7	58,3	**70,0**	56,1	44,4	66,7	60,6
69	A	E	5	-8	1	-2	58,2	62,9	54,5	**72,5**	51,2	50,0	57,8	53,5
53	B	F	5	-5	5	3	57,8	56,7	58,8	69,8	38,1	56,7	58,1	63,4
51	B	E	5	-5	2	0	57,5	66,7	50,0	**74,4**	**71,4**	50,0	60,5	43,7
45	A	E	5	-6	3	2	57,1	56,5	57,7	52,5	56,1	47,2	48,9	66,2
12	B	C	5	-5	4	2	57,1	61,7	53,4	60,5	61,9	36,7	62,8	57,7
34	B	A	2	-7	-8	4	56,7	52,5	60,1	48,8	47,6	60,0	62,8	59,2
63	B	E	3	-8	-7	1	52,6	48,3	56,1	51,2	45,2	53,3	46,5	62,0
55	B	B	4	-5	4	4	50,7	61,7	41,9	65,1	61,9	23,3	48,8	42,3
18	B	C	5	-7	3	0	48,1	55,0	42,6	67,4	47,6	26,7	46,5	45,1
42	A	C	5	-6	4	1	46,4	58,9	36,5	**70,0**	51,2	25,0	35,6	43,7
52	A	A	3	-6	2	3	43,6	54,8	34,6	67,5	51,2	27,8	35,6	38,0

B: Řazení dle melodických typů

Část B1: Kontury rozhodnuté ve skupině Vše

Část B2: Ostatní rozhodnuté kontury

Pořadí	Verze	Věta	Typ	Kontura			Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
B1														
9	B	E	1	-5	-5	4	65,7	59,2	**70,9**	62,8	40,5	**73,3**	60,5	**76,1**
69	B	E	2	-7	-8	2	**75,4**	**74,2**	**76,4**	**79,1**	69,0	**80,0**	65,1	**80,3**
33	A	E	2	-6	-7	4	**74,6**	66,1	**81,4**	67,5	65,9	**88,9**	**77,8**	**80,3**
60	A	C	3	-8	2	3	66,8	66,1	67,3	**70,0**	58,5	58,3	62,2	**74,6**
27	B	E	3	-7	2	3	63,1	61,7	64,2	65,1	57,1	63,3	67,4	60,6
40	A	A	5	-8	5	3	**81,8**	**86,3**	**78,2**	**92,5**	**85,4**	**75,0**	**75,6**	**80,3**
47	A	F	5	-8	4	3	60,7	63,7	58,3	**70,0**	56,1	44,4	66,7	60,6
34	A	A	5	-8	4	1	68,6	**77,4**	61,5	**87,5**	68,3	66,7	64,4	57,7
40	B	A	5	-7	5	3	**73,5**	**78,3**	69,6	**81,4**	**85,7**	53,3	**76,7**	**73,2**
43	B	B	5	-7	5	2	**84,7**	**92,5**	**78,4**	**97,7**	**90,5**	66,7	**95,3**	**71,8**
28	A	A	5	-6	5	4	**77,9**	**83,9**	**73,1**	**90,0**	**82,9**	**77,8**	**71,1**	**70,4**
51	A	E	5	-6	5	3	**87,1**	**87,9**	**86,5**	**90,0**	**78,0**	**80,6**	**88,9**	**87,3**
67	A	B	5	-6	5	2	**77,1**	**83,1**	**72,4**	**92,5**	**82,9**	**77,8**	**88,9**	59,2
37	A	B	5	-6	4	2	**71,4**	**79,0**	65,4	**87,5**	**78,0**	66,7	68,9	63,4
6	B	C	5	-5	5	4	66,0	**70,0**	62,8	67,4	66,7	63,3	53,5	**70,4**
33	B	E	5	-5	5	2	**89,6**	**90,8**	**88,5**	**90,7**	**92,9**	**83,3**	**95,3**	**85,9**
45	B	E	5	-5	4	3	69,0	69,2	68,9	67,4	66,7	**70,0**	69,8	67,6
B2														
34	B	A	2	-7	-8	4	56,7	52,5	60,1	48,8	47,6	60,0	62,8	59,2
63	B	E	3	-8	-7	1	52,6	48,3	56,1	51,2	45,2	53,3	46,5	62,0
52	A	A	3	-6	2	3	43,6	54,8	34,6	67,5	51,2	27,8	35,6	38,0
55	B	B	4	-5	4	4	50,7	61,7	41,9	65,1	61,9	23,3	48,8	42,3
69	A	E	5	-8	1	-2	58,2	62,9	54,5	**72,5**	51,2	50,0	57,8	53,5
18	B	C	5	-7	3	0	48,1	55,0	42,6	67,4	47,6	26,7	46,5	45,1
42	A	C	5	-6	4	1	46,4	58,9	36,5	**70,0**	51,2	25,0	35,6	43,7
45	A	E	5	-6	3	2	57,1	56,5	57,7	52,5	56,1	47,2	48,9	66,2
53	B	F	5	-5	5	3	57,8	56,7	58,8	69,8	38,1	56,7	58,1	63,4
12	B	C	5	-5	4	2	57,1	61,7	53,4	60,5	61,9	36,7	62,8	57,7
51	B	E	5	-5	2	0	57,5	66,7	50,0	**74,4**	**71,4**	50,0	60,5	43,7

C: Řazení dle melodických typů

Pořadí	Verze	Věta	Typ	Kontura			Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
9	B	E	1	-5	-5	4	65,7	59,2	**70,9**	62,8	40,5	**73,3**	60,5	**76,1**
34	B	A	2	-7	-8	4	56,7	52,5	60,1	48,8	47,6	60,0	62,8	59,2
69	B	E	2	-7	-8	2	**75,4**	**74,2**	**76,4**	**79,1**	69,0	**80,0**	65,1	**80,3**
33	A	E	2	-6	-7	4	**74,6**	66,1	**81,4**	67,5	65,9	**88,9**	**77,8**	**80,3**
60	A	C	3	-8	2	3	66,8	66,1	67,3	**70,0**	58,5	58,3	62,2	**74,6**
63	B	E	3	-8	-7	1	52,6	48,3	56,1	51,2	45,2	53,3	46,5	62,0
27	B	E	3	-7	2	3	63,1	61,7	64,2	65,1	57,1	63,3	67,4	60,6
52	A	A	3	-6	2	3	43,6	54,8	34,6	67,5	51,2	27,8	35,6	38,0
55	B	B	4	-5	4	4	50,7	61,7	41,9	65,1	61,9	23,3	48,8	42,3
40	A	A	5	-8	5	3	**81,8**	**86,3**	**78,2**	**92,5**	**85,4**	**75,0**	**75,6**	**80,3**
47	A	F	5	-8	4	3	60,7	63,7	58,3	**70,0**	56,1	44,4	66,7	60,6
34	A	A	5	-8	4	1	68,6	**77,4**	61,5	**87,5**	68,3	66,7	64,4	57,7
69	A	E	5	-8	1	-2	58,2	62,9	54,5	**72,5**	51,2	50,0	57,8	53,5
40	B	A	5	-7	5	3	**73,5**	**78,3**	69,6	**81,4**	**85,7**	53,3	**76,7**	**73,2**
43	B	B	5	-7	5	2	**84,7**	**92,5**	**78,4**	**97,7**	**90,5**	66,7	**95,3**	**71,8**
18	B	C	5	-7	3	0	48,1	55,0	42,6	67,4	47,6	26,7	46,5	45,1
28	A	A	5	-6	5	4	**77,9**	**83,9**	**73,1**	**90,0**	**82,9**	**77,8**	**71,1**	**70,4**
51	A	E	5	-6	5	3	**87,1**	**87,9**	**86,5**	**90,0**	**78,0**	**80,6**	**88,9**	**87,3**
67	A	B	5	-6	5	2	**77,1**	**83,1**	**72,4**	**92,5**	**82,9**	**77,8**	**88,9**	59,2
37	A	B	5	-6	4	2	**71,4**	**79,0**	65,4	**87,5**	**78,0**	66,7	68,9	63,4
42	A	C	5	-6	4	1	46,4	58,9	36,5	**70,0**	51,2	25,0	35,6	43,7
45	A	E	5	-6	3	2	57,1	56,5	57,7	52,5	56,1	47,2	48,9	66,2
6	B	C	5	-5	5	4	66,0	**70,0**	62,8	67,4	66,7	63,3	53,5	**70,4**
53	B	F	5	-5	5	3	57,8	56,7	58,8	69,8	38,1	56,7	58,1	63,4
33	B	E	5	-5	5	2	**89,6**	**90,8**	**88,5**	**90,7**	**92,9**	**83,3**	**95,3**	**85,9**
45	B	E	5	-5	4	3	69,0	69,2	68,9	67,4	66,7	**70,0**	69,8	67,6
12	B	C	5	-5	4	2	57,1	61,7	53,4	60,5	61,9	36,7	62,8	57,7
51	B	E	5	-5	2	0	57,5	66,7	50,0	**74,4**	**71,4**	50,0	60,5	43,7

a) Kontury rozhodnuté ve skupině Vše

Ve skupině Vše je 17 položek rozhodnutých jako otázka, což je 13 % materiálu. Většina z nich patří k typu č. 5 stoupavo-klesavému (graf 4.8, výběr, všechny kontury viz graf 4.6 v kap. 4.3.1). Obecně jsou u tohoto typu i nejvyšší shody. Dvě třetiny dosahují v hodnocení shody nad 70 %, v několika případech i nad 80 % (v podskupinách i 90 %). Jako otázky jsou hodnoceny kontury s vysokými melodickými vrcholy, nejvíce +5, dále

+4. Velikost intervalu stoupání se nejčastěji pohybuje mezi 10 % až 12 %. S vyšší shodou jsou hodnoceny spíše kontury s poklesy
-3 % a -2 %, méně -1 %.

Z ostatních typů jsou jako otázky hodnoceny s vysokou shodou 2 kontury typu č. 2 klesavo-stoupavého. Jedná se o kontury -7 -8 +2 (2, E) a -6 -7 +4 (2, E), obě hodnocené se shodou 75 % (graf 4.9). Shoda na hranici pásma je dále u 1 kontury typu č. 1:
-5 -5 +4 (1, E) (graf 4.9), a u 2 kontur typu č. 3: -8 +2 +3 (3, C) a -7 +2 +3 (3, E) (graf 4.8). Rozhodnuté kontury typu č. 3 se svým průběhem, výrazně asymetrickými intervaly mezi slabikami, blíží konturám stoupavým. Interval největšího stoupání se u těchto 5 kontur pohybuje od 9 % do 11 %, tj. velikost je podobná jako u typu č. 5. Svým průběhem se kontury dostávají nejméně na úroveň prvního taktu. 4 z těchto kontur byly testovány ve větě E. Je možné, že i tato skutečnost posílila hodnocení těchto kontur jako otázek (viz kap. 4.3.3).

Graf 4.8. Typ č. 5 (výběr) a typ č. 3

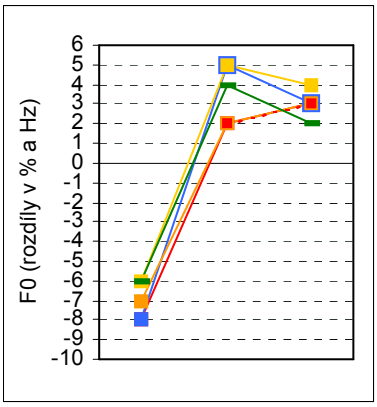

Graf 4.9. Typ č. 1 a typ č. 2

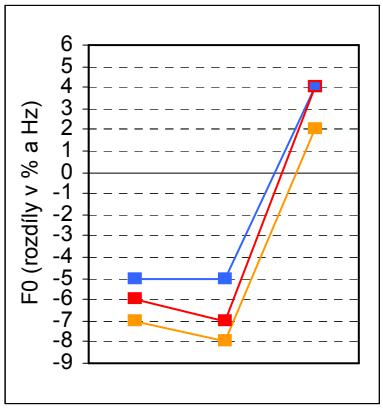

Z hlediska podskupin se ve skupině Čechy projevuje oproti skupině Morava větší příklon k otázkovému hodnocení kontur typu č. 5, a to jak počtem rozhodnutých kontur, tak výší shody. Z podskupin Praha I až Ostrava se výraznou preferencí v hodnocení kontur tohoto typu jako otázek vyznačuje skupina Praha I. Naopak u kontur typu č. 1 a č. 2 jsou vyšší shody u moravských skupin, konkrétně Brna a Ostravy. Podrobněji viz kap. 4.3.1.

b) Další rozhodnuté kontury

V podskupinách Čechy a Morava je hodnocení rozhodnuté u dalších 5 kontur; u všech je shoda pouze na hranici pásma. Ve skupině Čechy se jedná o 3 kontury typu č. 5:

-8 +1 -2 (5, E), -5 +2 0 (5, E) a -5 +4 +2 (5, C), a 1 konturu typu č. 4: -5 +4 +4 (4, B). Ve skupině Morava je to kontura typu č. 2, a to -7 -8 +4 (2, A).

V podskupinách Praha I až Ostrava je jednotlivě hodnocení rozhodnuté ještě u dalších 4 kontur typu č. 5 a 2 kontur typu č. 3.

4.3.2.3. Neukončená výpověď

V tabulce 4.21 je uveden počet položek, jejichž hodnocení je rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi.

Tab. 4.21. Počet rozhodnutých položek dle typů (neukončená výpověď)

Melodický typ	Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
1	2	5	1	9	4	3	3	0
2	1	4	1	6	2	2	3	0
3	16	19	12	29	17	16	20	11
4	0	1	1	1	0	1	1	0
5	0	0	0	0	0	0	0	0
6	0	0	0	0	0	0	0	0
Součet	**19**	**29**	**15**	**45**	**23**	**22**	**27**	**11**
Součet (%)	**14,4**	**22,0**	**11,4**	**34,1**	**17,4**	**16,7**	**20,5**	**8,3**

Počet kontur rozhodnutých v kategorii neukončená výpověď činí ve skupině Vše 14 %. Podskupiny se mezi sebou značně liší; ve skupině Čechy je počet rozhodnutých kontur oproti skupině Morava dvojnásobný. Z podskupin Praha I až Ostrava se nejvíce odlišují skupina Praha I (34 % kontur rozhodnutých jako neukončená výpověď) a skupina Ostrava (pouze 8 %). Viz také kap. 4.2.2.6.

Z typů je jednoznačně nejvíce zastoupen typ č. 3. Výrazně méně se rozhodnuté hodnocení objevuje u typů č. 1 a č. 2, ojediněle (v podskupinách) u typu č. 4.

V tabulce 4.22 A, B a C je uveden přehled konkrétních kontur rozhodnutých v katetorii neukončená výpověď. Varianty A, B, C se opět liší způsobem řazení.

Tab. 4.22. Kontury rozhodnuté: neukončená výpověď

A: Řazení dle výše shody ve skupině Vše

Pořadí	Verze	Věta	Typ	Kontura			Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
57	A	E	3	-5	-1	2	69,3	66,9	**71,2**	62,5	63,4	**86,1**	66,7	66,2
38	A	D	3	-8	-4	4	67,5	**73,4**	62,8	**85,0**	61,0	69,4	68,9	57,7
66	B	C	3	-5	0	4	67,2	**70,0**	64,9	**76,7**	**71,4**	66,7	**74,4**	57,7
21	B	E	3	-6	-3	1	67,2	66,7	67,6	**79,1**	57,1	66,7	**72,1**	66,2
23	B	F	3	-6	-1	4	66,4	**70,0**	63,5	**79,1**	**71,4**	53,3	**76,7**	59,2
50	A	D	3	-6	0	3	65,7	64,5	66,7	67,5	56,1	69,4	64,4	66,2
35	A	F	3	-8	-2	3	65,7	67,7	64,1	**72,5**	65,9	69,4	57,8	67,6
35	B	F	3	-8	-1	3	65,3	65,8	64,9	69,8	**73,8**	63,3	**76,7**	60,6
29	B	F	3	-7	-4	2	64,9	**70,8**	60,1	**76,7**	**71,4**	66,7	62,8	54,9
23	A	F	3	-6	-2	1	63,6	58,9	67,3	57,5	61,0	69,4	66,7	66,2
9	A	E	1	-6	-6	0	63,2	65,3	61,5	**77,5**	53,7	58,3	**77,8**	50,7
50	B	D	3	-6	-1	2	63,1	64,2	62,2	**76,7**	47,6	63,3	69,8	57,7
32	A	D	3	-7	-1	4	62,9	59,7	65,4	65,0	63,4	69,4	64,4	63,4
29	A	F	3	-7	-5	3	62,9	67,7	59,0	**72,5**	63,4	66,7	**71,1**	49,3
44	A	D	3	-5	-1	4	61,4	67,7	56,4	**70,0**	63,4	61,1	62,2	50,7
14	B	D	2	-5	-6	4	61,2	60,8	61,5	67,4	50,0	63,3	**72,1**	54,9
26	B	D	1	-5	-5	1	61,2	65,0	58,1	**74,4**	57,1	63,3	62,8	53,5
66	A	C	3	-5	-3	1	61,1	**70,2**	53,8	**82,5**	**75,6**	33,3	57,8	62,0
27	A	E	3	-7	-5	1	60,7	66,9	55,8	65,0	68,3	41,7	66,7	56,3

pokračování

Pořadí	Verze	Věta	Typ	Kontura			Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
17	B	F	2	-7	-8	0	59,3	65,0	54,7	65,1	61,9	66,7	55,8	47,9
25	A	B	3	-6	0	4	58,6	59,7	57,7	**72,5**	48,8	50,0	53,3	63,4
59	A	F	2	-8	-9	3	58,6	65,3	53,2	**77,5**	**70,7**	41,7	60,0	53,5
39	B	E	4	-7	0	0	57,8	65,0	52,0	69,8	59,5	56,7	51,2	49,3
63	A	E	3	-8	0	4	57,5	67,7	49,4	**72,5**	**70,7**	66,7	44,4	42,3
11	B	F	1	-7	-7	4	56,7	61,7	52,7	65,1	66,7	56,7	53,5	49,3
61	B	B	1	-5	-5	3	56,7	57,5	56,1	58,1	54,8	63,3	62,8	50,7
54	B	C	3	-7	0	2	56,7	61,7	52,7	**74,4**	57,1	36,7	51,2	60,6
39	A	E	4	-8	3	3	55,7	48,4	61,5	52,5	43,9	69,4	**71,1**	53,5
26	A	D	1	-6	-6	4	55,4	64,5	48,1	**70,0**	61,0	38,9	57,8	46,5
54	A	C	3	-7	-3	1	55,4	58,9	52,6	**72,5**	53,7	44,4	51,1	56,3
46	B	A	3	-8	-3	4	55,2	60,8	50,7	**76,7**	47,6	43,3	55,8	50,7
11	A	F	1	-8	-8	4	55,0	63,7	48,1	67,5	**70,7**	50,0	53,3	45,1
25	B	B	3	-6	1	2	54,9	52,5	56,8	58,1	38,1	56,7	51,2	63,4
67	B	B	2	-5	-6	0	54,5	60,8	49,3	**79,1**	59,5	50,0	39,5	54,9
32	B	D	3	-7	-6	2	53,4	60,0	48,0	**74,4**	45,2	46,7	58,1	45,1
21	A	E	3	-6	-2	4	52,9	57,3	49,4	52,5	68,3	58,3	64,4	33,8
41	A	F	3	-5	1	2	52,1	48,4	55,1	47,5	53,7	50,0	60,0	52,1
57	B	E	3	-5	-2	4	51,9	59,2	45,9	65,1	52,4	56,7	51,2	39,4
48	A	C	3	-6	-4	3	51,8	63,7	42,3	62,5	68,3	41,7	40,0	45,1
60	B	C	3	-8	-5	4	51,5	50,0	52,7	53,5	45,2	63,3	58,1	47,9
16	B	A	3	-7	-2	1	51,1	50,8	51,4	58,1	47,6	36,7	62,8	50,7
48	B	C	3	-6	-5	2	50,4	54,2	47,3	60,5	52,4	33,3	65,1	43,7
19	A	B	3	-7	-3	4	50,4	56,5	45,5	62,5	53,7	30,6	53,3	47,9
61	A	B	1	-8	-8	1	49,6	54,0	46,2	65,0	56,1	63,9	42,2	42,3
7	A	B	3	-5	-3	4	49,6	54,0	46,2	65,0	48,8	47,2	44,4	45,1
7	B	B	3	-5	-4	3	49,6	56,7	43,9	65,1	61,9	50,0	55,8	33,8
13	A	B	3	-8	-6	3	49,3	51,6	47,4	65,0	53,7	38,9	60,0	46,5
36	A	C	1	-8	-8	-1	49,3	58,1	42,3	**70,0**	61,0	47,2	48,9	36,6
56	A	D	2	-8	-9	1	48,6	56,5	42,3	57,5	58,5	36,1	62,2	35,2
58	A	A	1	-6	-6	2	48,2	54,8	42,9	67,5	43,9	30,6	51,1	46,5
36	B	C	1	-7	-7	0	48,1	55,0	42,6	**72,1**	50,0	36,7	46,5	43,7
42	B	C	2	-5	-6	2	47,0	54,2	41,2	62,8	47,6	36,7	51,2	36,6
19	B	B	3	-7	-4	4	46,6	46,7	46,6	58,1	35,7	43,3	60,5	40,8
38	B	D	3	-8	1	3	42,5	40,0	44,6	27,9	38,1	63,3	41,9	36,6
43	A	B	2	-6	-7	-1	38,2	48,4	30,1	67,5	53,7	22,2	31,1	31,0

B: Řazení dle melodických typů

Část B1: Kontury rozhodnuté ve skupině Vše

Pořadí	Verze	Věta	Typ	Kontura			Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
9	A	E	1	-6	-6	0	63,2	65,3	61,5	**77,5**	53,7	58,3	**77,8**	50,7
26	B	D	1	-5	-5	1	61,2	65,0	58,1	**74,4**	57,1	63,3	62,8	53,5
14	B	D	2	-5	-6	4	61,2	60,8	61,5	67,4	50,0	63,3	**72,1**	54,9
38	A	D	3	-8	-4	4	67,5	**73,4**	62,8	**85,0**	61,0	69,4	68,9	57,7
35	A	F	3	-8	-2	3	65,7	67,7	64,1	**72,5**	65,9	69,4	57,8	67,6
35	B	F	3	-8	-1	3	65,3	65,8	64,9	69,8	**73,8**	63,3	**76,7**	60,6
29	A	F	3	-7	-5	3	62,9	67,7	59,0	**72,5**	63,4	66,7	**71,1**	49,3
27	A	E	3	-7	-5	1	60,7	66,9	55,8	65,0	68,3	41,7	66,7	56,3
29	B	F	3	-7	-4	2	64,9	**70,8**	60,1	**76,7**	**71,4**	66,7	62,8	54,9
32	A	D	3	-7	-1	4	62,9	59,7	65,4	65,0	63,4	69,4	64,4	63,4
21	B	E	3	-6	-3	1	67,2	66,7	67,6	**79,1**	57,1	66,7	**72,1**	66,2
23	A	F	3	-6	-2	1	63,6	58,9	67,3	57,5	61,0	69,4	66,7	66,2
23	B	F	3	-6	-1	4	66,4	**70,0**	63,5	**79,1**	**71,4**	53,3	**76,7**	59,2
50	B	D	3	-6	-1	2	63,1	64,2	62,2	**76,7**	47,6	63,3	69,8	57,7
50	A	D	3	-6	0	3	65,7	64,5	66,7	67,5	56,1	69,4	64,4	66,2
66	A	C	3	-5	-3	1	61,1	**70,2**	53,8	**82,5**	**75,6**	33,3	57,8	62,0
44	A	D	3	-5	-1	4	61,4	67,7	56,4	**70,0**	63,4	61,1	62,2	50,7
57	A	E	3	-5	-1	2	69,3	66,9	**71,2**	62,5	63,4	**86,1**	66,7	66,2
66	B	C	3	-5	0	4	67,2	**70,0**	64,9	**76,7**	**71,4**	66,7	**74,4**	57,7

Část B2: Ostatní rozhodnuté kontury

Pořadí	Verze	Věta	Typ	Kontura			Vše	Čechy	Morava	Praha I	Praha II	Brno	Olomouc	Ostrava
11	A	F	1	-8	-8	4	55,0	63,7	48,1	67,5	**70,7**	50,0	53,3	45,1
61	A	B	1	-8	-8	1	49,6	54,0	46,2	65,0	56,1	63,9	42,2	42,3
36	A	C	1	-8	-8	-1	49,3	58,1	42,3	**70,0**	61,0	47,2	48,9	36,6
11	B	F	1	-7	-7	4	56,7	61,7	52,7	65,1	66,7	56,7	53,5	49,3
36	B	C	1	-7	-7	0	48,1	55,0	42,6	**72,1**	50,0	36,7	46,5	43,7
26	A	D	1	-6	-6	4	55,4	64,5	48,1	**70,0**	61,0	38,9	57,8	46,5
58	A	A	1	-6	-6	2	48,2	54,8	42,9	67,5	43,9	30,6	51,1	46,5
61	B	B	1	-5	-5	3	56,7	57,5	56,1	58,1	54,8	63,3	62,8	50,7
59	A	F	2	-8	-9	3	58,6	65,3	53,2	**77,5**	**70,7**	41,7	60,0	53,5
56	A	D	2	-8	-9	1	48,6	56,5	42,3	57,5	58,5	36,1	62,2	35,2
17	B	F	2	-7	-8	0	59,3	65,0	54,7	65,1	61,9	66,7	55,8	47,9
43	A	B	2	-6	-7	-1	38,2	48,4	30,1	67,5	53,7	22,2	31,1	31,0
67	B	B	2	-5	-6	0	54,5	60,8	49,3	**79,1**	59,5	50,0	39,5	54,9
42	B	C	2	-5	-6	2	47,0	54,2	41,2	62,8	47,6	36,7	51,2	36,6
13	A	B	3	-8	-6	3	49,3	51,6	47,4	65,0	53,7	38,9	60,0	46,5
60	B	C	3	-8	-5	4	51,5	50,0	52,7	53,5	45,2	63,3	58,1	47,9
46	B	A	3	-8	-3	4	55,2	60,8	50,7	**76,7**	47,6	43,3	55,8	50,7
63	A	E	3	-8	0	4	57,5	67,7	49,4	**72,5**	**70,7**	66,7	44,4	42,3
38	B	D	3	-8	1	3	42,5	40,0	44,6	27,9	38,1	63,3	41,9	36,6
32	B	D	3	-7	-6	2	53,4	60,0	48,0	**74,4**	45,2	46,7	58,1	45,1
19	B	B	3	-7	-4	4	46,6	46,7	46,6	58,1	35,7	43,3	60,5	40,8
54	A	C	3	-7	-3	1	55,4	58,9	52,6	**72,5**	53,7	44,4	51,1	56,3
19	A	B	3	-7	-3	4	50,4	56,5	45,5	62,5	53,7	30,6	53,3	47,9
16	B	A	3	-7	-2	1	51,1	50,8	51,4	58,1	47,6	36,7	62,8	50,7
54	B	C	3	-7	0	2	56,7	61,7	52,7	**74,4**	57,1	36,7	51,2	60,6
48	B	C	3	-6	-5	2	50,4	54,2	47,3	60,5	52,4	33,3	65,1	43,7
48	A	C	3	-6	-4	3	51,8	63,7	42,3	62,5	68,3	41,7	40,0	45,1
21	A	E	3	-6	-2	4	52,9	57,3	49,4	52,5	68,3	58,3	64,4	33,8
25	A	B	3	-6	0	4	58,6	59,7	57,7	**72,5**	48,8	50,0	53,3	63,4
25	B	B	3	-6	1	2	54,9	52,5	56,8	58,1	38,1	56,7	51,2	63,4
7	B	B	3	-5	-4	3	49,6	56,7	43,9	65,1	61,9	50,0	55,8	33,8
7	A	B	3	-5	-3	4	49,6	54,0	46,2	65,0	48,8	47,2	44,4	45,1
57	B	E	3	-5	-2	4	51,9	59,2	45,9	65,1	52,4	56,7	51,2	39,4
41	A	F	3	-5	1	2	52,1	48,4	55,1	47,5	53,7	50,0	60,0	52,1
39	A	E	4	-8	3	3	55,7	48,4	61,5	52,5	43,9	69,4	**71,1**	53,5
39	B	E	4	-7	0	0	57,8	65,0	52,0	69,8	59,5	56,7	51,2	49,3

a) Kontury rozhodnuté ve skupině Vše

Jako neukončené výpovědi jsou obecně hodnoceny kontury typu č. 3 s postupným stoupáním (viz. tab. 4.22, graf 4.10, výběr). Shoda je však u všech pouze na hranici pásma. Ze sledovaných parametrů žádný jednoznačně sám o sobě neovlivňuje výši shody. Zdá se však, že hodnocení rozhodnuté je posilováno, pokud mají intervaly stoupání mezi slabikami podobnou velikost.

O něco větší preference se projevuje ve skupině Čechy. Ze skupin Praha I až Ostrava je největší tendence k hodnocení kontur typu č. 3 jako neukončených výpovědí ve skupině Praha I, nejmenší ve skupině Ostrava.

Dále jsou ve prospěch neukončené výpovědi rozhodnuté 2 kontury typu č. 1, a to -6 -6 0 (1, E) a -5 -5 0 (1, D), obě s nízkým melodickým vrcholem, a 1 kontura typu č. 2, -5 -6 +4 (2, D), naopak s vysokým melodickým vrcholem. Viz graf 4.10.

Graf 4.10. Typ č. 1, č. 2 a č. 3 (výběr)

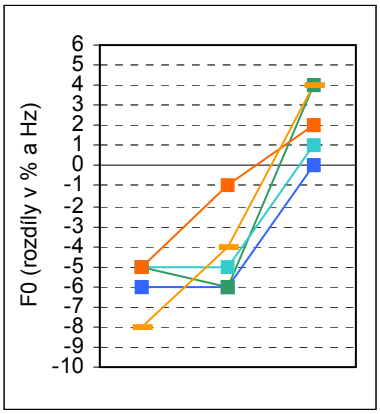

b) Další rozhodnuté kontury

Dalších 12 kontur je rozhodnutých ve skupině Čechy. 5 konturami je zastoupen typ č. 3, po 3 konturách typy č. 1 a č. 2 a 1 konturou typ č. 4. Je zajímavé, že ze 6 kontur se stoupáním na konci (typ č. 1 a č. 2) mají 4 kontury vyšší melodický vrchol; 3 z těchto 4 kontur byly testovány ve větě F (viz také kap. 4.3.3). Ve skupině Morava je hodnocení rozhodnuté u další kontury typu č. 4.

Ve skupinách Praha I až Ostrava je hodnocení rozhodnuté u dalších 23 kontur. Přibližně dvě třetiny z nich jsou rozhodnuté ve skupině Praha I, třetina ve skupině Olomouc. V ostatních skupinách se rozhodnuté hodnocení u kontur tohoto souboru vyskytuje ojediněle. Výraznou převahu mají kontury typu č. 5 (15 kontur). Dále jsou opět

zastoupeny typy č. 1 (5 kontur) a č. 2 (3 kontury); hodnocení rozhodnuté je u těchto typů převážně ve skupině Praha I. Hodnoty melodických vrcholů se u těchto dvou typů pohybují od -1 do +2, tj. do úrovně prvního taktu; u jedné kontury je výška melodického vrcholu vyšší, +3.

4.3.2.4. Kolísání mezi kategoriemi oznamovací věta a neukončená výpověď

V hodnocení kontur se objevuje také kolísání mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí. Ovšem jedná se spíše o jednotlivé kontury různých typů.

Nejvíce kontur, přesně 7, patří do typu č. 3. Kolísání se objevuje u všech melodických vrcholů, kromě vysokého +4. Hodnocení s kolísáním je u většiny kontur ve skupině Praha II a dále vždy ve dvou z moravských skupin. 3 kontury byly testovány ve větě D a vždy 2 kontury ve větách A a C.

Kolísání se objevuje také u 2 kontur typu č. 1 ve skupině Morava: -8 -8 -1 (1, C) a -7 -7 0 (1, C). Obě kontury mají nízké výšky první slabiky i melodického vrcholu. Ve skupině Čechy se hodnocení těchto kontur přiklání k neukončené výpovědi (ve skupině Praha I je hodnocení ve prospěch neukončené výpovědi rozhodnuté, a to s vysokou shodou).

Hodnocení s kolísáním je ještě u 2 kontur typu č. 4: -6 0 0 (4, A) a -5 0 0 (4, A); obě kontury mají vyšší výšku první slabiky a naopak nízký koncový průběh.

Ve skupině Praha II kolísá hodnocení u kontury typu č. 5: -7 +1 -2 (5, F). Je to kontura s nízkým melodickým vrcholem a poklesem -3 %.

4.3.2.5. Kolísání mezi kategoriemi otázka a neukončená výpověď

U určitého souboru kontur se objevuje kolísání mezi kategoriemi otázka a neukončená výpověď. Zastoupení tohoto typu kolísání je o něco vyšší než kolísání mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí.

Kolísání se projevuje opět výrazněji u typu č. 3. Celkově se jedná o 12 kontur. 8 z nich má výšku melodického vrcholu +4. U 2 kontur kolísá hodnocení ve skupině Vše, u dalších 3 v jedné z podskupin Čechy a Morava. V případech, ve kterých se nevyskytuje kolísání, je hodnocení až na výjimky rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi nebo se k této kategorii přiklání. Intervaly stoupání jsou u těchto kontur nesouměrné. Větší interval se objevuje jak na začátku, tak na konci melodického průběhu. Kolísání se objevuje u tohoto typu i u kontur s vrcholy nižšími než +4. Jedná se o 4 kontury, všechny s velmi nesouměrnými intervaly. U 2 kontur je větší interval na začátku a na konci je interval pouze o velikosti 2 % resp. 1 % (viz kontury rozhodnuté v kategorii otázka u tohoto typu): -8 +1 +3 (3, D) a -6 +1 +2 (3, B). U dalších 2 je naopak krátký interval na

začátku a větší na konci: -8 -7 +1 (3, E) a -7 -5 +1 (3, E). U obou je melodický vrchol nízký; jejich průběh je podobný konturám stoupavým se stoupáním na poslední slabice.

Kolísání mezi otázkou a neukončenou výpovědí je také u 8 kontur typu č. 5. Až na výjimku mají tyto kontury melodický vrchol nejméně +2. 4 kontury mají výšku první slabiky -8; 5 kontur má závěrečný pokles 1 %.

Kolísání se objevuje dále u 4 kontur typu č. 4. Jedná se jak o kontury s vyššími, tak o kontury s nižšími vrcholy. Kolísání se projevuje nejvíce ve skupině Praha I.

Jednotlivě se kolísání objevuje také u 2 kontur typu č. 1: -6 -6 +4 (1, D) a -5 -5 +4 (1, D). Obě kontury mají vysoký melodický vrchol a větší interval stoupání.

4.3.3. Další možné aspekty ovlivňující hodnocení kontur

4.3.3.1. Reprezentace kontur ve větách

Jak již bylo uvedeno v kap. 4.1.5, testované kontury byly rovnoměrně rozloženy mezi šestici vět, tak aby každý typ kontury byl otestován v příslušném počtu každou větou (tab. 4.23). Každá věta byla testována 22x, šestice vět se za sebou v testu opakovala ve stejném pořadí, a to F, C, B, D, E a A. Při sestavování testu byla sledována posloupnost a kombinace kontur. Věty, ve kterých byly kontury testovány, jsou uvedeny v tab. 4.24.

Tab. 4.23. Počet výskytů vět u příslušných melodických typů

Číslo typu	Typ kadence	Počet testovaných kontur	Počet výskytů vět
1	Stoupavý (s počátečním průběhem rovným)	12	2
2	Klesavo-stoupavý	12	2
3	S postupným stoupáním	48	8
4	Stoupavý (s koncovým průběhem rovným)	12	2
5	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)	36	6
6	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)	12	2
	Celkový počet	**132**	**22**

Tab. 4.24. Testované věty

A	Diana studuje logiku
B	Ivana kupuje botasky
C	Květa to dodělá později
D	Maminka upekla bábovku
E	Milada pojede do práce
F	Učitel vypráví pohádku

Hodnocení některých kontur nelze vysvětlit pouze na základě jejich melodického průběhu. Zdá se, že hodnocení mohla ovlivnit i konstrukce vět, ve kterých byly kontury testovány.

4.3.3.2. Zastoupení výpovědních kategorií v rámci vět

Tabulka 4.25 uvádí zastoupení výpovědních kategorií pro jednotlivé věty v rámci podskupin. Tučně jsou označeny hodnoty 40,0 % a vyšší.

Tab. 4.25. Zastoupení výpovědních kategorií v rámci vět (v procentech)

	Vše			Čechy			Morava		
	Ozn	Ot	N	Ozn	Ot	N	Ozn	Ot	N
A	29,6	31,9	34,0	26,9	33,8	34,5	31,9	30,4	33,5
B	26,6	30,7	38,2	19,4	35,5	**40,7**	32,5	26,9	36,1
C	27,3	28,4	38,3	21,7	30,3	**41,5**	31,9	26,9	35,8
D	36,1	15,5	**43,7**	34,0	15,3	**45,8**	37,8	15,6	**41,9**
E	9,1	**48,6**	39,1	8,0	**47,6**	**40,7**	10,0	**49,4**	37,9
F	22,2	24,3	**45,9**	21,5	23,2	**47,5**	22,8	25,2	**44,6**

Podle zastoupení výpovědních kategorií ve skupině Vše lze věty rozdělit do dvou bloků. První blok tvoří věty A, B a C, u nichž je hodnocení ve všech kategoriích vyrovnané. Druhý blok tvoří věty D, E a F, u nichž je shoda v jedné z kategorií vyšší, přesahuje 40 %. U vět D a F je výrazněji zastoupena kategorie neukončená výpověď (44 %, resp. 46 %). U věty D je dále výrazně méně než u ostatních vět zastoupena kategorie otázka (16 %), naopak má silnější zastoupení kategorie oznamovací věty (36 %). U věty E je výrazně obsazena kategorie otázka (49 %), naproti tomu je velmi slabě zastoupena kategorie oznamovací věty (9 %).

Podobné tendence jsou i v podskupině Morava. V podskupině Čechy zůstávají základní preference stejné, pouze se shoda v kategorii neukončená výpověď dostává nad 40 % ještě u vět B, C a E. Ovšem shoda v této kategorii je u výše jmenovaných vět D a E stále výraznější.

4.3.3.3. Zastoupení položek v pásmech shody v rámci vět

a) Hodnocení rozhodnuté

Jedním z ukazatelů pro srovnávání hodnocení mezi větami je počet rozhodnutých kontur v jednotlivých kategoriích. Tabulka 4.26 uvádí počet kontur, jejichž hodnocení je rozhodnuté, tj. shoda v hodnocení položky dosahuje v jedné kategorii nejméně 60,0 %. Počty jsou uváděny v absolutních hodnotách: maximální počet je u každé věty v jedné podskupině 22 (= 22 kontur testovaných v každé větě), v součtu dvou podskupin je maximum 44.

V kategorii oznamovací věty je počet kontur u jednotlivých vět vyrovnaný. Odlišuje se pouze věta E, u níž není hodnocení ani jedné z kontur v této kategorii rozhodnuté. Hodnocení u věty E je v rozporu s očekáváním, neboť u každé věty A až F byly testovány 2 kontury (typ č. 6 stoupavo-klesavý symetrický), u nichž se předpokládalo hodnocení rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty. U ostatních vět byl tento předpoklad splněn. Naopak je tato skutečnost v souladu s velmi malým zastoupením této kategorie oznamovací věty u věty E (viz výše).

Tab. 4.26. Počet kontur, jejichž hodnocení je rozhodnuté

	Vše			Součet	Čechy			Součet	Morava			Součet	Součet
Věta	Ozn	Ot	N		Ozn	Ot	N		Ozn	Ot	N		Č+M
A	2	4	0	**6**	2	4	1	**7**	2	5	0	**7**	**14**
B	2	3	0	**5**	2	4	1	**7**	3	3	0	**6**	**13**
C	2	2	2	**6**	2	3	4	**9**	2	2	1	**5**	**14**
D	2	0	7	**9**	2	0	8	**10**	3	0	5	**8**	**18**
E	0	7	4	**11**	0	8	6	**14**	1	7	4	**12**	**26**
F	2	1	6	**9**	2	1	9	**12**	2	0	5	**7**	**19**
Součet	**10**	**17**	**19**	**46**	**10**	**20**	**29**	**59**	**13**	**17**	**15**	**45**	**104**
%	7,6	12,9	14,4	**34,8**	7,6	15,2	22,0	**44,7**	9,8	12,9	11,4	**34,1**	**39,4**

Tendencím uvedeným výše u globálního zastoupení kategorií odpovídá výrazně vyšší počet otázek u věty E (7 kontur) a naopak maximálně 1 rozhodnutá otázka u vět E a F (srov. také hodnocení v podskupinách). U kategorie neukončená výpověď zaujme nižší počet rozhodnutých kontur u vět A, B a C a vyšší počet u vět D, E a F (viz rozdělení vět na bloky podle stupně vyrovnanosti v celkovém zastoupení kategorií).

Je třeba upozornit na zastoupení kategorie „jiné“. U každé věty byla ve skupině Vše hodnocena maximálně 1 kontura se shodou v kategorii „jiné“ 10,0 % a vyšší. V tomto směru se odlišuje hodnocení věty F, u které se toto hodnocení vyskytuje u 6 kontur; u 3 z nich je hodnocení rozhodnuté.

4.3.3.4. Shrnutí

Výše naznačené tendence mohou pomoci objasnit některá méně očekávaná hodnocení nebo posílení či naopak oslabení určitého typu hodnocení. Při interpretaci výsledků je třeba i tento aspekt brát v úvahu.

5. ZJIŠŤOVACÍ OTÁZKA VS. NEUKONČENÁ VÝPOVĚĎ: ČTYŘSLABIČNÉ TAKTY

Další část výzkumu navazuje na výsledky základního testu (viz kap. 3). Jeho hlavním zaměřením zůstává percepční rozdíl mezi zjišťovací otázkou a neukončenou výpovědí. Základní test se soustředil na tříslabičné takty, pro pokračování výzkumu byly zvoleny takty čtyřslabičné s cílem zjistit, jak zvýšení počtu slabik a větší variabilita melodického průběhu ovlivní hodnocení zkoumaných melodických typů.

5.1. PRACOVNÍ SOUBOR KADENCÍ A TVORBA POSLECHOVÉHO TESTU

Stejně jako ve výchozí části výzkumu byl vytvořen soubor testovacích melodických typů a v jejich rámci byl počítačovou syntézou vytvořen pracovní soubor kontur. Z možných melodických typů užívaných pro zjišťovací otázku a neukončenou výpověď byly vybrány ty, které mohou tvořit přechody mezi oběma kategoriemi. Do percepčního testu byly z metodických důvodů v omezeném rozsahu zahrnuty také kontury, u nichž byl předpoklad, že budou hodnoceny jako oznamovací věty. Při hodnocení kontur jako určitého výpovědního typu je opět sledována možná územní preference.

5.1.1. Klasifikace melodických typů

Soubor kadencí obsahuje:

a) Typy otázkové: **typ stoupavý (s počátečním průběhem rovným)** (č. 1 – viz přehled a grafické znázornění typů v grafu 7.1.) a **typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)** (č. 5). Navíc byl mezi pracovní typy, podobně jako v testu s tříslabičnými takty, zařazen také **typ klesavo-stoupavý (s počátečním průběhem rovným)** (č. 2) (viz 4.1).

b) Typy pro neukončené výpovědi: **typ s postupným stoupáním** (č. 3) a **typ stoupavý (s koncovým průběhem rovným)** (č. 4).

c) Typy pro oznamovací věty: **typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)** (č. 6) a **typ klesavý** (č. 7).

Pro představu proporcí uvedených melodických typů připomínáme, že užité výškové intervaly jsou relativně malé: maximální interval stoupání a výrazného poklesu odpovídá 2,3 půltónů, interval mírného poklesu odpovídá maximálně 0,5 půltónu. Podrobněji viz kap. 3.1.2 a níže 5.1.3.

Graf 5.1. Klasifikace typů kadencí

1. typ stoupavý (s počátečním průběhem rovným)
2. typ klesavo-stoupavý (s počátečním průběhem rovným)
3. typ s postupným stoupáním
4. typ stoupavý (s koncovým průběhem rovným)
5. typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)
6. typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)
7. typ klesavý

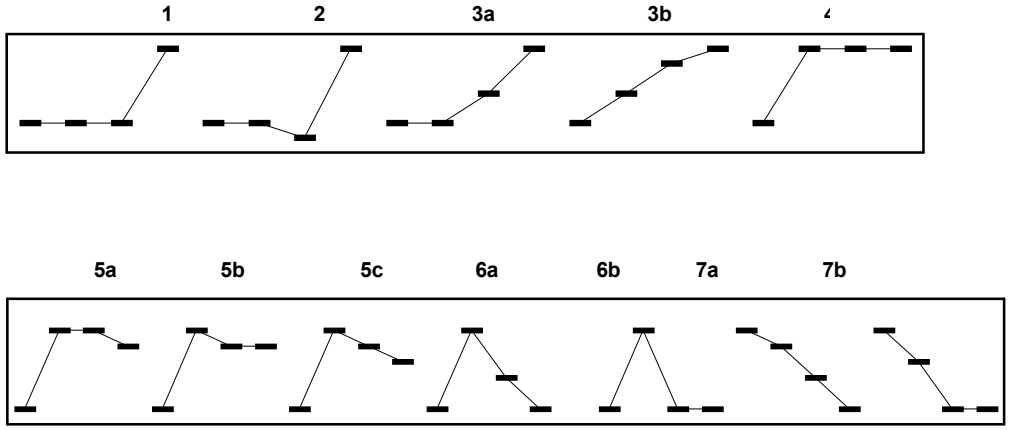

5.1.2. Podrobnější popis melodických typů

ad 1. Typ stoupavý (s počátečním průběhem rovným). Melodický průběh se na začátku nemění, výška první, druhé a třetí slabiky má stejnou hodnotu. Poté následuje skok na čtvrtou slabiku, čímž je dosaženo melodického vrcholu.

ad 2. Typ klesavo-stoupavý (s počátečním průběhem rovným). U tohoto typu kadence se na začátku melodický průběh nemění, výška první a druhé slabiky je stejná. Mezi druhou a třetí slabikou nastává mírný pokles a mezi třetí a čtvrtou slabikou je prudké zvýšení, melodický vrchol je opět na čtvrté (poslední) slabice.

ad 3. Typ s postupným stoupáním. U kontur tohoto typu je stoupání rozloženo do více kroků. U podtypu 3a je počáteční průběh rovný, tj. první a druhá slabika mají stejnou výšku, poté následují dvě stoupání. První zvýšení nastává mezi druhou a třetí slabikou, další mezi třetí a čtvrtou. Melodického vrcholu je dosaženo v slabice čtvrté. U podtypu 3b nastává zvýšení po každé slabice, tj. stoupání jsou celkově tři, výjimečně je průběh mezi druhou a třetí slabikou rovný.

ad 4. Typ stoupavý (s koncovým průběhem rovným). U tohoto typu kadence nastává prudké zvýšení mezi první a druhou slabikou. Mezi druhou, třetí a čtvrtou slabikou zůstává melodický průběh beze změny. Ve druhé slabice dosahuje kadence melodického vrcholu.

ad 5. Typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným). U tohoto typu je na začátku také výškový skok, v druhé slabice dosahuje kadence melodického vrcholu. Podtypy se liší způsobem realizace poklesu. U podtypu 5a se výška třetí slabiky udržuje na stejné úrovni jako předchozí slabika, pokles nastává až na čtvrté, poslední slabice. U podtypu 5b nastává pokles ihned po melodickém vrcholu, tj. mezi druhou a třetí slabikou, čtvrtá slabika zůstává na stejné výšce jako předchozí slabika. U podtypu 5c je pokles realizován taktéž po melodickém vrcholu, ovšem pokračuje i na čtvrtou slabiku. Pokles je tedy rozložen do dvou kroků.

ad 6. Typ stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným). U tohoto typu nastává podobně jako u předchozích typů č. 3 až č. 5 prudké zvýšení mezi první a druhou slabikou. Po melodickém vrcholu nastává pokles. U podtypu 6a je tento pokles rozložený do dvou kroků; na rozdíl od typu 5c, u kterého jsou poklesy mírné, jsou však poklesy u tohoto typu výraznější. U podtypu 6b je pokles po melodickém vrcholu pouze jeden, a to na úroveň výšky 1. slabiky; koncový průběh je rovný, výška poslední, čtvrté slabiky zůstává na úrovni slabiky předchozí.

ad 7. Typ klesavý. U tohoto typu je melodický vrchol realizován na první slabice, poté následuje klesání. U podtypu 7a nastává pokles po každé slabice, celkově jsou tedy realizovány 3 poklesy. Podtyp 7b, klesavý s koncovým průběhem rovným, obsahuje pouze 2 poklesy realizované mezi první, druhou a třetí slabikou. Čtvrtá slabika má stejnou výšku jako slabika třetí.

Z hlediska umístění melodického vrcholu lze typy rozdělit takto: u typů č. 1, 2 a 3 je melodický vrchol realizován na poslední slabice taktu, tj. v našem případě na čtvrté slabice. U typů č. 4, 5 a 6 je melodický vrchol realizován na slabice po přízvuku, tj. druhé slabice. U typu č. 7 je melodický vrchol na první slabice.

Melodické typy si lze také rozdělit podle charakteru výškových změn. U typů č. 1, 2, 4, 5 a 6 je realizováno jedno velké stoupnutí. U typu č. 6, který je vlastně extrémní realizací typu č. 5, následuje navíc výrazný pokles, buď jeden, nebo rozložený do dvou kroků. U typu č. 3 je stoupání rozloženo do dvou nebo tří kroků. Podle konkrétní realizace (zejména intervalů mezi jednotlivými slabikami) se tento typ může blížit typu č. 1, tj. obsahovat jedno výrazné stoupnutí.

5.1.3. Výškový rozsah F_0 u kadencí pracovního souboru

Pro modelování kontur byla využita syntéza TTS96MAN (viz kap. 3.1), umožňující manuálně vytvořit věty s předem určeným melodickým průběhem. Připomínáme, že melodický průběh je zadáván prostřednictvím procentuálních změn základní roviny. Tato základní rovina 100 % odpovídá základní frekvenci 100 Hz a výškové změny pohybující se okolo této úrovně odpovídají odchylkám v herzích. V rámci určeného pásma byly stanoveny konkrétní hodnoty výšek pro jednotlivé slabiky (podrobná diskuse viz kap. 3.1.4); vycházeli jsme mimojiné i z výsledků testu s tříslabičnými takty. Pro výšku první slabiky byly určeny 3 hodnoty: -5 %, -6 % a -7 %. Narozdíl od tříslabičného testu nebyla tedy testována výška -8 %. Výška melodického vrcholu nabývala v závislosti na typu kadence postupně hodnot 0 % až +5 %. Dále byl určen rozsah poklesu u kadencí stoupavo-klesavých (č. 5). Vzhledem k účelu testu nebylo testováno celé rozpětí poklesů, interval poklesu byl 1 % až 3 % (podtypy 5a a 5b) a 1 % (podtypu 5c). Pokles u typu klesavo-stoupavého (č. 2) byl u všech kontur 1 %. U typu stoupavo-klesavého (č. 6) a klesavého (č. 7) byla stanovena výška poslední slabiky na hodnoty -2 % až -7 %. Velikost intervalů mezi slabikami uvádí následující tabulka 5.1.

Tab. 5.1. Výškové intervaly mezi slabikami

Výškové intervaly	V procentech	V hertzích	V půltónech (pt)
stoupání u kadencí s jedním stoupáním	5 % – 13 %	5 Hz – 13 Hz	0,9 pt – 2,3 pt
mírný pokles	1 % – 3 %	1 Hz – 3 Hz	0,2 pt – 0,5 pt
výrazný pokles (mezi 2 slabikami)	1 % – 12 %	1 Hz – 12 Hz	0,2 pt – 2,1 pt
výrazný pokles (celkový)	5 % – 12 %	5 Hz – 12 Hz	0,5 pt – 2,1 pt

Postupným měněním hodnot výšek pro všechny slabiky taktu byly vytvořeny pracovní sady kontur pro každý melodický typ. Vzhledem k účelu testu, tj. hledání přechodu mezi otázkou a neukončenou výpovědí, byl pro změnu zvolen minimální krok, který program umožňuje, a to 1 %. Je třeba říci, že na rozdíl od přirozené řeči může mít v syntetickém materiálu tento krok výrazný percepční vliv (viz také kap. 3.1.4).

Příklad pracovní sady uvádí tabulka 5.2. Šedě podbarvené kontury byly nakonec použity v percepčním testu. Celkový pracovní soubor je uveden v příloze č. 2.

Tab. 5.2. Pracovní soubor kontur (příklad)

Typ stoupavý (s počátečním průběhem rovným) (č. 1)												
1	-5	-5	-5	+5	-6	-6	-6	+5	-7	-7	-7	+5
2	-5	-5	-5	+4	-6	-6	-6	+4	-7	-7	-7	+4
3	-5	-5	-5	+3	-6	-6	-6	+3	-7	-7	-7	+3
4	-5	-5	-5	+2	-6	-6	-6	+2	-7	-7	-7	+2
5	-5	-5	-5	+1	-6	-6	-6	+1	-7	-7	-7	+1
6	-5	-5	-5	0	-6	-6	-6	0	-7	-7	-7	0

Typ stoupavo-klesavý (č. 5, podtyp 5a), pokles 1 %												
1	-5	+5	+5	+4	-6	+5	+5	+4	-7	+5	+5	+4
2	-5	+4	+4	+3	-6	+4	+4	+3	-7	+4	+4	+3
3	-5	+3	+3	+2	-6	+3	+3	+2	-7	+3	+3	+2
4	-5	+2	+2	+1	-6	+2	+2	+1	-7	+2	+2	+1
5	-5	+1	+1	0	-6	+1	+1	0	-7	+1	+1	0

5.1.4 Pracovní a testované kontury

Tabulka 5.3 uvádí celkové počty pracovních kontur pro jednotlivé typy kadencí (sloupec č. 3).

Protože počet pracovních kontur výrazně překračuje kapacitu percepčního testu (viz diskuse v kap. 3.3.3), nebylo možné do vlastního percepčního testu zahrnout všechny kontury a bylo nutné provést jejich výběr. Snahou bylo vybrat kontury tak, aby byly v testu rovnoměrně pokryty všechny typy kadencí. Při výběru byla brána v úvahu výška první slabiky, výška melodického vrcholu, v případě typu s postupným stoupáním (č. 3) také výška 2. a 3. slabiky a u typu stoupavo-klesavého (č. 5) interval závěrečného poklesu. Na základě výsledků testu s tříslabičnými takty byly ještě ve větší míře zahrnuty kontury s vyššími melodickými vrcholy. Co se týká melodických typů, byl omezen soubor kontur typu č. 3 a naopak byl rozšířen počet kontur typu č. 5. Zároveň byla při výběru zohledněna fonologická platnost kontur. Snahou bylo, na základě subjektivního hodnocení autorky, vybírat pro každý typ č. 1 až č. 5 kontury hodnocené jako otázky, jako neukončené výpovědi i kontury s hodnocením nejednoznačným. V tabulce 5.3 je v posledním sloupci uvedeno, kolik kontur bylo vybráno pro každý melodický typ. Z celkového počtu 565 kontur bylo nakonec pro testování vybráno 132 kontur. I přes zmenšení počtu kontur bylo nutné vytvořit dva paralelní, symetricky sestavené testy, každý o 66 položkách. Doufáme, že přes snížení počtu položek je testovací soubor, i vzhledem k výše uvedeným kritériím výběru, pro účely výzkumu dostatečný.

Celkový soubor testovaných kontur je uveden v příloze č. 2 (příklad viz tab. 5.2 nahoře).

Tab. 5.3. Počet pracovních a testovaných kontur pro jednotlivé typy kadencí

Číslo typu	Typ kadence	Počet pracovních kontur	Počet testovaných kontur
1	Stoupavý (s počátečním průběhem rovným)	18	15
2	Klesavo-stoupavý (s počátečním průběhem rovným)	18	15
3a	S postupným stoupáním		
	s výškou první slabiky -5 %	27	0
	s výškou první slabiky -6 %	31	12
	s výškou první slabiky -7 %	31	0
3b	S postupným stoupáním		
	s výškou první slabiky -5 %	43	0
	s výškou první slabiky -6 %	51	12
	s výškou první slabiky -7 %	51	0
4	Stoupavý (s koncovým průběhem rovným)	18	6
5a	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)	45	24
5b	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)	45	24
5c	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)	15	12
6a	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)	81	4
6b	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)	18	0
7a	Klesavý	19	4
7b	Klesavý	54	4
	Celkový počet	**565**	**132**

5.1.5. Testované věty

Pro testování kontur bylo vytvořeno 6 vět, všechny o třech mluvních taktech (viz tab. 5.3). První dva mluvní takty jsou tříslabičné, poslední čtyřslabičný. Testovaná kontura je realizována na třetím, tj. posledním taktu. První dva mluvní takty mají ve všech větách testu stejný melodický průběh, tak aby byl snížen vliv předchozího kontextu na percepci. Pro zajištění co největší srovnatelnosti výsledků byly pro konkrétní melodický průběh prvních dvou taktů zvoleny stejné kontury jako v základním testu s tříslabičnými takty, ve kterém jsou testované věty rovněž třítaktové a první dva mluvní takty tříslabičné (viz 4.1.5.). Hodnoty výšek prvních dvou mluvních taktů jsou: +2 % 0 % -4 % / 0 % -4 % 0 % / - - -. Všechny výšky první slabiky

posledního taktu (s výjimkou typu klesavého) se nacházejí pod úrovní předchozí části a kromě typů se stoupáním na poslední slabice (č.1 a č. 2) a klesavého č. 7 (podtyp 7b) je výška melodického vrcholu minimálně +2 %, tj. na úrovni prvního taktu.

Tab. 5.4. Testované věty

A	Adéla donesla levandule
B	Babička nasuší holubinky
C	Botanik zalévá rašeliník
D	Dědeček zasadil kamyšníky
E	Dominik nasbíral penízovky
F	Jaroslav natrhal kýchavici

Snahou bylo co nejvíce eliminovat ostatní, nemelodické rozdíly mezi větami. Proto mají všechny věty mají stejnou strukturu, a to subjekt – predikát – objekt, a podobně specifickou slovní zásobu.

Věty byly zároveň sestaveny tak, aby z hlediska difonů působily neutrálně (viz kap. 3.1.3).

K vlivu reprezentačních vět na hodnocení kontur viz kap. 5.3.3.

5.1.6. Položky testu a jeho sestavení

Věty byly přiřazeny ke konkrétním konturám tak, aby byly rovnoměrně pokryty všechny melodické typy. V rámci typu byl brán ohled na hodnoty výšek jednotlivých slabik. Položku testu tvořila příslušná věta s testovanou konturou v posledním taktu. Každá věta zazněla v rámci položky 3x, aby měli posluchači dostatek času na rozmyšlenou.

Pro řazení položek testu byly stanoveny následující podmínky: a) nesmí za sebou následovat stejná věta, b) nesmí za sebou následovat kontura stejného melodického typu s výjimkou typu č. 5 klesavo-stoupavého s koncovým poklesem mírným; u tohoto typu mohou za sebou následovat kontury podtypu 5a a 5b, maximálně však dvě. Zřetel byl brán na kombinaci (posloupnost) vět i kontur.

Na začátek testu byly zařazeny tzv. zácvičné položky, aby si posluchači zvykli jak na syntetický signál, tak na řešení zadané úlohy.

Věty byly tvořeny pomocí syntézy TTS96MAN v OS MS DOS a nahrávány přes zesilovací zařízení na digitální magnetofon DAT 790 a zároveň do programu CoolEdit 96. V tomto programu byl nahraný materiál sestřihán a byla vytvořena konečná podoba testu. Každý z paralelních testů trvá přibližně 18 minut.

5.1.7. Instrukce pro posluchače

Cílem poslechových testů bylo ověřit, zda použité kontury F0 představují pro rodilého posluchače dostatečně výrazné realizace jednotlivých melodémů. Posluchači měli označit, zda pro ně příslušná výpověď představuje otázku, neukončenou výpověď nebo oznamovací větu. Za neukončenou považujeme výpověď, která je součástí souvětí, i výpověď, která byla přerušena. Pokud byla výpověď pro posluchače nepřijatelná, měli možnost označit výpověď jako „jinou". Tato kategorie měla zamezit tomu, aby kategorie neukončené výpovědi byla používána jako úniková v případech, ve kterých bude posluchač váhat. Posluchači se museli pro jednu z možností jednoznačně rozhodnout, své váhání však mohli zaznamenat.

5.2. ZÁKLADNÍ ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ POSLECHOVÉHO TESTU

5.2.1. Skupiny posluchačů

Pro sledování možného regionálního vlivu na hodnocení melodických kontur byly testy zadány v Praze, Olomouci a Opavě. Skupiny posluchačů se skládají ze studentů bohemistiky na filozofických fakultách; jsou tedy homogenní z hlediska věku, vzdělání a profesního zaměření. Pozn. Za zadání testů děkuji Iloně Adámkové, PhD. (FF Slezské univerzity v Opavě) a Petru Pořízkovi, PhD. (FF Univerzity Palackého v Olomouci). Obě verze testu odposlechlo shodně 99 posluchačů (podrobně viz tab. 5.5)

Tab. 5.5. Počet posluchačů podle místa testování

Místo testování	Praha		Olomouc		Opava		Vše	
Rok testování	2003, 2004		2003		2004			
Verze testu	A	B	A	B	A	B	A	B
Počet posluchačů	32	30	31	27	36	42	99	99

Při zadávání testů byl opět zjišťován nářeční původ posluchačů. Podle něj byla skupina Vše rozdělena na podskupinu Čechy a podskupinu Morava. Počty v jednotlivých podskupinách uvádí tabulka 5.6. Skupina Morava je ve srovnání se skupinou Čechy téměř dvojnásobná.

Tab. 5.6. Počet posluchačů podle nářečního původu

Skupina	Vše		Čechy		Morava	
Verze testu	A	B	A	B	A	B
Počet posluchačů	99	99	36	36	63	63

5.2.2. Hodnocení testu z hlediska řešitelnosti zadané úlohy

V první fázi zpracovávání výsledků jsme ověřovali, zda posluchači hodnotili předložený materiál ve smyslu instrukcí, zda byl pro ně zadaný úkol řešitelný.

5.2.2.1. Zastoupení jednotlivých kategorií

Nejdříve jsme zjišťovali zastoupení jednotlivých kategorií v celkovém hodnocení. U jednotlivých posluchačů bylo zaznamenáno, kolikrát byla využita pro ohodnocení položek testu každá ze čtyř testovaných kategorií (oznamovací věta, otázka, neukončená výpověď, „jiné“). Součtem údajů získaných pro jednotlivé testy jsme obdrželi celkové zastoupení jednotlivých kategorií v příslušné skupině posluchačů.

Údaje týkající se zastoupení testovaných kategorií ve skupině Vše a v podskupinách Čechy a Morava uvádí tab. 5.7. Názvy výpovědních kategorií uvádíme v tabulkách takto: oznamovací věta (Ozn), otázka (Otáz), neukončená výpověď (Neuk).

Tab. 5.7. Zastoupení kategorií ve výsledcích testu

	Vše				
Verze	Ozn	Otáz	Neuk	**Součet**	Jiné
A	27,9	34,5	33,0	**95,4**	4,6
B	28,2	32,3	35,2	**95,6**	4,4
A + B	28,0	33,4	34,1	**95,5**	4,5

	Čechy					**Morava**				
Verze	Ozn	Otáz	Neuk	**Součet**	Jiné	Ozn	Otáz	Neuk	**Součet**	Jiné
A	30,2	32,5	31,9	**94,6**	5,4	26,5	35,7	33,6	**95,8**	4,2
B	28,8	31,6	35,6	**95,3**	4,0	27,8	32,6	35,0	**95,4**	4,6
A + B	29,5	32,1	33,7	**95,3**	4,7	27,2	34,2	34,3	**95,6**	4,4

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše byla v 95,4 % (verze A) a v 95,6 % (verze B) pro označení výpovědi využita jedna z fonologických kategorií, tj. věta byla ohodnocena jako oznamovací, otázka nebo neukončená výpověď. Jednotlivé kategorie byly využity poměrně rovnoměrně. Otázky a neukončené výpovědi byly označeny v obou verzích přibližně ve 33 % – 34 %. Hodnocení položek jako oznamovacích vět bylo o něco menší, 28 %. Jen ve 4,6 % (verze A) a 4,4 % (verze B) byla položka označena jako „jiná“ (ke kategorii „jiné“ viz dále). V souladu s očekáváním a) převažuje ve využití kategorií otázka a neukončená výpověď oproti kategorii oznamovací věta, b) v obdobné výši jsou zastoupeny kategorie otázka a neukončená výpověď, c) je slabě využita kategorie „jiné“, d) téměř shodně jsou zastoupeny kategorií v obou verzích A a B. Oproti předpokladu je kategorie oznamovací věta využita o něco více.

b) Podskupiny Čechy a Morava

Základní charakteristiky ve využití jednotlivých kategorií jsou v obou podskupinách shodné se skupinou Vše. Mírně odlišné zastoupení se objevuje ve skupině Čechy, ve které se ve verzi A dostává kategorie oznamovací věty těsně nad 30 % a kategorie „jiné“ nad 5 %.

5.2.2.2. Kategorie „jiné“

Zařazením kategorie „jiné“ do souboru možných odpovědí v testu měli posluchači možnost označit položky, které pro ně znamenají nepřijatelnou podobu výpovědi. Údaje týkající se této kategorie uvádí tabulka 5.8.

Tab. 5.8. Kategorie „jiné“ (v procentech)

Skupina	Vše		Čechy		Morava	
Verze testu	A	B	A	B	A	B
Celkové zastoupení	4,6	4,4	5,4	4,0	4,2	4,6
Max. shoda u položky	13,1	13,1	22,2	22,2	7,4	11,1

Z hlediska celkového zastoupení kategorií byla možnost označit položku jako „jinou“ využita ve všech skupinách v obou verzích maximálně v 5 % případů (viz také výše oddíl 5.2.2.1).

Kromě celkového zastoupení jsme zjišťovali, jaká je výše shody u testovaných kategorií v rámci jedné položky. Žádná položka nebyla s převahou hodnocena jako „jiná“. Výše maximální shody z hlediska položek je u kategorie „jiné“ v rámci příslušné skupiny u verzí A a B obdobná, mezi skupinami se však liší. Ve skupině Vše činí maximální shoda u této kategorie 13 %, v podskupině Čechy 22 % a v podskupině Morava průměrně 9 %; oproti skupině Morava je výše maximální shody v rámci položky ve skupině Čechy dvojnásobná. Podrobně viz tabulka 5.8.

Dalším z ukazatelů je, kolikrát využili kategorii „jiné“ jednotliví posluchači v rámci svého testu. Průměrně ohodnotil každý posluchač 4,5 % testovaných položek jako „jiné“, což odpovídá 3 položkám ze 66 testovaných. Ovšem několik posluchačů se ke kategorii „jiné“ uchylovalo nadměrně často. Zdá se, že pro tyto jednotlivce byl zadaný úkol obtížný. Z dalšího zpracování byly vyloučeny testy, ve kterých byla kategorie „jiné“ využita ve více než 20 %, tj. nejméně u 14 položek. Zvolený postup je shodný s postupem užitým v základním testu s tříslabičnými takty. Celkově bylo z dalšího

zpracování vyloučeno 7 testů, 5 testů verze A a 2 testy verze B, výsledky těchto testů jsou však k dispozici. Do dalšího zpracování tak bylo zahrnuto 94 testů verze A a 97 testů verze B. Podrobně viz tabulka 5.9.

Tab. 5.9. Počet testů: testy vyloučené a testy pro další zpracování

Skupina	Vše		Čechy		Morava	
Verze testu	A	B	A	B	A	B
Počet všech testů	99	99	35	36	64	63
Počet vyloučených testů	5	2	1	0	4	2
Rozdíl (počet testů pro další zpracování)	**94**	**97**	**34**	**36**	**60**	**61**

Vzhledem k malému počtu vyloučených testů došlo pouze k zanedbatelným změnám v hodnocení. V celkovém zastoupení jednotlivých kategorií (tab. 5.10) se nevyskytly větší posuny. Podle očekávání se pouze oslabila kategorie „jiné“ a rovnoměrně se posílily ostatní, výpovědní kategorie.

Tab. 5.10. Zastoupení kategorií (po vyloučení testů)

	Vše				
Verze	Ozn	Otáz	Neuk	**Součet**	Jiné
A	27,9	34,5	33,0	**95,4**	4,6
B	28,2	32,3	35,2	**95,6**	4,4
A + B	28,0	33,4	34,1	**95,5**	4,5

	Čechy					**Morava**				
Verze	Ozn	Otáz	Neuk	**Součet**	Jiné	Ozn	Otáz	Neuk	**Součet**	Jiné
A	30,7	33,2	32,8	**96,8**	3,2	26,5	36,3	33,9	**96,7**	3,3
B	28,8	31,6	35,6	**96,4**	4,0	28,4	33,2	34,9	**96,5**	3,5
A + B	29,7	32,4	34,2	**96,4**	3,6	27,4	34,8	34,4	**96,6**	3,4

Posun ve shodě u jednotlivých výpovědních kategorií v rámci jedné položky dosahuje maximálně 4 %. Podrobně viz tabulka 5.11.

Tab. 5.11. Maximální posun ve shodě v rámci položky (v procentech)

Skupina	Vše		Čechy		Morava	
Verze testu	A	B	A	B	A	B
Kategorie „jiné“	-4,0	-2,0	-5,4	0	-4,7	-3,1
Výpovědní kategorie	+3,4	+1,7	+3,4	0	+3,5	+2,8

5.2.2.3. Sloučení verzí A a B v jeden test

Verze A a B byly vytvořeny jako paralelní testy s rovnoměrným rozložením melodických typů. Zastoupení jednotlivých testovaných kategorií je v posluchačském hodnocení u obou verzí obdobné (viz oddíly 5.2.2.1, tab. 5.7, a 5.2.2.2, tab. 5.10). Výsledky rovněž poskytují obdobné hodnocení kontur (viz dále kap. 5.3). Lze tedy obě verze považovat za srovnatelné a pro další zpracování sloučit v jeden test. Souhrnné údaje z obou verzí testů týkající se zastoupení jednotlivých kategorií jsou uvedeny v tabulkách 5.7 a 5.10 v řádku A + B.

5.2.2.4. Sledované skupiny posluchačů

Jak bylo uvedeno v oddílu 5.2.1, testy byly zadány ve třech nářečně odlišných oblastech (Praha, Olomouc, Opava) a během testování byl zjišťován regionální původ posluchačů. Dosud jsme pracovali s podskupinami Čechy a Morava, vytvořenými na základě původu posluchačů. Pro orientační srovnání jsme se rozhodli vyčlenit ještě 3 menší podskupiny, a to podle místa testování. Základ posluchačů ve skupině podle místa testování tvoří posluchači pocházející z příslušné oblasti. Pro posílení homogennosti skupin byly podobně jako u tříslabičného testu zařazeny do podskupiny Praha pouze testy posluchačů pocházejících z Čech a do podskupin Olomouc a Opava pouze testy posluchačů pocházejících z Moravy.

Tabulka 5.12 uvádí přehled skupin, se kterými budeme nadále pracovat. Základní skupinou je celková skupina Vše. Dále jsou proti sobě postavené podskupiny Čechy a Morava. Výběrově komentujeme hodnocení v podskupinách Praha, Olomouc a Opava.

Skupinu Vše tvoří 94, resp. 97 posluchačů, podskupinu Čechy přibližně 35 posluchačů pro každou verzi a podskupinu Morava přibližně 60 posluchačů pro každou verzi. Skupina Morava je oproti skupině Čechy téměř dvojnásobná. Připomínáme, že skupina Vše je souhrnem podskupin Čechy a Morava. Podskupina Praha je podmnožinou skupiny Čechy, není s ní však totožná. Taktéž skupina Morava je širší než souhrn podskupin Olomouc a Opava.

Pozn. Výraz podskupina užíváme zejména tehdy, je-li vhodné odlišit celkovou skupinu Vše a ostatní sledované skupiny.

5.12. Počet posluchačů ve sledovaných skupinách

Skupina	Vše		Čechy		Morava		Praha		Olomouc		Opava	
Verze testu	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Počet posluchačů	94	97	34	36	60	61	26	28	22	21	33	38

5.2.2.5. Shoda v hodnocení položek testu

a) Rozpětí v míře shody v hodnocení položek

U každé položky jsou 4 možné odpovědi: oznamovací věta, otázka, neukončená výpověď a „jiné“. Zjišťujeme, jak se posluchači shodují v určení výpovědního typu u jednotlivých položek. V tabulce 5.13 je uvedeno rozpětí v této shodě u jednotlivých kategorií v rámci všech položek.

Tab. 5.13. Rozpětí v míře shody v hodnocení položek (v procentech)

Skupina	Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava
Kategorie						
Oznamovací věta	0,0 - 93,8	0,0 - 97,2	0,0 - 95,1	0,0 - 96,4	0,0 - 95,5	0,0 - 94,7
Otázka	0,0 - 92,8	0,0 - 86,1	0,0 - 96,7	0,0 - 85,7	0,0 - 95,2	0,0 - 97,4
Neukončená výpověď	3,1 - 67,0	2,8 - 63,9	3,3 - 68,9	0,0 - 67,9	0,0 - 72,7	0,0 - 73,7
Jiné	0,0 - 11,7	0,0 - 22,2	0,0 - 11,7	0,0 - 23,1	0,0 - 19,0	0,0 - 15,2

a) Skupina Vše

Shoda v hodnocení položek jako určitých výpovědních typů se pohybuje od 0 % do 94 %. Shoda přes 90 % je velmi vysoká míra shody. Nejvyšší shody je dosaženo v kategorii oznamovací věta a otázka, tj. u ukončených výpovědí. Maximální shoda je u těchto kategorií téměř shodná, u obou nad 90 %. Z výpovědních kategorií je nejnižší maximální shoda u neukončené výpovědi, její hodnota je 67 %. Shoda 60 % až 70 % je u syntetického materiálu sice relevantní shoda, ovšem ne tak výrazná. Maximální shoda v kategorii „jiné“ je 12 %. U této kategorie považujeme za relevantní hranici 10,0 %; maximum je tedy těsně nad touto hranicí. K pásmům shody podrobně viz dále.

b) Skupiny Čechy a Morava

Základní charakteristiky, zejména poměr mezi maximy u jednotlivých kategorií, jsou shodné se skupinou Vše. Mírné odlišnosti vykazuje skupina Čechy. U této skupiny je sice maximální shoda v kategorii otázka opět vysoká (86 %), ale zřetelně nižší, a to jak ve srovnání s kategorií oznamovací věta v rámci skupiny Čechy, tak s kategorií otázka ve skupině Morava. V těchto případech přesahuje maximální shoda dokonce 95 %. Výraznou charakteristikou skupiny Čechy je dále výše maximální shody v kategorii „jiné“. Její hodnota přesahuje 20 %, což je dvojnásobek maximální shody dosažené ve skupině Morava.

c) Skupiny Praha, Olomouc a Opava

Z hodnocení v těchto skupinách je třeba upozornit, podobně jako ve skupině Čechy, na nižší maximální shodu v kategorii otázka v podskupině Praha, a to oproti kategorii oznamovací věta v rámci této skupiny, tak oproti hodnotám v kategorii otázka v ostatních skupinách. Maximální shoda v kategorii neukončená výpověď je opět z výpovědních kategorií nejnižší, v moravských skupinách se však dostává nad 70 %. U kategorie „jiné“ přesahuje ve skupině Praha maximální shoda 20 %, stejně jako ve skupině Čechy. Zaujme však vyšší hodnota maximální shody u této kategorie také v moravských skupinách, zejména v podskupině Olomouc.

Již tyto údaje vypovídají o poměru stability kategorií ukončená výpověď vs. neukončená výpověď. Všechny tři sledované výpovědní kategorie – oznamovací věta, otázka a neukončená výpověď, byly využity přibližně ve stejné míře (zhruba ve třetině případů), ovšem ukončené výpovědi byly hodnoceny s vyšším stupněm shody.

b) Konzistentnost v hodnocení jednotlivých položek: pásma shody

Pro zpracování výsledků z hlediska stupně shody u testovaných kategorií v rámci jednotlivé položky bylo stanoveno několik pásem. Tato pásma byla určena stejným způsobem jako u základního testu s tříslabičnými takty (viz 4.2.2.5). Za položku rozhodnutou, považujeme položku, u které je shoda v některé z kategorií 60,0 % a vyšší. Rozhodnuté položky jsou ještě dále rozlišeny: položky se shodou 60,0 % až 69,9 % označujeme jako rozhodnuté se shodou na hranici pásma, položky se shodou 70,0 % a více jako rozhodnuté s vysokou shodou. Ostatní položky jsou nerozhodnuté: a) nerozhodnutá položka s příklonem je taková, ve které je shoda v hodnocení jedné kategorie 50,0 % až 59,9 %, b) nerozhodnutá s kolísáním je taková položka, u které se shoda v hodnocení dvou kategorií dostává do pásma 40,0 % až 59,9 %, c) zbylé položky jsou rozkolísané.

Tab. 5.14. Počet položek v pásmech shody (v procentech)

Skupina	Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava
Rozhodnuté						
Oznamovací věta						
shoda 60 % a více	11,4	12,9	12,1	12,9	11,4	13,6
shoda 70 % a více	8,3	7,6	9,1	9,1	8,3	10,6
Otázka						
shoda 60 % a více	14,4	12,1	16,7	12,9	17,4	20,5
shoda 70 % a více	8,3	6,8	9,8	3,8	9,8	12,1
Neukončená výpověď						
shoda 60 % a více	0,8	3,8	3,8	6,1	6,8	5,3
shoda 70 % a více	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,8
Součet						
shoda 60 % a více	26,5	28,8	32,6	31,8	35,6	39,4
shoda 70 % a více	**16,7**	**14,4**	**18,9**	**12,9**	**18,9**	**23,5**
Nerozhodnuté s příklonem						
1 odpověď v pásmu 50,0 % - 59,9 %						
Oznamovací věta	3,0	2,3	1,5	4,5	1,5	0,8
Otázka	9,8	8,3	1,5	7,6	10,6	4,5
Neukončená výpověď	15,2	14,4	14,4	10,6	13,6	12,9
Součet	**28,0**	**25,0**	**17,4**	**22,7**	**25,8**	**18,2**
Nerozhodnuté s kolísáním						
2 odpovědi v pásmu 40,0 % - 59,9 %						
Oznamovací věta - otázka	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Oznamovací věta - neukončená	5,3	2,3	4,5	1,5	7,6	4,5
Otázka - neukončená výpověď	3,8	1,5	6,1	3,0	5,3	3,8
Součet	**9,1**	**4,5**	**10,6**	**4,5**	**12,9**	**8,3**
Rozkolísané	**36,4**	**41,7**	**39,4**	**40,9**	**25,8**	**34,1**

Tabulka 5.14 uvádí, kolik položek je obsaženo v jednotlivých pásmech podle stupně shody. U položek rozhodnutých a nerozhodnutých s příklonem je uvedeno zastoupení jednotlivých výpovědních kategorií. U položek rozhodnutých je u každé kategorie nejprve uveden celkový počet, tj. počet položek se shodou nejméně 60,0 %, a dále počet položek s vysokou shodou, tj. se shodou nejméně 70,0 %. U položek nerozhodnutých s kolísáním je samostatně uvedeno zastoupení jednotlivých typů kolísání.

ba) Položky rozhodnuté

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše tvoří rozhodnuté položky 26,5 %, tj. čtvrtinu položek; z nich tvoří přibližně 2/3 z nich jsou hodnoceny s vysokou shodou. Nejvíce rozhodnutých položek je v kategorii otázka, a to 14,4 % (ze všech položek testu). O něco méně položek je rozhodnutých v kategorii oznamovací věta, a to 11,4 %. Počet položek s vysokou shodou je v obou kategoriích shodně 8,3 %. Znamená to, že v rámci obou kategorií převládají položky s vysokou shodou, přičemž tato převaha je výraznější v kategorii oznamovací věta. Soubor rozhodnutých položek naplňují především tyto dvě kategorie, tj. kategorie ukončené výpovědi. Počet rozhodnutých položek v kategorii neukončená výpověď nedosahuje ani 1 %. Opět se nám ukazuje, že kategorie neukončená výpověď je méně stabilní. Ačkoli posluchači využili tuto kategorii přibližně ve třetině případů, v hodnocení konkrétních položek se shodli velice málo.

b) Skupiny Čechy a Morava

V podskupině Morava je oproti podskupině Čechy (a skupině Vše) odlišný poměr položek rozhodnutých a nerozhodnutých s jednou převažující odpovědí. Počet rozhodnutých položek tvoří v této skupině třetinu materiálu (tedy o něco více než v podskupině Čechy), počet položek nerozhodnutých s jednou převažující odpovědí je téměř poloviční. Ovšem součet položek z těchto dvou pásem představuje polovinu materiálu, stejně jako v podskupině Čechy (a skupině Vše). Znamená to, že hodnocení položek bylo v podskupině Morava více kompaktní.

Je třeba upozornit na poměr kategorií oznamovací věta a otázka. V rámci skupiny Čechy je počet rozhodnutých položek v obou kategoriích obdobný, v rámci skupiny Morava je počet rozhodnutých otázek o něco vyšší než oznamovacích vět. Porovnáme-li skupiny mezi sebou, je počet rozhodnutých oznamovacích vět v obou skupinách podobný, ovšem otázek je o něco více ve skupině Morava (viz celkově vyšší počet rozhodnutých položek v této skupině). Počet rozhodnutých neukončených výpovědí je

v obou skupinách velmi nízký, nedosahuje ani 4 %. Navíc je u všech z nich pouze shoda na hranici pásma.

c) Skupiny Praha, Olomouc a Opava

Mezi podskupinami se objevují jisté rozdíly. Co se týká rozhodnutých položek, nejméně (necelá třetina) jich je ve skupině Praha, nejvíce (téměř 40 %) ve skupině Opava. Počet položek rozhodnutých s vysokou shodou je ve skupině Praha téměř poloviční oproti skupině Opava. V skupině Praha je naopak nejvíce položek rozkolísaných, jejich počet těsně přesahuje 40 %. Ve skupině Opava tvoří rozkolísané položky třetinu materiálu, ve skupině Olomouc čtvrtinu materiálu. Počet položek s kolísáním přesahuje ve skupině Olomouc, na rozdíl od zbývajících dvou skupin, 10 %.

V pásmu rozhodnutých položek panuje mezi skupinami shoda u kategorie oznamovací věta, počet rozhodnutých oznamovacích vět se pohybuje od 11 % do 14 %. Většina z nich je navíc ve všech skupinách hodnocena s vysokou shodou. Shodně je ve všech skupinách zastoupena také kategorie neukončené výpovědi, počet rozhodnutých položek se pohybuje od 5 % do 7 %. Rozdíly se projevují v kategorii otázka. Nejméně rozhodnutých otázek je ve skupině Praha, a to 13 %, nejvíce ve skupině Opava. V této skupině přesahuje počet rozhodnutých otázek těsně 20 %, představuje tedy pětinu materiálu. Rozdíly jsou také v poměru jednotlivých kategorií v rámci skupiny. Ve všech skupinách je nejméně obsazena kategorie neukončené výpovědi (viz také ostatní sledované skupiny), počet rozhodnutých neukončených výpovědí je zhruba poloviční v porovnání s kategorií oznamovací věta. Ve skupině Praha je počet rozhodnutých oznamovacích vět a otázek totožný, zatímco v moravských skupinách je počet otázek vyšší (viz hodnocení ve skupinách Čechy a Morava).

bb) Položky nerozhodnuté s příklonem: 1 odpověď v pásmu 50,0 % - 59,9 %

Ve skupině Vše tvoří položky s příklonem k jedné kategorii o něco více než čtvrtinu materiálu. Nejvíce se toto hodnocení vyskytuje u kategorie neukončená výpověď, a to v 15 %. Méně se objevuje příklon ke kategorii otázka, a to u 10 % položek. Počet položek s příklonem k oznamovací větě tvoří pouhá 3 %. Tyto údaje opět potvrzují větší jistotu v hodnocení položek jako ukončených výpovědí.

Z hodnocení ve sledovaných podskupinách zaujme nepatrný počet položek s příklonem k otázce v podskupině Morava. V této podskupině je celkově počet položek s příklonem nižší než v podskupině Čechy, nedosahuje ani 20 %. Podobně nízký je celkový počet položek s příklonem v podskupině Opava, na rozdíl od podskupin Praha a Olomouc.

bc) Položky nerozhodnuté s kolísáním: 2 odpovědi v pásmu 40,0 % - 59,9 %

Celkově se rozhodování mezi dvěma kategoriemi v rámci jedné položky nevyskytuje v hodnocení často. Ve skupině Vše tvoří necelou desetinu materiálu. V podskupině Čechy je zastoupení položek s tímto hodnocením v porovnání s podskupinou Morava zhruba poloviční. Porovnáme-li podskupiny Praha, Olomouc, Opava, nejméně položek s kolísáním je v podskupině Praha, nejvíce v podskupině Olomouc.

Důležitým ukazatelem je, mezi kterými kategoriemi kolísání nastává. V hodnocení se až na výjimku nevyskytuje kolísání mezi oznamovací větou a otázkou. Kolísání mezi kategoriemi oznamovací věta a neukončená výpověď a mezi kategoriemi otázka a neukončená výpověď je v rámci příslušné skupiny přibližně ve stejném poměru.

bd) Položky rozkolísané

Ve skupině Vše představují rozkolísané položky 36,4 %, tedy o něco více než třetinu všech položek. V podskupinách Čechy a Morava se jejich počet pohybuje okolo 41 %. Rozdíly panují v podskupinách Praha až Opava. Nejvíce rozkolísaných položek je v podskupině Praha, zde tyto položky tvoří stejně jako v podskupinách Čechy a Morava 41 %. Nejméně rozkolísaných položek je v podskupině Olomouc, vyskytuje se pouze u čtvrtiny položek. V podskupině Opava se rozkolísané hodnocení objevuje ve třetině případů.

5.2.2.6 Shrnutí

Uvedené zhodnocení výsledků testu ukazuje, že posluchači byli schopni syntetický signál akceptovat, a že zadaný úkol, tj. rozlišit výpovědní typy, byl řešitelný. Podle využití jednotlivých kategorií a počtu položek v pásmech podle stupně shody můžeme soudit, že testované vzorky jsou přijatelné.

5.3. PODROBNÉ VÝSLEDKY POSLECHOVÉHO TESTU

5.3.1. Hodnocení kontur z hlediska melodických typů

V této kapitole se zaměříme na hodnocení kontur jednotlivých typů. Způsob zpracování je shodný se zpracováním užitým u základního testu s tříslabičnými takty (viz kap. 4.3). Pro každý melodický typ jsou opět vytvořeny samostatné tabulky, 5.15.1 až 5.15.7 (příloha č. 3). Výsledky uvádíme podrobně pro celkovou skupinu Vše a výběrově pro ostatní sledované skupiny (viz 5.2.2.4)

5.3.1.1. Typ č. 1 stoupavý (s počátečním průběhem rovným)

Bylo testováno celkem 15 kontur, vždy po pěti od každé výšky první slabiky -5, -6 a -7. U každé výšky první slabiky byly postupně testovány melodické vrcholy +1 až +5.

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše jsou 4 kontury rozhodnuté, vždy ve prospěch otázky. U 2 kontur je shoda velmi vysoká, konkrétně u kontury -6 -6 -6 +5 (A) činí 92,8 % a u kontury -7 -7 -7 +2 (A) 84,0 %. U dalších dvou kontur se shoda pohybuje těsně nad 60 %; jedná se o kontury -7 -7 -7 +5 (F) a -7 -7 -7 +4 (C). 3 z rozhodnutých kontur mají výšku první slabiky -7 a 1 kontura výšku -6 Co se týká melodického vrcholu, 3 z kontur mají vysokou výšku melodického vrcholu, a to +5 nebo +4. Skok na melodický vrchol má ve dvou případech velikost 11 %, dále 9 % a 12 %. Zdá se, že k hodnocení kontury -7 -7 -7 +2 (A) jako otázky, a to dokonce ve všech sledovaných skupinách s vysoku shodou, mohly přispět další skutečnosti (viz kap. 5.3.3).

Hodnocení zbývajících kontur není rozhodnuté, u 3 se přiklání k otázce, u 1 k neukončené výpovědi. K otázce se přiklánějí kontury: -7 -7 -7 +3 (B), -6 -6 -6 +4 (B) a -5 -5 -5 +5 (C). Jsou to opět kontury s vyšším melodickým vrcholem. U všech kontur je koncové stoupání na melodický vrchol poměrně vysoké, činí 10 %. K neukončené výpovědi se přiklání hodnocení kontury -6 -6 -6 +1 (E) s nízkým melodickým vrcholem a intervalem stoupání 7 %.

Globální procentuální hodnocení vypovídá o příklonu hodnocení kontur tohoto typu jako otázek, shoda v této kategorii činí 47,5 %.

b) Skupiny Čechy a Morava

V obou skupinách jsou 2 kontury rozhodnuté jako otázky s vysokou shodou. Shoda je u obou kontur o něco vyšší ve skupině Morava. Ve skupině Morava jsou další 3 kontury rozhodnuté jako otázky se shodou na hranici pásma a 1 kontura je rozhodnutá jako neukončená výpověď se shodou těsně nad 60 %. Hodnocení několika dalších kontur není rozhodnuté, ovšem přiklání se k jedné z kategorií. Ve skupině Čechy se 3

kontury přiklánějí k otázce a 3 k neukončené výpovědi, ve skupině Morava se 2 kontury přiklánějí k otázce a 1 kontura k neukončené výpovědi. O větším příklonu k hodnocení kontur jako otázek ve skupině Morava vypovídá globální procentuální hodnocení: ve skupině Čechy také shoda v této kategorii převažuje (činí 42,3 %), ovšem ve skupině Morava se dostává dokonce nad 50 %. Pro srovnání obou skupin je dále příznačné hodnocení kategorie „jiné“. Ve skupině Čechy je u 5 kontur shoda v kategorii „jiné“ 10,0 % a vyšší, zatímco ve skupině Morava je vyšší shoda v této kategorii pouze u 1 kontury.

c) Skupiny Praha, Olomouc a Opava

Největší tendence hodnotit kontury jako otázky se projevuje ve skupině Opava, ve které je 7 kontur rozhodnutých ve prospěch otázky, z toho 3 s vysokou shodou. Globální procentuální shoda je u kategorie otázka velmi vysoká, činí 53,3 %.

Skupiny Olomouc a skupiny Praha si jsou v hodnocení podobné. Ve skupině Praha jsou 3 kontury rozhodnuté, ve skupině Olomouc 4 kontury rozhodnuté, z toho v obou skupinách 2 kontury se shodou 70,0 % a více. Rovněž výše globální hodnocení v kategorii otázka je podobná.

Ve skupině Praha je 10 kontur z 15 hodnoceno jako „jiná“ se shodou 10,0 % a výše. To může svědčit o neochotě posluchačů této skupiny přijmout tento melodický typ jako takový.

Celkově se hodnocení kontur typu stoupavého (s počátečním průběhem rovným přiklání k otázce). Vypovídá o tom jak počet rozhodnutých kontur a kontur s příklonem k otázce, tak globální procentuální hodnocení. Jako otázky jsou obecně hodnoceny kontury s nižší výškou první slabiky -7 a -6 a spíše vyšším melodickým vrcholem +5, +4 a +3. Toto však neplatí důsledně, odchylky existují oběma směry: jako otázky nemusí být hodnoceny všechny takto vymezené kontury a naopak mohou být jako otázky hodnoceny i kontury s vyšší výškou -5 nebo nižším melodickým vrcholem +2. Dá se říci, že u tohoto typu lze vysledovat přechod mezi hodnocením kontur jako otázek a jako neukončených výpovědí. Kontury s nižším melodickým vrcholem nebo vyšší výškou první slabiky -5 jsou hodnoceny spíše s příklonem k neukončené výpovědi, v některých případech dokonce shoda těsně přesahuje 60,0 %.

5.3.1.2. Typ č. 2 klesavo-stoupavý (s počátečním průběhem rovným)

Stejně jako u typu č. 1 bylo testováno celkem 15 kontur, vždy po pěti od každé výšky první slabiky -5, -6 a -7. U každé výšky první slabiky byly postupně testovány melodické vrcholy +1 až +5.

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše je 8 kontur rozhodnutých, vždy ve prospěch otázky. Shoda se pohybuje od 64,9 % do 86,2 %. U 5 kontur je shoda 70,0 % a vyšší.

Obecně jsou jako otázky hodnoceny kontury s vyššími melodickými vrcholy +5, +4 a +3 bez ohledu na výšku první slabiky. Částečně vybočuje hodnocení kontur s první slabikou –7: kontura s melodickým vrcholem +4 je sice hodnocena jako otázka, pouze však s příklonem, oproti tomu je jako otázka hodnocena kontura s nízkým vrcholem +1 (viz také kap. 5.3.3). Globální hodnocení typu je v kategorii otázka velmi vysoké, činí 56,1 %.

b) Skupiny Čechy a Morava

Příklon k hodnocení kontur jako otázek je patrný v obou skupinách, větší je ve skupině Morava. V této skupině je 9 kontur rozhodnutých jako otázky, 8 z nich s vysokou shodou. Maximální shoda činí v této skupině 95,0 %. 1 kontura je hodnocena jako otázka s příklonem. Ve skupině Čechy je 6 kontur rozhodnutých, z toho pouze 3 s vysokou shodou; maximální shoda činí pouze 76,5 %. Globální hodnocení se v kategorii otázka dostává v obou skupinách nad 50 %. Ve skupině Čechy je však shoda těsně nad touto hranicí, ve skupině Morava je shoda výrazně vyšší, a to 59,4 %.

c) Skupiny Praha, Olomouc a Opava

Nejvíce kontur rozhodnutých jako otázky je ve skupině Opava, ve které je 10 kontur rozhodnutých ve prospěch otázky. Shoda je velmi vysoká, pohybuje se od 65,8 % do 97,0 %; obvykle je v porovnání s ostatními skupinami u konkrétních kontur nejvyšší. Jako otázky jsou ve skupině Opava hodnoceny všechny kontury s první slabikou -7, a u kontur s první slabikou -6 a -5 kontury s nejvyššími melodickými vrcholy, a to +5 a +4, v případě výšky -6 navíc i s melodickým vrcholem +3. Globální procentuální hodnocení v kategorii otázka přesahuje v této skupině dokonce 60 %.

Zajímavé je srovnání skupin Praha a Olomouc. V počtu rozhodnutých kontur je mezi skupinami podobnost, ve skupině Praha jich je 5, ve skupině Olomouc 6. Výše shody je však odlišná, ve skupině Olomouc je obecně vyšší, pohybuje se od 68,2 % do 90,9 %. Ve skupině Praha se pohybuje od 64,3 % do 73,1 %. Nelze však jednoznačně říci, že by ve skupině Olomouc byla větší náklonost k tomu, hodnotit kontury tohoto typu jako otázky. Ve skupině Praha je dokonce více kontur nerozhodnutých s příklonem k otázce, a to 5, zatímco ve skupině Olomouc pouze 2. Ve skupině Olomouc jsou navíc 2 kontury hodnocené s příklonem k neukončené výpovědi a 1 kontura s příklonem k oznamovací větě. Globální procentuální hodnocení v kategorii otázka přesahuje u obou skupin 50 % a je jen nepatrně vyšší ve skupině Olomouc. Je zajímavé, že kromě 3 kontur, jejichž hodnocení je rozhodnuté ve všech skupinách, jsou ve skupinách Praha a

Olomouc rozhodnuté odlišné kontury. Zdá se, že v obou skupinách, (o něco více ve skupině Praha) hrají při hodnocení roli i další faktory než jen melodický typ a konkrétní průběh. Vidíme, že rozhodnuté hodnocení nepokrývá vždy celé pásmo testovaných melodických vrcholů, respektive vrcholů o vyšší výšce. Dokonce je ve skupině Olomouc (podobně jako ve skupině Opava a v souhrnné skupině) hodnocena jako rozhodnutá kontura s nízkým melodickým vrcholem +1.

Ve skupině Praha je 7 kontur z 15 hodnoceno jako „jiná" se shodou 10,0 % a výše. Jedná se i o kontury, které jsou jinak v této skupině rozhodnuté ve prospěch otázky. Zdá se, že pro některé posluchače z této skupiny může být zvýšení na poslední slabice nepřijatelné (viz také podobné hodnocení u typu č. 1).

Typ klesavo-stoupavý (s počátečním průběhem rovným) je obecně přijímán jako typ otázkový. Všechny rozhodnuté kontury jsou rozhodnuté ve prospěch otázky a pokud nejsou rozhodnuté, většinou se ke kategorii otázky přiklánějí. Jako otázky jsou obecně hodnoceny kontury s vyššími melodickými vrcholy. Neplatí to však stoprocentně. Například nelze říci, že jako otázky jsou obecně přijímány kontury s nejvyšším testovaným melodickým vrcholem +5. Zdá se, že pro hodnocení není důležitá pouze vlastní výška konkrétně melodického vrcholu, ale také celková proporce kontury a poměr k předchozí části věty. Je možné, že u tohoto typu je v některých případech výška melodického vrcholu +5, vzhledem předchozímu poklesu, pro posluchače nepřijatelně vysoká. Jako rozhodnuté otázky jsou naopak hodnoceny i kontury s nižším melodickým vrcholem.

5.3.1.3. Typ č. 3 s postupným stoupáním

a) Podtyp 3a (s počátečním průběhem rovným)

Testováno bylo 12 kontur, všechny s počátečním průběhem -6 -6, tj. se střední pracovní výškou první slabiky. Pro testování byly zvoleny 2 výšky melodických vrcholů, a to +2 a +4, každá výška melodického vrcholu tak byla testována v 6 konturách. Třetí slabika nabývala postupně hodnot -5 až 0 pro každý melodický vrchol. Kontury obsahují 2 výškové skoky, jejichž rozsah a poměr se odvíjí od rozdílu výšek jednotlivých slabik.

a) Skupina Vše

V souhrnné skupině jsou pouze 2 kontury rozhodnuté, obě ve prospěch otázky. Jedná se o konturu -6 -6 -5 +4 (A) hodnocenou s vysokou shodou, a to 84,5 %, a dále o konturu -6 -6 -4 +4 (B) hodnocenou se shodou na hranici pásma. Obě kontury mají melodický vrchol +4, a u obou je melodického vrcholu dosaženo vysokým skokem (jeho velikost je 9 %, resp. 8 %). Melodický průběh předchozí části obsahuje pouze

malé zvýšení, čímž se kontury přibližují konturám typu stoupavého s počátečním průběhem rovným.

Hodnocení 3 kontur se přiklání k neukončené výpovědi. Jedná se o 1 konturu s melodickým vrcholem +4 a 2 kontury s melodickým vrcholem +2. Hodnocení dalších 2 kontur kolísá: u kontury -6 -6 0 +4 (F) kolísá mezi otázkou a neukončenou výpovědí a u kontury -6 -6 -1 +2 (D) mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí.

Globální hodnocení typu je o něco vyšší v kategorii neukončená výpověď, těsně přesahuje 40 %.

b) Skupiny Čechy a Morava

Hodnocení je v obou skupinách obdobné a odpovídá hodnocení ve skupině Vše.

c) Skupiny Praha, Olomouc a Opava

Ve všech skupinách jsou 2 kontury rozhodnuté jako otázky (viz výše hodnocení ve skupině Vše), a dále v každé ze skupin je 1 kontura (vždy odlišná) rozhodnutá jako neukončená výpověď. Ve skupině Praha a Opava se jedná o kontury s nižším melodickým vrcholem +2 a shodou na hranici pásma, ve skupině Olomouc se jedná naopak o konturu s melodickým vrcholem +4 a shodou nad 70 %. Globální hodnocení je v obou moravských skupinách vyšší v kategorii neukončená výpověď, a činí 42 %. Ve skupině Praha je shoda v kategorii otázka a kategorii neukončená výpověď obdobná.

Hodnocení kontur typu s postupným stoupáním (s počátečním průběhem rovným) se přiklání spíše k neukončené výpovědi, ovšem velká shoda v hodnocení se neobjevuje. V případě krajních realizací, přibližujících kontury k typu stoupavému s počátečním průběhem rovným, jsou kontury s vyšším melodickým vrcholem +4 hodnoceny s velkou shodou jako otázky. Globální procentuální hodnocení potvrzuje příklon k neukončené výpovědi, a to i přes vysoké shody dosažené u dvou kontur v kategorii otázka.

b) Podtyp 3b

Stejně jako u typu 3a bylo testováno 12 kadencí, všechny s výškou první slabiky -6. Tentokrát mají všechny kontury melodický vrchol +4, tj. celkové zvýšení je u všech kontur stejné a činí 10 %. Rozdíl mezi konturami spočívá ve výškách vnitřních slabik, resp. ve vzájemném poměru intervalů realizovaných mezi první slabikou a melodickým vrcholem. U 2 kontur je výška 2. a 3. slabiky stejná a spíše nižší, konkrétně -5 -5 a -4-4. Po menším zvýšení na 2. slabiku a rovném průběhu tak nastává velký výškový skok. U 4 kontur je výška 2. slabiky -4 a výška 3. slabiky postupně nabývá hodnot -3 až 0. U 6 kontur je výška 3. slabiky shodně +3, výška 2. slabiky nabývá postupně hodnot -3 až

+2. Tyto kontury mají shodně poslední zvýšení 1 %, liší se poměrem dvou prvních výškových skoků, jejichž celková velikost je 9 %. Volba jednotného melodického vrcholu +4 byla motivována předpokladem, že vyšší melodický vrchol je typický pro otázky; zajímalo nás, jak budou hodnoceny kontury, které sice obsahují vyšší melodický vrchol, ale způsob průběhu (postupné stoupání) odpovídá spíše neukončeným výpovědím.

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše je pouze 1 kontura rozhodnutá. Jedná se o konturu -6 -4 -2 +4 (A) hodnocenou jako otázka se shodou těsně nad 60 %. Hodnocení kontury -6 -4 -3 +4 (F), která se od předchozí liší pouze o 1 % ve výšce 3. slabiky, kolísá mezi otázkou a neukončenou výpovědí. Hodnocení dalších 4 kontur se přiklání k neukončené výpovědi. Globální hodnocení ukazuje na příklon tohoto typu k neukončené výpovědi, shoda v této kategorii činí 44,5 %.

b) Skupiny Čechy a Morava

Hodnocení obou skupin je obdobné. V obou skupinách je táž kontura jako ve skupině Vše hodnocena jako otázka se shodou těsně nad 60 %. Ve skupině Čechy jsou dále 2 kontury rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi se shodou těsně nad 60 %, 3 kontury se k neukončené výpovědi přiklánějí (hodnocení 1 kontury se přiklání k otázce). Ve skupině Morava hodnocení 3 kontur kolísá mezi otázkou a neukončenou výpovědí a u 2 kontur se přiklání k neukončené výpovědi. Globální hodnocení se stejně jako ve skupině Vše přiklání k neukončené výpovědi.

c) Skupiny Praha, Olomouc a Opava

Hodnocení 5 kontur je rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi, vždy však pouze v jedné skupině, přičemž shoda se pohybuje pouze na hranici pásma. 3 kontury jsou rozhodnuté ve skupině Praha, vždy se jedná o kontury s koncovým průběhem +3 +4, tj. s vyšším skokem na začátku nebo uprostřed. 2 kontury jsou rozhodnuté ve skupině Olomouc, zde se naopak jedná o kontury s velkým skokem na konci. Výše zmiňovaná kontura -6 -4 -2 +4 (A) je rozhodnutá jako otázka ve skupinách Praha a Opava. Ve skupině Praha je jako otázka hodnocena ještě kontura -6 -4 -1 +4 (B), lišící se od předchozí kontury pouze o 1 % ve výšce 3. slabiky. Shoda je ve všech případech na hranici pásma. Otázkové hodnocení se však zdá být v rámci typu výjimečné.

Dále se jednotlivě objevuje příklon k otázce i k neukončené výpovědi, nebo hodnocení mezi těmito dvěma kategoriemi kolísá. Objevuje se dokonce kolísání mezi kategoriemi neukončená výpověď a oznamovací věta. Tato hodnocení svědčí možná o tom, že posluchači byli v rozhodování nejistí. Protichůdná hodnocení mohla být

vyvolána jistým nesouladem mezi daným schématem a konkrétním výškovým průběhem.

V globálním procentuálním hodnocení typu s postupným stoupáním (podtyp 3b) převažuje kategorie neukončená výpověď, shoda se pohybuje okolo 44 %. Rozhodnuté hodnocení se však u testovaných kontur vyskytuje spíše jednotlivě; také výše shody je pouze na hranici pásma. Hodnocení se většinou k neukončené výpovědi jen přiklání. Nižší shoda a pouhý příklon k neukončené výpovědi může být způsoben vyšší výškou testovaného melodického vrcholu, a to +4. Výjimečné hodnocení jedné kontury jako otázky se shodou na hranici pásma nelze vysvětlit pouze na základě melodického průběhu.

5.3.1.4. Typ č. 4 stoupavý (s koncovým průběhem rovným)

U tohoto typu bylo testováno 6 kontur, vždy dvě s výškou první slabiky -5, -6 a -7 a melodickým vrcholem +3 a +4. Záměrně jsou testovány vyšší výšky melodických vrcholů. Předpokládáme, že tento typ je spíše typem pro neukončené výpovědi. Chceme zjistit, jak budou hodnoceny kontury s vyšším melodickým vrcholem a z toho vyplývajícím vyšším skokem na melodický vrchol, což jsou obvykle charakteristiky typické pro otázku.

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše není hodnocení žádné kontury rozhodnuté. Hodnocení 2 kontur se přiklání k neukončené výpovědi, 1 kontura kolísá mezi otázkou a neukončenou výpovědí. Shoda v globálním hodnocení převažuje u kategorie neukončená výpověď, její výše činí 47,0 %.

b) Skupiny Čechy a Morava

Mezi oběma skupinami nepanují výraznější rozdíly. Ve skupině Morava se sice na rozdíl od skupiny Čechy objevuje hodnocení rozhodnuté, a to u 2 kontur ve prospěch neukončené výpovědi, u obou je však shoda pouze těsně nad 60 %. U dalších 3 kontur v této skupině kolísá hodnocení mezi otázkou a neukončenou výpovědí. Ve skupině Čechy se kolísání tohoto typu objevuje u 1 kontury, u další se hodnocení přiklání kneukončené výpovědi. Globální hodnocení se u obou skupin přiklání stejně jako ve skupině Vše k neukončené výpovědi. Taktéž výše shody je stejná, 47 %.

c) Skupiny Praha, Olomouc a Opava

V hodnocení kontur nejsou až na výjimku mezi skupinami větší rozdíly. U 2 kontur se objevuje hodnocení rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi, ovšem se shodou

pouze na hranici pásma, dále se objevuje příklon ke kategorii neukončená výpověď nebo kolísání mezi otázkou a neukončenou výpovědí. Přibližně u třetiny kontur je hodnocení rozkolísané. Zmiňovanou výjimkou je hodnocení kontury -6 +3 +3 +3 (A), která je ve skupině Olomouc hodnocena jako otázka se shodou na hranici pásma (v ostatních skupinách se hodnocení této kontury přiklání k neukončené výpovědi). Globální hodnocení se ve všech skupinách přiklání k neukončené výpovědi. Ve skupinách Praha a Opava je u této kategorie jasná převaha. Shoda je u obou kategorií obdobná, činí 49 %, resp. 48 %. Ve skupině Olomouc je shoda v kategorii neukončená výpověď 41 %, což je téměř stejně vysoká shoda jako v kategorii otázka (viz rozhodnuté hodnocení jedné kontury ve prospěch otázky).

Hodnocení typu stoupavého s koncovým průběhem rovným se přiklání k neukončené výpovědi, globální hodnocení sice nedosahuje v žádné ze sledovaných skupin 50 %, je však poměrně výrazné. Ovšem u konkrétních kontur se shoda 60 % a vyšší a dokonce pouhý příklon k neukončené výpovědi objevuje pouze jednotlivě. Malý počet rozhodnutých položek, míru shody spíše nižší a kolísání hodnocení mezi otázkou a neukončenou výpovědí lze vysvětlit tím, že byly testovány kontury s vyšším melodickým vrcholem.

5.3.1.5. Typ č. 5 stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)

a) Podtyp 5a: s poklesem na 4. slabice postupně 1 %, 2 % a 3 %

U všech velikostí poklesu je testováno 8 kontur, 2 kontury s první slabikou -7 a -5, každá s melodickým vrcholem +2 a +4 a dále 4 kontury s počáteční výškou -6 a melodickým vrcholem postupně +2 až +5. Celkově je tedy u podtypu 5a testováno 6 a 6 kontur s výškami první slabiky -7 a -5 a 12 kontur s výškou první slabiky -6.

a) Skupina Vše

Ze všech 24 testovaných kontur je hodnocení rozhodnuté pouze u 2 kontur, a to ve prospěch otázky. U kontury -6 +5 +5 +2 (A) je shoda těsně nad 70 %, u kontury -6 +4 +4 +2 (F) těsně nad 60 %. U 6 kontur se hodnocení přiklání k otázce, u 3 kontur k neukončené výpovědi, u 1 kontury hodnocení mezi těmito kategoriemi kolísá. U 2 kontur hodnocení kolísá mezi neukončenou výpovědí a oznamovací větou a u 1 kontury se hodnocení ke kategorii oznamovací věta přiklání. Příklon k otázce se objevuje spíše u kontur s vyšším melodickým vrcholem +5 a +4 a výškou první slabiky -7 a -6, tj. vyšším skokem na melodický vrchol (ten činí nejčastěji 11 %). Zdá se, že společným jmenovatelem kontur s příklonem k neukončené výpovědi nebo s kolísáním mezi otázkou a neukončenou výpovědí je nižší skok na melodický vrchol, jeho velikost se u

těchto kontur pohybuje od 7 % do 10 %. Velikost skoku je ovlivněna výškou první slabiky, ta je v těchto případech -6 nebo -5, a výškou melodického vrcholu, ta se pohybuje od +2 do +4. Podstatným parametrem, který má vliv na hodnocení kontur, se jeví velikost závěrečného poklesu. Nejvýraznější příklon ke kategorii otázka se projevuje u poklesu 2 %. Jedna z rozhodnutých kontur obsahuje závěrečný pokles právě o velikosti 2 %. Shoda v globálním hodnocení v souboru kontur s poklesem 2 % se dostává nad 40 %, na rozdíl od souborů kontur s poklesem 1 % a 3 %. U kontur s poklesem 1 % nemá žádná z kategorií otázka nebo neukončená výpověď převahu. Hodnocení ve prospěch otázky převažuje u kontur s větším intervalem stoupání na melodický vrchol (9 % – 11 %), zatímco hodnocení ve prospěch neukončené výpovědi převažuje u kontur s o něco nižším intervalem stoupání (8 % a 9 %), viz také výše. Je možné, že k hodnocení kontur jako neukončených výpovědí přispěla právě velikost závěrečného poklesu, která činí pouze 1 %; závěrečný průběh může připomínat závěrečný průběh rovný. V souboru kontur se závěrečným poklesem 3 % je jedna kontura hodnocena s vysokou shodou jako otázka. I přesto však není v globálním hodnocení v kategorii otázka převaha, resp. žádná z kategorií nemá výraznější převahu. Porovnáme-li výše shody u jednotlivých kategorií mezi soubory podle velikostí poklesu, u poklesu 3 % se projevuje nejvýraznější příklon ke kategorii oznamovací věta.

b) Skupiny Čechy a Morava

Mezi skupinami Čechy a Morava nejsou výraznější rozdíly a hodnocení je tedy obdobné jako ve skupině Vše. V obou skupinách jsou jako otázky hodnoceny tytéž kontury jako ve skupině Vše, a to i s obdobnou shodou. Ve skupině Čechy je hodnocení rozhodnuté ve prospěch otázky ještě u kontury -7 +2 +2 0 (F), a to se shodou na hranici pásma. Ve skupině Morava je hodnocení rozhodnuté u kontury -7 +2 +2 -1 (D), tentokrát však jako oznamovací věty; shoda je těsně nad 60 %. Tato kontura se od předchozí kontury liší pouze výškou poslední slabiky, jinými slovy velikostí závěrečného poklesu. Ten činí u první kontury 2 %, u druhé kontury 3 %.

c) Skupiny Praha, Olomouc a Opava

V hodnocení kontur lze mezi skupinami vysledovat drobné rozdíly. U všech skupin jsou kontury rozhodnuté ve prospěch otázky. Ve skupině Praha je nejen nejmenší počet rozhodnutých kontur (celkově 3 kontury), ale navíc se u všech pohybuje shoda na hranici pásma. Ve skupině Olomouc (5 rozhodnutých kontur) je u 3 kontur také shoda na hranici pásma, u jedné je těsně nad 70 % a jedné dokonce těsně nad 80 %. Ve skupině Opava (4 rozhodnuté kontury) je shoda u jedné kontury těsně nad 60 % a u zbývajících 3 těsně nad 70 %. Pouze jediná kontura je však rozhodnutá ve všech třech skupinách. Je to kontura -6 +5 +5 +2 (A), jejíž hodnocení je rozhodnuté také ve skupině

Vše. Druhá kontura, jejíž hodnocení je také rozhodnuté ve skupině Vše (-6 +4 +4 +2, F), je rozhodnutá pouze ve skupinách Praha a Opava. Je zajímavé, že ve skupině Olomouc, ve které je nejvíce kontur rozhodnutých ve prospěch otázky, se hodnocení této kontury k otázce pouze přiklání.

V moravských skupinách je hodnocení jedné kontury, a to kontury -7 +2 +2 -1 (D), rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty se shodou těsně nad 60 %. V obou skupinách se navíc, na rozdíl od skupiny Praha, objevuje kolísání mezi kategorií oznamovací věta a neukončená výpověď.

Globální hodnocení ani v jedné skupině u žádné z kategorií výrazně nepřevažuje. Výše uvedené údaje se pouze odrazí v mírně vyšší shodě u kategorie otázka ve skupině Olomouc, a to jak v porovnání s ostatními kategoriemi v rámci skupiny, tak při srovnání mezi skupinami. Zdá se, že vyšší hodnocení několika jednotlivých kontur v kategorii oznamovací věta neovlivnilo výši shody globálního hodnocení v této kategorii, a to ani v moravských skupinách.

Globální hodnocení typu klesavo-stoupavého (s poklesem na poslední slabice) jako celku není vyhraněné v žádné z kategorií. Podle konkrétní realizace mohou být však kontury tohoto typu hodnoceny s velkou shodou jako otázky. Větší příklon k hodnocení jako otázky je u kontur s větším intervalem stoupání na melodický vrchol, na který má vliv jak výška první slabiky, tak výška melodického vrcholu. U kontur se však objevuje příklon nejen k otázce, ale i k neukončené výpovědi a dokonce k oznamovací větě. Případně se objevuje kolísání mezi kategorií otázka – neukončená výpověď nebo oznamovací věta – neukončená výpověď. Přechod k hodnocení kontury jako oznamovací věty je patrně podpořen velikostí závěrečného poklesu, který může být podle konkrétního průběhu předchozí části kontury hodnocen jako pokles dostatečný pro oznamovací větu, resp. přesahující mírný pokles očekávaný u otázky. Jisté tendence se dají vysledovat i u dalších testovaných parametrů.

a) Podtyp 5b: s poklesem na 3. slabice postupně 1 %, 2 % a 3 %

Stejně jako u podtypu 5a bylo u všech velikostí poklesu testováno 8 kontur, vždy 2 kontury s první slabikou -7 a -5, každá s melodickým vrcholem +2 a +4 a dále 4 kontury s počáteční výškou -6 a melodickým vrcholem postupně +2 až +5. Celkově je tedy u podtypu 5b testováno 24 kontur: 6 a 6 kontur s výškami první slabiky -7 a -5 a 12 kontur s výškou první slabiky -6.

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše je hodnocení 5 kontur rozhodnuté.

U 3 kontur je hodnocení rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty: u kontury

-6 +2 -1 -1 (B) je shoda nad 70 %, u kontur -7 +2 -1 -1 (D) a -6 +2 0 0 (D) je shoda na hranici pásma. Všechny tyto kontury mají melodický vrchol +2, interval stoupání je 8 % nebo 9 % a velikost závěrečného poklesu je u nich 2 % nebo 3 %.

Kontura -7 +2 0 0 (A) je hodnocena se shodou na hranici pásma jako neukončená výpověď. Co se týká výšek slabik a intervalů, má tato kontura stejné parametry jako předchozí kontury rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty.

Kontura -6 +5 +3 +3 (F), která je rozhodnutá ve prospěch otázky se shodou těsně nad 70 %. K otázce se přiklání ještě hodnocení kontury -7 +4 +2 +2 (F). Obě kontury mají vysoký melodický vrchol, velikost stoupání 11 % a závěrečný pokles 2 %.

Hodnocení 5 kontur se přiklání k neukončené výpovědi. U 4 z nich je výška první slabiky -6, u jedné -5, výška melodického vrcholu je vždy u dvojice kontur +3, +4, u jedné kontury +5. Interval skoku na melodický vrchol je u 3 kontur 9 %, dále 10 % a 11 %. Interval poklesu je u dvojice kontur 1 % a 2 %, u jedné kontury 3 %. Hodnocení 2 kontur se přiklání k oznamovací větě a hodnocení dalších 2 kontur kolísá mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí. U 4 kontur je melodický vrchol +2, u jedné kontury +3. Velikost stoupání se pohybuje od 7 % do 9 %. Příklon k oznamovací větě je u kontur s poklesem 2 % nebo 3 %. Kolísání je u kontur s poklesem 1 %.

V globálním hodnocení převažuje kategorie neukončené výpovědi, výše shody je u ní 40,0 %. Ovšem z předchozího rozboru vidíme, že v hodnocení jednotlivých kontur jsou využity v různé míře a s různou shodou všechny kategorie. V hodnocení lze najít obecné tendence.

a) Nezdá se, že by hodnocení kontur primárně ovlivňovala výška první slabiky, sekundárně se projeví na velikosti stoupání na melodický vrchol.

b) Co se týká výšky melodického vrcholu, jistá vyhraněnost se projevuje u vrcholu +2, tj. nejnižšího testovaného. U kontur s tímto vrcholem je nejčastěji využívána kategorie oznamovací věty. Hodnocení je až na výjimky buď rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty nebo se k této kategorii přiklání, případně se objevuje kolísání, a to mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí. Rozhodnuté hodnocení nebo příklon se vyskytuje u kontur se závěrečným poklesem 2 % nebo 3 %, kolísání se projevuje u kontur s poklesem 1 %. U ostatních výšek melodických vrcholů se výraznější tendence v hodnocení neprojevuje, pouze u melodického vrcholu +4 se dá vysledovat, že nejčastějším hodnocením je hodnocení nerozhodnuté s příklonem, a to nejvíce ke kategorii neukončená výpověď.

c) Zdá se, že důležitým parametrem je velikost závěrečného poklesu. Nejvíce vyhraněné je hodnocení kontur s poklesem 3 %. Přibližně polovina z nich je rozhodnutá ve prospěch oznamovací věty nebo se k této kategorii přiklání. U poklesu 1 % není žádná kontura rozhodnutá, hodnocení u 2 kontur kolísá mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí (jedná se o kontury s melodickým vrcholem +2, viz výše) a u 2

kontur se přiklání k neukončené výpovědi. U poklesu 2 % se objevují kontury rozhodnuté, a to ve prospěch všech tří kategorií. U kontur s melodickým vrcholem +2 jsou nejčastěji rozhodnuté jako oznamovací věty, případně jako neukončené výpovědi, u kontur s nejvyšším melodickým vrcholem +5 jako otázky.

b) Skupiny Čechy a Morava

Hodnocení v obou podskupinách odpovídá hodnocení ve skupině Vše. Menším rozdílem je větší ochota k hodnocení kontur jako oznamovacích vět ve skupině Čechy. Ve skupině Čechy je hodnocení 5 kontur v této kategorii rozhodnuté, zatímco ve skupině Morava jsou to 3 kontury. Ve skupině Morava je naopak výrazně větší počet kontur hodnocen s příklonem k neukončené výpovědi. Tyto tendence se odrážejí v globálním hodnocení. Ve skupině Morava je stejně jako ve skupině Vše nejvyšší v kategorii neukončená výpověď, výše shody přesahuje těsně 40 %. Ve skupině Čechy nedosahuje v globálním hodnocení shoda v žádné kategorii 40 %, shoda v kategorii oznamovací věta a neukončená výpověď je obdobná.

c) Skupiny Praha, Olomouc a Opava

V hodnocení skupin se dají vysledovat drobné rozdíly, pramenící zejména z obsazení kategorií oznamovací věta a neukončená výpověď. Rozdíly se projeví zejména u kontur s melodickým vrcholem +2 a +3. Celkově je těchto kontur 12.

Ve skupině Praha je z těchto 12 kontur 5 rozhodnutých ve prospěch oznamovací věty a 2 kontury jsou rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi. Shoda je u všech kontur na hranici pásma. U 4 kontur se hodnocení přiklání k oznamovací větě.

Ve skupině Opava je v jistém směru hodnocení jednoznačnější. Počet rozhodnutých kontur je v obou kategoriích stejný jako ve skupině Praha, ovšem výše shody je vyšší: u 3 oznamovacích vět a u 1 neukončené výpovědi shoda těsně přesahuje 70 %. U 1 kontury se hodnocení přiklání k neukončené výpovědi, na rozdíl od skupiny Praha však chybí příklon ke kategorii oznamovací věta.

Ve skupině Olomouc jsou u kontur s vrcholy +2 a +3 pouze 2 kontury rozhodnuté, a to jako oznamovací věty. Zajímavá je výše shody u těchto kontur. U jedné je shoda těsně nad 60 %, u druhé však 90,5 %. To je hodnota, které se zdaleka neblíží shody v ostatních skupinách. Ve skupině Olomouc není u těchto vrcholů žádná kontura rozhodnutá jako neukončená výpověď, hodnocení 2 kontur se k této kategorii pouze přiklání. Oproti ostatním skupinám zaujme vyšší počet kontur, jejichž hodnocení kolísá mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí. Ve skupině Olomouc je to 5 kontur, v ostatních pouze1 kontura.

Z kontur s melodickými vrcholy +4 a +5 je kontura -6 +5 +3 +3 (F) rozhodnutá jako otázka ve všech 3 skupinách (viz hodnocení této kontury ve skupině Vše), ve skupinách

Praha a Olomouc se shodou nad 70 %, ve skupině Opava na hranici pásma. Ve skupině Olomouc je jako otázka rozhodnutá ještě kontura -5 +4 +3 +3 (A), shoda je na hranici pásma. Přibližně polovina zbylých kontur se přiklání k neukončené výpovědi. Ve skupině Olomouc jsou v kategorii neukončená výpověď navíc 2 kontury rozhodnuté, opět se shodou na hranici pásma.

c) Podtyp 5c: s postupným poklesem 1 %

Každý z poklesů, které následují po melodickém vrcholu, má velikost 1 %. Bylo testováno celkově 12 kontur, vždy 4 kontury s výškou první slabiky -7, -6 a -5. U každé výšky první slabiky byly testovány postupně 4 výšky melodických vrcholů, a to +2 až +5.

a) Skupina Vše

Ve skupině Vše je hodnocení jediné kontury rozhodnuté, jedná se konturu -5 +5 +4 +3 (F), hodnocenou jako otázka se shodou 73,4 %. Výška melodického vrcholu je nejvyšší testovaná, tj. +5, a je dosažena skokem o velikosti 10 %. Hodnocení 2 kontur se k otázce přiklání. Také tyto kontury mají melodický vrchol +5, velikost stoupání je 11 % a 12 %.

U 1 kontury hodnocení kolísá mezi otázkou a neukončenou výpovědí a u 2 kontur se přiklání se k neukončené výpovědi. První slabika těchto kontur má výšku -7 nebo -6 a melodický vrchol +4 nebo +3, tj. nižší než kontury, jejichž hodnocení se přiklání k otázce nebo je dokonce ve prospěch otázky rozhodnuté; stále se však jedná o vrcholy vyšší. Velikost intervalu stoupání na melodický vrchol se pohybuje od 9 % do 11 %.

Hodnocení 2 kontur kolísá mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí. Obě kontury mají výšku první slabiky -5, melodický vrchol má výšku +3 a +2. Interval stoupání je nižší než u předchozích kontur, činí 8 %, resp. 7 %.

V globálním hodnocení dosahuje nejvyšší shody kategorie neukončené výpovědi, výše shody těsně přesahuje 40 %.

b) Skupiny Čechy a Morava

Základní charakteristiky jsou stejné jako ve skupině Vše. V obou podskupinách je táž kontura jako ve skupině Vše rozhodnutá jako otázka, a to se shodou nad 70 %. Kromě ní jsou rozhodnuté ještě 3 kontury, vždy však v jedné skupině a navíc všechny se shodou na hranici pásma. Ve prospěch neukončené výpovědi jsou hodnoceny kontury -7 +4 +3 +2 (D) (skupina Morava) a -5 +3 +2 +1 (D) (skupina Čechy). Kontura -7 +5 +4 +3 (E) je hodnocena jako otázka. Od výše uvedené kontury hodnocené jako neukončená výpověď se liší pouze o 1 % ve výšce melodického vrcholu. Shoda

v globálním hodnocení je stejně jako ve skupině Vše nejvyšší u kategorie neukončená výpověď, těsně přesahuje 40 %.

c) Skupiny Praha, Olomouc a Opava

Ve všech skupinách je jako otázka rozhodnuta kontura -5 +5 +4 +3 (F), která je jako jediná rozhodnutá rovněž ve skupině Vše (viz výše). Ve skupině Praha je u této kontury shoda na hranici pásma, v moravských skupinách přesahuje 75 %. Ve skupině Olomouc je jako otázka se shodou přes 70 % hodnocena kontura -6 +5 +4 +3 (A). Jako otázka je dále hodnocena kontura -7 +5 +4 +3 (E), a to ve skupině Opava se shodou na hranici pásma. Společným jmenovatelem rozhodnutých kontur je melodický vrchol +5. V ostatních skupinách, v nichž není hodnocení zmiňovaných kontur rozhodnuté, se hodnocení ke kategorii otázka přiklání, nebo kolísá mezi otázkou a neukončenou výpovědí.

Hodnocení dalších 3 kontur je rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi, shoda je však vždy maximálně ve dvou skupinách a její výše je na hranici pásma. Jedná se o kontury -7 +4 +3 +2 (D) (Olomouc, Opava), -6 +3 +2 +1 (B) (Olomouc) a o konturu -5 +3 +2 +1 (D) (Praha).

Hodnocení kontur typu stoupavo-klesavého (s poklesem po melodickém vrcholu a koncovým průběhem rovným) není vyhraněné. Z hlediska globálního hodnocení je sice u tohoto typu obecně nejvyšší shoda u kategorie neukončená výpověď, její výše je však těsně nad 40 %. Podstatnější než výše shody je však to, že se hodnocení rozhodnuté v této kategorii vyskytuje u kontur pouze jednotlivě a jen se shodou na hranici pásma. Kontury jsou spíše nerozhodnuté, objevuje se příklon nejen ke kategorii neukončená výpověď, ale i ke zbývajícím dvěma kategoriím, k otázce i k oznamovací větě. Vyskytuje se i kolísání, a to jak mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí, tak mezi otázkou a neukončenou výpovědí.

Mezi výškami slabik a hodnocením není přímočarý vztah. Dá se však říci, že k hodnocení kontur jako otázek směřují kontury s melodickým vrcholem +5, dokonce se u nich objevuje hodnocení rozhodnuté, a to i se shodou nad 70 %. Kolísání mezi neukončenou výpovědí a oznamovací větou se objevuje nejčastěji u kontur s výškou první slabiky -5 a nižším melodickým vrcholem +2, příp. +3. U kontur s výškou první slabiky -6 a -7 a melodickým vrcholem +4 a +3 se objevuje příklon k neukončené výpovědi nebo hodnocení rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi, případně hodnocení kolísá mezi otázkou a neukončenou výpovědí.

5.3.1.6. Typ č. 6 stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)

U tohoto typu byly testovány 4 kontury, vždy dvě s výškou první slabiky -7 a -6. U každé výšky první slabiky byly testovány 2 melodické vrcholy, a to +2 a +4. Výška 3. slabiky je u všech kontur shodná, a to 0. Výška poslední slabiky je shodná s výškou první slabiky.

Všechny testované kontury jsou rozhodnuté jako oznamovací věty. Ve skupině Vše je u 3 kontur shoda vysoká, její rozpětí se pohybuje od 77 % do 87 %. Poněkud vybočuje hodnocení kontury -6 +2 0 -6 (A), u níž je shoda pouze těsně nad 60 %. Tato kontura je i ve všech ostatních sledovaných skupinách hodnocena pouze se shodou na hranici pásma. Takto nízkou shodu nelze vysvětlit pouze vlastním melodickým průběhem (viz kap. 5.3.3). Shoda na hranici pásma se objevuje ještě ve dvou případech, a to u kontury -7 +2 0 -7 (D) ve skupině Čechy a u kontury -7 +4 0 -7 (E) ve skupině Olomouc.

Globální hodnocení má v kategorii oznamovací věta jasnou převahu, výše shody přesahuje ve všech skupinách 70 %.

5.3.1.7. Typ č. 7 klesavý

a) Podtyp 7a

U tohoto typu byly testovány 4 kontury, vždy dvě s výškou první slabiky, tj. melodického vrcholu, +2 a +4. Všechny kontury mají po melodickém vrcholu průběh 0 -2, liší se výškou poslední slabiky, která je -7 a -6.

Testované kontury jsou ve všech sledovaných skupinách rozhodnuté jako oznamovací věty, a to s velmi vysokou shodou. Ve skupině Vše se rozpětí shody pohybuje od 83 % do 93 %. Globální hodnocení má v kategorii oznamovací věta jasnou převahu, výše shody je ve všech skupinách nad 80 %, ve skupině Olomouc dokonce těsně přesahuje 90 %.

b) Podtyp 7b: s koncovým průběhem rovným

U tohoto typu byly testovány 4 kontury, vždy dvě s výškou první slabiky, tj. melodického vrcholu, 0 a +4. Výška druhé slabiky je u všech kontur -2. U každé výšky melodického vrcholu byl testován koncový průběh -6 -6 a -7 -7.

Testované kontury jsou ve všech sledovaných skupinách rozhodnuté jako oznamovací věty, a to s velmi vysokou shodou. Ve skupině Vše se rozpětí shody pohybuje od 89 % do 94 %. Globální hodnocení má v kategorii oznamovací věta jasnou převahu, výše shody je ve všech skupinách nejméně 90 %.

5.3.2. Hodnocení melodických typů z hlediska fonologické platnosti

Podobně jako u tříslabičných taktů (viz 4.3.2) se díváme, které melodické typy se uplatňují v hodnocení kontur jako určitých výpovědních typů.

5.3.2.1. Oznamovací věta

Tabulka 5.16 uvádí počet položek u jednotlivých melodických typů, resp. podtypů, jejichž hodnocení je rozhodnuté v kategorii oznamovací věta.

Jak bylo uvedeno, zaměřením testu je rozdíl mezi zjišťovací otázkou a neukončenou výpovědí. Do testu však byly v omezeném množství zařazeny i kontury, u nichž se předpokládalo, že budou hodnoceny jako oznamovací věty. Tyto kontury patří k typu č. 6 stoupavo-klesavému (s koncovým poklesem výrazným) a typu č. 7 klesavému. Očekávání se u těchto kontur splnilo, všechny jsou s velkou shodou hodnoceny jako oznamovací věty (viz 5.3.1.6, 5.3.1.7 a také dále).

Rozhodnuté hodnocení ve prospěch oznamovací věty je dále u několika kontur typu č. 5 stoupavo-klesavého, zejména u podtypu 5b. Z hlediska konkrétních kontur je u tohoto podtypu shoda ve všech skupinách u 2 kontur.

Tab. 5.16. Počet rozhodnutých položek: oznamovací věta

Melodický typ	Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava	Shoda ve všech skupinách
1	0	0	0	0	0	0	0
2	0	0	0	0	0	0	0
3	0	0	0	0	0	0	0
4	0	0	0	0	0	0	0
5a	0	0	1	0	1	1	0
5b	2	5	3	5	2	5	2
6	4	4	4	4	4	4	4
7a	4	4	4	4	4	4	4
7b	4	4	4	4	4	4	4
Součet	15	17	16	17	15	18	14
Součet (%)	11,4 %	12,9 %	12,1 %	12,9 %	11,4 %	13,6 %	10,6 %

V tabulkách 5.17 A, B a C je uvedeno, které konkrétní kontury jsou rozhodnuté jako oznamovací věty. Ve variantě A jsou kontury řazeny podle výše shody ve skupině Vše. Tabulka B je rozdělena do 2 částí; v části B1 jsou uvedeny pouze kontury rozhodnuté ve skupině Vše, v části B2 jsou uvedeny kontury, u nichž je hodnocení rozhodnuté pouze v některé z podskupin. Kontury jsou v každé části seřazeny podle melodických typů. Ve variantě C jsou seřazeny podle melodických typů všechny kontury dohromady. U každé skupiny je v procentech uvedena výše shody v kategorii oznamovací věta. Způsob barevného odlišení je shodný se způsobem použitým v tabulkách s hodnocením kontur jednotlivých melodických typů (viz 5.3.1).

Tab. 5.17. Kontury rozhodnuté: oznamovací věta

A: Řazení dle výše shody ve skupině Vše

Pořadí	Test	Typ	Věta	Kontura	Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava
11	B	7b	D	**4 -2 -7 -7**	**93,8**	**97,2**	**91,8**	**96,4**	**90,5**	**92,1**
63	B	7a	E	**2 0 -2 -7**	**92,8**	**88,9**	**95,1**	**85,7**	**90,5**	**97,4**
63	A	7b	F	**0 -2 -7 -7**	**92,6**	**91,2**	**93,3**	**88,5**	**90,9**	**93,9**
46	B	7b	C	**0 -2 -6 -6**	**90,7**	**94,4**	**88,5**	**92,9**	**85,7**	**89,5**
39	A	7b	C	**4 -2 -6 -6**	**89,4**	**91,2**	**88,3**	**92,3**	**90,9**	**84,8**
50	A	7a	B	**2 0 -2 -6**	**88,3**	**91,2**	**86,7**	**92,3**	**95,5**	**78,8**
17	B	6	B	**-6 4 0 -6**	**86,6**	**86,1**	**86,9**	**82,1**	**85,7**	**89,5**
29	B	7a	F	**4 0 -2 -7**	**85,6**	**83,3**	**86,9**	**78,6**	**85,7**	**89,5**
32	A	7a	A	**4 0 -2 -6**	**83,0**	**73,5**	**88,3**	**73,1**	**90,9**	**87,9**
20	A	6	E	**-7 4 0 -7**	**78,7**	**76,5**	**80,0**	**88,5**	68,2	**84,8**
13	A	6	D	**-7 2 0 -7**	**76,6**	67,6	**81,7**	**76,9**	**86,4**	**75,8**
67	B	5b	B	**-6 2 -1 -1**	74,2	69,4	**77,0**	60,7	**90,5**	**71,1**
54	B	5b	D	**-7 2 -1 -1**	67,0	66,7	67,2	60,7	61,9	**71,1**
9	A	5b	D	**-6 2 0 0**	63,8	67,6	61,7	69,2	45,5	**72,7**
35	B	6	A	**-6 2 0 -6**	62,9	61,1	63,9	64,3	66,7	63,2
41	B	5b	E	**-5 2 -1 -1**	59,8	61,1	59,0	67,9	47,6	63,2
12	A	5b	C	**-6 3 0 0**	57,4	58,8	56,7	57,7	45,5	66,7
58	B	5a	D	**-7 2 2 -1**	56,7	47,2	62,3	42,9	61,9	63,2
55	A	5b	C	**-5 2 0 0**	54,3	67,6	46,7	65,4	45,5	48,5

B: Řazení dle melodických typů

Část B1: Kontury rozhodnuté ve skupině Vše
Část B2: Ostatní rozhodnuté kontury

Pořadí	Test	Typ	Věta	Kontura	Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava
B1										
54	B	5b	D	**-7 2 -1 -1**	67,0	66,7	67,2	60,7	61,9	**71,1**
9	A	5b	D	**-6 2 0 0**	63,8	67,6	61,7	69,2	45,5	**72,7**
67	B	5b	B	**-6 2 -1 -1**	74,2	69,4	**77,0**	60,7	**90,5**	**71,1**
13	A	6	D	**-7 2 0 -7**	**76,6**	67,6	**81,7**	**76,9**	**86,4**	**75,8**
20	A	6	E	**-6 4 0 -7**	**78,7**	**76,5**	**80,0**	**88,5**	68,2	**84,8**
17	B	6	B	**-6 4 0 -6**	**86,6**	**86,1**	**86,9**	**82,1**	**85,7**	**89,5**
35	B	6	A	**-6 2 0 -6**	62,9	61,1	63,9	64,3	66,7	63,2
29	B	7a	F	**4 0 -2 -7**	**85,6**	**83,3**	**86,9**	**78,6**	**85,7**	**89,5**
32	A	7a	A	**4 0 -2 -6**	**83,0**	**73,5**	**88,3**	**73,1**	**90,9**	**87,9**
63	B	7a	E	**2 0 -2 -7**	**92,8**	**88,9**	**95,1**	**85,7**	**90,5**	**97,4**
50	A	7a	B	**2 0 -2 -6**	**88,3**	**91,2**	**86,7**	**92,3**	**95,5**	**78,8**
11	B	7b	D	**4 -2 -7 -7**	**93,8**	**97,2**	**91,8**	**96,4**	**90,5**	**92,1**
39	A	7b	C	**4 -2 -6 -6**	**89,4**	**91,2**	**88,3**	**92,3**	**90,9**	**84,8**
63	A	7b	F	**0 -2 -7 -7**	**92,6**	**91,2**	**93,3**	**88,5**	**90,9**	**93,9**
46	B	7b	C	**0 -2 -6 -6**	**90,7**	**94,4**	**88,5**	**92,9**	**85,7**	**89,5**
B2										
58	B	5a	D	**-7 2 2 -1**	56,7	47,2	62,3	42,9	61,9	63,2
41	B	5b	E	**-5 2 -1 -1**	59,8	61,1	59,0	67,9	47,6	63,2
55	A	5b	C	**-5 2 0 0**	54,3	67,6	46,7	65,4	45,5	48,5
12	A	5b	C	**-6 3 0 0**	57,4	58,8	56,7	57,7	45,5	66,7

C: Řazení dle melodických typů

Pořadí	Test	Typ	Věta	Kontura				Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava
58	B	5a	D	-7	2	2	-1	56,7	47,2	62,3	42,9	61,9	63,2
54	B	5b	D	-7	2	-1	-1	67,0	66,7	67,2	60,7	61,9	**71,1**
12	A	5b	C	-6	3	0	0	57,4	58,8	56,7	57,7	45,5	66,7
9	A	5b	D	-6	2	0	0	63,8	67,6	61,7	69,2	45,5	**72,7**
67	B	5b	B	-6	2	-1	-1	74,2	69,4	**77,0**	60,7	**90,5**	**71,1**
55	A	5b	C	-5	2	0	0	54,3	67,6	46,7	65,4	45,5	48,5
41	B	5b	E	-5	2	-1	-1	59,8	61,1	59,0	67,9	47,6	63,2
17	B	6	B	-6	4	0	-6	**86,6**	**86,1**	**86,9**	**82,1**	**85,7**	**89,5**
20	A	6	E	-6	4	0	-7	**78,7**	**76,5**	**80,0**	**88,5**	68,2	**84,8**
35	B	6	A	-6	2	0	-6	62,9	61,1	63,9	64,3	66,7	63,2
13	A	6	D	-7	2	0	-7	**76,6**	67,6	**81,7**	**76,9**	**86,4**	**75,8**
29	B	7a	F	4	0	-2	-7	**85,6**	**83,3**	**86,9**	**78,6**	**85,7**	**89,5**
32	A	7a	A	4	0	-2	-6	**83,0**	**73,5**	**88,3**	**73,1**	**90,9**	**87,9**
63	B	7a	E	2	0	-2	-7	**92,8**	**88,9**	**95,1**	**85,7**	**90,5**	**97,4**
50	A	7a	B	2	0	-2	-6	**88,3**	**91,2**	**86,7**	**92,3**	**95,5**	**78,8**
11	B	7b	D	4	-2	-7	-7	**93,8**	**97,2**	**91,8**	**96,4**	**90,5**	**92,1**
39	A	7b	C	4	-2	-6	-6	**89,4**	**91,2**	**88,3**	**92,3**	**90,9**	**84,8**
63	A	7b	F	0	-2	-7	-7	**92,6**	**91,2**	**93,3**	**88,5**	**90,9**	**93,9**
46	B	7b	C	0	-2	-6	-6	**90,7**	**94,4**	**88,5**	**92,9**	**85,7**	**89,5**

a) Skupina Vše

V kategorii oznamovací věta je ve skupině Vše rozhodnutých 15 kontur, což představuje 11,4 % všech položek (tab. 7.12, část 2). Jsou to všechny testované kontury typu č. 6 (4 kontury) a č. 7 (4 kontury podtypu 7a a 4 kontury podtypu 7b) (viz také tab.) a dále 3 kontury typu č. 5 (podtypu 5b).

Největší shody je dosaženo u typu č. 7, její výše je u všech kontur nejméně 80 %, u podtypu 7b s koncovým průběhem rovným dokonce u 3 kontur přesahuje 90 %.

O něco menší shody jsou u typu č. 6. U 3 kontur je shoda vysoká, pohybuje se od 77 % do 87 %. U kontury -6 +2 0 -6 (6, A) je shoda pouze těsně nad 60 %; shoda je u této kontury ještě nižší než u rozhodnutých kontur podtypu 5b (viz také kap. 7.3.3 o možném vlivu obsahové stránky vět)

Všechny rozhodnuté kontury podtypu 5b (s poklesem po melodickém vrcholu a koncovým průběhem rovným) mají melodický vrchol +2, tj. na úrovni prvního taktu, u 2 kontur je pokles 3 %, u 1 kontury 2 %. Výška první slabiky je -6 nebo -7, interval stoupání na melodický vrchol má velikost 8 %, resp. 9 %. U dvou kontur je shoda na hranici pásma, u kontury
-6 +2 -1 -1 (5b, B) je shoda 74 %.

b) Sledované podskupiny

Hodnocení kontur, které jsou rozhodnuté ve skupině Vše, je v rámci podskupin velmi podobné, pouze v několika případech se objevují jisté odlišnosti ve výši shody.

Z typu č. 7 upozorníme na hodnocení kontury +4 0 -2 -6 (7a, A). Shoda je ve všech podskupinách vysoká, v podskupině Čechy je však ve srovnání s podskupinou Morava o něco nižší; podobný rozdíl je mezi podskupinou Praha a moravskými podskupinami.

Vynecháme-li konturu -6 +2 0 -6 (6, A), u níž je ve všech podskupinách shoda na hranici pásma, je obecně u ostatních kontur typu č. 6 shoda vysoká. Shoda na hranici pásma se vyskytuje ve dvou případech, a to u kontury -7 +2 0 -7 (6, D) v podskupině Čechy a u kontury -7 +4 0 -7 (6, E) v podskupině Olomouc.

Hodnocení v podskupinách se také liší u kontur typu č. 5. Výrazný rozdíl je v hodnocení kontury -6 +2 -1 -1 (5b, B). V podskupině Praha je shoda pouze těsně nad 60 %, zatímco v moravských podskupinách je shoda vysoká: v podskupině Opava těsně nad 70 %, v podskupině Olomouc dokonce nad 90 %. Hodnocení kontury
-6 +2 0 0 (5b, D) kolísá v podskupině Olomouc mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí.

Hodnocení dalších 4 kontur je rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty pouze v některé ze sledovaných podskupin (tab. 7.12, část 2). Všechny jsou typu č. 5; 3 z nich patří k podtypu 5b (s poklesem po melodickém vrcholu) a 1 kontura k podtypu 5a (s poklesem na poslední slabice). 3 kontury mají melodický vrchol +2, 1 kontura vyšší, a to +3. Velikost závěrečného poklesu je spíše větší, u 3 kontur 3 %, u 1 kontury 2 %. Shoda je u těchto kontur pouze na hranici pásma. V případech, ve kterých není hodnocení rozhodnuté, se hodnocení buď přiklání ke kategorii oznamovací věta nebo kolísá mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí. Ve skupině Vše se hodnocení těchto kontur přiklání k oznamovací větě.

5.3.2.2. Zjišťovací otázka

a) Položky rozhodnuté

V tabulce 5.18 je uveden počet položek, jejichž hodnocení je rozhodnuté v kategorii otázka.

Tab. 5.18. Počet rozhodnutých položek: zjišťovací otázka

Melodický typ	Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava	Shoda ve všech skupinách
1	4	2	5	3	4	7	2
2	8	6	9	5	6	10	3
3a	2	2	2	2	2	2	2
3b	1	1	1	2	0	1	0
4	0	0	0	0	1	0	0
5a	2	2	2	3	5	4	1
5b	1	1	1	1	2	1	1
5c	1	1	2	1	2	2	1
6	0	0	0	0	0	0	0
7a	0	0	0	0	0	0	0
7b	0	0	0	0	0	0	0
Součet	19	15	22	17	22	27	10
Součet (%)	14,4 %	11,4 %	16,7 %	12,9 %	16,7 %	20,5 %	7,6 %

Ve skupině Vše je 19 položek rozhodnutých jako otázka, což je téměř 15 % materiálu. Nejvíce položek se vyskytuje u typů č. 1 (4 položky) a č. 2 (8 položek). Jedná se o typy s jedním velkým stoupáním na poslední slabice. Rozhodnuté položky ve prospěch otázky se objevují ještě u typů č. 3 s postupným stoupáním a č. 5 stoupavo-klesavého.

Mezi podskupinami se počet rozhodnutých položek v některých případech značně liší. V moravských podskupinách je počet rozhodnutých položek větší než v podskupinách českých. U podskupin Čechy a Morava je poměr rozhodnutých položek 15 : 22. V dalších podskupinách je největší rozdíl mezi podskupinou Praha (17 položek) a podskupinou Opava (27 položek).

Na tomto rozdílu má největší podíl hodnocení položek typů č. 1 a č. 2. Připomínáme, že u každého z těchto typů bylo testováno 15 kontur. V podskupině Morava je u obou typů větší počet rozhodnutých položek než v podskupině Čechy. Součet rozhodnutých položek obou typů tvoří v podskupině Morava téměr polovinu všech testovaných položek (počet kontur je uveden v pořadí – typ č. 1, typ č. 2, součet: 5, 9; 14), zatímco v podskupině Čechy je to zhruba čtvrtina (2, 6; 8). Podobný rozdíl je mezi podskupinami Praha, Olomouc a Opava. Nejvíce rozhodnutých položek, o něco více než polovina kontur testovaných pro tyto typy, je v podskupině Opava (7, 10; 17); rozdíl oproti zbývajícím dvěma podskupinám je výrazný. Mezi podskupinami Praha (3, 5; 8) a Olomouc (4, 6; 10) není v počtu rozhodnutých položek rozdíl tak velký. Podstatným zjištěním je, že ve všech podskupinách je počet rozhodnutých kontur u typu č. 2 o něco vyšší než u typu č. 1. Melodický tvar typu č. 2, pokles před závěrečným poklesem patrně podporuje hodnocení kontury jako otázky.

Kromě pouhého počtu rozhodnutých položek je důležité, které konkrétní kontury jsou hodnocené s velkou shodou jako otázky, resp. jaká je mezi podskupinami shoda v hodnocení konkrétních kontur (tab. 7.13, sloupec 6, a zejména dále oddíl b)). Zde vidíme radikální snížení počtu rozhodnutých položek. U typu č. 1 je shoda mezi podskupinami pouze u 2 kontur, u typu č. 2 pouze u 3 kontur; lze usoudit, že shoda ve výběru konkrétních kontur není mezi podskupinami vysoká.

Typ č. 5 je dalším typem, který odlišuje podskupiny mezi sebou. Nejvíce rozhodnutých položek ve prospěch otázky je v podskupině Olomouc (9 položek), nejméně v podskupině Praha (5 položek).

V podskupině Olomouc je jako v jediné z podskupin rozhodnuta jako otázka 1 položka typu č. 4.

b) Kontury rozhodnuté

V tabulkách 5.19 A, B, a C je uvedeno, které konkrétní kontury jsou rozhodnuté jako otázky. Varianty A, B a C se stejně jako u kategorie oznamovací věta liší způsobem řazení.

Tab. 5.19. Kontury rozhodnuté: otázka

A: Řazení dle výše shody ve skupině Vše

Pořadí	Test	Typ	Věta	Kontura				Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava
42	B	1	A	-6	-6	-6	5	**92,8**	**86,1**	**96,7**	**85,7**	**95,2**	**97,4**
58	A	2	A	-5	-5	-6	4	**86,2**	**70,6**	**95,0**	65,4	**90,9**	**97,0**
62	B	3a	A	-6	-6	-5	4	**84,5**	**80,6**	**86,9**	**82,1**	**71,4**	**94,7**
69	A	1	A	-7	-7	-7	2	**84,0**	**76,5**	**88,3**	**73,1**	**81,8**	**90,9**
45	A	2	A	-6	-6	-7	3	**79,8**	**76,5**	**81,7**	**73,1**	**81,8**	**81,8**
65	A	2	F	-7	-7	-8	3	**75,5**	**70,6**	**78,3**	69,2	**72,7**	**78,8**
23	A	2	A	-7	-7	-8	1	**73,4**	61,8	**80,0**	57,7	**77,3**	**78,8**
54	A	5c	F	-5	5	4	3	**73,4**	**70,6**	**75,0**	69,2	**77,3**	**75,8**
30	B	5a	A	-6	5	5	2	**73,2**	**72,2**	**73,8**	67,9	**81,0**	**71,1**
33	B	2	B	-5	-5	-6	5	**70,1**	66,7	**72,1**	67,9	52,4	**81,6**
69	B	5b	F	-6	5	3	3	**70,1**	**75,0**	67,2	**75,0**	**71,4**	68,4
49	A	2	D	-7	-7	-8	5	67,0	55,9	**73,3**	57,7	68,2	**72,7**
11	A	2	E	-6	-6	-7	5	66,0	58,8	**70,0**	57,7	54,5	**81,8**
49	B	2	F	-6	-6	-7	4	64,9	50,0	**73,8**	50,0	**81,0**	**71,1**
66	A	3a	B	-6	-6	-4	4	64,9	67,6	63,3	69,2	63,6	63,6
24	B	5a	F	-6	4	4	2	63,9	61,1	65,6	64,3	57,1	**71,1**
15	B	1	F	-7	-7	-7	5	61,9	50,0	68,9	57,1	52,4	**76,3**
68	B	3b	A	-6	-4	-2	4	61,9	61,1	62,3	64,3	52,4	68,4
18	A	1	C	-7	-7	-7	4	61,7	50,0	68,3	50,0	63,6	69,7
56	B	2	E	-7	-7	-8	4	57,7	63,9	54,1	64,3	33,3	65,8
70	B	1	B	-7	-7	-7	3	56,7	52,8	59,0	60,7	52,4	65,8
43	B	5a	F	-6	3	3	2	56,7	52,8	59,0	50,0	42,9	**71,1**
33	A	1	C	-5	-5	-5	5	56,4	44,1	63,3	42,3	63,6	63,6
41	A	5a	F	-7	2	2	0	55,3	67,6	48,3	65,4	45,5	48,5
8	A	5c	A	-6	5	4	3	55,3	52,9	56,7	50,0	**72,7**	48,5
38	B	5c	E	-7	5	4	3	54,6	44,4	60,7	42,9	57,1	63,2
14	B	5a	C	-7	4	4	2	53,6	44,4	59,0	46,4	**71,4**	55,3
26	A	1	B	-6	-6	-6	4	53,2	44,1	58,3	42,3	50,0	66,7
66	B	5a	E	-6	5	5	4	50,5	41,7	55,7	35,7	47,6	60,5
28	A	5a	A	-7	4	4	3	50,0	44,1	53,3	38,5	63,6	45,5
28	B	2	C	-7	-7	-8	2	49,5	30,6	60,7	32,1	52,4	65,8
46	A	5a	E	-5	4	4	2	45,7	38,2	50,0	26,9	68,2	42,4
35	A	5b	A	-5	4	3	3	45,7	35,3	51,7	30,8	68,2	39,4
36	A	5a	B	-7	4	4	1	42,6	44,1	41,7	38,5	63,6	27,3
31	A	3b	B	-6	-4	-1	4	38,3	52,9	30,0	61,5	22,7	36,4
8	B	4	A	-6	3	3	3	38,1	30,6	42,6	25,0	66,7	31,6

B: Řazení dle melodických typů

Část B1: Kontury rozhodnuté ve skupině Vše
Část B2: Ostatní rozhodnuté kontury

Pořadí	Test	Typ	Věta	Kontura	Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava
B1										
15	B	1	F	**-7 -7 -7 5**	61,9	50,0	68,9	57,1	52,4	**76,3**
18	A	1	C	**-7 -7 -7 4**	61,7	50,0	68,3	50,0	63,6	69,7
69	A	1	A	**-7 -7 -7 2**	**84,0**	**76,5**	**88,3**	**73,1**	**81,8**	**90,9**
42	B	1	A	**-6 -6 -6 5**	**92,8**	**86,1**	**96,7**	**85,7**	**95,2**	**97,4**
49	A	2	D	**-7 -7 -8 5**	67,0	55,9	**73,3**	57,7	68,2	**72,7**
65	A	2	F	**-7 -7 -8 3**	**75,5**	**70,6**	**78,3**	69,2	**72,7**	**78,8**
23	A	2	A	**-7 -7 -8 1**	**73,4**	61,8	**80,0**	57,7	**77,3**	**78,8**
11	A	2	E	**-6 -6 -7 5**	66,0	58,8	**70,0**	57,7	54,5	**81,8**
49	B	2	F	**-6 -6 -7 4**	64,9	50,0	**73,8**	50,0	**81,0**	**71,1**
45	A	2	A	**-6 -6 -7 3**	**79,8**	**76,5**	**81,7**	**73,1**	**81,8**	**81,8**
33	B	2	B	**-5 -5 -6 5**	**70,1**	66,7	**72,1**	67,9	52,4	**81,6**
58	A	2	A	**-5 -5 -6 4**	**86,2**	**70,6**	**95,0**	65,4	**90,9**	**97,0**
62	B	3a	A	**-6 -6 -5 4**	**84,5**	**80,6**	**86,9**	**82,1**	**71,4**	**94,7**
66	A	3a	B	**-6 -6 -4 4**	64,9	67,6	63,3	69,2	63,6	63,6
68	B	3b	A	**-6 -4 -2 4**	61,9	61,1	62,3	64,3	52,4	68,4
30	B	5a	A	**-6 5 5 2**	**73,2**	**72,2**	**73,8**	67,9	**81,0**	**71,1**
24	B	5a	F	**-6 4 4 2**	63,9	61,1	65,6	64,3	57,1	**71,1**
69	B	5b	F	**-6 5 3 3**	**70,1**	**75,0**	67,2	**75,0**	**71,4**	68,4
54	A	5c	F	**-5 5 4 3**	**73,4**	**70,6**	**75,0**	69,2	**77,3**	**75,8**

B2													
70	B	1	B	**-7**	**-7**	**-7**	**3**	56,7	52,8	59,0	60,7	52,4	65,8
26	A	1	B	**-6**	**-6**	**-6**	**4**	53,2	44,1	58,3	42,3	50,0	66,7
33	A	1	C	**-5**	**-5**	**-5**	**5**	56,4	44,1	63,3	42,3	63,6	63,6
56	B	2	E	**-7**	**-7**	**-8**	**4**	57,7	63,9	54,1	64,3	33,3	65,8
28	B	2	C	**-7**	**-7**	**-8**	**2**	49,5	30,6	60,7	32,1	52,4	65,8
31	A	3b	B	**-6**	**-4**	**-1**	**4**	38,3	52,9	30,0	61,5	22,7	36,4
8	B	4	A	**-6**	**3**	**3**	**3**	38,1	30,6	42,6	25,0	66,7	31,6
28	A	5a	A	**-7**	**4**	**4**	**3**	50,0	44,1	53,3	38,5	63,6	45,5
14	B	5a	C	**-7**	**4**	**4**	**2**	53,6	44,4	59,0	46,4	**71,4**	55,3
36	A	5a	B	**-7**	**4**	**4**	**1**	42,6	44,1	41,7	38,5	63,6	27,3
41	A	5a	F	**-7**	**2**	**2**	**0**	55,3	67,6	48,3	65,4	45,5	48,5
66	B	5a	E	**-6**	**5**	**5**	**4**	50,5	41,7	55,7	35,7	47,6	60,5
43	B	5a	F	**-6**	**3**	**3**	**2**	56,7	52,8	59,0	50,0	42,9	**71,1**
46	A	5a	E	**-5**	**4**	**4**	**2**	45,7	38,2	50,0	26,9	68,2	42,4
35	A	5b	A	**-5**	**4**	**3**	**3**	45,7	35,3	51,7	30,8	68,2	39,4
38	B	5c	E	**-7**	**5**	**4**	**3**	54,6	44,4	60,7	42,9	57,1	63,2
8	A	5c	A	**-6**	**5**	**4**	**3**	55,3	52,9	56,7	50,0	**72,7**	48,5

C: Řazení dle melodických typů

Pořadí	Test	Typ	Věta	Kontura				Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava
15	B	1	F	-7	-7	-7	5	61,9	50,0	68,9	57,1	52,4	**76,3**
18	A	1	C	-7	-7	-7	4	61,7	50,0	68,3	50,0	63,6	69,7
70	B	1	B	-7	-7	-7	3	56,7	52,8	59,0	60,7	52,4	65,8
69	A	1	A	-7	-7	-7	2	**84,0**	**76,5**	**88,3**	**73,1**	**81,8**	**90,9**
42	B	1	A	-6	-6	-6	5	**92,8**	**86,1**	**96,7**	**85,7**	**95,2**	**97,4**
26	A	1	B	-6	-6	-6	4	53,2	44,1	58,3	42,3	50,0	66,7
33	A	1	C	-5	-5	-5	5	56,4	44,1	63,3	42,3	63,6	63,6
49	A	2	D	-7	-7	-8	5	67,0	55,9	**73,3**	57,7	68,2	**72,7**
56	B	2	E	-7	-7	-8	4	57,7	63,9	54,1	64,3	33,3	65,8
65	A	2	F	-7	-7	-8	3	**75,5**	**70,6**	**78,3**	69,2	**72,7**	**78,8**
28	B	2	C	-7	-7	-8	2	49,5	30,6	60,7	32,1	52,4	65,8
23	A	2	A	-7	-7	-8	1	**73,4**	61,8	**80,0**	57,7	**77,3**	**78,8**
11	A	2	E	-6	-6	-7	5	66,0	58,8	**70,0**	57,7	54,5	**81,8**
49	B	2	F	-6	-6	-7	4	64,9	50,0	**73,8**	50,0	**81,0**	**71,1**
45	A	2	A	-6	-6	-7	3	**79,8**	**76,5**	**81,7**	**73,1**	**81,8**	**81,8**
33	B	2	B	-5	-5	-6	5	**70,1**	66,7	**72,1**	67,9	52,4	**81,6**
58	A	2	A	-5	-5	-6	4	**86,2**	**70,6**	**95,0**	65,4	**90,9**	**97,0**
8	B	4	A	-6	3	3	3	38,1	30,6	42,6	25,0	66,7	31,6
62	B	3a	A	-6	-6	-5	4	**84,5**	**80,6**	**86,9**	**82,1**	**71,4**	**94,7**
66	A	3a	B	-6	-6	-4	4	64,9	67,6	63,3	69,2	63,6	63,6
68	B	3b	A	-6	-4	-2	4	61,9	61,1	62,3	64,3	52,4	68,4
31	A	3b	B	-6	-4	-1	4	38,3	52,9	30,0	61,5	22,7	36,4
28	A	5a	A	-7	4	4	3	50,0	44,1	53,3	38,5	63,6	45,5
14	B	5a	C	-7	4	4	2	53,6	44,4	59,0	46,4	**71,4**	55,3
36	A	5a	B	-7	4	4	1	42,6	44,1	41,7	38,5	63,6	27,3
41	A	5a	F	-7	2	2	0	55,3	67,6	48,3	65,4	45,5	48,5
66	B	5a	E	-6	5	5	4	50,5	41,7	55,7	35,7	47,6	60,5
30	B	5a	A	-6	5	5	2	**73,2**	**72,2**	**73,8**	67,9	**81,0**	**71,1**
24	B	5a	F	-6	4	4	2	63,9	61,1	65,6	64,3	57,1	**71,1**
43	B	5a	F	-6	3	3	2	56,7	52,8	59,0	50,0	42,9	**71,1**
46	A	5a	E	-5	4	4	2	45,7	38,2	50,0	26,9	68,2	42,4
69	B	5b	F	-6	5	3	3	**70,1**	**75,0**	67,2	**75,0**	**71,4**	68,4
35	A	5b	A	-5	4	3	3	45,7	35,3	51,7	30,8	68,2	39,4
38	B	5c	E	-7	5	4	3	54,6	44,4	60,7	42,9	57,1	63,2
8	A	5c	A	-6	5	4	3	55,3	52,9	56,7	50,0	**72,7**	48,5
54	A	5c	F	-5	5	4	3	**73,4**	**70,6**	**75,0**	69,2	**77,3**	**75,8**

ba) Skupina Vše

Z 19 rozhodnutých položek je 11 kontur hodnocených s vysokou shodou (nejméně 70,0 %) a 8 kontur na hranici pásma (shoda 60,0 % až 59,9 %). Obecně nejvyšší shody jsou u kontur typů č. 1 a č. 2. Zastoupení jednotlivých typů v pásmech shody uvádí tabulka 5.20.

Tab. 5.20. Počet rozhodnutých kontur podle výše shody

Typ	1	2	3a	3b	5a	5b	5c	Součet
Vysoká shoda	2	5	1	0	1	1	1	11
Shoda na hranici pásma	2	3	1	1	1	0	0	8
Součet	4	8	2	1	2	1	1	19

U typů č. 1 a 2 jsou rozhodnuté kontury s vyššími melodickými vrcholy +4 a +5, u typu č. 2 také +3. Výška první slabiky je nejčastěji -7, u typu č. 2 také -6. Velikost intervalu stoupání na melodický vrchol je nejčastěji 10 % až 12 %. Jako otázka je s vysokou shodou hodnocena také kontura -7 -7 -7 +2 (1, A), u které je melodický vrchol nižší. Tato kontura byla testována ve větě A; je třeba upozornit na to, že u kontur rozhodnutých ve prospěch otázky má obecně převahu právě věta A. Z 10 kontur s nejvyšší shodou bylo 7 kontur testováno právě v této větě. Podrobněji viz kap. 5.3.3.

U typu č. 3 s postupným stoupáním jsou rozhodnuté 2 kontury podtypu 3a (s počátečním průběhem rovným), -6 -6 -5 +4 (3a, A) a -6 -6 -4 +4 (3a, B). Konkrétní melodický průběh těchto dvou kontur (počáteční průběh rovný, zvýšení pouze 1 %, resp. 2 %, a vyšší stoupání v posledním intervalu, konkrétně 9 %, resp. 8 %) přibližuje tyto kontury konturám typu č. 1. Výrazně vyšší shoda je u kontury -6 -6 -5 +4 (3a, A), a to 84,5 %, u kontury -6 -6 -4 +4 (3a, B) je shoda na hranici pásma. Kontura podtypu 3b -6 -4 -2 +4 (3b, A) je hodnocena se shodou těsně nad 60,0 %.

U typu č. 5 jsou zastoupeny všechny tři podtypy. 3 kontury (jedna od každého podtypu) jsou rozhodnuté se shodou těsně nad 70,0 %. Všechny mají melodický vrchol o nejvyšší testované výšce +5: -6 +5 +5 +2 (5a, A) – závěrečný pokles 3 %, -6 +5 +3 +3 (5b, F) – pokles 2 % po melodickém vrcholu, -5 +5 +4 +3 (5c, F) – postupné klesání po melodickém vrcholu 1 %. Stoupání na melodický vrchol má u dvou kontur velikost 11 % a u jedné 10 %. 1 kontura, a to -6 +4 +4 +2 (5a, F), je hodnocena se shodou na

hranici pásma. Hodnocení rozhodnuté se u tohoto typu neobjevuje u kontur s počáteční výškou -7.

bb) Sledované podskupiny

V oddílu ab) jsme uvedli, že počet rozhodnutých položek u typů č. 1 a 2 je vždy větší v podskupinách moravských. Nyní uvedeme další podrobnosti.

Všech 12 kontur těchto typů rozhodnutých ve prospěch otázky ve skupině Vše je rozhodnutých i v podskupině Morava. V podskupině Čechy je z těchto kontur rozhodnutých jen 7, ostatní kontury jsou hodnoceny jako otázky pouze s příklonem; navíc 5 kontur je hodnoceno v kategorii „jiné“ se shodou 10,0 % a více. Také výše shody u konkrétních kontur je ve skupině Čechy vždy menší než ve skupině Morava, v některých případech přesahuje rozdíl i 20 %. Maximální výše shody je ve skupině Čechy 86 %, ve skupině Morava 97 %.

Také mezi podskupinami Praha, Olomouc a Opava je zajímavé srovnat výši shody u kontur typů č. 1 a 2. Nejnižší shody jsou v podskupině Praha; u 6 kontur navíc není hodnocení rozhodnuté, pouze se ke kategorii otázka přiklání. Maximální výše shody je v podskupině Praha 86 %; u žádné z kontur nebyla, na rozdíl od moravských podskupin, dosažena shoda 90,0 %. Nejvyšší shody jsou v podskupině Opava (s výjimkou jedné kontury, u které dosahuje shoda stejné výše jako v podskupině Olomouc), rozpětí shody je 70 % až 97 %. U podskupiny Olomouc není hodnocení rozhodnuté u 3 kontur: u 2 se přiklání k otázce, u 1 kolísá mezi otázkou a neukončenou výpovědí. Maximální výše shody je v této podskupině 95 %.

Ve sledovaných podskupinách se objevuje hodnocení rozhodnuté jednotlivě u dalších kontur.

U podskupin Čechy a Morava je hodnocení rozhodnuté ještě u 5 kontur; zastoupeny jsou typy č. 1, č. 2, 5a a 5c. U všech kontur je shoda na hranici pásma.

Kromě těchto 5 kontur je u podskupin Praha, Olomouc a Opava rozhodnuté hodnocení u dalších 12 kontur; až na výjimky jsou rozhodnuté pouze v jedné podskupině, a to na hranici pásma. Nejvíce je zastoupen podtyp 5a (6 kontur).

Vidíme, že z kontur, které jsou dále hodnoceny jako otázky, převládají kontury typu č. 5, celkově jich je 10. Nejčastěji mají výšku první slabiky -7, dále -6 a nejméně -5. Melodický vrchol je vysoký, nejvíce je zastoupena výška +4 a +5. Interval stoupání má nejčastěji velikost 11 % a dále 9 %. 7 konturami je zastoupen podtyp 5a. U tohoto podtypu převládají u závěrečného poklesu velikosti 1 % a 2 %. Z podskupin má největší tendenci hodnotit kontury tohoto podtypu jako otázky podskupina Olomouc.

V podskupině Olomouc je dále jako v jediné podskupině hodnocena jako otázka kontura typu č. 4 s koncovým průběhem rovným, a to -6 +3 +3 +3 (4, A).

5.3.2.3. Neukončená výpověď

V tabulce 5.21 je uveden počet položek, jejichž hodnocení je rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi.

Tab. 5.21. Počet rozhodnutých položek: neukončená výpověď

Melodický typ	Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava	Shoda ve všech skupinách
1	0	0	1	0	1	1	0
2	0	0	0	0	0	0	0
3a	0	0	0	1	1	1	0
3b	0	2	0	3	2	0	0
4	0	0	2	1	1	2	0
5a	0	0	0	0	1	0	0
5b	1	2	1	2	1	2	0
5c	0	1	1	1	2	1	0
6	0	0	0	0	0	0	0
7a	0	0	0	0	0	0	0
7b	0	0	0	0	0	0	0
Součet	1	5	5	8	9	7	0
Součet (%)	0,8 %	3,8 %	3,8 %	6,1 %	6,8 %	5,3 %	0,0 %

Počet rozhodnutých položek v kategorii neukončená výpověď je obecně velmi nízký (viz kap. 5.2). Ve skupině Vše je rozhodnutá pouze jediná položka, a to u podtypu 5b.

U žádného z typů se výraznější tendence k hodnocení rozhodnutému neobjevuje; mírně větší počet rozhodnutých položek je u typů č. 3 a 5.

V tabulkách 5.22 A, B je uvedeno, které konkrétní kontury jsou rozhodnuté jako neukončené výpovědi. Tabulka A je seřazena podle výše shody ve skupině Vše. V tabulce B jsou kontury seřazeny podle melodických typů. Tam, kde hodnocení kolísá je u kategorie neukončená výpověď uvedena shoda v procentech a dále název kategorie (otázka nebo oznamovací věta), mezi kterou hodnocení kolísá.

5.22. Kontury rozhodnuté: neukončená výpověď

A: Řazení dle výše shody ve skupině Vše

Pořadí	Test	Typ	Věta	Kontura				Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava
50	B	5b	A	**-7**	**2**	**0**	**0**	**67,0**	63,9	**68,9**	67,9	57,1	**73,7**
22	A	4	D	**-6**	**4**	**4**	**4**	58,5	55,9	60,0	61,5	54,5	60,6
57	A	5c	D	**-7**	**4**	**3**	**2**	58,5	44,1	**66,7**	50,0	63,6	63,6
34	B	1	E	**-6**	**-6**	**-6**	**1**	56,7	50,0	60,7	53,6	52,4	63,2
31	B	4	B	**-7**	**3**	**3**	**3**	56,7	44,4	63,9	46,4	66,7	63,2
45	B	5b	B	**-5**	**4**	**2**	**2**	56,7	55,6	57,4	46,4	61,9	52,6
61	A	3b	D	**-6**	**-3**	**3**	**4**	56,4	61,8	53,3	61,5	40,9	54,5
68	A	5b	E	**-6**	**3**	**2**	**2**	54,3	47,1	58,3	42,3	50,0	60,6
67	A	5c	D	**-5**	**3**	**2**	**1**	54,3	61,8	50,0	65,4	50,0	45,5
23	B	3b	E	**-6**	**0**	**3**	**4**	53,6	63,9	47,5	67,9	33,3	52,6
21	B	5b	A	**-6**	**3**	**1**	**1**	53,6	63,9	47,5	60,7	47,6	47,4
42	A	3a	A	**-6**	**-6**	**0**	**2**	53,2	58,8	50,0	61,5	36,4	57,6
9	B	3b	E	**-6**	**-4**	**-4**	**4**	52,6	55,6	50,8	57,1	66,7	42,1
59	A	3a	E	**-6**	**-6**	**-2**	**2**	52,1	52,9	51,7	38,5	36,4	63,6
53	A	3a	D	**-6**	**-6**	**-2**	**4**	52,1	44,1	56,7	42,3	**72,7**	48,5
64	A	5c	B	**-6**	**3**	**2**	**1**	52,1	50,0	53,3	57,7	63,6	48,5
64	B	5b	B	**-6**	**4**	**3**	**3**	51,5	52,8	50,8	53,6	66,7	42,1
21	A	3b	F	**-6**	**-4**	**-3**	**4**	51,1	58,8	46,7	50,0	68,2	33,3
47	B	1	D	**-7**	**-7**	**-7**	**1**	49,5	47,2	50,8	42,9	61,9	44,7

B: Řazení dle melodických typů

Pořadí	Test	Typ	Věta	Kontura				Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava
47	B	1	D	**-7**	**-7**	**-7**	**1**	49,5	47,2	50,8	42,9	61,9	44,7
34	B	1	E	**-6**	**-6**	**-6**	**1**	56,7	50,0	60,7	53,6	52,4	63,2
53	A	3a	D	**-6**	**-6**	**-2**	**4**	52,1	44,1	56,7	42,3	**72,7**	48,5
59	A	3a	E	**-6**	**-6**	**-2**	**2**	52,1	52,9	51,7	38,5	36,4	63,6
42	A	3a	A	**-6**	**-6**	**0**	**2**	53,2	58,8	50,0	61,5	36,4	57,6
9	B	3b	E	**-6**	**-4**	**-4**	**4**	52,6	55,6	50,8	57,1	66,7	42,1
21	A	3b	F	**-6**	**-4**	**-3**	**4**	51,1	58,8	46,7	50,0	68,2	33,3
61	A	3b	D	**-6**	**-3**	**3**	**4**	56,4	61,8	53,3	61,5	40,9	54,5
23	B	3b	E	**-6**	**0**	**3**	**4**	53,6	63,9	47,5	67,9	33,3	52,6
31	B	4	B	**-7**	**3**	**3**	**3**	56,7	44,4	63,9	46,4	66,7	63,2
22	A	4	D	**-6**	**4**	**4**	**4**	58,5	55,9	60,0	61,5	54,5	60,6
50	B	5b	A	**-7**	**2**	**0**	**0**	**67,0**	63,9	**68,9**	67,9	57,1	**73,7**
64	B	5b	B	**-6**	**4**	**3**	**3**	51,5	52,8	50,8	53,6	66,7	42,1
68	A	5b	E	**-6**	**3**	**2**	**2**	54,3	47,1	58,3	42,3	50,0	60,6
21	B	5b	A	**-6**	**3**	**1**	**1**	53,6	63,9	47,5	60,7	47,6	47,4
45	B	5b	B	**-5**	**4**	**2**	**2**	56,7	55,6	57,4	46,4	61,9	52,6
57	A	5c	D	**-7**	**4**	**3**	**2**	58,5	44,1	**66,7**	50,0	63,6	63,6
64	A	5c	B	**-6**	**3**	**2**	**1**	52,1	50,0	53,3	57,7	63,6	48,5
67	A	5c	D	**-5**	**3**	**2**	**1**	54,3	61,8	50,0	65,4	50,0	45,5

a) Skupina Vše

Pouze jediná kontura, a to -7 +2 0 0 (5b, A) je rozhodnutá ve skupině Vše, a to se shodou 67,0 %. Melodický vrchol je u této kontury nižší, interval stoupání má velikost 9 %, pokles po melodickém vrcholu je 2 %.

b) Podskupiny Čechy a Morava

V podskupinách Čechy a Morava je rozhodnutých dalších 8 kontur, vždy po 4 v každé podskupině. Shoda je u všech na hranici pásma.

Jedná se o 1 konturu typu č. 1, a to -6 -6 -6 +1 (1, E), rozhodnutou v podskupině Morava. Melodický vrchol je nízký, +1, závěrečné stoupání má velikost 7 %.

Dále jsou to 2 kontury podtypu 3b, obě rozhodnuté v podskupině Čechy:
-6 -3 +3 +4 (3b, D) a -6 0 +3 +4 (3b, E). Obě mají melodický vrchol +4 (jiný nebyl testován) a velikost závěrečného intervalu 1 %.

Dále jsou to 2 kontury typu č. 4 stoupavého s koncovým průběhem rovným, rozhodnuté v podskupině Morava: -6 +4 +4 +4 (4, D) a -7 +3 +3 +3 (4, B). Obě mají melodický vrchol vyšší, +3 a +4, stoupání po první slabice má velikost u obou 10 %.

Posledními rozhodnutými konturami jsou 3 kontury typu č. 5. Všechny mají vyšší melodický vrchol, +3 nebo +4, intervaly stoupání mají velikost 8 % až 11 %. Konkrétně se jedná o kontury: -6 +3 +1 +1 (5b, A), -7 +4 +3 +2 (5c, D) a -5 +3 +2 +1 (5c, D).

c) Podskupiny Praha, Olomouc a Opava

V podskupinách Praha, Olomouc a Opava je hodnocení rozhodnuté u dalších 11 kontur, shoda je většinou pouze v jedné z podskupin a až na výjimky na hranici pásma. Rozhodnuté hodnocení je u 1 kontury typu č. 1, opět s nízkým melodickým vrcholem +1. Dále jsou rozhodnuté 3 kontury podtypu 3a s počátečním průběhem rovným. Velikost intervalů je u 2 z nich spíše souměrná, u 1 je poslední interval menší než předchozí; 2 kontury mají melodický vrchol nižší, +2. Rozhodnuté jsou také 2 kontury podtypu 3b; obě kontury mají první dva intervaly mezi slabikami kratší, třetí, poslední je výrazně větší. Zbývajících 5 kontur patří k typu č. 5, 3 k podtypu 5a a 2 k podtypu 5c. Všechny kontury mají vyšší melodický vrchol, a to +3 nebo +4, velikost intervalu stoupání je 9 % až 11 %. U 2 kontur podtypu 5b má pokles po melodickém vrcholu hodnotu 1 %, u 1 kontury 2 %.

V případech, ve kterých není hodnocení ve prospěch neukončené výpovědi rozhodnuté, se hodnocení k této kategorii většinou přiklání. Objevuje se však také kolísání mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí, výjimečně mezi otázkou a neukončenou výpovědí.

5.3.2.4. Kolísání mezi kategoriemi oznamovací věta a neukončená výpověď

Tabulka 5.23 uvádí počet položek, jejichž hodnocení kolísá mezi kategoriemi oznamovací věta a neukončená výpověď, a to pro jednotlivé skupiny.

Tab. 5.23. Počet položek s kolísáním oznamovací věta – neukončená výpověď

Melodický typ	Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava	Shoda ve všech skupinách
3a	1	0	1	0	1	1	0
3b	0	0	0	0	1	1	0
5a	2	0	1	0	2	1	0
5b	2	1	2	1	5	1	0
5c	2	2	2	1	1	2	0
Součet	7	3	6	2	10	6	0
Součet (%)	5,3 %	2,3 %	4,5 %	1,5 %	7,6 %	4,5 %	0,0 %

Kolísání mezi kategoriemi oznamovací věta a neukončená výpověď se nevyskytuje v materiálu často. Zastoupeny jsou pouze typy č. 3 a č. 5.

V počtu položek s kolísáním se objevují rozdíly mezi podskupinami. Kolísání se více projevuje v podskupině Morava oproti podskupině Čechy. Ještě výraznější rozdíl je v podskupinách Praha, Olomouc a Opava. Nejméně kontur je v podskupině Praha (2 kontury), nejvíce v podskupině Olomouc (10 kontur).

V tabulce 5.24 A a B jsou uvedeny konkrétní kontury. V tabulce A jsou seřazeny podle výše shody v kategorii oznamovací věta ve skupině Vše. V tabulce B jsou kontury seřazeny podle melodických typů.

Kolísání mezi kategoriemi oznamovací věta a neukončená výpověď se objevuje u 15 kontur, z toho u 7 ve skupině Vše. U žádné kontury nekolísá hodnocení zároveň ve všech sledovaných skupinách.

12 kontur z 15 patří k typu č. 5 (viz tab. 5.25, řádek 3). Tyto kontury mají nejčastěji výšku první slabiky -5 (7 kontur), méně -6 (3 kontury) a -7 (2 kontury). Co se týká výšky melodického vrcholu, nejvíce kontur má melodický vrchol +2 (7 kontur), dále +4 (3 kontury) a +3 (2 kontury). Vzhledem k převládající výšce první slabiky a výšce melodického vrcholu má interval stoupání nejčastěji velikost 7 % (5 kontur), dále 8 % (2 kontury) a 9 % (3 kontury), po jedné kontuře jsou zastoupeny intervaly 10 % a 11 %. Vždy u 1 kontury se vyskytují intervaly vyšší, 10 % a 11 %. U kontur podtypů 5a a 5b, u kterých byly testovány poklesy různých velikostí, je u 5 kontur pokles 1 % a po dvou

Tab. 5.24.

Tab. 5.24.

konturách jsou zastoupeny poklesy 2 % a 3 %. 3 konturami je zastoupen podtyp 5c, u kterého byly testovány pouze poklesy 1 %.

Kontury lze rozdělit na dvě skupiny podle toho, jaké je hodnocení v případech, ve kterých není kolísání (tab. 5.25).

Tab. 5.25. Počet kontur s kolísáním oznamovací věta – neukončená výpověď

	Melodický typ	3a	3b	5a	5b	5c	Součet
1	Další hodnocení: OZN	0	0	0	5	1	6
2	Další hodnocení: N	1	2	3	1	2	9
3	Součet	1	2	3	6	3	15

První skupinu tvoří 6 kontur, jejichž další hodnocení je rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty nebo se k této kategorii přiklání (tab., tab. A – horní část). 5 z těchto kontur patří k podtypu 5b, 1 kontura k podtypu 5c.

Druhou skupinu tvoří 9 kontur (tab., tab. A – spodní část). Jejich další hodnocení je rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi nebo se k této kategorii přiklání. Na rozdíl od první skupiny je zde zastoupen také typ č. 3 a podtyp 5a.

Je třeba upozornit, že z 15 kontur s kolísáním bylo 8 testováno ve větě D (viz kap. 5.3.3).

5.3.2.5. Kolísání mezi kategoriemi otázka a neukončená výpověď

Tabulka 5.26 uvádí počet položek s kolísáním mezi kategoriemi otázka a neukončená výpověď v jednotlivých skupinách.

Tab. 5.26. Počet položek s kolísáním otázka – neukončená výpověď

Melodický typ	Vše	Čechy	Morava	Praha	Olomouc	Opava	Shoda ve všech skupinách
1	0	0	0	1	1	1	0
2	0	0	0	0	1	0	0
3a	1	0	1	0	2	0	0
3b	1	0	3	1	1	0	0
4	1	1	3	0	1	1	0
5a	1	1	1	1	0	2	0
5b	0	0	0	0	0	0	0
5c	1	0	1	1	1	1	0
6	0	0	0	0	0	0	0
7	0	0	0	0	0	0	0
Součet	5	2	9	4	7	5	0
Součet (%)	3,8 %	1,5 %	6,8 %	3,0 %	5,3 %	3,8 %	0,0 %

Ani kolísání mezi otázkou a neukončenou výpovědí se v hodnocení nevyskytuje často. Na rozdíl od kolísání s oznamovací větou, které se vyskytovalo pouze u typů č. 3 a č. 5, se kolísání s otázkou objevuje i u dalších typů. Ve skupině Vše se toto kolísání objevuje u 5 položek, což představuje 4 %.

V podskupinách se výraznější převaha tohoto hodnocení projevuje u podskupiny Morava (9 položek), a to u typů č. 3 a č. 4. V podskupině Čechy se kolísání objevuje pouze u 2 položek.

Tabulka 5.27 A a B uvádí přehled konkrétních kontur. V tabulce A jsou kontury seřazeny podle výše shody v kategorii otázka ve skupině Vše. V tabulce B jsou kontury seřazeny podle melodických typů.

Tab. 5.27

Tab. 5.27

Kolísání mezi kategoriemi otázka a neukončená výpověď se objevuje celkově u 18 kontur. Rozložení těchto kontur mezi melodické typy (bez ohledu na skupiny) uvádí tab. 5.28, řádek 4.

Tab. 5.28. Počet kontur s kolísáním otázka – neukončená výpověď

	Melodický typ	1	2	3a	3b	4	5a	5b	5c	Součet
1	Skupina Vše: OT	1	1	0	0	0	3	0	2	7
2	Skupina Vše: OT – N	0	0	1	1	1	1	0	1	5
3	Skupina Vše: rozk.	1	0	1	2	2	0	0	0	6
4	Součet	2	1	2	3	3	4	0	3	18

Nejvíce jsou zastoupeny typy č. 3, č. 4 a č. 5 (podtyp 5a a 5c).

Kontury typu č. 3 s postupným stoupáním nevykazují jednoznačnou podobnost v melodickém průběhu, resp. ve velikosti intervalů mezi jednotlivými slabikami.

Všechny 3 kontury typu č. 4 stoupavého s koncovým průběhem rovným mají vyšší melodický vrchol, a to +3 nebo +4.

U typu č. 5 stoupavo-klesavého se kolísání objevuje pouze u kontur s výškou první slabiky -6 nebo -7. Kontury podtypu 5a s poklesem na poslední slabice mají společnou velikost závěrečného poklesu, a to 1 %. Jsou zastoupeny všechny melodické vrcholy, intervaly stoupání na melodický vrchol mají velikost 8 %, 9 % a u 2 kontur 11 %. U podtypu 5c s postupným poklesem se kolísání objevuje u kontur s vyšším melodickým vrcholem, u dvou kontur je to +5, u jedné kontury +3. Intervaly stoupání jsou 10 % až 12 %.

Kolísání se objevuje ještě u typů č. 1 a č. 2.

U typu č. 1 stoupavého s počátečním průběhem rovným se jedná o 2 kontury, obě s počátečním průběhem -7 -7 -7. Melodický vrchol má hodnotu +1 a +3 (interval stoupání je tedy 8 %, resp. 10 %).

U typu č. 2 klesavo-stoupavého je to kontura -6 -6 -7 +5 (2, E) s nejvyšším testovaným melodickým vrcholem +5. U této kontury je zajímavé, jaké je její hodnocení v jednotlivých skupinách. Hodnocení kolísá pouze v podskupině Olomouc. V ostatních skupinách se hodnocení přiklání k otázce nebo je ve prospěch této kategorie rozhodnuté. Rozhodnuté hodnocení ať už ke kategorii otázka nebo ke kategorii neukončená výpověď se v některé z podskupin objevuje i u dalších kontur. U této kontury je však zajímavé, že výše shody je u hodnocení rozhodnutého v podskupinách poměrně vysoká (podskupina

Opava – 82 %, podskupina Morava – 70 %) a že jako u jediné kontury se rozhodnuté hodnocení vyskytuje také ve skupině Vše (shoda 66 %).

Podle hodnocení ve skupině Vše si lze kontury rozdělit do 3 skupin (viz tab. 5.28).

Kolísání se objevuje ve skupině Vše u 5 kontur (tab. 5.27, řádek 2 a tab. 5.26 A, střední část). Podobnost v melodickém průběhu lze vysledovat u celkově 3 kontur typů č. 4, 5a a 5c. U kontur typu č. 5 mají závěrečné poklesy velikost pouze 1 %, čímž se závěrečný průběh podobá průběhu rovnému u typu č. 4. Podobnost kontur typu č. 4 a 5a je ještě podtržena tím, že u podtypu 5a nastává pokles až na poslední slabice, nikoli hned po melodickém vrcholu. Kolísání se objevuje ještě u 2 kontur typu č. 3.

Ze srovnání podskupin vidíme rozdíl mezi podskupinou Čechy, ve které jsou tyto kontury až na výjimku hodnocené s příklonem k neukončené výpovědi, a podskupinou Morava, jejichž hodnocení až na 1 konturu kolísá. Podobné tendence jako v těchto podskupinách se projevují v podskupině Praha oproti podskupinám Olomouc a Opava: více kontur s kolísáním je v podskupinách moravských; v případech, ve kterých hodnocení nekolísá, se objevuje příklon k otázce.

U 7 kontur se hodnocení ve skupině Vše přiklání ke kategorii otázka, u jedné z nich je dokonce hodnocení rozhodnuté ve prospěch této kategorie (kontura -6 -6 -7 +5, 2, E – viz výše) (tab. 5.28, řádek 1 a tab. 5.27 A, horní část). 5 z těchto kontur patří k typu č. 5 (3 k podtypu 5a, 2 k podtypu 5c).

Podobně jako ve skupině Vše, převládá v podskupinách Čechy a Morava u těchto kontur zastoupení kategorie otázka, pouze v podskupině Čechy je u 1 kontury kolísání. V podskupině Morava je u 2 kontur hodnocení ve prospěch otázky rozhodnuté. Kolísání se objevuje v podskupinách Praha, Olomouc a Opava, v každé podskupině u 2 kontur. Oproti ostatním podskupinám je v podskupině Opava větší zastoupení kategorie otázka: u 5 kontur je hodnocení ve prospěch této kategorie rozhodnuté.

Poslední skupinu tvoří 6 kontur, u nichž je hodnocení ve skupině Vše až na výjimku rozkolísané (tab. 5.28, řádek 3 a tab. 5.27 A, spodní část). V této podskupině již není žádná kontura typu č. 5.

Podskupiny Čechy a Morava opět vykazují rozdíly v hodnocení. V podskupině Čechy převažuje stejně jako ve skupině Vše hodnocení rozkolísané, v podskupině Morava hodnocení kolísá mezi otázkou a neukončenou výpovědí. Ač tato podskupina není souhrnem podskupin Olomouc a Opava, lze se domnívat, že kolísání v podskupině Morava má dva hlavní zdroje: jednak hodnocení, které také kolísá v podskupinách Olomouc a Opava, jednak, a to je zajímavější, protichůdné hodnocení týchž kontur. Konkrétně se jedná o 2 kontury, jejichž hodnocení se v podskupině Opava přiklání k neukončené výpovědi, zatímco v podskupině Olomouc se hodnocení jedné z nich přiklání k otázce, hodnocení druhé je dokonce v této kategorii rozhodnuté.

Tab. 5.27. Kontury s kolísáním otázka – neukončená výpověď

A: Řazení dle výše shody ve skupině Vše

								Vše		Čechy		Morava		Praha		Olomouc		Opava	
Pořadí	Test	Typ	Věta	Kontura				Otáz	Neuk	Otáz	Neuk	Otáz	Neuk	Otáz	Neuk	Otáz	Neuk	Otáz	Neuk
11	A	2	E	**-6**	**-6**	**-7**	**5**	66,0	25,5	58,8	29,4	**70,0**	23,3	57,7	26,9	54,5	40,9	**81,8**	12,1
43	B	5a	F	**-6**	**3**	**3**	**2**	56,7	29,9	52,8	36,1	59,0	26,2	50,0	42,9	42,9	38,1	**71,1**	18,4
70	B	1	B	**-7**	**-7**	**-7**	**3**	56,7	23,7	52,8	13,9	59,0	29,5	60,7	14,3	52,4	42,9	65,8	23,7
8	A	5c	A	**-6**	**5**	**4**	**3**	55,3	34,0	52,9	35,3	56,7	33,3	50,0	38,5	**72,7**	9,1	48,5	45,5
38	B	5c	E	**-7**	**5**	**4**	**3**	54,6	32,0	44,4	38,9	60,7	27,9	42,9	42,9	57,1	28,6	63,2	28,9
66	B	5a	E	**-6**	**5**	**5**	**4**	50,5	32,0	41,7	41,7	55,7	26,2	35,7	46,4	47,6	28,6	60,5	23,7
28	A	5a	A	**-7**	**4**	**4**	**3**	50,0	36,2	44,1	35,3	53,3	36,7	38,5	38,5	63,6	27,3	45,5	45,5
12	B	5c	A	**-7**	**3**	**2**	**1**	45,4	44,3	33,3	50,0	52,5	41,0	32,1	46,4	47,6	42,9	57,9	36,8
40	A	4	E	**-7**	**4**	**4**	**4**	42,6	46,8	41,2	47,1	43,3	46,7	26,9	57,7	45,5	40,9	42,4	48,5
17	A	5a	A	**-6**	**2**	**2**	**1**	41,5	46,8	32,4	50,0	46,7	45,0	30,8	50,0	50,0	31,8	45,5	51,5
24	A	3a	F	**-6**	**-6**	**0**	**4**	41,5	43,6	29,4	52,9	48,3	38,3	34,6	46,2	40,9	50,0	54,5	27,3
21	A	3b	F	**-6**	**-4**	**-3**	**4**	40,4	51,1	38,2	58,8	41,7	46,7	46,2	50,0	27,3	68,2	48,5	33,3
51	A	4	F	**-5**	**3**	**3**	**3**	39,4	44,7	38,2	47,1	40,0	43,3	38,5	42,3	36,4	45,5	45,5	36,4
47	A	3b	B	**-6**	**-1**	**3**	**4**	39,4	38,3	38,2	29,4	40,0	43,3	42,3	23,1	45,5	45,5	39,4	39,4
14	A	3b	A	**-6**	**1**	**3**	**4**	38,3	52,1	29,4	58,8	43,3	48,3	34,6	61,5	59,1	31,8	33,3	57,6
8	B	4	A	**-6**	**3**	**3**	**3**	38,1	44,3	30,6	47,2	42,6	42,6	25,0	50,0	66,7	23,8	31,6	50,0
27	A	3a	C	**-6**	**-6**	**-4**	**2**	37,2	41,5	23,5	41,2	45,0	41,7	26,9	38,5	50,0	40,9	39,4	42,4
47	B	1	D	**-7**	**-7**	**-7**	**1**	35,1	49,5	38,9	47,2	32,8	50,8	46,4	42,9	14,3	61,9	42,1	44,7

B: Řazení dle melodických typů

								Vše		Čechy		Morava		Praha		Olomouc		Opava	
Pořadí	Test	Typ	Věta	Kontura				Otáz	Neuk	Otáz	Neuk	Otáz	Neuk	Otáz	Neuk	Otáz	Neuk	Otáz	Neuk
40	A	4	E	**-7**	**4**	**4**	**4**	42,6	46,8	41,2	47,1	43,3	46,7	26,9	57,7	45,5	40,9	42,4	48,5
8	B	4	A	**-6**	**3**	**3**	**3**	38,1	44,3	30,6	47,2	42,6	42,6	25,0	50,0	66,7	23,8	31,6	50,0
51	A	4	F	**-5**	**3**	**3**	**3**	39,4	44,7	38,2	47,1	40,0	43,3	38,5	42,3	36,4	45,5	45,5	36,4
24	A	3a	F	**-6**	**-6**	**0**	**4**	41,5	43,6	29,4	52,9	48,3	38,3	34,6	46,2	40,9	50,0	54,5	27,3
27	A	3a	C	**-6**	**-6**	**-4**	**2**	37,2	41,5	23,5	41,2	45,0	41,7	26,9	38,5	50,0	40,9	39,4	42,4
21	A	3b	F	**-6**	**-4**	**-3**	**4**	40,4	51,1	38,2	58,8	41,7	46,7	46,2	50,0	27,3	68,2	48,5	33,3
47	A	3b	B	**-6**	**-1**	**3**	**4**	39,4	38,3	38,2	29,4	40,0	43,3	42,3	23,1	45,5	45,5	39,4	39,4
14	A	3b	A	**-6**	**1**	**3**	**4**	38,3	52,1	29,4	58,8	43,3	48,3	34,6	61,5	59,1	31,8	33,3	57,6
28	A	5a	A	**-7**	**4**	**4**	**3**	50,0	36,2	44,1	35,3	53,3	36,7	38,5	38,5	63,6	27,3	45,5	45,5
66	B	5a	E	**-6**	**5**	**5**	**4**	50,5	32,0	41,7	41,7	55,7	26,2	35,7	46,4	47,6	28,6	60,5	23,7
43	B	5a	F	**-6**	**3**	**3**	**2**	56,7	29,9	52,8	36,1	59,0	26,2	50,0	42,9	42,9	38,1	**71,1**	18,4
17	A	5a	A	**-6**	**2**	**2**	**1**	41,5	46,8	32,4	50,0	46,7	45,0	30,8	50,0	50,0	31,8	45,5	51,5
38	B	5c	E	**-7**	**5**	**4**	**3**	54,6	32,0	44,4	38,9	60,7	27,9	42,9	42,9	57,1	28,6	63,2	28,9
12	B	5c	A	**-7**	**3**	**2**	**1**	45,4	44,3	33,3	50,0	52,5	41,0	32,1	46,4	47,6	42,9	57,9	36,8
8	A	5c	A	**-6**	**5**	**4**	**3**	55,3	34,0	52,9	35,3	56,7	33,3	50,0	38,5	**72,7**	9,1	48,5	45,5

5.3.3. Další možné aspekty ovlivňující hodnocení kontur

5.3.3.1. Reprezentace kontur ve větách

Jak již bylo uvedeno v kap. 5.1.5, testované kontury byly rovnoměrně rozloženy mezi šestici vět, tak aby každý typ kontury byl otestován v příslušném počtu každou větou. Počet výskytů vět pro jednotlivé typy uvádí tab. 5.19. Výběr konkrétních kontur pro danou větu byl prováděn s ohledem na výšky jednotlivých slabik. Každá věta byla testována 22x, věty se za sebou neopakovaly ve stejném pořadí a při sestavování testu byla sledována jak posloupnost a kombinace vět, tak kontur.

Tab. 5.19. Počet výskytů vět u příslušných melodických typů

Číslo typu	Typ kadence	Počet testovaných kontur	Počet výskytů vět	
1	Stoupavý (s počátečním průběhem rovným)	15	2 / 3	5
2	Klesavo-stoupavý (s počátečním průběhem rovným)	15	2 / 3	
3a	S postupným stoupáním s výškou první slabiky -06 %	12	2	
3b	S postupným stoupáním s výškou první slabiky -06 %	12	2	
4	Stoupavý (s koncovým průběhem rovným)	6	1	
5a	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)	24	4	
5b	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)	24	4	
5c	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)	12	2	
6	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)	4	1 / 0	2
7a	Klesavý	4	1 / 0	
7b	Klesavý	4	1 / 0	
	Celkový počet	**132**	**22**	

Testované věty jsou uvedeny v tab. 5.20. Záměrně byly vytvořeny tak, aby měly stejnou syntaktickou strukturu a podobnou slovní zásobu. Snažili jsme se, aby soubor reprezentačních vět byl ještě více kompaktní v porovnání s testem s tříslabičnými takty. Ač si byly věty pro tříslabičné takty také podobné, projevovala se u některých z nich jistá preference v hodnocení (viz 5.3.3). Zdá, že vliv reprezentačních vět na hodnocení kontur nelze ani v testu s čtyřslabičnými takty úplně vyloučit; není možné v tuto chvíli říci, zda hodnocení ovlivnila obsahová stránka vět, difonový řetězec, příp. jiný faktor. K preferencím tohoto typu v hodnocení syntetického materiálu srov. Palková, 1996b.

Tab. 5.20. Testované věty

A	Adéla donesla levandule
B	Babička nasuší holubinky
C	Botanik zalévá rašeliník
D	Dědeček zasadil kamyšníky
E	Dominik nasbíral penízovky
F	Jaroslav natrhal kýchavici

5.3.3.2. Zastoupení výpovědních kategorií v rámci vět

Tabulka 5.21 uvádí zastoupení výpovědních kategorií pro jednotlivé věty v rámci podskupin. Tučně jsou označeny hodnoty 40,0 % a vyšší.

Tab. 5.21. Zastoupení výpovědních kategorií v rámci vět (v procentech)

	Vše			Čechy			Morava		
	Ozn	Ot	Neuk	Ozn	Ot	Neuk	Ozn	Ot	Neuk
A	15,0	**50,3**	31,8	16,6	**44,7**	34,6	14,0	**53,5**	30,2
B	29,8	31,6	35,5	32,4	33,2	30,6	28,3	30,6	38,3
C	33,7	30,8	30,4	38,8	26,6	29,0	30,8	33,2	31,2
D	38,3	17,3	**40,9**	38,7	17,2	**40,2**	38,1	17,4	**41,3**
E	29,7	28,9	38,5	29,7	29,2	39,4	29,6	28,8	38,0
F	23,2	**44,6**	28,9	22,4	**43,7**	31,5	23,7	**45,2**	27,4

	Praha			Olomouc			Opava		
	Ozn	Ot	Neuk	Ozn	Ot	Neuk	Ozn	Ot	Neuk
A	17,0	**43,2**	35,6	15,0	**57,6**	23,8	14,0	**50,9**	33,3
B	32,3	34,7	29,0	30,7	28,2	38,8	27,9	31,8	38,2
C	37,7	27,5	29,9	28,3	33,2	31,8	31,8	33,3	30,9
D	36,9	19,0	**40,1**	37,9	15,9	**41,6**	39,7	17,1	**40,6**
E	30,5	27,6	**40,2**	29,7	27,0	38,4	30,4	29,5	37,2
F	21,7	**44,6**	31,3	24,8	**41,6**	28,8	24,0	**47,3**	25,4

Očekávali bychom, že vzhledem k rovnoměrnému způsobu rozložení vět, bude zastoupení výpovědních typů v hodnocení mezi větami obdobné. Vidíme však, že mezi větami jsou v tomto ohledu značné rozdíly.

Jako otázky jsou ve velké míře hodnoceny kontury testované ve větě A. Využití kategorie otázky je v této větě nejvyšší, ve skupině Vše činí 50 % (i nadále budeme uvádět procentuální hodnoty pro skupinu Vše). Je to také nejvyšší shoda mezi kategoriemi vůbec. Svým hodnocením se větě A blíží věta F; u této věty je kategorie otázka využita ve 45 %. U obou vět je málo využita kategorie oznamovací věta: u věty A v 15 % případů, u věty F o něco více, ve 23 %. Shoda v globálním hodnocení nejméně 40,0 % je dosažena ještě u věty D v kategorii neukončená výpověď. U věty D je ze všech vět dále silně zastoupena kategorie oznamovací věty (shoda činí 38 %); naopak málo je využita kategorie otázky (shoda 17 %). Věty A a D tvoří podle hodnocení opačné póly. U ostatních vět, tj. B a C a u E, nedosahuje globální hodnocení v žádné z kategorií 40,0 %. Všechny tři kategorie jsou využity víceméně rovnoměrně, ač i u těchto vět lze vysledovat určité tendence (viz dále).

Ve sledovaných podskupinách je zastoupení výpovědních kategorií obdobné jako ve skupině Vše.

5.3.3.3. Zastoupení položek v pásmech shody v rámci vět

a) Hodnocení rozhodnuté

Zajímavým ukazatelem pro srovnání je počet kontur v jednotlivých kategoriích, jejichž hodnocení je rozhodnuté (tabulka 4.22). Počty jsou uváděny v absolutních hodnotách: maximální počet je u každé věty v jedné podskupině 22 (= 22 kontur testovaných v každé větě), v součtu 2 (3) podskupin je maximum 44 (66).

Opět vyjdeme z hodnocení ve skupině Vše. Nejvyšší počet kontur, jejichž hodnocení je rozhodnuté, je u věty A (11 kontur). Znamená to, že rozhodnutých případů je přesně polovina. O něco nižší je počet rozhodnutých kontur u věty F (8 kontur), dále u vět B a D (u každé 5 kontur). Nejméně kontur je rozhodnutých ve větách C a E (u každé pouze 3 kontury).

V souladu s celkovým zastoupením kategorií je u vět A a F vysoký počet kontur, jejichž hodnocení je rozhodnuté v kategorii otázka (ve skupině Vše 8, resp. 6 kontur). Ve větě A je jednoznačně nejvyšší počet kontur rozhodnutých ve prospěch otázky. Je to nejvyšší počet i v porovnání se zbývajícími kategoriemi. U ostatních vět jsou v kategorii otázka rozhodnuté maximálně 2 kontury (skupina Vše), resp. 4 kontury (v podskupinách).

Tab. 5.22. Počet kontur, jejichž hodnocení je rozhodnuté

Skupina	**Vše**			Součet	**Čechy**			Součet	**Morava**			Součet	Součet
Věta	Ozn	Ot	N		Ozn	Ot	N		Ozn	Ot	N		Č+M
A	2	8	1	**11**	2	8	2	**12**	2	8	1	**11**	**23**
B	3	2	0	**5**	3	2	0	**5**	3	2	1	**6**	**11**
C	2	1	0	**3**	3	0	0	**3**	2	3	0	**5**	**8**
D	4	1	0	**5**	4	0	2	**6**	5	1	2	**8**	**14**
E	2	1	0	**3**	3	1	1	**5**	2	2	1	**5**	**10**
F	2	6	0	**8**	2	5	0	**7**	2	6	0	**8**	**15**
Součet	**15**	**19**	**1**	**35**	**17**	**16**	**5**	**38**	**16**	**22**	**5**	**43**	**81**
%	11,4	14,4	0,8	**26,5**	12,9	12,1	3,8	**28,8**	12,1	16,7	3,8	**32,6**	**30,7**

Skupina	**Praha**			Součet	**Olomouc**			Součet	**Opava**			Součet	Součet
Věta	Ozn	Ot	N		Ozn	Ot	N		Ozn	Ot	N		
A	2	7	4	**13**	2	11	0	**13**	2	8	1	**11**	**37**
B	3	4	0	**7**	3	2	4	**9**	3	4	1	**8**	**24**
C	3	0	0	**3**	2	3	0	**5**	3	3	0	**6**	**14**
D	4	0	3	**7**	4	1	3	**8**	5	1	2	**8**	**23**
E	3	1	1	**5**	2	1	1	**4**	3	4	3	**10**	**19**
F	2	5	0	**7**	2	4	1	**7**	2	7	0	**9**	**23**
Součet	17	17	8	**42**	15	22	9	**46**	18	27	7	**52**	**140**
%	12,9	12,9	6,1	**31,8**	11,4	16,7	6,8	**34,9**	13,6	20,5	5,3	**39,4**	**35,4**

Vhodným příkladem je rovněž kategorie oznamovací věta. U každé věty byly testovány celkově 2 kontury (typ č. 6 nebo č. 7), u kterých se očekávala velká shoda v hodnocení jako oznamovacích vět. Toto očekávání se u všech vět A až F splnilo. Mezi větami jsou však rozdíly v tom, jak je využívána kategorie oznamovací věty u dalších kontur (viz také rozdíly mezi větami v globálním hodnocení). Nejvíce kontur rozhodnutých ve prospěch oznamovací věty je u věty D: ve všech sledovaných skupinách je to 4 až 5 kontur. U věty B je ve všech skupinách hodnocení rozhodnuté u 3 kontur, u vět C a E jsou v jednotlivých skupinách rozhodnuté vždy 2 až 3 kontury. U vět A a F nejsou, kromě zmiňovaných 2 kontur typu č. 6 nebo č. 7, žádné další kontury rozhodnuté ve

prospěch oznamovací věty. U věty A není dokonce ani v jedné ze sledovaných skupin žádná z kontur nerozhodnutá s příklonem k oznamovací větě nebo s kolísáním, ve kterém by se kategorie oznamovací věty uplatnila.

5.3.3.4. Hodnocení srovnatelných kontur: příklady

Jak se příklon věty k určitému způsobu hodnocení odráží v hodnocení konkrétních kontur ukáže následující srovnání. Jako příklad poslouží hodnocení vět A, B a C, a to kontur typů č. 1 a č. 2 se stoupáním na konci. Lze říci, že u těchto typů je nejvíce přímočarý vztah mezi výškami slabik, zejména melodického vrcholu, a hodnocením. Jak jsme uvedli výše, kontury testované ve větě A mají extrémní tendenci být hodnocené jako otázky. U věty B je jak globální hodnocení tak počet kontur v kategorii otázka nižší, nelze ji však považovat za „neotázkovou". Pro větu C je charakteristický obecně velmi nízký počet rozhodnutých kontur, kromě podskupin Čechy a dále Praha jsou však v kategorii otázka také kontury rozhodnuté.

Vyjdeme z hodnocení kontur věty A. Vynecháme kontury s vyššími melodickými vrcholy +3, +4, +5, u nichž není hodnocení jako otázek překvapivé; jsou to vrcholy, kterými se kontury dostávají nad úroveň 1. taktu. Jako otázky jsou dále hodnoceny následující 2 kontury: -7 –7 –7 +2 (typ č. 1) a –7 –7 –8 +1 (typ č. 2).

Kontura -7 –7 –7 +2 (1, A) je hodnocena jako otázka, a to s velice vysokou shodou, která činí 84,0 % (skupina Vše), v podskupinách 76,5 % (Čechy) a 88,3 % (Morava). Melodický vrchol této kontury +2 má stejnou hodnotu, jako melodický vrchol prvního taktu, tj. kontury obou taktů dosahují stejné úrovně.

Kontura –7 –7 –7 +3 (1, B), testovaná ve větě B, má melodický vrchol +3, tj. o 1 % vyšší než kontura věty A. Očekávali bychom také hodnocení rozhodnuté ve prospěch otázky. Kontura je však hodnocena jako otázka pouze v podskupinách Opava a Praha, a to navíc pouze se shodou na hranici pásma.Ve skupině Vše a v podskupinách Čechy i Morava se její hodnocení ke kategorii otázka pouze přiklání.

O něco větší shoda je dosažena v hodnocení kontury –7 –7 –7 +4 (1, C), s melodickým vrcholem vysokým +4, testované ve větě C. Ve skupině Vše je hodnocení sice rozhodnuté, ale výše shody je velice nízká, činí 61,7 %. V podskupině Morava je její hodnocení také rozhodnuté, ale stále pouze na hranici pásma. V podskupině Čechy se hodnocení této kontury ke kategorii otázka jen přiklání.

Další příklady, ukazují, že takovéto hodnocení není náhodné. Ve větě B byla testována kontura –6 –6 –6 +4 (1, B), u které bychom, vzhledem k jejím parametrům, také očekávali vysoké hodnocení rozhodnuté ve prospěch otázky. Hodnocení rozhodnuté ve prospěch otázky je však pouze v podskupině Opava, a to pouze na hranici pásma.Ve skupině Vše a v podskupině Morava se hodnocení k otázce přiklání, v podskupině Čechy je hodnocení rozkolísané.

Hodnocení kontury –6 –6 –6 +3 (1, C) je ve skupině Vše i v podskupinách Čechy a Morava rozkolísané.

Pro úplnost dodáme ještě hodnocení kontury –6 –6 –6 +5 (1, A), testované ve větě A. Její hodnocení je rozhodnuté ve prospěch otázky ve všech skupinách s vysokou shodou; ve skupině Vše přesahuje shoda 90 %. Melodický vrchol je však vysoký, proto jasné hodnocení kontury jako otázky není překvapivé.

Jako otázka je hodnocena kontura podtypu 3a –6 –6 –5 +4 (3a, A), testovaná ve větě A. Ve skupině Vše přesahuje shoda 80 %. Její průběh je podobný konturám typu stoupavého s počátečním průběhem rovným (viz výše). Vysoký melodický vrchol +4, který je dosažen skokem o velikosti 9 % podtrhuje „otázkovost" testované kontury. Lze se však domnívat, že k vysoké shodě v hodnocení přispěla i skutečnost, že kontura byla testována ve větě A.

Obdobné příklony lze najít i v hodnocení kontur typu č. 2. Zajímavé je srovnání hodnocení kontur –5 –5 –6 +5 (2, B) a –5 –5 –6 +4 (2, A), které se liší pouze o 1 % ve výšce melodického vrcholu. Obě kontury jsou rozhodnuté jako otázky. Výše shody u kontury s vyšším melodickým vrcholem +5, testované ve větě B, je však proti předpokladu nižší než u kontury s melodickým vrcholem +4, testované ve větě A: skupina Vše 70,1 % x 86,2 %; podskupina Čechy 66,7 % x 70,6 %; podskupina Morava 72,1 %, x 95,0 %.

Tendence, které se dají vysledovat v hodnocení kontur v rámci určité věty, mohou objasnit některá méně očekávaná hodnocení.

Příkladem může být hodnocení kontur typu č. 5 stoupavo-klesavého, testovaných ve větách B a D, které je rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty : –6 +2 –1 –1 (5b, B), -6 +2 0 0 (5b, D) a –7 +2 –1 –1 (5b, D).

Hodnocení kontury –7 –7 –8 +1 (2, A), testované ve větě A, je rozhodnuté ve prospěch kategorie otázka: skupina Vše 73,4 %, podskupina Čechy 61,8 %, podskupina Morava 80,0 %. V rámci testovaných melodických vrcholů spadá výška +1 mezi výšky nízké, pod úrovní prvního taktu. Hodnocení kontury jako otázky, dokonce s vysokou shodou, je proto překvapivé.

Z typu č. 3 s postupným stoupáním, jehož průběh odpovídá realizacím neukončených výpovědí, jsou některé kontury hodnocené jako otázky (viz také výše). Jako otázka je hodnocena také kontura –6 –4 –2 +4 (3b, A), a to se shodou na hranici pásma. Tato kontura obsahuje též vyšší melodický vrchol +4, je ho však dosaženo menším skokem o velikosti 6 %. V počátečním průběhu jsou navíc dvě menší stoupnutí o velikosti 2 %. Lze usoudit, že k hodnocení kontury jako otázky opět přispělo testování ve větě A.

5.3.3.5. Shrnutí

Ukázalo se, že u určitých vět existují jisté preference v hodnocení. Při zpracovávání výsledků hodnocení je třeba s tímto aspektem počítat.

6. ZJIŠŤOVACÍ OTÁZKA: TŘÍSLABIČNÉ TAKTY

Jak již bylo uvedeno, v češtině existují dva typy kadence pro melodém ukončující stoupavý, užívaný pro zjišťovací otázku. Kadence stoupavá se stoupáním na poslední slabice se užívá spíše na Moravě, kadence stoupavě-klesavá se stoupáním po přízvučné slabice spíše v Čechách. (Viz kap. 2.) Existence těchto dvou variant a výsledky prvního testování základního testu s tříslabičnými takty (Janíková, 1997, 2000) vedly k tomu, že byl při dalším zadávání percepčních testů brán v úvahu nářeční původ posluchačů (Janíková 2001, 2004). Domnívali jsme se totiž, že i toto hledisko by mohlo ovlivnit hodnocení testovaných kadencí.

Do percepčních testů na bázi syntézy byly zařazeny dvě varianty kadence se stoupáním na konci: typ stoupavý s počátečním průběhem rovným a klesavo-stoupavý s mírným poklesem před závěrečným stoupáním. Výsledky ukázaly větší ochotu posluchačů (bez ohledu na nářeční pozadí) přijmout jako otázky kontury klesavo-stoupavé. V hodnocení kontur typu stoupavo-klesavého hrála roli velikost závěrečného poklesu. Taktéž byly v omezené míře hodnoceny jako otázky i kontury jiných typů. (Podrobněji viz kap. 4.3.2 a 5.3.2.) Pro získání konkrétních údajů o realizaci melodému ukončujícího stoupavého byla provedena analýza vzorků přirozené řeči.

6.1. MATERIÁL

Materiál pochází z databáze nahrávek přirozené řeči, která je budována ve Fonetickém ústavu FF UK v Praze (autor softwaru: Martin Laun). Pro zpracování byl vybrán jeden ze čtených textů, obsahující všechny fonémy češtiny a z jevů suprasegmentální roviny například jednu doplňovací a jednu zjišťovací otázku (Janota & Palková, 1991). Vzhledem k zaměření práce byla pro analýzu vybrána tato zjišťovací otázka.

Nahrávky textu jsou pořizovány laboratorně v nahrávacím studiu Fonetického ústavu. Skupina mluvčích je homogenní z hlediska věku, vzdělání a profesního zaměření (jedná se o studenty FF UK převážně oboru bohemistika). Při nahrávání jsou také zjišťovány následující údaje, ze kterých lze usuzovat na nářeční pozadí mluvčího: místo narození mluvčího a jeho rodičů a místo střední školy.

Ve výchozím souboru nahrávek (z let 1998 – 2003) převažují mluvčí – ženy; počet mluvčích – mužů je velmi malý, proto jsme se rozhodli pro analýzu pouze mluvčích – žen. Bylo vybráno 10 mluvčích pocházejících z Čech (dále B01 až B10) a 10 mluvčích pocházejících z Moravy (dále M01 až M10). Užší nářeční původ mluvčích (viz tab. 6.1)

nebyl brán v úvahu (např. nebyl brán zřetel na zastoupení jednotlivých nářečních skupin a podskupin). Vynechány byly pouze nahrávky mluvčích pocházejících z českomoravské nářeční oblasti (Hubáček, in Davidová & kol. 1997, s. 11), Běličem nazývaná také jako jihovýchodočeská podskupina (Bělič 1988, s. 20,).

Tab 6.1. Nářeční původ vybraných mluvčích

Mluvčí: Čechy	Původ	Mluvčí: Morava	Původ
B01	Praha	M01	Frýdek-Místek
B02	Děčín	M02	Vsetín
B03	Praha	M03	Hodonín
B04	Ústí n. Labem	M04	Frýdek-Místek
B05	Praha	M05	Uherské Hradiště
B06	Praha	M06	Ostrava
B07	Mladá Boleslav	M07	Uherské Hradiště
B08	Strakonice	M08	Hodonín
B09	Praha	M09	Ostrava
B10	Jablonec n. Nisou	M10	Zábřeh

Text, ze kterého byla vybrána věta k analýze, je dialogem mezi babičkou a jejím vnukem. Někteří mluvčí se do těchto rolí výrazně stylizovali a jejich projevy mají emocionální charakter. Jelikož nám jde o texty neutrální, při výběru jsme vynechali ty texty, které obsahovaly výrazné emocionální prvky.

6.2. METODA ZPRACOVÁNÍ MATERIÁLU

Ze čteného textu byla v programu Praat vystřižena analyzovaná věta včetně počáteční a koncové pauzy. Tato věta byla dále zpracovávána samostatně postupem popsaným podrobně v kap. 3.2. Nejdříve byla provedena segmentace na rovině hlásek a poté byly vytvořeny roviny slabik, taktů a promluvových úseků. Následně byla automaticky vykreslena křivka F0. Křivka F0 byla poté vyhlazena na 10 Hz, 5 Hz a 2,5 Hz; k analýze se ukázalo jako nejvhodnější vyhlazení 5 Hz. Dále byly pro každou slabiku vyhledávány percepční body. Ke každému takto vytvořenému bodu byly získány následující údaje: umístění (čas a pozice ve větě), hodnota F0 v půltónech i herzích a hodnota intenzity v decibelech.

6.3. ANALÝZA PRŮBĚHU F0

6.3.1. Charakteristika analyzovaných výpovědí

6.3.1.1. Členění výpovědí na promluvové úseky a mluvní takty

Analyzovaná věta zní: *Petříku, máš už napsanou úlohu?*. Všechny realizace této věty obsahují 2 promluvové úseky. První promluvový úsek je tvořen jedním taktem *Petříku*, na kterém se nachází melodém neukončující. Tato část je často citově zabarvená (jedná se o oslovení). Hranice mezi prvním a druhým promluvovým úsekem je signalizována pouze intonačně u 11 mluvčích (u 6 mluvčích z Čech a u 5 mluvčích z Moravy) nebo intonačně a pauzou (ať už tichou nebo vyplněnou) u 9 mluvčích (u 4 z Čech a u 5 z Moravy); viz tabulka č. 6.2 (realizace pauzy je označena *x*).

Tab. 6.2. Přítomnost pauzy mezi 1. a 2. promluvovým úsekem

	B01	B02	B03	B04	B05	B06	B07	B08	B09	B10
Pauza		x	x			x				x
	M01	M02	M03	M04	M05	M06	M07	M08	M09	M10
Pauza	x		x		x			x	x	

Druhý promluvový úsek tvoří část *máš už napsanou úlohu*. Tento promluvový úsek je tvořen 3 mluvními takty. První mluvní takt je dvojslabičný, tvořený dvěma jednoslabičnými slovy *máš už*. Přízvuk nese první slabika taktu *máš*. Výjimkou jsou výpovědi B02 a M07, ve kterých tvoří tato jednoslabičná slova samostatné takty. Druhý mluvní takt je tříslabičný *napsanou* a třetí, poslední takt je také tříslabičný *úlohu*. Na posledním taktu se nachází melodém, a to ukončující stoupavý; v žádné z výpovědí nebyla na prvním nebo druhém mluvním taktu realizována větná prominence, která by umístění melodému ovlivnila. Dále budeme analyzovat melodický průběh druhého promluvového úseku, neboť v jeho rámci je realizován melodém, který je předmětem našeho zájmu.

6.3.1.2. Nářeční prvky na segmentální rovině výpovědi

V analyzované větě se vyskytují dvě potenciální místa pro realizaci asimilace znělosti před sonorní hláskou (vokálem nebo konsonantem znělým jedinečným). Je to jev, podle kterého lze posuzovat nářeční pozadí mluvčího, neboť provedení tohoto typu asimilace se vyskytuje převážně na Moravě. (K míře rozšíření jevu na moravském

území srov. např. Krčmová 1981, Davidová & kol. 1997, Bogoczová & kol. 2000, Pavelková 2000). Jelikož základním kritériem výběru mluvčích byl jejich nářeční původ (Čechy vs. Morava), zajímalo nás, zda se tento původ projeví také na hláskové rovině.

V tabulkách 5.4 A a B jsou uvedeny přepisy jednotlivých realizací. Jsou zde zaznamenány pouze největší odchylky (záměna hlásek, vynechání hlásky apod.) Základní ortoepický přepis výpovědi včetně rázů je [*petři:ku ma:š ?uš napsanou ?u:lohu*]. Spojení, na která jsme se zaměřili, jsou *máš už* a *už napsanou.*

Na hranici slov ve spojení *máš už* jsou možné tři základní hláskové kombinace: a) neznělý párový konsonant + ráz + vokál [*ma:š ?uš*], b) neznělý párový konsonant + vokál [*ma:š uš*], c) znělý párový konsonant + vokál [*ma:ž uš*]. V možnostech b) a c) jsou v kontaktu párový konsonant a vokál. Odlišnost mezi nimi spočívá právě v provedení asimilace znělosti před sonorní hláskou (možnost c)). Asimilace znělosti se v této podobě vyskytuje u mluvčího M05. Dále je u mluvčího M08 ve slově *máš* realizována oslabená znělá hláska [*ž*] spolu s následujícím rázem.

Ve spojení *už napsanou* končí první slovo párovým konsonantem a druhé slovo začíná jedinečným konsonantem. Zde může dojít a) ke ztrátě znělosti na konci slova [*uš napsanou*] nebo b) k asimilaci znělosti [*už napsanou*]. Tuto asimilaci znělosti provedli 3 mluvčí (M05, M07 a M09).

Plná asimilace znělosti před sonorní hláskou byla realizována u tří mluvčích pocházejících z Moravy.
(K ortoepickému hodnocení uvedených variant výslovnosti viz Palková, 1994, s. 320 – 338.)

6.3.1.3. Trvání a mluvní tempo výpovědi

V tabulkách 5.4 A až C je ve sloupci č. 3 uvedeno trvání celé výpovědi včetně pauzy mezi 1. a 2. promluvovým úsekem, byla-li realizována. Ve sloupci č. 4 je uvedeno mluvní tempo celkové (MTC), vypočítané z této hodnoty trvání. Ve sloupci č. 5 je uvedeno trvání 2. promluvového úseku, ve sloupci č. 6 z něj vypočítané artikulační tempo (AT).

Tab. 6.3. Analyzované výpovědi,
jejich trvání (v sekundách) a mluvní tempo (ve slabikách za sekundu)

A: Skupina Čechy

Mluvčí	Přepis	Trvání výpovědi	MTC výpovědi	Trvání 2. úseku	AT 2. úseku
B01	'petři:ku // 'ma:š?uš 'napsanou '?u:lohu	1,871	5,879	1,376	7,994
B02	'petři:ku // {pauza} 'ma:š '?uš 'napsanou '?u:lohu	2,044	5,382	1,291	8,521
B03	'petři:ku // {pauza} 'ma:š?uš 'napsanou '?u:lohu	2,162	5,088	1,244	8,842
B04	'petři:ku // 'ma:šuš 'napsanou '?u:lohu	2,105	5,226	1,577	6,975
B05	'petři:ku // 'ma:š?uš 'napsanou '?u:lohu	1,913	5,750	1,396	7,880
B06	'petři:ku // {nádech} 'ma:š?uš 'napsanou '?u:lohu	2,457	4,477	1,457	7,550
B07	'petři:ku // 'ma:š?uš 'napsanou '?u:lohu	2,128	5,169	1,544	7,124
B08	'petři:ku // 'ma:š?uš 'napsanou '?u:lohu	2,248	4,893	1,596	6,892
B09	'petři:ku // 'ma:šuš 'napsanou '?u:lohu	1,715	6,414	1,229	8,950
B10	'petři:čku // {pauza} 'ma:š?uš 'napsanou '?u:lohu	2,260	4,867	1,401	7,852
	Průměr (B01 - B10)	**2,090**	**5,315**	**1,411**	**7,858**
	Směrodat. odch. (B01 - B10)	0,215	0,566	0,133	0,743
	Průměr (výpovědi bez pauzy)	**1,997**	**5,555**		
	Směrodat. odch. (výpovědi bez pauzy)	0,197	0,561		
	Průměr (výpovědi s pauzou)	**2,231**	**4,953**		
	Směrodat. odch. (výpovědi s pauzou)	0,175	0,381		

Značky:

? - ráz

' - slovní přízvuk

// - hranice mezi promluvovými úseky

( ) - náznaková výslovnost

B: Skupina Morava

Mluvčí	Přepis	Trvání výpovědi	MTC výpovědi	Trvání 2. úseku	AT 2. úseku
M01	petři:ku // {nádech} 'ma:šuš 'napsanou '?u:lohu	2,118	5,194	1,262	8,716
M02	petři:ku // 'ma:š?uš 'napsanou '?u:lohu	1,874	5,870	1,384	7,948
M03	petři:ku // {pauza} 'ma:š?uš 'napsanou '?u:lohu	2,431	4,525	1,415	7,774
M04	petři:čku// 'ma:š?uš 'napsanou '?u:Lohu	2,179	5,048	1,466	7,503
M05	petři:ku // {nádech} 'ma:žuž 'napsanou '?u:lohu	2,195	5,011	1,298	8,475
M06	petři:ku // 'ma:šuš 'napsanou '?u:lohu	1,625	6,769	1,212	9,076
M07	pet 'ři:ku // 'ma:š '?už 'napsanou '?u:lohu	1,887	5,829	1,401	7,852
M08	petři:ku // {pauza} 'ma:(ž)?uš 'napsanou?u:lohu	2,300	4,783	1,291	8,521
M09	petři:ku // {pauza} 'ma:š?už 'napsanou '?u:lohu	2,658	4,138	1,556	7,069
M10	petři:ku // 'ma:š?uš 'napsanou '?u:lohu	2,048	5,371	1,432	7,682
	Průměr (M01 - M10)	**2,132**	**5,254**	**1,372**	**8,062**
	Směrodat. odch. (M01 - M10)	0,297	0,754	0,105	0,616
	Průměr (výpovědi bez pauzy)	**1,923**	**5,778**		
	Směrodat. odch. (výpovědi bez pauzy)	0,208	0,650		
	Průměr (výpovědi s pauzou)	**2,340**	**4,730**		
	Směrodat. odch. (výpovědi s pauzou)	0,213	0,415		

C: Souhrn

Mluvčí		Trvání výpovědi	MTC výpovědi	Trvání 2. úseku	AT 2. úseku
	Průměr (B01 - B10, M01 - M10)	**2,111**	**5,284**	**1,391**	**7,960**
	Směrodat. odch. (B01 - B10, M01 - M10)	0,253	0,650	0,118	0,672
	Průměr (výpovědi bez pauzy)	**1,963**	**5,656**		
	Směrodat. odch. (výpovědi bez pauzy)	0,196	0,583		
	Průměr (výpovědi s pauzou)	**2,292**	**4,829**		
	Směrodat. odch. (výpovědi s pauzou)	0,194	0,393		

Mezi skupinami Čechy a Morava nejsou v trvání a tempu řeči podstatnější rozdíly.

Průměrné trvání výpovědí všech mluvčích B01 – M10 je 2,111 s (směrodatná odchylka činí 0,253 s). Průměrné mluvní tempo celkové MTC výpovědí B01 – M10 je 5,284 sl/s (směrodatná odchylka je 0,650 sl/s). Dále byly odlišeny výpovědi, u kterých byla mezi 1. a 2. promluvovým úsekem realizována pauza. Průměrné MTC výpovědí bez pauzy činí 5,656 sl/s (směrodatná odchylka nedosahuje 0,600 sl/s), průměrné MTC výpovědí s pauzou je pochopitelně nižší, činí 4,829 sl/s (směrodatná odchylka nedosahuje 0,400 sl/s).

Průměrné trvání 2. promluvového úseku výpovědí B01 – M10 je 1,391 s (směrodatná odchylka 0,118 s). Průměrné artikulační tempo 2. promluvového úseku výpovědí B01 – M10 je 7,960 sl/s (směrodatná odchylka činí 0,672 sl/s).

V porovnání s jinými studiemi, které zkoumali tempo řeči u vysokoškolských studentů (viz tab. 6.4), jsou hodnoty MTC u našeho vzorku vyšší. Je to pochopitelné, vzhledem k velikosti úseku, který byl měřen. Hodnoty artikulačního tempa jsou srovnatelné s hodnotami, které uvádí Balkó.

Tab. 6.4. Mluvní tempo celkové a artikulační tempo (vybrané studie)

Studie	**Průměrné MTC (sl/s)**	**Průměrné AT (sl/s)**	**Typ textu**
Balkó (1999)	4,68	8,50	čtené projevy
Balkó (1999)	3,77	7,85	nepřipravené projevy
Hánová (2004)	3,88	5,28	připravené projevy
Marek (2003)	–	5,80	připravené projevy
Sedláková (1989)	2,95	5,42	nepřipravené projevy
Šrajerová (2003)	4,29	–	připravené projevy
Veroňková-Janíková (2004)	4,52	–	čtené projevy
Veroňková-Janíková (2004)	4,19	–	nepřipravené projevy

6.3.3. Sledované charakteristiky

Při popisu melodického průběhu promluvového úseku si všímáme podrobně třetího, tj. posledního taktu, na kterém je realizován melodém. Zaměřujeme se na tvar kadence, umístění minima a maxima taktu a výškové rozdíly mezi jednotlivými slabikami. Dále si všímáme umístění tohoto taktu vzhledem k taktu předchozímu. Sledujeme rovněž

melodický průběh předchozí části, tj. prvního a druhého taktu (viz kap. 2). Zde nás zajímá především její globální průběh, tj. to, zda výškové změny jsou spíše mírné nebo naopak výraznější, dále realizace minima a maxima a jejich vztah k poslednímu mluvnímu taktu.

V následujícím textu označují zkratky *B01* až *M10* jak mluvčího, tak interpretovanou výpověď, přesněji druhý promluvový úsek původní výpovědi. Spojením *v předchozí části výpovědi* máme na mysli průběh interpretované výpovědi bez posledního taktu, tj. *máš už napsanou*; kromě výpovědí B02 a M07 se jedná o dva takty (viz 6.3.1.1).

Pro popis melodického průběhu jsme si stanovili pásma vycházející z velikosti slabičných intervalů. Relevantní změnou je pro nás změna nejméně 1,5 pt. Průběh F0 obsahující změnu menší než 1,5 pt považujeme za rovný; u něj sledujeme tendenci v dalším směřování. Změna do 0,3 pt včetně je z percepčního hlediska zanedbatelná. Podrobně viz kap. 3.2.3.

6.3.4. Mluvčí B01 – B10: původ Čechy

Základní sledované údaje jsou uvedeny v tabulce 6.5 (příloha č. 5). Hodnoty jsou uváděny v půltónech (pt). Do přílohy č. 5 je dále zařazeno zobrazení schematických průběhů jednotlivých analyzovaných výpovědí B01 – B10. V grafu 6.1 (01 až 10) je každá výpověď zakreslena samostatně. Graf 6.2 je souhrnným grafem; výpovědi jsou zde barevně odlišeny (toto rozlišení je zachováno v rámci celého oddílu).

6.3.4.1. Melodický průběh posledního mluvního taktu

V grafu 6.3 jsou zobrazeny melodické průběhy posledního mluvního taktu všech výpovědí B01 až B10. V grafu A jsou použity absolutní hodnoty F0 v půltónech, v grafu B rozdíly F0 v půltónech.

a) Melodický průběh na druhou slabiku *lo*

Ve všech 10 výpovědích je první slabika *ú* minimem posledního mluvního taktu (viz graf 6.3). V 5 výpovědích je zároveň minimem promluvového úseku, v dalších 3 výpovědích se minimum promluvového úseku nachází jak na slabice *ú*, tak na některé ze slabik předchozí části. Ke vztahu minima posledního mluvního taktu a minima předchozí části viz oddíl 6.3.4.3.

Po první slabice posledního mluvního taktu *ú* nastává ve všech výpovědích stoupání. Celková velikost stoupání je ve všech výpovědích výrazná, rozpětí je 2,2 pt (B01, B09) až 7,2 pt (B06). V jakém rozmezí se nejčastěji pohybuje velikost závěrečného stoupání ukazuje tabulka 6.6. Rozpětí 1,0 pt až 7,5 pt jsme rozdělili na pásma o velikosti 0,5 pt. Podle velikosti intervalu stoupání jsme k příslušným pásmům přiřadili jednotlivé výpovědi.

Tab. 6.6. Intervaly závěrečného stoupání: obsazení pásem (v půltónech)

Pásmo (v pt)	1,0 – 1,4	1,5 – 1,9	2,0 – 2,4	2,5 – 2,9	3,1 – 3,4	3,5 – 3,9	4,0 – 4,4	4,5 – 4,9	5,0 – 5,4	5,5 – 5,9	6,0 – 6,4	6,5 – 6,9	7,0 – 7,5
Výpo-věď			B01, B09	B03, B04	B02, B05	B10	B08				B07		B06

Graf 6.3. Melodický průběh posledního mluvního taktu

6.3 A. F0 v půltónech

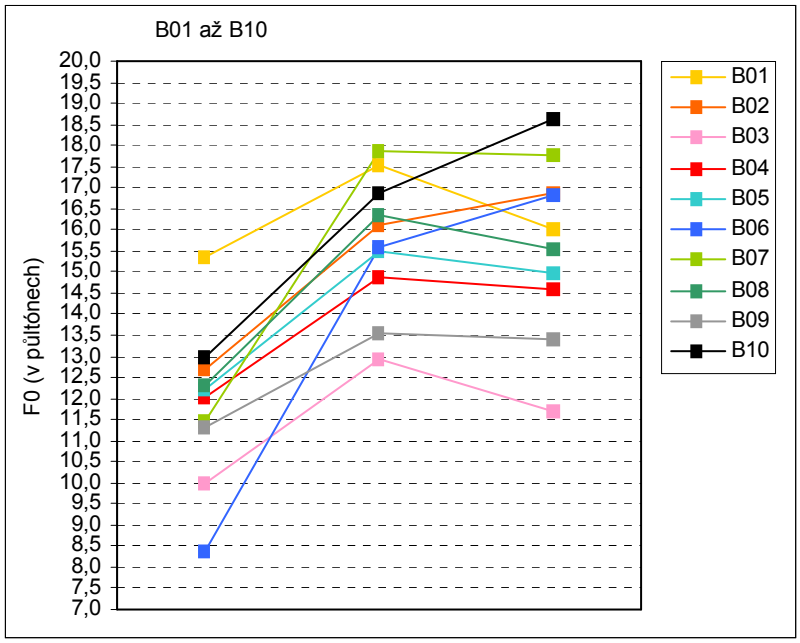

6.3 B. Rozdíly F0 v půltónech

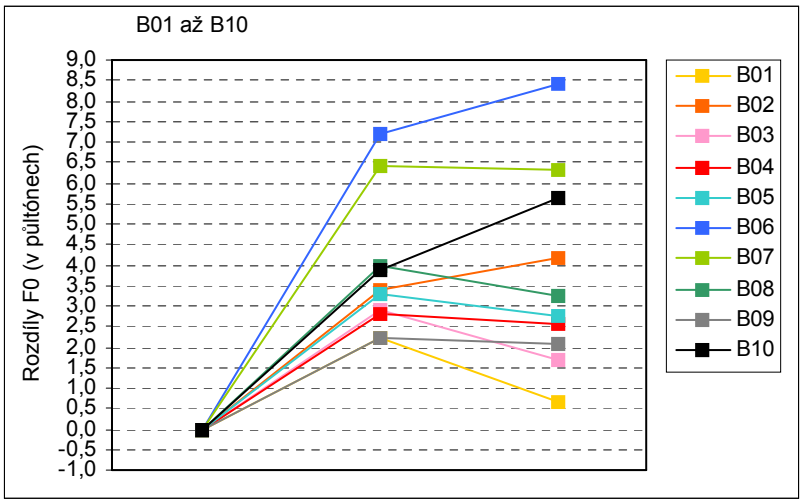

Největší četnost intervalů závěrečného stoupání se nachází v pásmu 2,0 pt až 4,4 pt. Toto rozmezí obsahuje 8 výpovědí z celkových 10. 2 výpovědi mají velmi výrazná závěrečná stoupání: 6,4 pt (B07) a 7,2 pt (B06). V pásmu s nejnižším výrazným stoupáním, tj. 1,5 pt – 1,9 pt, se nenachází žádná výpověď.

Rozložení výpovědí podle intervalu závěrečného stoupání názorně ukazuje také graf 6.3 B.

b) Melodický průběh na třetí slabiku *hu*

Melodickým průběhem na třetí, tj. poslední slabiku *hu* se výpovědi liší: nastává stoupání i klesání, nebo je průběh rovný (viz graf 6.4). Výpovědi se také odlišují velikostí změny.

Nejčastěji, u 8 výpovědí, se vyskytuje koncový průběh rovný (velikost změny na slabiku *hu* je do 1,4 pt včetně). Podle velikosti změny odlišujeme u průběhu rovného 5 variant; průběh rovný má a) stoupavou tendenci (změna +0,8 pt až +1,4 pt): B02, B06, b) mírně stoupavou tendenci (změna +0,4 pt až +0,7 pt) – v materiálu se nevyskytuje, c) mírně klesavou tendenci (změna -0,4 pt až -0,7 pt): B05, d) klesavou tendenci (změna -0,8 pt až -1,4 pt): B03, B08, e) neobsahuje žádnou z výše uvedených tendencí (změna -0,3 pt až +0,3 pt): B04, B07, B09.

V případě 1 výpovědi (B01) je koncový průběh klesavý, pokles má velikost 1,5 pt.

U výpovědi B10 je koncový průběh stoupavý, stoupání má velikost 1,8 pt.

Ze vztahu výšek druhé a třetí slabiky vyplývá umístění maxima posledního mluvního taktu (viz graf 6.4 B): u 4 výpovědí se maximum nachází na druhé slabice (v grafu černě), u 3 výpovědí na třetí, poslední slabice (v grafu modře) a u 3 výpovědí jsou obě slabiky na stejné úrovni (v grafu červeně).

Graf 6.4. Průběh F0 mezi 2. a 3. slabikou: rozdíly F0 v půltónech

6.4 A

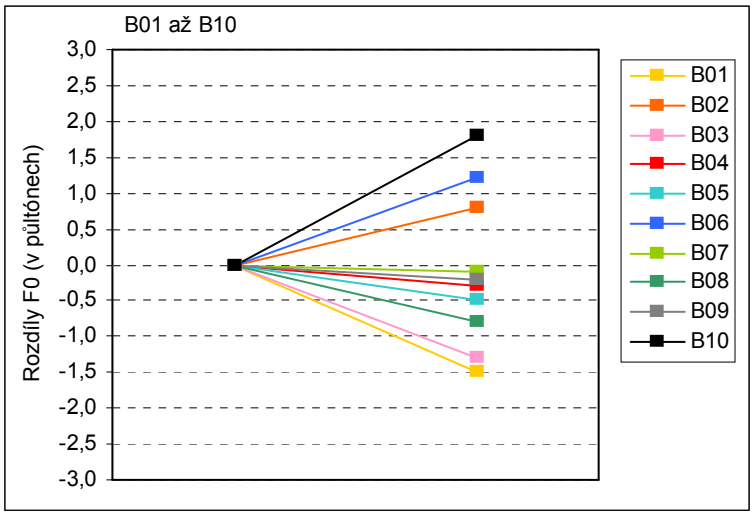

6.4 B

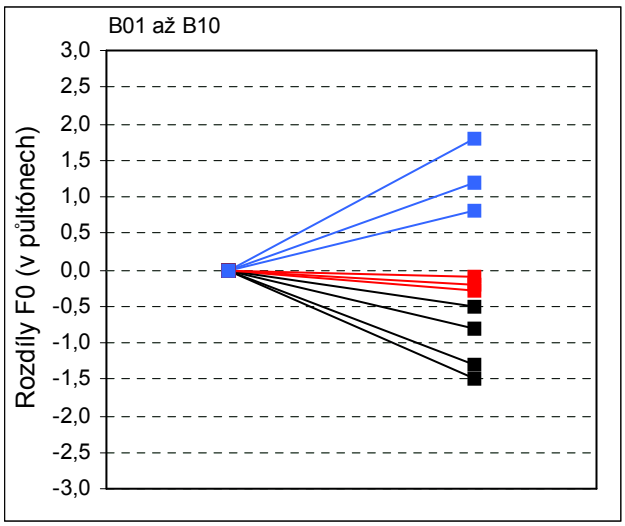

c) Tvar kadence posledního mluvního taktu

Z výše uvedených údajů vyplývá, že počáteční tvar kadence posledního mluvního taktu je u všech 10 výpovědí stoupavý. U 8 výpovědí je kadence stoupavá s koncovým průběhem rovným. 1 kadence obsahuje na poslední slabiku výrazný pokles, a proto kadenci ohodnocujeme jako stoupavo-klesavou (B01). U 1 výpovědi (B10) naopak po stoupání na druhou slabiku následuje další výrazné stoupání. Toto postupné stoupání lze interpretovat také jako stoupavý melodém, u něhož došlo k posunu počátku stoupání z poslední slabiky na slabiku předposlední. U této výpovědi se nabízí otázka, zda je její charakter stále neutrální, či zda se již výpověď neposouvá mezi příznakové.

6.3.4.2. Melodický průběh předchozí části výpovědi

Melodický průběh předchozí části je souhrnně pro všechny výpovědi zobrazen v grafu 6.5.

Graf 6.5. Melodický průběh předchozí části výpovědi

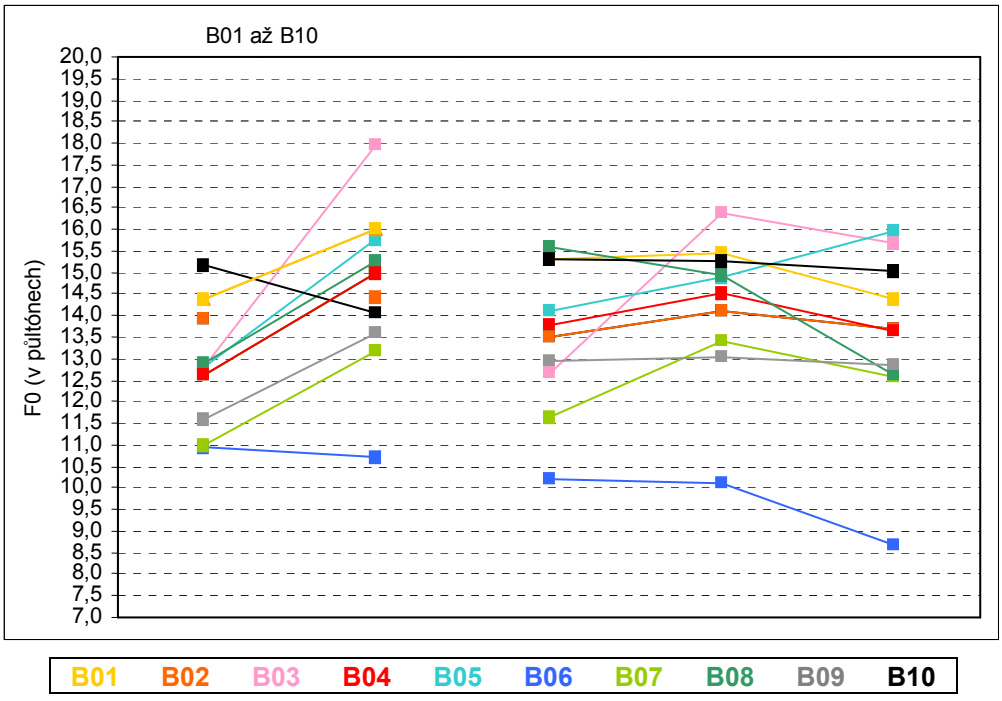

a) Melodický průběh prvního mluvního taktu

Melodický průběh prvního mluvního taktu *máš už* zobrazuje graf 6.6. Pro zakreslení jsou použity rozdíly F0 v půltónech.

První mluvní takt je u většiny výpovědí, přesně u 7, stoupavý (viz graf 6.6 B modře). Rozpětí stoupání je 1,6 pt až 5,2 pt. U 4 výpovědí spadá velikost stoupání do pásma 2,0 pt – 2,4 pt (B04, B07, B08, B09). U 1 výpovědi je stoupání těsně nad hranicí výrazné změny: 1,6 pt (B01). U zbývajících 2 výpovědí je interval stoupání 3,0 pt (B05) a dokonce 5,2 pt (B03).

U 2 výpovědí je průběh prvního mluvního taktu rovný (viz graf 6.6 B červeně). U výpovědi B06 je rozdíl mezi výškami tohoto taktu nepatrný. U výpovědi B10 má průběh klesavou tendenci (rozdíl je -1,1 pt).

U 1 výpovědi (B02) tvoří uvedená jednoslabičná slova *máš už* dva samostatné mluvní takty. Slabika *už* je o něco výš než slabika *máš*, rozdíl je však pouze 0,5 pt.

U žádné výpovědi se v melodii prvního mluvního taktu nevyskytuje klesavý průběh.

Graf 6.6. Melodický průběh prvního mluvního taktu (rozdíly F0 v půltónech)

6.6 A

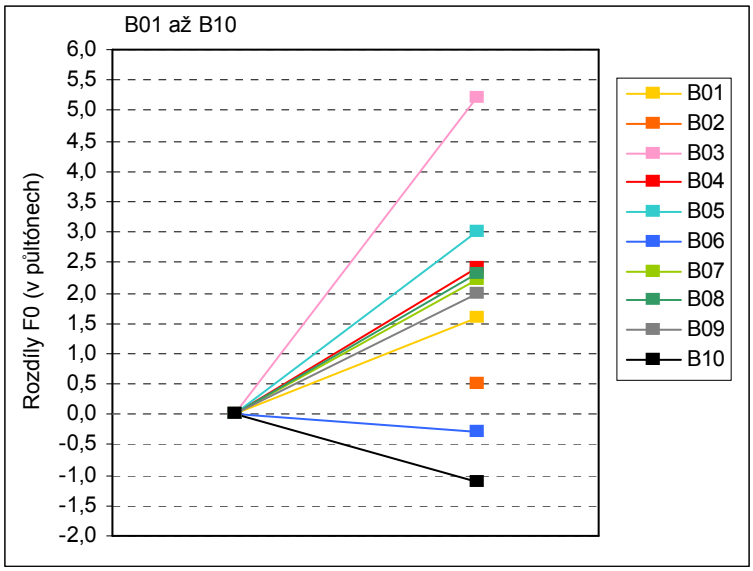

6.6 B

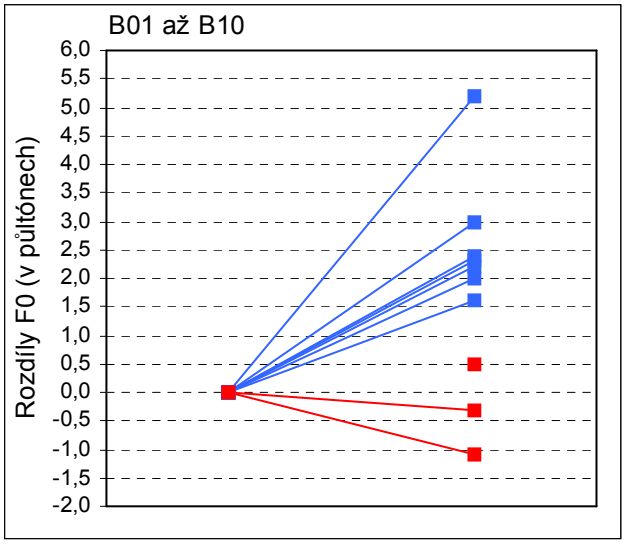

b) Melodický průběh druhého mluvního taktu

Melodický průběh druhého mluvního taktu *napsanou* je zobrazen v grafu 6.7. Pro vykreslení jsou opět použity rozdíly F0 v půltónech.

Tento průběh je u 5 výpovědí, tj. u poloviny, výrazný. Jedná se o výpovědi B03, B05, B06, B07, B08.

U výpovědí B03 a B07 je počáteční průběh stoupavý s koncovým průběhem rovným, který má mírně klesavou, resp. klesavou tendenci. U výpovědi B03 je stoupání velmi výrazné, jeho velikost je 3,7 pt. U výpovědi B07 je velikost stoupání 1,7 pt. Průběh druhého taktu výpovědi B05 je také stoupavý; stoupání je rozloženo do dvou kroků o velikosti 0,8 pt a 1,1 pt, celkově tedy činí 1,9 pt.

U výpovědi B08 je ve druhém mluvním taktu naopak výrazné klesání v závěru taktu (jeho velikost je 2,3 pt); mírně klesavou tendenci má již počáteční průběh taktu (zde činí pokles 0,6 pt). U výpovědi B06 je také v závěru klesání, jeho velikost je 1,4 pt. Počáteční průběh taktu je rovný, v součtu činí celkový pokles 1,5 pt.

U 5 výpovědí je průběh druhého mluvního taktu rovný. U výpovědi B01 má tento průběh klesavou tendenci, u B02 (zde se jedná o třetí takt) a B04 má mírně stoupavo-klesavou tendenci. U výpovědí B09 a B10 není v dalším směřování melodického průběhu žádná tendence.

Graf 6.7. Melodický průběh druhého mluvního taktu (rozdíly F0 v půltónech)

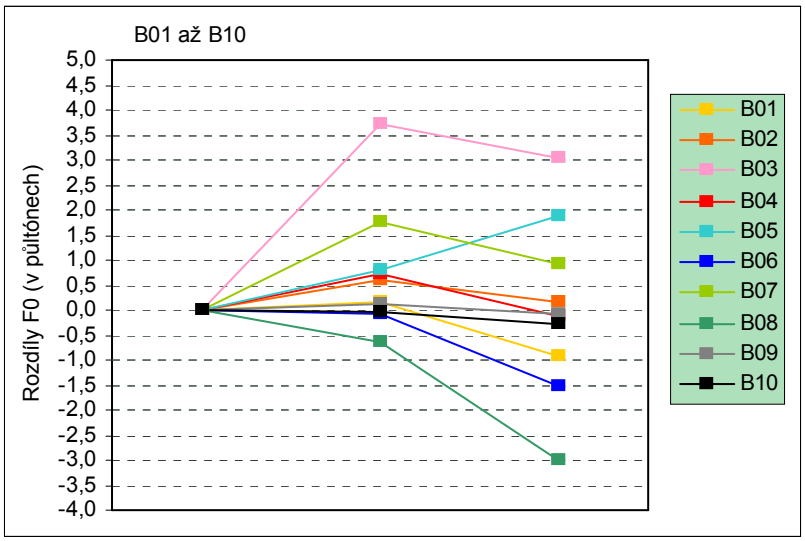

c) Vzájemné postavení prvního a druhého mluvního taktu

Ze vzájemného postavení prvního a druhého mluvního taktu byl sledován výškový poměr sousedních slabik, tj. druhé (poslední) slabiky prvního mluvního taktu *už* a první slabiky druhého mluvního taktu *na*. Graf 6.8 zobrazuje relativní postavení druhého mluvního taktu vůči předchozí slabice. V grafu 6.9 A, B, C je zakreslen melodický průběh obou taktů vždy u vybrané skupiny výpovědí.

U 3 výpovědí je slabika *na* výrazně níž než slabika *už* (viz graf 6.9 A). U výpovědi B03 je rozdíl velmi výrazný, a to -5,3 pt, u výpovědi B05 činí rozdíl -1,7 pt a u výpovědi B07 -1,5 pt.

U 7 výpovědí je rozdíl do 1,5 pt: u 5 výpovědí (B01, B02, B04, B06 a B09) je slabika *na* níž (viz graf 6.9 B), u 2 výpovědí (B08 a B10) je výš (viz graf 6.9 C). U výpovědi B02 tvoří slabika *už* samostatný takt.

Graf 6.8. Relativní postavení druhého mluvního taktu vůči předchozí slabice

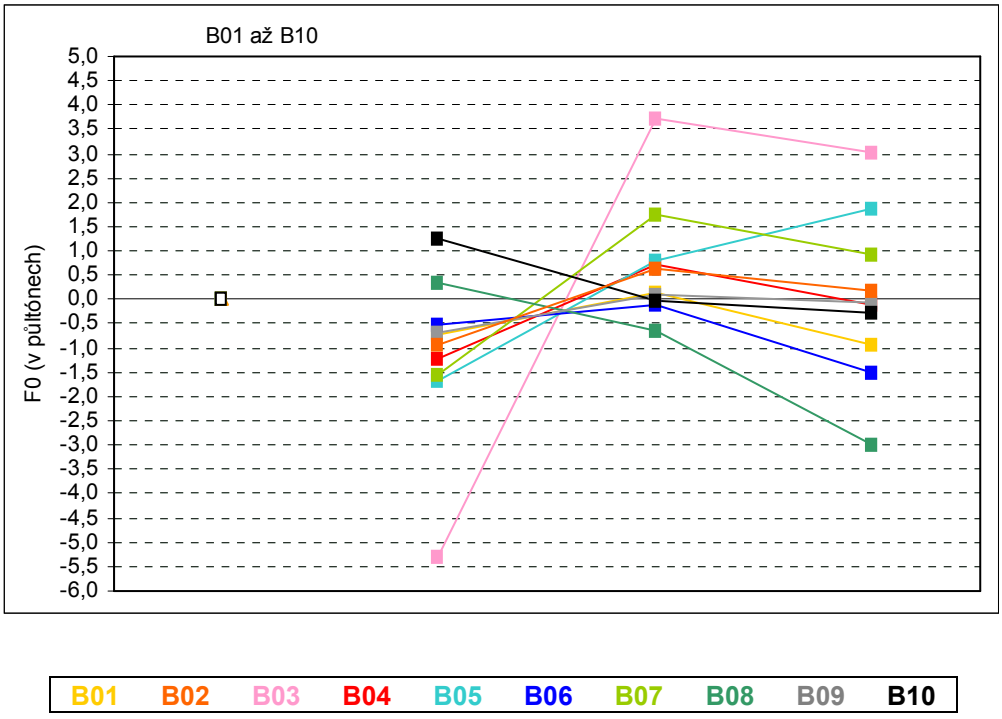

Graf 6.9. Vzájemné postavení prvního a druhého mluvního taktu

6.9 A

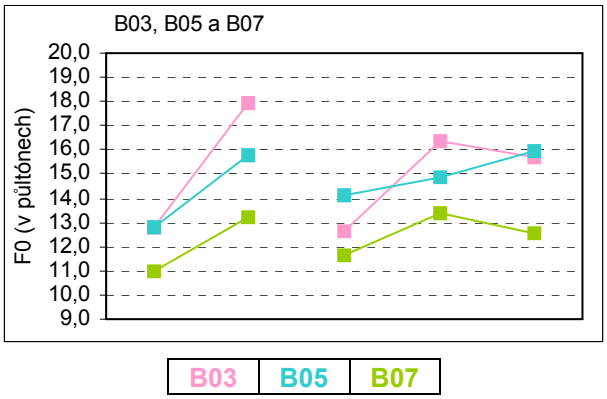

6.9 B

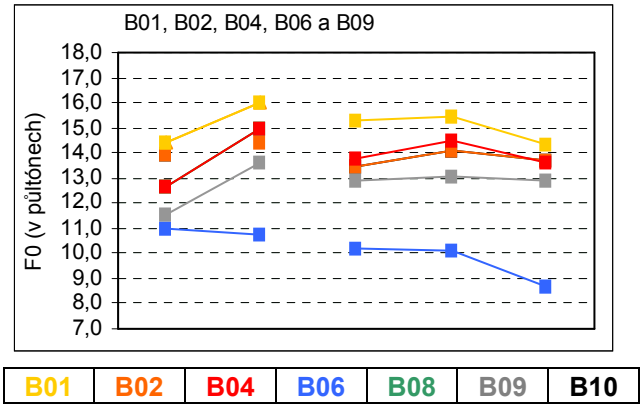

6.9 C

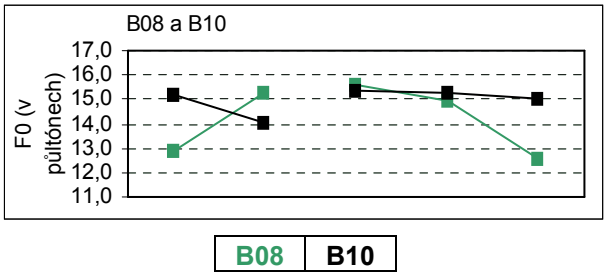

d) Minimum předchozí části

V 6 výpovědích se minimum nachází v jedné slabice. 4x je nositelem první slabika promluvového úseku *máš* (B04, B05, B07 a B09); u všech těchto výpovědí dochází v prvním mluvním taktu k výraznému stoupání (viz graf 6.10 A).

Ve výpovědi B06 se minimum nachází v poslední slabice druhého taktu *nou* a ve výpovědi B10 na druhé slabice prvního taktu *už*; tyto dvě výpovědi jsou jediné výpovědi, u nichž nemá první mluvní takt stoupavý charakter (viz graf 6.10 B)

Graf 6.10. Melodický průběh předchozí části výpovědi: minimum

6.10 A

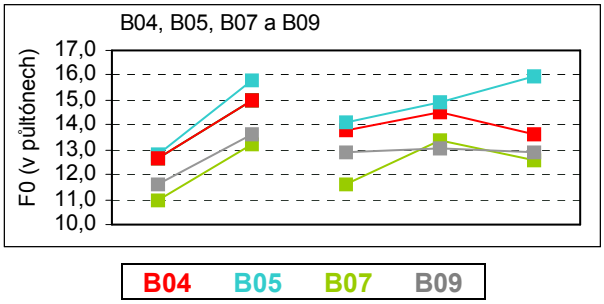

6.10 B

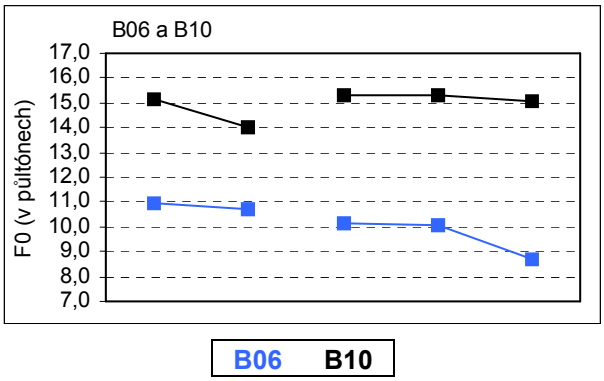

6.10 C

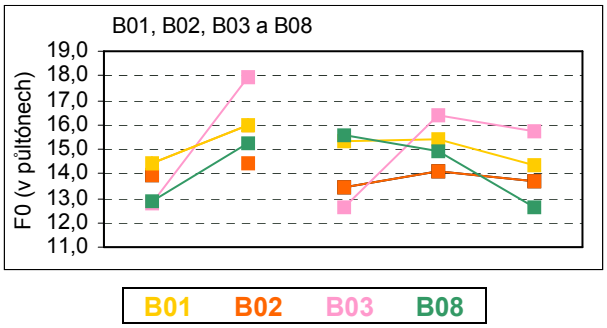

U 4 výpovědí je rozdíl mezi slabikami nepatrný, proto byly pro minimum určeny dvě pozice. U 3 z nich je opět jedním z nositelů slabika *máš*, 2x spolu se slabikou *nou* (B01, B08) a 1x spolu s první slabikou druhého taktu *na* (B03). U výpovědi B02 se obě umístění nacházejí v mluvním taktu *napsanou* (u této výpovědi se jedná o třetí takt), a to na jeho první a třetí slabice. Viz graf 6.10 C.

Pouze druhá slabika druhého taktu *psa* není ani v jedné výpovědi minimem. Z hlediska mluvních taktů je u 8 výpovědí alespoň jedním z nositelů minima předchozí části první mluvní takt.

e) Maximum předchozí části

Maximum předchozí části se nachází jak ve spojení *máš už*, tak v mluvním taktu *napsanou.* V některých výpovědích jsou rozdíly mezi výškami slabik nepatrné, proto je kandidátů na maximum více.

Jednoznačná je situace ve 4 výpovědích, a to B01, B03, B04 a B09 (viz graf 6.11 A). Zde je maximem druhá slabika prvního mluvního taktu *už*. První mluvní takt má u těchto výpovědí výrazný stoupavý charakter, interval stoupání je 1,6 pt až 5,3 pt.

V dalších 4 výpovědích je pouze nepatrný rozdíl mezi melodickými vrcholy prvního a druhého mluvního taktu; maximum se v těchto výpovědích nachází opět na slabice *už* a dále na jedné ze slabik taktu *napsanou* (B02 – zde tvoří spojení *máš už* dva samostatné takty, B05, B07, B08). Viz graf 6.11 B.

Příznačně zbývají dvě výpovědi, u nichž nedochází v prvním mluvním taktu ke stoupání. U žádné z nich zároveň nedochází v předchozí části k výrazným melodickým změnám. U výpovědi B06 se maximum nachází v prvním mluvním taktu; jeho průběh je rovný, proto nelze pozici maxima jednoznačně určit. U výpovědi B10 je situace ještě nejasnější: průběh obou prvních taktů je rovný a mezi výškami slabik jsou pouze nepatrné rozdíly (jen slabika *už* je oproti okolnímu řetězci slabik o něco níž). Viz graf 6.11 C.

Graf 6.11. Melodický průběh předchozí části výpovědi: maximum

6.11 A

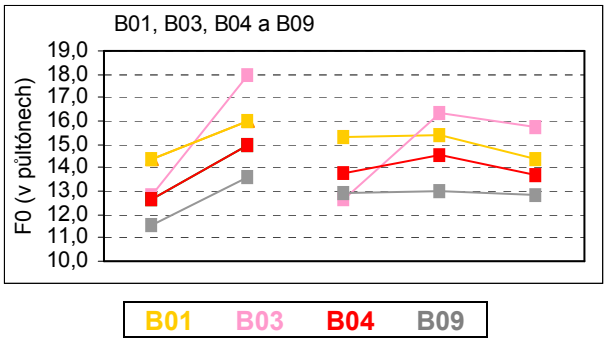

6.11 B

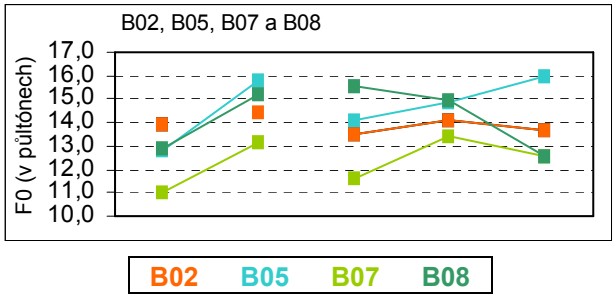

6.11 C

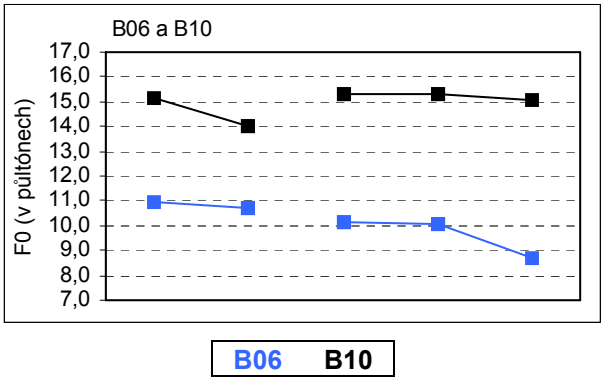

6.3.4.3. Vztah posledního mluvního taktu a předchozí části výpovědi

a) Vzájemné postavení posledního a předposledního mluvního taktu

Při popisu sledujeme postavení posledního taktu *úlohu* vůči předposlednímu taktu *napsanou*. Zaměřujeme se na pozici sousedních slabik, tedy první slabiky posledního mluvního taktu *ú* a poslední slabiky předposledního mluvního taktu *nou*.

U 7 výpovědí je slabika *ú* oproti slabice *nou* umístěna níž. Rozdíl výšek těchto dvou slabik se pohybuje od -1,0 pt do -5,7 pt. Rozpětí je tedy značné; u 2 výpovědí je rozdíl do 1,5 pt (B02 a B07, viz graf 6.12 A), u 5 výpovědí nejméně 1,5 pt (B03, B04, B05, B09, B10, viz graf 6.12 B).

Ve 2 výpovědích (B06 a B08) se slabiky *nou* a *ú* nacházejí na stejné úrovni, viz graf 6.12 C.

U 1 výpovědi (B01) se slabika *ú* nachází výš než slabika *nou*, a to o 1,0 pt, viz graf 6.12 C.

6.12. Postavení posledního mluvního taktu a předchozí slabiky

6.12 A

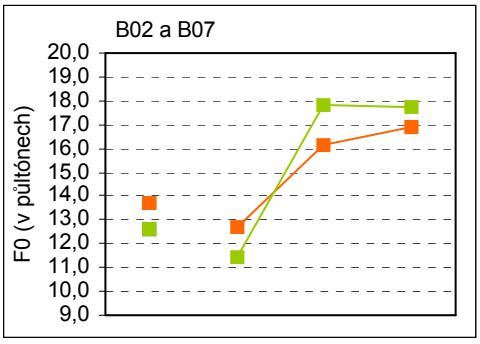

6.12 B

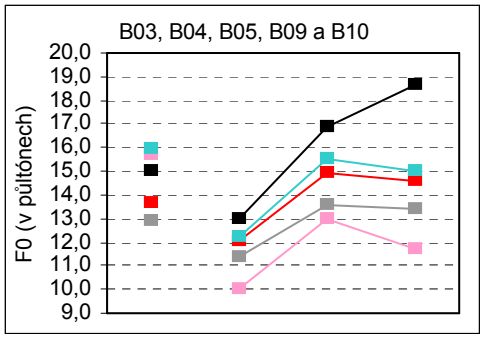

6.12 C

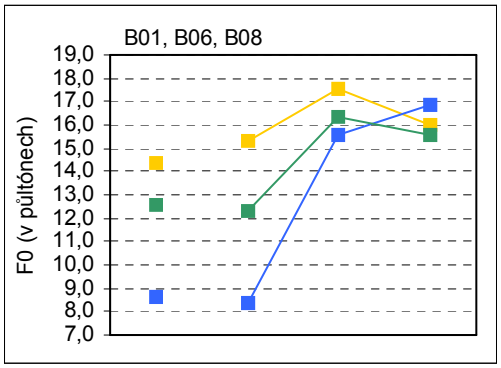

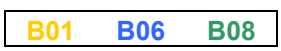

b) Vztah minima posledního mluvního taktu a minima předchozí části výpovědi; minimum promluvového úseku

Jak již bylo uvedeno, minimem posledního mluvního taktu je ve všech 10 výpovědích první slabika *ú* (viz 6.3.4.1). U 8 výpovědí je tato slabika alespoň jedním z nositelů minima celého promluvového úseku.

U 5 výpovědí je minimem úseku pouze slabika *ú*. U 3 výpovědí (B02, B04 a B05) jsou rozdíly do 1,4 pt, konkrétně -0,6 pt až -0,8 pt (viz graf 6.13 A), u 2 výpovědí jsou rozdíly výrazné: u výpovědi B03 -2,8 pt, u výpovědi B10 -2,1 pt (viz graf 6.13 B).

6.13. Melodický průběh výpovědi: minimum úseku

6.13 A

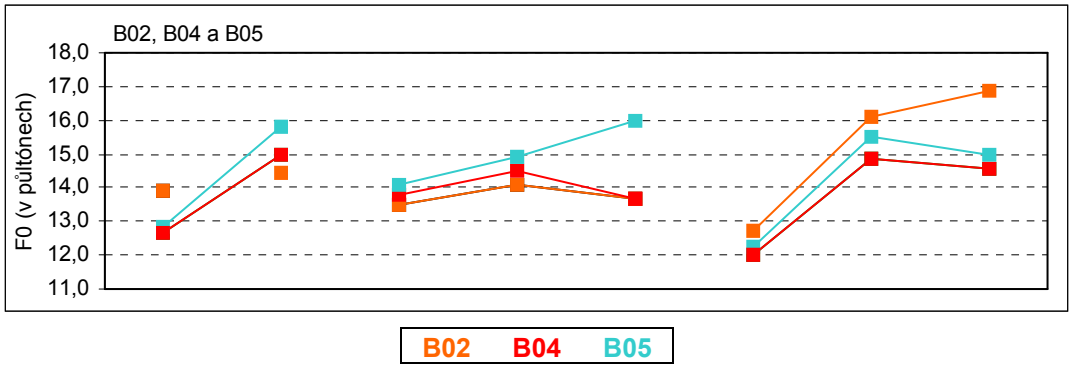

6.13 B

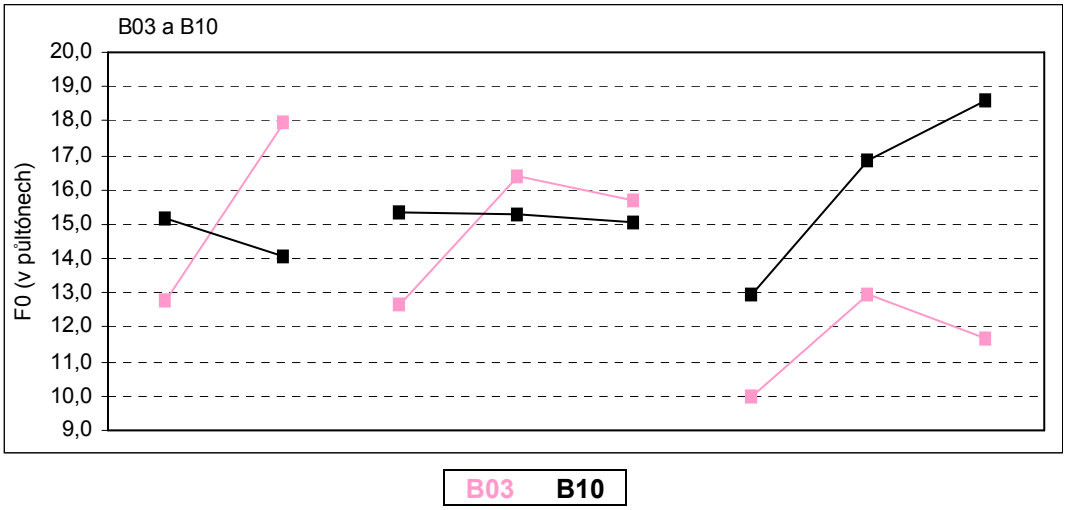

U 3 výpovědí (B06, B08, B09) jsou rozdíly oproti minimu předchozí části nepatrné, proto byly určeny pro minimum úseku dvě pozice (viz graf 6.13 C). U výpovědí B06 a B08 se jedná o poslední slabiku druhého taktu *nou*, tj. slabiku sousední (viz také vzájemné postavení předposledního a posledního mluvního taktu). U výpovědi B09 se minimum nachází na slabice *ú* spolu se slabikou *máš*.

6.13 C

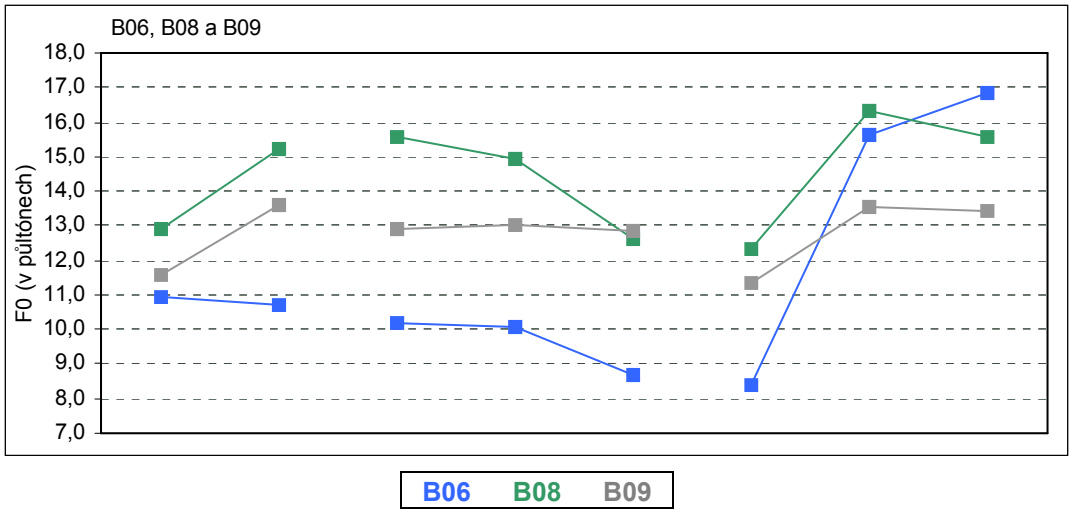

U 2 výpovědí se minimum promluvového úseku nachází pouze v předchozí části výpovědi. U výpovědi B01 je slabika *ú* výš o 1,0 pt (minimem úseku je slabika *máš* spolu se slabikou *nou*) a u výpovědi B07 činí rozdíl +1,5 pt (minimem promluvového úseku je slabika *máš*). U obou těchto výpovědí obsahuje předchozí část výrazné melodické změny. Viz graf 6.13 D.

6.13 D

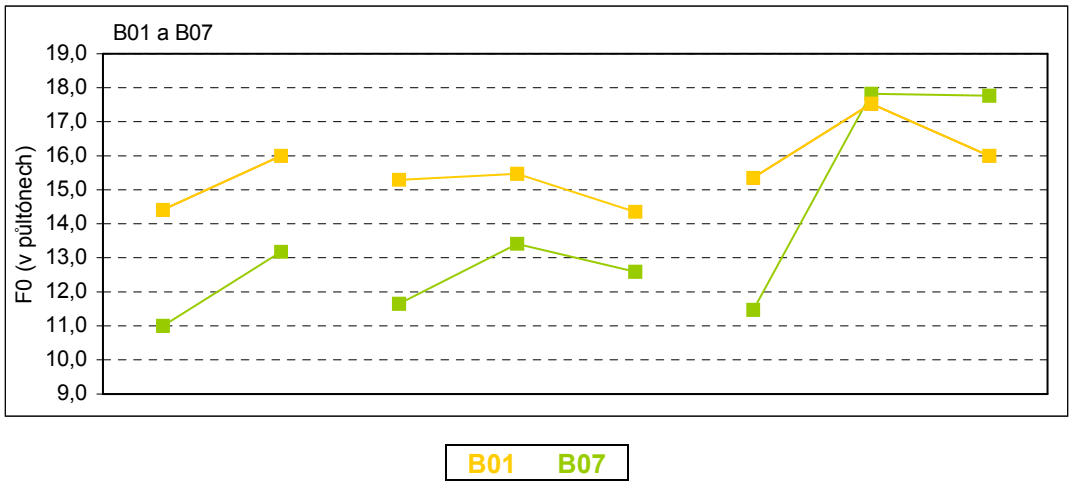

c) Vztah maxima posledního mluvního taktu a maxima předchozí části výpovědi; maximum promluvového úseku

Maximem posledního mluvního taktu je buď slabika *lo* nebo slabika *hu*, případně je mezi těmito slabikami pouze nepatrný výškový rozdíl (viz 6.3.4.1).

V 6 výpovědích je toto maximum zároveň maximem promluvového úseku, tj. nachází se výš než maximum předchozí části (viz graf 6.14 A, B). Pouze u 1z nich (B08) je rozdíl do 1,4 pt, zde konkrétně +0,7 pt. V ostatních 5 případech (B01, B02, B06, B07, B10) jsou rozdíly +1,5 pt a vyšší. Rozpětí rozdílů je široké, od +1,5 pt (B01) do +5,9 pt (B06); dá se říci, že u těchto výpovědí koresponduje rozdíl maxim s velikostí závěrečného stoupání: čím větší závěrečné stoupání, tím větší je rozdíl mezi oběma maximy. 3 z těchto výpovědí obsahují v předchozí části výrazné melodické změny (B01, B07 a B08, viz graf 6.14 A), 3 výpovědi nikoli (B02, B06 a B10, viz graf 6.14 B).

U výpovědi B09 není mezi maximy předchozí části a posledního mluvního taktu rozdíl; kandidáty na maximum jsou tedy tři pozice, a to slabiky *už, lo a hu.* Závěrečné stoupání je u této výpovědi téměř totožné s velikostí stoupání v prvním mluvním taktu (2,2 pt ku 2,0 pt). Viz graf 6.14 C.

U 3 výpovědí (B03, B04 a B05) se maximum nachází pouze v předchozí části výpovědi, melodický vrchol posledního taktu je tedy níž. Viz graf 6.14 C.

U výpovědi B03 je rozdíl výrazný. Maximum promluvového úseku *už* je o 5,0 pt výš než melodický vrchol posledního taktu *lo*. Výpověď B03 obsahuje velké výškové změny. Připomínáme, že stoupání v prvním mluvním taktu je výrazné, má velikost 5,2 pt. Oproti tomu interval stoupání v posledním taktu je relativně malý, jeho velikost je 2,9 pt. U této výpovědi je rovněž velké odsazené posledního mluvního taktu; jeho první slabika *ú* je o 5,7 pt níž než předchozí slabika *nou.* Je to mezi výpověďmi největší rozdíl; největší rozdíl ze všech výpovědí je také mezi minimem předchozí části a minimem posledního taktu a zároveň promluvového úseku *ú*, a to 2,8 pt.

U výpovědí B04 a B05 jsou rozdíly mezi maximy malé, -0,4 pt, resp. -0,6 pt. Obě výpovědi obsahují v předchozí části výraznější změny pouze v prvním taktu; u obou výpovědí je zároveň alespoň jedním z maxim předchozí části (a zároveň promluvového úseku) druhá slabika prvního taktu *už*. Podíváme-li se na velikost rozpětí prvního mluvního taktu a posledního taktu, vidíme, že interval závěrečného stoupání je sice o něco větší, ale rozdíly jsou téměř nepatrné: u výpovědi B04 je poměr 2,8 pt ku 2,4 pt, u výpovědi B05 3,3 pt ku 3,0 pt. U obou výpovědí je zároveň více odsazen poslední mluvní takt; u výpovědi B04 je slabika *ú* o 1,6 pt níž než slabika *nou*, u výpovědi B05 je rozdíl dokonce -3,7 pt.

6.14. Melodický průběh výpovědi: maximum úseku

6.14 A

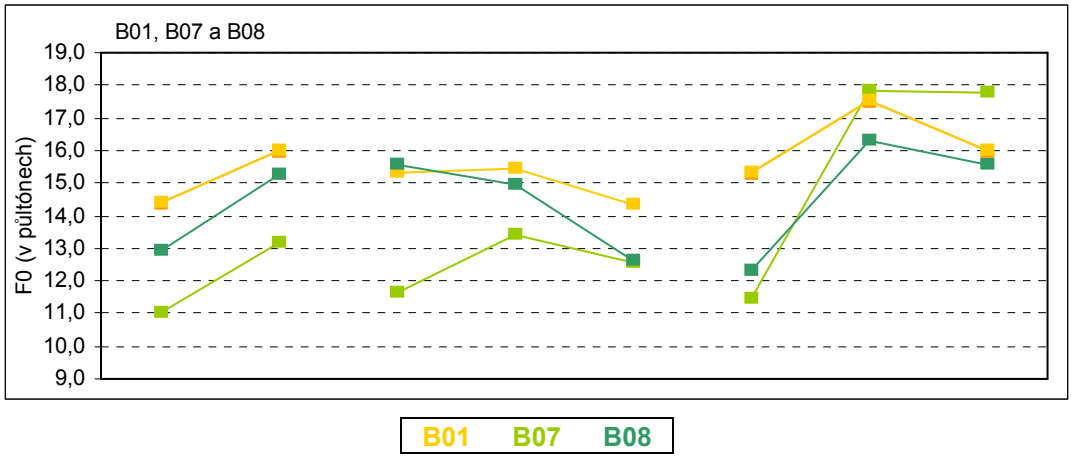

6.14 B

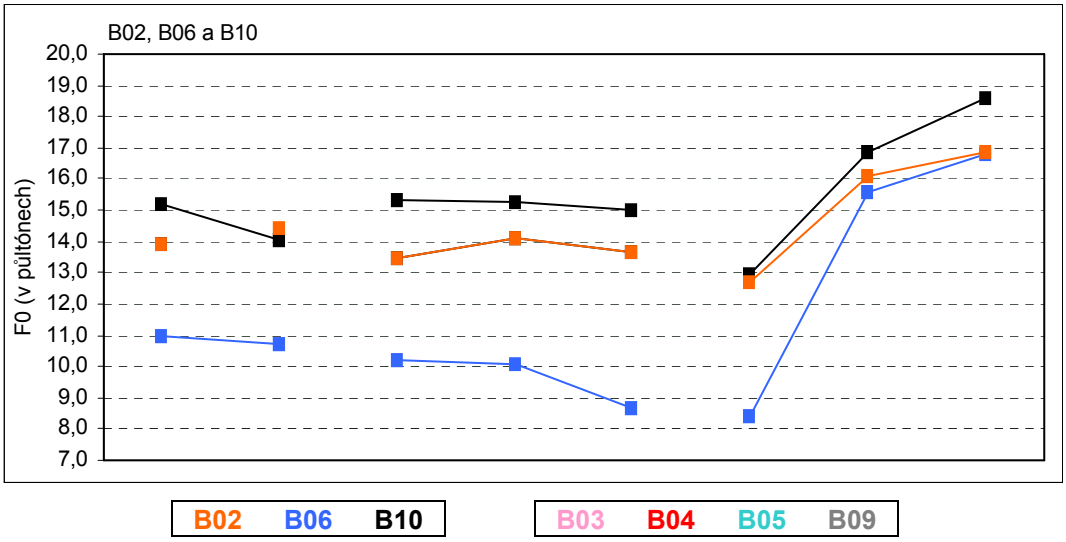

6.14 C

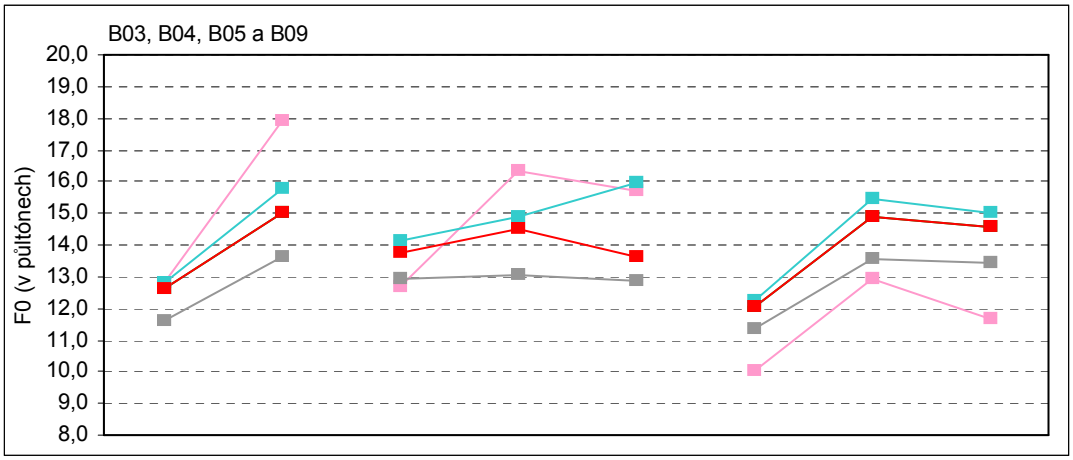

6.3.5. Mluvčí M01 – M10: původ Morava

V příloze č. 6 jsou podobně jako u mluvčích z Čech (příloha č. 6) uvedeny základní sledované údaje (tab. 6.7) a grafy znázorňující průběhy analyzovaných výpovědí M01 – M10 samostatně (graf 6.15 01 až 10) a souhrnně (graf. 6.16), opět s barevným rozlišením jednotlivých výpovědí.

6.3.5.1. Melodický průběh posledního mluvního taktu

Graf 6.17. Melodický průběh posledního mluvního taktu

6.17 A. F0 v půltónech

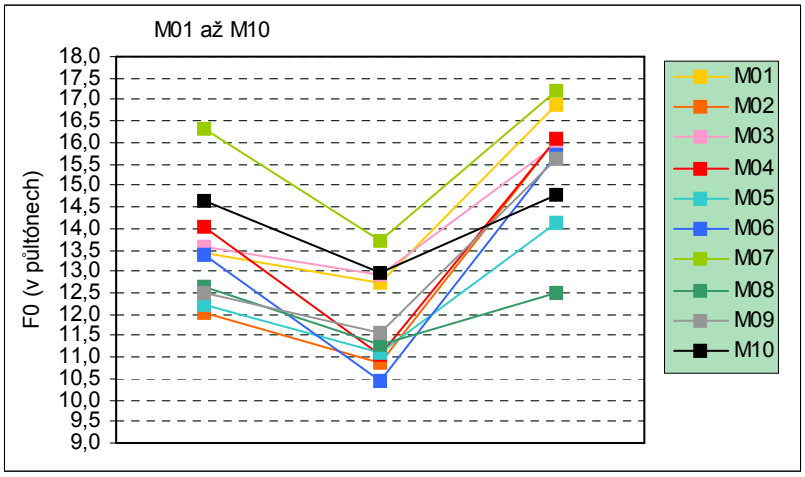

6.17 B. Rozdíly F0 v půltónech

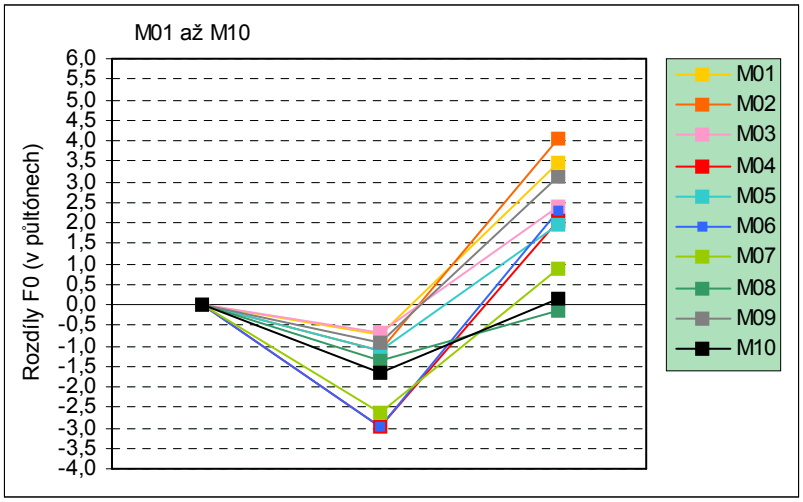

V grafu 6.17 jsou zobrazeny melodické průběhy posledního mluvního taktu všech výpovědí M01 až M10. V grafu A jsou použity absolutní hodnoty F0 v půltónech, v grafu B rozdíly F0 v půltónech.

a) Melodický průběh na druhou slabiku *lo*

Melodický průběh na druhou slabiku posledního mluvního taktu *lo* je u 6 výpovědí rovný (viz graf 6.18, červeně). U 4 výpovědí (M02, M05, M08, M09) má tento průběh klesavou tendenci, výškový rozdíl se pohybuje od -0,9 pt do -1,3 pt. U 2 výpovědí (M01 a M07) je tendence také klesavá, ovšem pouze mírně (rozdíl výšek slabik činí
-0,7 pt).

U 4 výpovědí je průběh klesavý. Rozpětí poklesu je -1,7 pt (M10), -2,6 pt (M07) a -3,0 pt (M04 a M06). Viz graf 6.18, černě.

Ve všech výpovědích se tedy na druhé slabice *lo* nachází minimum posledního mluvního taktu. U 7 výpovědí je tato slabika zároveň minimem promluvového úseku a v další výpovědi je minimem promluvového úseku spolu s minimem předchozí části (podrobněji viz 6.3.5.3).

Graf 6.18. Melodický průběh na 2. slabiku

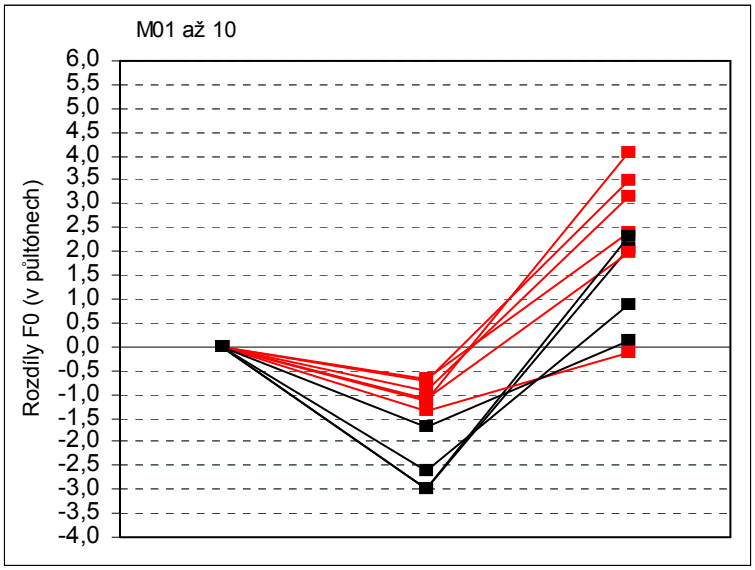

b) Melodický průběh na třetí slabiku *hu*

Na třetí slabiku *hu* nastává ve všech výpovědích stoupání.

U 9 výpovědí se jedná o stoupavý průběh. Intervaly stoupání mají velikost 1,8 pt až 5,3 pt. V tabulce jsou výpovědi zaneseny podle intervalu závěrečného stoupání, a to do pásem o velikosti 0,5 pt. Podle obsazení jednotlivých pásem se vyčlenily tři menší skupiny. 5 výpovědí (M01, M03, M05, M07, M09) má závěrečné stoupání v rozmezí 3,0 pt až 4,4 pt (graf 6.19, červeně). Intervaly 3 výpovědí (M02, M04, M06) spadají do úzkého pásma 5,0 pt až 5,4 pt (graf 6.19, modře). Jediná výpověď (M10) se nachází v pásmu s nejnižším relevantním stoupáním 1,5 pt až 1,9 pt (graf 6.19, černě).

Tab. 6.8. Intervaly závěrečného stoupání

Pásmo (v pt)	(1,0 – 1,4)	1,5 – 1,9	2,0 – 2,4	2,5 – 2,9	3,0 – 3,4	3,5 – 3,9	4,0 – 4,4	4,5 – 4,9	5,0 – 5,4	5,5 – 5,9
Výpověď	(M08)	M10			M03 M05	M07	M01 M09		M02 M04 M06	

U 8 z těchto výpovědí se na třetí slabice *hu* nachází maximum posledního mluvního taktu. U 5 z nich je zároveň maximem promluvového úseku a u 2 výpovědí je maximem úseku spolu s maximem předchozí části (podrobněji viz 6.3.5.3). U jediné výpovědi (M10) není poslední slabika *hu* jednoznačným maximem; první a poslední slabika jsou na stejné úrovni: závěrečné stoupání (1,8 pt) má stejnou velikost jako předchozí pokles na druhou slabiku (graf 6.19, černě).

1 výpověď (M08) má na třetí slabiku průběh rovný se stoupavou tendencí; rozdíl výšek činí 1,2 pt (graf 6.19, zeleně). U této výpovědi není, stejně jako u výpovědi M10, slabika *hu* jednoznačným maximem posledního mluvního taktu; pokles na druhou slabiku má opět totožný interval jako interval závěrečného stoupání.

Graf 6.19 názorně ukazuje, že mezi velikostí poklesu a velikostí následného stoupání není úměra.

Graf 6.19. Melodický průběh na třetí slabiku

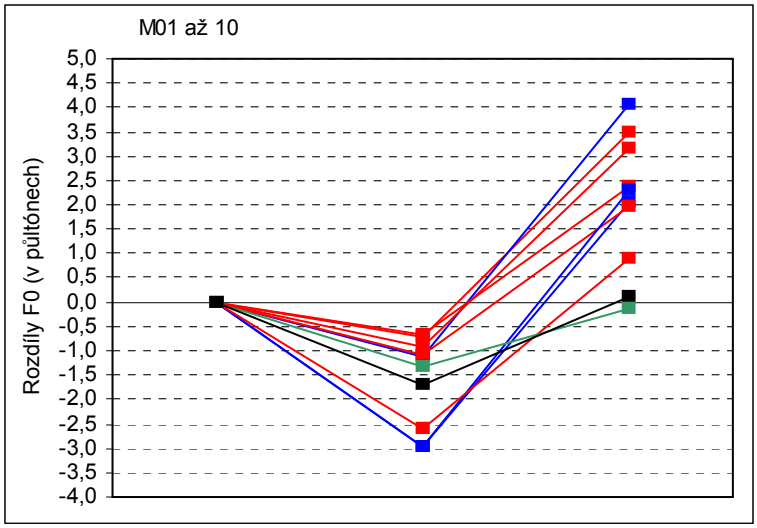

c) Tvar kadence posledního mluvního taktu

Z předchozích oddílů vyplývá, že u 9 výpovědí je kadence stoupavá; u 5 z nich (M01, M02, M03, M05 a M09) je kadence stoupavá s počátečním průběhem rovným, u 4 výpovědí (M04, M06, M07 a M10) je klesavo-stoupavá. U 1 výpovědi (M08) má kadence tvar rovný (konkrétní průběh má klesavo-stoupavou tendenci).

6.3.5.2. Melodický průběh předchozí části výpovědi

Graf 6.20. Melodický průběh předchozí části výpovědi

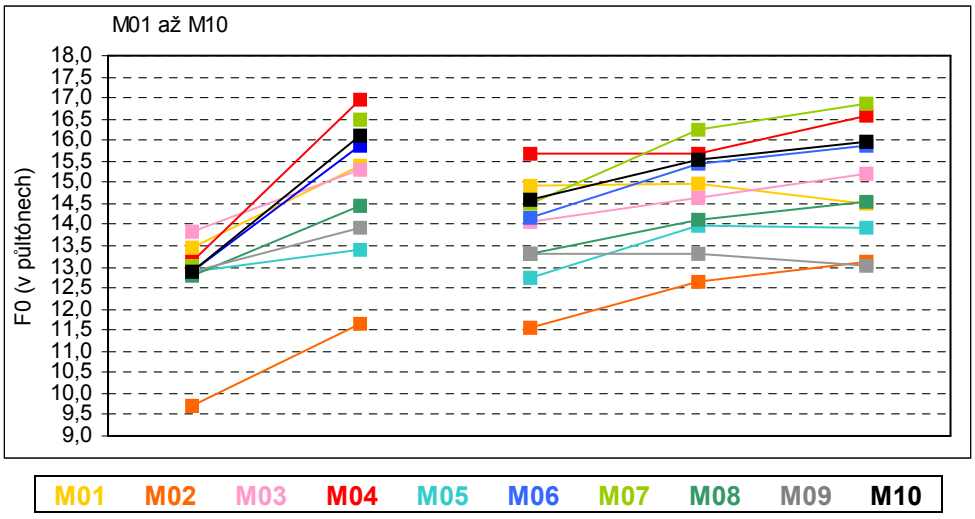

Graf 6.20 je souhrnným zobrazením melodického průběhu předchozí části všech výpovědí.

a) Melodický průběh prvního mluvního taktu *máš už*

Graf 6.21. Melodický průběh prvního mluvního taktu (rozdíly F0 v půltónech)

6.21 A

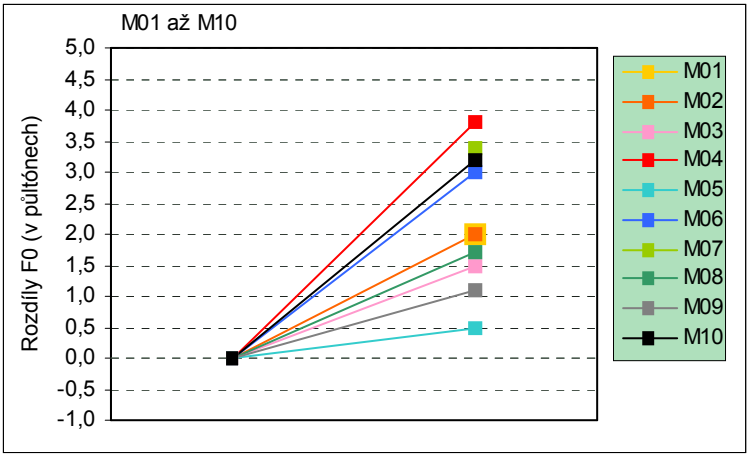

6.21 B

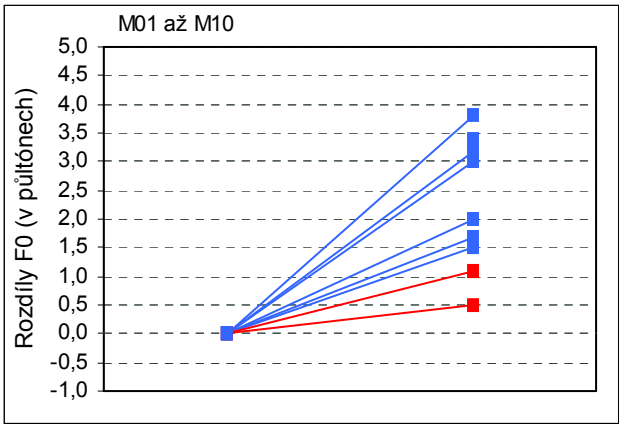

Melodický průběh prvního mluvního taktu *máš už* zobrazuje graf 6.21. Pro zakreslení jsou použity rozdíly F0 v půltónech.

U 8 výpovědí je melodický průběh prvního mluvního taktu *máš už* stoupavý (graf 6.21 B, modře). Rozpětí stoupání je od 1,7 pt do 3,8 pt. U 4 výpovědí spadá interval stoupání do rozmezí 1,7 pt až 2,0 pt včetně (M01, M02, M03 a M08), u dalších 4 do rozmezí 3,0 pt až 3,8 pt (M04, M06, M07 a M10).

U 2 výpovědí je průběh prvního mluvního taktu rovný (graf 6.21 B, červeně). U výpovědi M09 má stoupavou tendenci (rozdíl výšek je 1,1 pt), u výpovědi M05 má mírně stoupavou tendenci (rozdíl je 0,5 pt).

U 1 výpovědi (M07) tvoří jednoslabičná slova *máš už* dva samostatné mluvní takty. Výškový rozdíl mezi těmito slabikami je výrazný. Slabika *už* se nachází o 3,4 pt výš než slabika *máš*.

U žádné z výpovědí se v prvním mluvním taktu nevyskytuje klesavý průběh.

b) Melodický průběh druhého mluvního taktu *napsanou*

Melodický průběh druhého mluvního taktu *napsanou* zobrazuje graf 6.22. Pro vykreslení jsou stejně jako u prvního taktu použity rozdíly F0 v půltónech.

U 7 výpovědí je melodický průběh druhého mluvního taktu *napsanou* rovný. U 5 z nich (M03, M04, M05, M08 a M10) má stoupavou tendenci. U 1 výpovědi (M01) obsahuje mírně klesavou tendenci v závěru. Melodický průběh výpovědi M09 nemá ve druhém taktu žádné další směřování.

U 3 výpovědí (M02, M06 a M07) je melodický průběh stoupavý. Stoupání je rozloženo do dvou kroků, větší je na začátku taktu (u jednotlivých výpovědí ve výše uvedeném pořadí činí 1,1 pt, 1,3 pt, 1,7 pt); celkové zvýšení činí 1,5 pt, 1,7 pt, 2,3 pt.

Graf 6.22. Melodický průběh druhého mluvního taktu (rozdíly F0 v půltónech)

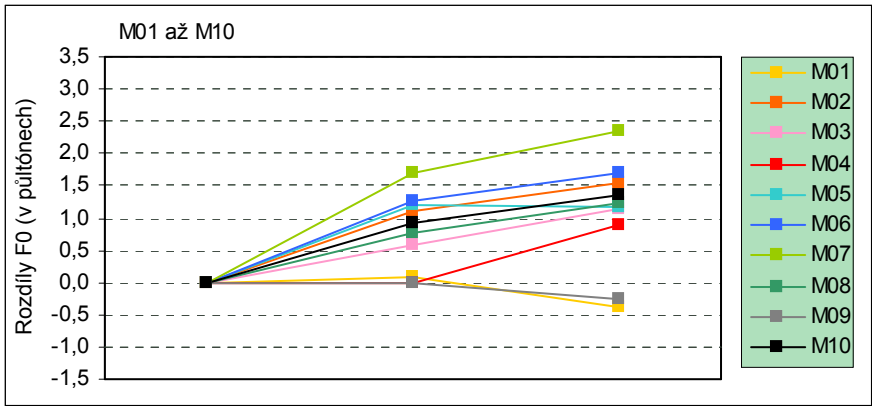

c) Vzájemné postavení prvního a druhého mluvního taktu

Podobně jako u skupiny mluvčích z Čech jsme sledovali poměr výšek poslední slabiky prvního taktu *už* a první slabiky druhého taktu *na* (graf 6.23).

U 3 výpovědí je slabika *na* umístěna výrazně níž než předchozí slabika *už*. Jedná se o výpovědi M06 (rozdíl je -1,7 pt), M07 (rozdíl -2,0 pt) a M10 (rozdíl -1,5 pt). Ve výpovědi M07 tvoří slabika *už* samostatný takt.

U 6 výpovědí se slabika *na* také nachází níž, ovšem rozdíl výšek má hodnotu do 1,4 pt včetně: M01, M03, M04, M05, M08 a M09.

U výpovědi M02 je rozdíl mezi sledovanými slabikami nepatrný.

Graf 6.23. Relativní postavení druhého mluvního taktu vůči předchozí slabice

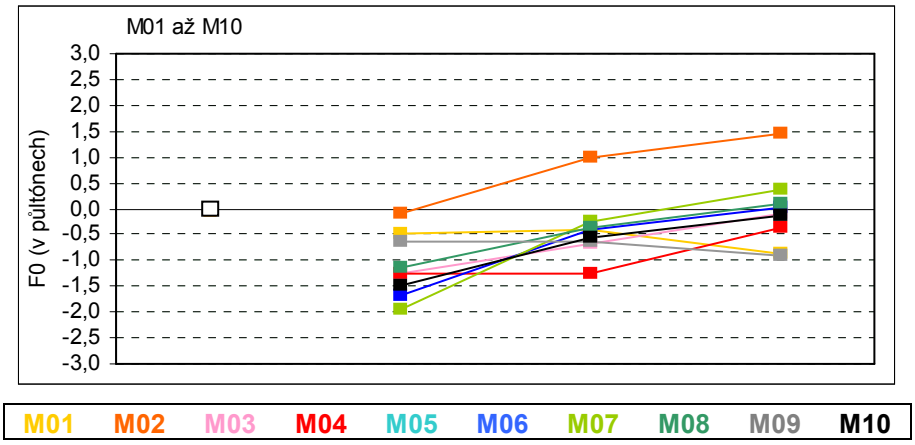

d) Minimum předchozí části

Ve všech 10 výpovědích je minimem předchozí části první slabika prvního mluvního taktu *máš*, z toho v jednom případě (M05) spolu s první slabikou druhého taktu *na*. U výpovědi M05 je průběh prvního taktu rovný s mírně stoupavou tendencí a odsazení druhého taktu je také pouze mírné.

e) Maximum předchozí části

V 5 výpovědích je maximum předchozí části realizováno vždy na jedné slabice. U 3 z nich (M01, M04 a M09) se jedná o druhou slabiku prvního mluvního taktu *už*; první takt je u výpovědí M01 a M04 stoupavý, u výpovědi M09 je rovný se stoupavou tendencí, druhý mluvní takt má u všech tří výpovědí rovný průběh. U 2 výpovědí (M02, M07) je to třetí slabika taktu *napsanou*, tj. *nou* (u výpovědi M07 se jedná o třetí

takt). U těchto dvou výpovědí má mluvní takt *napsanou* stoupavý průběh, u výpovědi M02 je první mluvní takt rovněž stoupavý, u výpovědi M07 tvoří spojení *máš už* dva samostatné takty, slabika *už* je výrazně výš než slabika *máš*. Viz graf 6.24 A.

U dalších 5 výpovědí jsou nositeli maxima 2 slabiky. U 4 z nich je maximum realizováno zároveň na výše jmenovaných slabikách *už* a *nou*: M03, M06, M08 a M10. Jedná se o výpovědi se stoupavým průběhem v prvním taktu a se stoupavou tendencí ve druhém mluvním taktu (u výpovědi M06 má druhý mluvní takt průběh dokonce stoupavý). U výpovědi M05 se maximum nachází ve druhém mluvním taktu, a to na jeho slabikách *psa* a *nou*. Melodický průběh prvního i druhého taktu této výpovědi je rovný se stoupavou tendencí, v prvním taktu je tato tendence pouze mírná. Výškový rozdíl sousedních slabik *už* a *na* není výrazný. Viz graf 6.24 B.

Porovnáme-li pozici minima a maxima předchozí části z hlediska umístění v mluvních taktech, vidíme, že u 7 výpovědí se minimum i maximum realizuje v rámci prvního taktu, přesněji, že alespoň jeden z nositelů maxima se nachází v prvním taktu, konkrétně na jeho druhé (poslední) slabice *už*. Výpověď M05 je jedinou výpovědí, ve které se alespoň jeden z kandidátů na minimum a zároveň na maximum nachází ve druhém taktu.

6.24. Melodický průběh předchozí části výpovědi: maximum

6.24 A

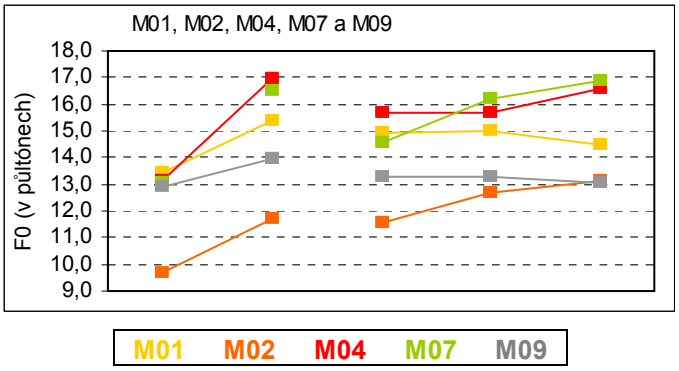

6.24 B

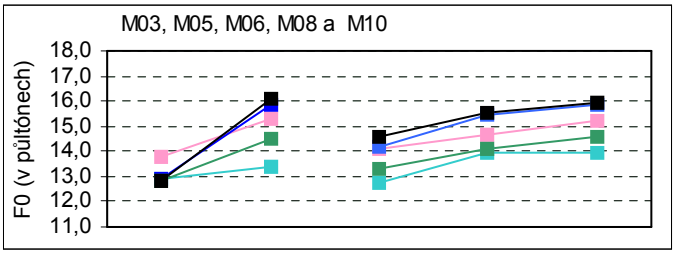

M03 M05 M06 M08 M10

6.3.5.3. Vztah posledního mluvního taktu a předchozí části výpovědi

a) Vzájemné postavení posledního a předposledního mluvního taktu

Při popisu sledujeme vzájemné postavení první slabiky posledního mluvního taktu *ú* a slabiky předcházející, tj. poslední slabiky druhého taktu *nou*.

Ve všech výpovědích se slabika *ú* nachází níž než předchozí slabika *nou*. Rozpětí rozdílů je -0,5 pt až 2,5 pt. Rozdíl do 1,4 pt včetně je u 4 výpovědí: M01, M02, M07 a M09 (graf 6.25 A). U zbývajících 6 výpovědí je rozdíl nejméně 1,5 pt (graf 6.25 B).

6.25. Postavení posledního mluvního taktu a předchozí slabiky

6.25 A

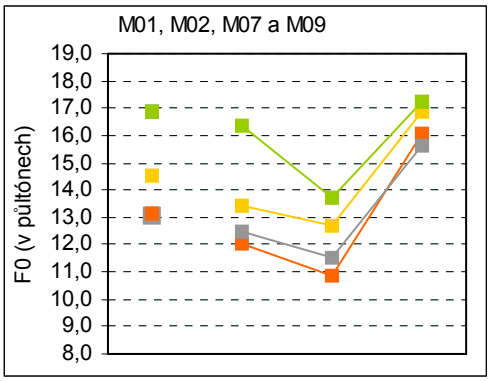

6.25 B

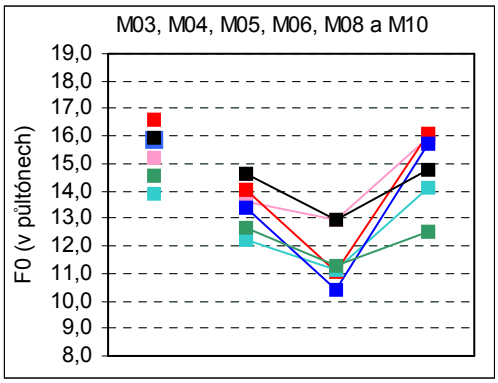

M01 M02 M03 M04 M05 M06 M07 M08 M09 M10

b) Vztah minima posledního mluvního taktu a minima předchozí části výpovědi; minimum promluvového úseku

Jak jsme již uvedli, minimem posledního mluvního taktu je ve všech 10 výpovědích druhá slabika *lo*.

V 7 výpovědích je tato slabika zároveň jediným minimem celého promluvového úseku. U 3 z nich je rozdíl oproti minimu předchozí části do 1,4 pt včetně (konkrétně -0,7 pt až -1,3 pt): M01, M03 a M09 (viz graf 6.26 A). U 4 výpovědí (M04, M05, M06 a M08) jsou rozdíly výrazné, pohybují se od -1,5 pt do -2,6 pt (viz graf 6.26 B).

Ve výpovědi M10 slabika *lo* minimem promluvového úseku spolu s minimem předchozí části, slabikou *máš*. U této výpovědi je v prvním taktu výrazné stoupání, druhý takt je rovný se stoupavou tendencí.

Ve 2 výpovědích se minimum úseku nachází v předchozí části výpovědi, a to na první slabice prvního mluvního taktu *máš*. U výpovědi M07 je rozdíl oproti minimu posledního úseku (*lo*) 0,6 pt, u výpovědi M02 je to 1,2 pt. U obou výpovědí je jak v prvním taktu, tak ve druhém taktu výrazné stoupání.

6.26. Melodický průběh výpovědi: minimum úseku

6.26 A

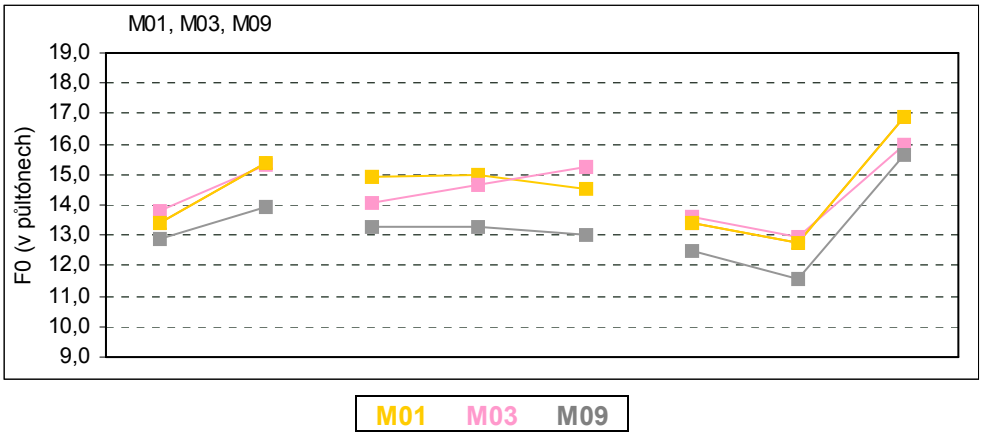

6.26 B

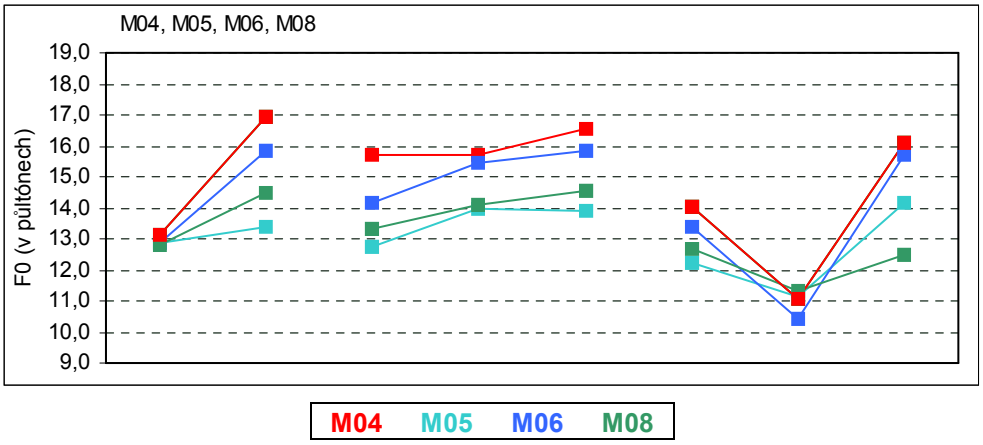

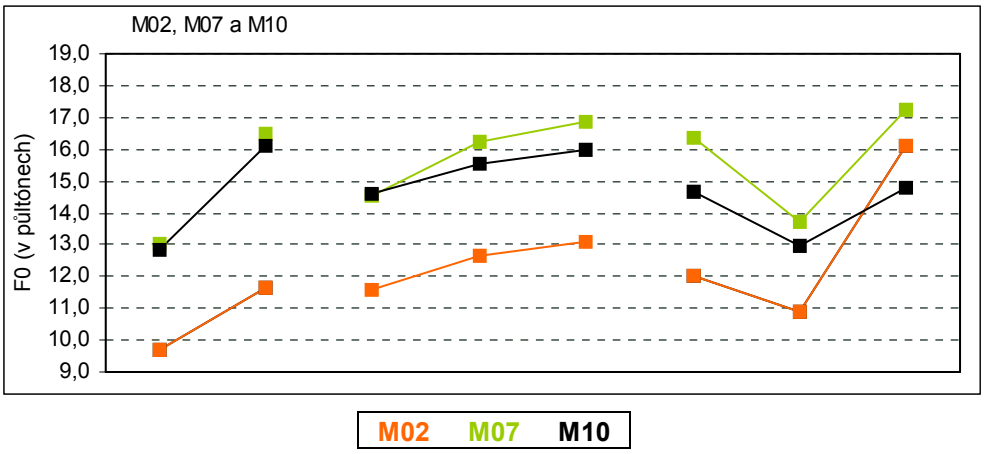

c) Vztah maxima posledního mluvního taktu a maxima předchozí části výpovědi; maximum promluvového úseku

V 8 výpovědích je maximem posledního mluvního taktu jeho poslední slabika *hu*. V 5 z nich, tj. v polovině všech výpovědí, je tato slabika zároveň jediným nositelem maxima promluvového úseku (graf 6.27 A):

a) U 2 výpovědí (M03 a M07) je rozdíl mezi maximy do 1,4 pt, konkrétně +0,6 pt a +0,4 pt. U těchto výpovědí je závěrečné stoupání 3,0 pt, resp. 3,5 pt, tj. v rámci výrazných stoupání lze říci středně vysoké. U obou také dochází bezprostředně před tímto závěrečným stoupáním k jedné velké výškové změně. U výpovědi M03 je první slabika posledního mluvního taktu *ú* o 1,6 pt níž než předchozí slabika *nou*, u výpovědi M07 dochází mezi slabikou *ú* a druhou slabikou *lo* k poklesu o velikosti 2,6 pt. Podíváme-li se na poměr rozpětí předchozí části a intervalu závěrečného stoupání, je situace u těchto výpovědí rozdílná. U výpovědi M03 je rozpětí předchozí části oproti intervalu závěrečného stoupání poloviční, u výpovědi M07 jsou oba tyto intervaly srovnatelné.

b) U 3 výpovědí jsou rozdíly mezi maximy výrazné: u výpovědi M01 +1,5 pt, u M09 +1,7 pt a u výpovědi M02 dokonce +3,0 pt. U všech těchto 3 výpovědí je v závěru prudké stoupání, jeho velikost je 4,1 pt (M01), 4,2 pt (M09) a 5,2 pt (M02). Naopak bezprostředně před tímto závěrečným stoupáním neobsahuje melodický průběh výrazné výškové změny: první slabika posledního mluvního taktu *ú* je posazena oproti předchozí slabice *nou* níž, ovšem rozdíl je do 1,4 pt; počáteční melodický průběh posledního taktu je rovný s klesavou tendencí, nikoli klesavý. Rozpětí předchozí části je u všech 3 výpovědí nižší než interval závěrečného stoupání, velikost poměrů těchto dvou parametrů se u výpovědí liší.

U 2 výpovědí se pozice maxima promluvového úseku nachází jak v posledním mluvním taktu na slabice *hu*, tak v předchozí části výpovědi (graf 6.27 B). Jedná se o výpověď M05, ve které jsou nositeli maxima slabiky *psa, nou* a *hu* a o výpověď M06, ve které se jedná o slabiky *už, nou* a *hu*. U obou výpovědí jsou tedy mimojiné na stejné úrovni poslední slabika předposledního taktu *nou* a melodický vrchol posledního taktu *hu*: u obou výpovědí dochází bezprostředně před závěrečným stoupáním k velkým výškovým změnám, konkrétně klesání, jejichž celková velikost je téměř shodná se závěrečným stoupáním. Máme na mysli odsazení posledního mluvního taktu, tj. poměr slabiky *nou* a první slabiky posledního mluvního taktu *ú*, a pokles ze slabiky *ú* na druhou slabiku posledního taktu *lo*. U výpovědi M05 má odsazení velikost -1,7 pt, pokles -1,1 pt, tj. celkově -2,8 pt; interval závěrečného stoupání jsou 3,0 pt. U výpovědi M06 je velikost změn ještě větší: -2,5 pt a -3,0 pt, celkově -5,5 pt; interval stoupání je 5,3 pt. U obou výpovědí je rozpětí předchozí části výrazně menší než interval závěrečného stoupání.

U 3 výpovědí se maximum promluvového úseku nachází pouze v předchozí části výpovědi (graf 6.27 C):

a) U výpovědi M04 je nositelem druhá slabika prvního taktu *už*, rozdíl oproti maximu posledního taktu je -0,8 pt. Podíváme-li se opět na poměr výškových změn bezprostředně před závěrečným stoupáním a tohoto závěrečného stoupání, vidíme, že u výpovědi M04 je velikost změn podobně jako u výpovědí M05 a M06 obdobná. Pokles na první slabiku *ú* je výrazný, činí -2,5 pt, následuje další výrazný pokles, a to -3,0 pt. Celkový pokles -5,5 pt je dokonce o něco vyšší než interval závěrečného stoupání (jeho hodnota je 5,0 pt). Rozpětí předchozí části je nižší než interval závěrečného stoupání.

b) U výpovědi M10 jsou nositeli maxima úseku slabiky *už* a *nou*, rozdíl oproti maximu posledního taktu činí -1,3 pt. Celkový pokles před závěrečným stoupáním je dokonce téměř dvojnásobně větší než závěrečné stoupání (-1,7 pt, -1,7 pt, tj. celkově 3,4 pt, oproti stoupání 1,8 pt). Připomínáme, že výpověď M10 je jednou ze dvou výpovědí, v níž není poslední slabika posledního taktu jediným nositelem maxima posledního taktu (viz výpověď M08 níže). Ve výpovědi M10 jsou minimum posledního taktu a minimum předchozí části na stejné úrovni (viz výše), rozpětí předchozí části (zde prvního taktu) je 3,2 pt, tedy 0,7x větší než závěrečné stoupání.

c) Záměrně jako poslední ponecháváme výpověď M08. Je to jediná výpověď, ve které je závěrečné stoupání malé, pouze 1,2 pt, a zároveň jedna ze dvou výpovědí, ve které jsou pro maximum závěrečného mluvního taktu určeny dvě pozice (viz M10 výše). Maximem předchozí části a zároveň úseku jsou slabiky *nou* a *už*, rozdíl oproti maximům posledního taktu je 1,9 pt (je to vlastně rozdíl výšek slabik *nou* a *ú*, viz

vzájemné postavení těchto slabik). V této výpovědi je mezi posledním mluvním taktem a předchozí částí výpovědi zvláštní vztah ještě v jednom ohledu: maximum posledního mluvního taktu je na stejné úrovni jako minimum předchozí části; rozdíl minima posledního taktu a zároveň promluvového úseku *lo* a minima předchozí části je -1,5 pt, což je velikost, která odpovídá poklesu ze slabiky *ú* (maxima posledního taktu) na slabiku *lo* (tento pokles je 1,3 pt). Jinými slovy, výškové pásmo posledního taktu nezasahuje narozdíl od ostatních výpovědí do výškového pásma předchozí části výpovědi, pouze se dotýká jeho spodní hranice. Rozpětí předchozí části je o něco vyšší než závěrečné stoupání.

Z předchozích rozborů vyplývá, že mezi pozicí maxima promluvového úseku a intervalem závěrečného stoupání není korespondence: velký interval závěrečného stoupání neznamená, že maximum posledního taktu bude automaticky maximem promluvového úseku, a naopak, z pozice maxima promluvového úseku v předchozí části výpovědi nevyplývá, že interval závěrečného stoupání je malý. Ukazuje se, že dalšími parametry, které mají vazbu na pozici maxima promluvového úseku jsou velikost odsazení posledního mluvního taktu a velikost poklesu z první slabiky posledního mluvního taktu na druhou slabiku, resp. poměr těchto parametrů k velikosti závěrečného stoupání.

6.27. Melodický průběh výpovědi: maximum úseku

6.27 A

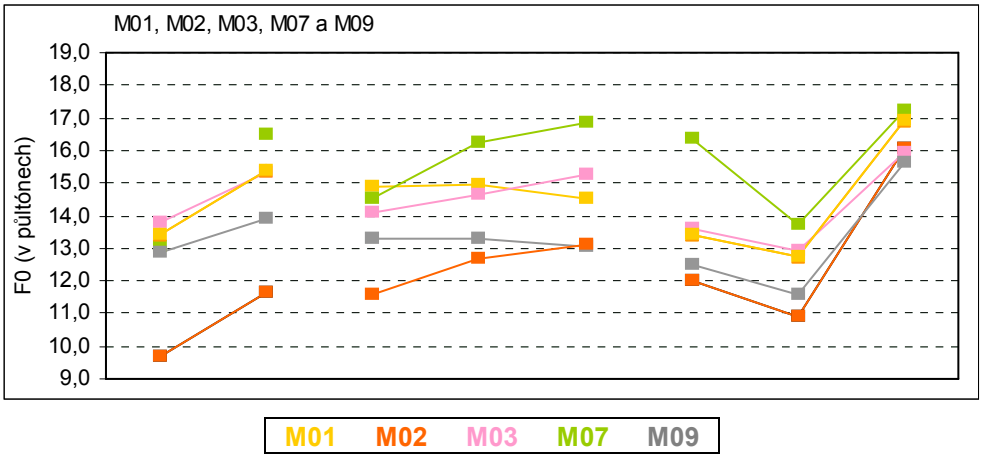

6.27 B

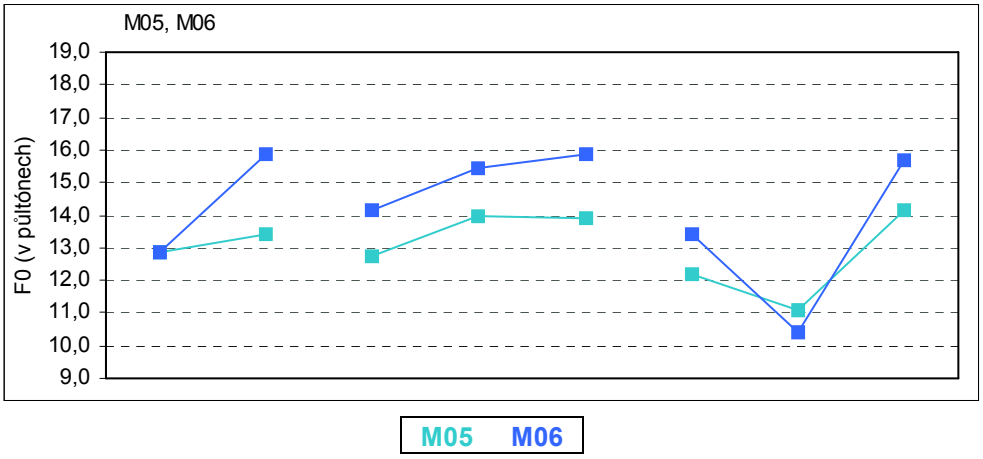

6.27 C

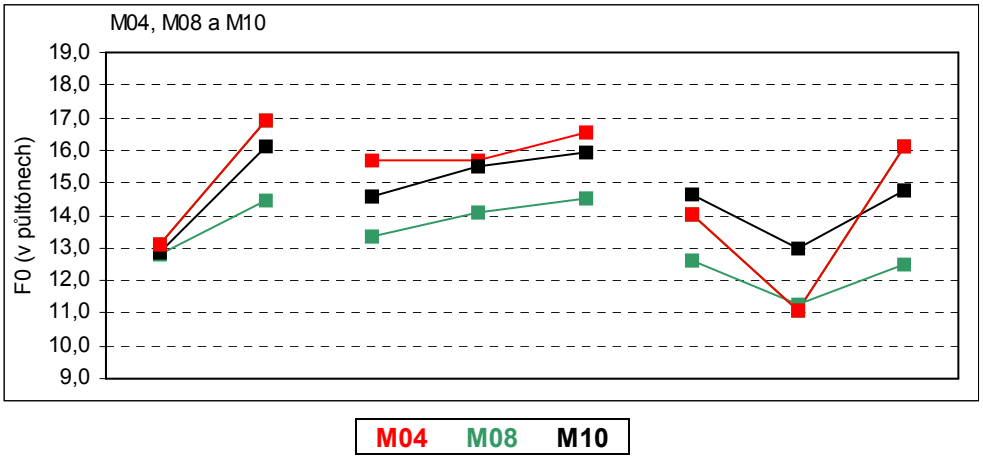

7. OZNAMOVACÍ VĚTA VS. NEUKONČENÁ VÝPOVĚĎ

V hodnocení percepčních testů vytvořených na základě syntetické řeči, které byly zaměřené na rozdíl zjišťovací otázky a neukončené výpovědi, se objevily kontury hodnocené jako oznamovací věty, a to ve větším počtu než byl původní předpoklad. Také se vyskytlo kolísání mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí. Pro srovnání jsme provedli analýzu vzorků přirozené řeči, tentokrát se zaměřením na diference mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí. Zvolili jsme čtené projevy, a to pro možnost lepšího srovnání jak se syntetickým materiálem, tak s analyzovaným souborem zjišťovacích otázek, které také pocházely ze čtených projevů. Opět jsme se soustředili na takty delší, tentokrát nejméně tříslabičné. Funkční platnost vybraných vzorků byla ověřena pomocí percepčního testu.

7.1. MATERIÁL

7.1.1. Pořízení nahrávek

Materiál tvoří čtené projevy studentů bohemistiky na FF UK (seminář Kultura řeči ZS 2002 pod vedením autorky). Mluvčí jsou s textem dobře obeznámeni, před nahráváním je hlasité čtení procvičeno. Trvání jednotlivých projevů je cca 90 s. Nahrávky nebyly pořízeny za účelem popisovaného experimentu.

Nahrávání probíhalo s použitím mikrofonu Vivanco přímo do počítače pomocí programu CoolEdit 96 (vzorkovací frekvence 16 kHz).

7.1.2. Výběr mluvčích

Výchozí soubor tvoří 32 nahrávek. Základní zpracování (poslech, střihy, tvorba poslechového testu, viz 7.1.4) bylo provedeno v programech CoolEdit 96 a CoolEdit 2000. Poté byla v provedena poslechová analýza, při které byly vyznačeny hranice promluvových úseků a mluvních taktů. Původní soubor mluvčích byl postupně zužován. Pozn. Kromě čtených projevů byly zároveň zpracovávány i nahrávky nečtených verzí, jelikož v pokračování výzkumu se počítá s analýzou rozdílu mezi čteným a nečteným projevem. Výběr mluvčích byl prováděn souběžně pro obě verze projevu (viz kritérium c) dále). Kritérii výběru byly (v uvedeném pořadí):

a) Přesnost projevu na segmentální úrovni. Vyloučeny byly projevy s nedbalou výslovností.

b) Výskyt víceslabičných taktů v pozici melodému. Toto kritérium se ukázalo jako velmi podstatné. V projevech některých mluvčích se víceslabičné takty ve finální pozici téměř nevyskytovaly, převažovaly takty jednoslabičné a dvojslabičné.

c) Paralelní nečtená verze projevu. Stranou byly ponechány projevy těch mluvčích, v nichž se čtená a nečtená verze podstatněji lišila, a to po obsahové a syntaktické stránce.

d) Pohlaví mluvčích. Původní soubor obsahoval projevy 6 mužů. Po uplatnění předchozích kritérií se jejich počet ještě snížil. Pro omezení nejazykových vlivů jsme se rozhodli pouze pro analýzu žen (viz také kap. 6).

e) Přítomnost obou kategorií, tj. oznamovacích vět a neukončených výpovědí. Toto kritérium bylo uplatněno jako poslední. Snahou bylo, podle subjektivního hodnocení autorky, vybrat projevy, ve kterých se vyskytovaly výpovědi obou kategorií, a to jak ve verzi čtené, tak v nečtené. Ukázalo se však, že není možné toto kritérium splnit pro každou verzi zvlášť. Kritérium bylo poté obměněno tak, aby od příslušného mluvčího byly získány položky odpovídající jak oznamovací větě tak neukončené výpovědi, bez ohledu na verzi projevu.

Soubor, který je dále zpracováván, obsahuje 9 mluvčích.

7.2. POSLECHOVÝ TEST

7.2.1. Vytvoření poslechového testu

Z projevů byly vystříhány promluvové úseky s víceslabičným finálním taktem. Každý střih odpovídal jednomu promluvovému úseku. Výjimečně jeden střih obsahoval dva promluvové úseky, případně byl původní promluvový úsek naopak zkrácen o první slabiky. Tato výjimečná řešení byla zvolena pro zlepšení sluchového dojmu výsledné položky testu (střihy umístěné na hranicích promluvového úseku by způsobily deformaci položky).

Jednotlivé střihy tvoří položky poslechového testu. Základní informace o jejich složení podává tabulka 7.1. Snahou bylo, aby byl počet střihů od jednotlivých mluvčích zhruba stejný, ovšem toho nebylo možno v našem materiálu dosáhnout. Od 4 mluvčích bylo vybráno po 4 položkách, u dalších 4 mluvčích 7 – 8 položek, od 1 mluvčího bylo zařazeno 11 položek. Test tvoří celkově 56 položek. Přes 80 % tvoří položky o 2 – 4 taktech. Celkový počet slabik v rámci položky se pohybuje od 5 do 17, nejvíce obsazené je rozpětí od 5 do 12 (údaje o celkovém počtu slabik nejsou v tab. 7.1 zaneseny). 70 % položek má v pozici melodému tříslabičný takt; 30 % tvoří takty čtyřslabičné a pětislabičné.

Příslušný střih zazněl v rámci položky 3x, tak aby měli posluchači dostatek času na rozmyšlenou.

Tab. 7.1. Počet položek v testu

Mluvčí	A	B	C	D	E	F	G	H	I	**Součet**
Podle počtu taktů v úseku **Délka úseku**										
1 takt			1							**1**
2 takty	4		1	3		6			1	**15**
3 takty	3	4	1		2	4		2	1	**17**
4 takty		2			1	1	2	2	6	**14**
5 taktů				1	2		2			**5**
6 taktů		1	1		2					**4**
Součet	**7**	**7**	**4**	**4**	**7**	**11**	**4**	**4**	**8**	**56**
Podle počtu slabik v pozici melodému **Počet slabik**										
3 slabiky	7	5	2	3	5	8	2	3	4	**39**
4 slabiky		1			2	2	1	0	3	**9**
5 slabik		1	2	1		1	1	1	1	**8**
Součet	**7**	**7**	**4**	**4**	**7**	**11**	**4**	**4**	**8**	**56**

Položky byly v testu řazeny tak, aby bezprostředně za sebou nenásledovaly položky téhož mluvčího. Bylo snahou rovnoměrně rozložit položky podle subjektivního ohodnocení a délky položek (resp. podle celkového počtu slabik).

Trvání výsledného poslechového testu je 10 minut.

Základním úkolem mluvčích bylo rozhodnout, zda výpověď, kterou slyší, je pro ně oznamovací větou nebo neukončenou výpovědí.

7.2.2. Základní výsledky poslechového testu

Test ohodnotilo 48 posluchačů, studentů filologických oborů FF UK.

Základním údajem, který nás zajímá, je počet rozhodnutých položek. Za položku rozhodnutou považujeme položku, u níž je shoda v jedné z kategorií nejméně 80,0 %. Shoda v hodnocení položek je velmi vysoká. Položky rozhodnuté tvoří 85,7 % všech položek. Pouze 14,3 % položek není rozhodnutých; pásmo neurčitosti je tedy v našem materiálu poměrně malé. Počet rozhodnutých položek je v obou testovaných kategoriích téměř vyrovnaný. V kategorii oznamovací věta je rozhodnutých 26 položek, což představuje 46,4 % všech položek, v kategorii neukončená výpověď je rozhodnutých 22 položek, tj. 39,3 %. Maximální shoda posluchačů v jedné odpovědi v rámci položky je 100 %, a to u obou kategorií; jinými slovy, v případě této výše se na hodnocení položky shodli všichni posluchači.

7.3. ANALÝZA PRŮBĚHU F0

7.3.1. Charakteristika analyzovaných výpovědí

Pro analýzu jsme zvolili vzorky, jejichž hodnocení je z hlediska výpovědních kategorií rozhodnuté, tj. shoda posluchačů je 80,0 % a více. Z nich jsme pro tuto chvíli nechali stranou položky, u kterých se v pozici melodému vyskytuje neperiodické znění hlasu, např. třepená fonace (Palková & kol., 2004, Bruce, 1997). Neperiodické kmitání hlasivek se v našem vzorku objevilo zejména u oznamovacích vět, a to téměř u všech mluvčích (srov. Hirst & di Cristo, 1998). Tomuto jevu bude třebat věnovat samostatný výzkum (srov. Skarnitzl, 2004a, b).

Soubor k analýze tvoří celkově 33 výpovědí, z toho 15 oznamovacích vět (Ozn) a 18 neukončených výpovědí (Neuk). V různém počtu je zastoupeno 9 mluvčích (žen), podrobněji viz tab. 7.2.

Ve všech výpovědích je melodém realizován na posledním taktu. V souboru převažují melodémy tříslabičné (24 výpovědí), v omezené míře se vyskytují takty čtyřslabičné (5 výpovědí) a pětislabičné (4 výpovědi).

Tab. 7.2. Počet analyzovaných vzorků

Mluvčí	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Součet
Ozn	2	1	1	1	0	7	3	0	0	15
Neuk	3	3	1	0	3	2	1	1	4	18
Součet	5	4	2	1	3	9	4	1	4	33

7.3.2. Způsob analýzy F0 a sledované charakteristiky

Způsob měření základního tónu je shodný s postupem užitým u předchozí analýzy vzorků přirozené řeči: pro každou slabiku byly hledány body relevantní pro percepci melodie (podrobně viz kap. 3.2 a 6.3.3).

Při popisu se opět zaměřujeme na melodický průběh taktu, na kterém je realizován melodém. Dále si všímáme vybraných parametrů týkajících se předchozí části výpovědi a jejího vztahu k taktu nesoucímu melodém. Připomínáme, že za relevantní změnu považujeme změnu nejméně 1,5 pt. Průběh F0 obsahující změnu menší než 1,5 pt popisujeme jako rovný; u něj sledujeme tendenci v dalším směřování. Výškové změny do 0,3 pt, příp. do 0,5 pt včetně, pokládáme za nepatrné. Podrobně viz kap. 3.2.3.

V následujícím textu užíváme pro každou výpověď kód, např. 04Ao. Ten obsahuje číslo výpovědi shodné s číslem v původním souboru (04), označení mluvčího (A), a hodnocení jako výpovědního typu (o – oznamovací věta, n – neukončená výpověď).

Pokud není melodém tříslabičný, je za označením mluvčího ještě uveden počet slabik melodému, např. 38F4o (4 slabiky).

7.3.3. Oznamovací věta

Analyzovaný soubor obsahuje celkově 15 oznamovacích vět (viz tab. 7.2). 11 výpovědí obsahuje tříslabičný melodém, 2 výpovědi čtyřslabičný (38F4o a 42G4o) a 2 výpovědi pětislabičný (20D5o a 36F5o). V 10 výpovědích je takt nesoucí melodém tvořen jedním slovem, resp. ve dvou případech jde o spojení substantiva a neslabičné předložky. V 1 výpovědi (33Fo) se jedná o spojení původní jednoslabičné předložky a substantiva. Slovní přízvuk je vždy realizován na první slabice taktu.

Základní údaje ke sledovaným parametrům jsou uvedeny v tabulce 7.3. Jedná se především o rozpětí předchozí částí (sloupec č. 1), rozpětí posledního taktu (sloupec č. 3), rozdíl minima (maxima) posledního taktu a minima (maxima) předchozí části (sloupce č. 4 a č. 5).

Grafické zobrazení melodického průběhu výpovědí je uvedeno v příloze č. 7.

Tab. 7.3. Průběh F0: základní údaje (v půltónech)

	1	2	3	4	5	6	7
	Předchozí část	Melodém	Melodém	melodém - předchozí část	melodém - předchozí část	melodém - předchozí část	melodém - předchozí část
Výpověď	Max - min	Poslední slabika - 1. slabika	Max - min	Min	Max	Max - min	Min - max
04Ao	**-3,4**	**-3,2**	**-3,2**	**-4,0**	**-4,2**	-0,8	**-7,4**
05Ao	**1,5**	**-1,5**	**-1,5**	**-2,2**	**-2,2**	-0,7	**-3,7**
13Bo	**-3,8**	**-3,7**	**-3,7**	**-5,4**	**-5,5**	**-1,7**	**-9,2**
16Co	**3,7**	**-3,3**	**-3,3**	**-4,2**	**-4,6**	-0,9	**-7,9**
33Fo	**2,5**	0,6	0,8	**-2,0**	**-3,6**	-1,2	**-4,4**
34Fo	-0,5	**-1,6**	**-1,6**	**-3,5**	**-2,4**	**-1,9**	**-4,0**
35Fo	**-5,1**	-1,1	-1,1	**-3,7**	**-7,7**	**-2,6**	**-8,8**
37Fo	**2,7**	**-3,8**	**-3,8**	**-3,2**	**-2,0**	0,6	**-5,8**
39Fo	-0,3	**-2,2**	**-3,1**	**-4,6**	**-1,7**	**-1,5**	**-4,6**
43Go	**-5,4**	**-1,7**	**-1,7**	**-4,2**	**-7,8**	**-2,5**	**-9,6**
44Go	0,9	-1,1	-1,1	**-2,0**	**-1,9**	-0,9	**-2,9**
38F4o	**-3,9**	**-2,4**	**-2,5**	**-2,8**	**-4,3**	-0,3	**-6,8**
42G4o	**7,2**	-1,2	**-1,6**	0,1	**-5,5**	**1,7**	**-7,1**
36F5o	-0,1	**-2,9**	**-2,9**	**-4,7**	**-2,0**	**-1,8**	**-4,7**
20D5o	**-6,6**	**-5,8**	**-5,9**	**-6,2**	**-6,9**	-0,3	**-12,8**

7.3.3.1. Melodický průběh posledního mluvního taktu

Nejdříve jsme se zaměřili na tvar kadence posledního taktu, dále na umístění minima a maxima taktu a poté jsme se podrobně zabývali velikostí slabičných intervalů.

a) Tvar kadence posledního taktu

Z 11 výpovědí s tříslabičnými takty obsahuje 8 výpovědí kadenci klesavou. U 3 výpovědí je kadence rovná; u 2 výpovědí má melodický průběh klesavou tendenci (35Fo a 44Go), u 1 výpovědi je tendence stoupavá (33Fo).

U všech 4 výpovědí s delšími takty je kadence klesavá.

b) Maximum posledního taktu

V umístění maxima nejsou rozdíly mezi takty o různé délce.

U 13 výpovědí se maximum nachází na počátku taktu. U 10 z nich je nositelem pouze první slabika. U 3 výpovědí je maximum realizováno zároveň na první a druhé slabice: 16Co, 38F4o a 20D5o. U 2 výpovědí, 33Fo a 39Fo, se maximum nachází na druhé slabice, rozdíl oproti první slabice je 0,8 pt, resp. 0,9 pt.

c) Minimum posledního taktu

Také pozice minima se neliší v taktech s různou délkou slabik.

U 14 výpovědí se minimum posledního taktu nachází v závěrečné části taktu. U 12 z nich je nositelem poslední slabika. U 2 výpovědí (05Ao a 42G4o) je po poklesu na druhou slabiku melodický průběh rovný, poslední dvě, resp. tři slabiky jsou zhruba na stejné úrovni (u výpovědi 42G4o je velikost intervalů mezi slabikami -0,4 pt a 0,3 pt); pozici minima tak nelze u těchto výpovědí jednoznačně určit (ke slabičným intervalům viz dále).

U jediné výpovědi, a to 33Fo, je minimem taktu jeho první slabika.

d) Velikost slabičných intervalů

da) Tříslabičné takty

V tabulce 7.4 jsou uvedeny velikosti prvního a druhého intervalu mezi slabikami u výpovědí s tříslabičnými takty. Záporná hodnota znamená, že slabika následující je níž než předchozí. Hodnota v řádku součet odpovídá rozdílu poslední (třetí) a první slabiky. U výpovědí, v nichž jsou oba intervaly záporné, příp. nulové, odpovídá tato hodnota celkovému rozpětí taktu, jinými slovy rozdílu minima a maxima. U výpovědí, v nichž je alespoň jedna ze slabik posledního taktu výš než předchozí, je hodnota rozpětí uvedena v posledním řádku; jelikož se jedná o tříslabičné takty, odpovídá tato hodnota většímu z obou intervalů.

Tab. 7.4. Velikost slabičných intervalů: tříslabičné takty (v půltónech)

Část	1				2	3	4		5		6
Výpověď	**34Fo**	**04Ao**	**16Co**	**13Bo**	**05Ao**	**39Fo**	**43Go**	**37Fo**	**35Fo**	**44Go**	**33Fo**
1. interval	-0,5	-0,9	0,0	-1,3	-1,3	0,9	-0,9	**-1,9**	-0,5	-0,7	0,8
2. interval	-1,1	**-2,3**	**-3,3**	**-2,4**	-0,2	**-3,1**	-0,8	**-1,8**	-0,6	-0,4	-0,2
Součet	**-1,6**	**-3,2**	**-3,3**	**-3,7**	**-1,5**	**-2,2**	**-1,7**	**-3,8**	-1,1	-1,1	0,6
Max - min		=	=	=	=	**-3,1**	=	=	=	=	0,8

Již jsme uvedli, že 8 výpovědí obsahuje kadenci klesavou (tab. 7.4, část 1 až 4). Velikost celkového poklesu se pohybuje od 1,5 pt do 3,8 pt. U 4 výpovědí jsou intervaly poklesu spíše nižší, spadají do pásma 1,5 pt až 2,5 pt. U 4 výpovědí jsou spíše vyšší, spadají do pásma 3,0 pt až 3,8 pt.

Klesání je v rámci taktu obvykle rozloženo. Podíváme-li se na poměr poklesů mezi slabikami v rámci taktu, konkrétní průběhy se liší tím, zda-li je toto rozložení spíše rovnoměrné nebo zda je některý z poklesů mezi slabikami výraznější než ostatní.

Nejdříve jsme porovnali výpovědi, v nichž je v posledním taktu následující slabika vždy níž než předchozí slabika nebo jsou obě slabiky na stejné úrovni. Intervaly mají tedy zápornou nebo nulovou hodnotu. Celkově se jedná o 7 výpovědí:

a) U 4 výpovědí jsou intervaly nesouměrné a větší interval je v závěru taktu (tab. 7.4, část 1). U 3 z nich je závěrečný interval zhruba dvojnásobný než počáteční interval. Celkový pokles činí u těchto výpovědí 1,6 pt až 3,7 pt. U 1 výpovědi (16Co) je závěrečný interval o něco více než trojnásobný, celková velikost poklesu je 3,3 pt.

b) U 1 výpovědi, a to 05Ao (tab. 7.4, část 2), jsou intervaly také nesouměrné, větší z nich je tentokrát interval počáteční. Celková velikost poklesu je u této výpovědi 1,5 pt.

c) U 2 výpovědí (tab. 7.4, část 4) je velikost intervalů v rámci taktu téměř shodná. Celkový pokles činí u výpovědi 43Go 1,7 pt, u výpovědi 37Fo 3,8 pt.

Výpověď 39Fo (tab. 7.4, část 3) se od předchozích výpovědí odlišuje tím, že druhá slabika posledního taktu je výš než první, a to o 0,9 pt. Počáteční průběh taktu je tedy rovný se stoupavou tendencí. V závěru taktu nastává výrazný pokles, jeho velikost je 3,1 pt.

U 3 výpovědí je kadence rovná. U 2 výpovědí (tab. 7.4, část 5) má melodický průběh klesavou tendenci; celkový pokles činí u obou výpovědí shodně 1,1 pt, intervaly mezi slabikami jsou spíše podobné. U 1 výpovědi (tab. 7.4, část 6) je tendence stoupavá, na začátku taktu je zvýšení o velikosti 0,8 pt, další průběh je rovný.

db) Čtyřslabičné a pětislabičné takty

Tabulka 7.5 uvádí velikost intervalů u výpovědí se čtyřslabičnými a pětislabičnými takty.

Tab. 7.5. Velikost slabičných intervalů: čtyřslabičné a pětislabičné takty
(v půltónech)

Výpověď	**42G4o**	**38F4o**	**36F5o**	**20D5o**
1. interval	-1,1	0,1	-0,8	0,0
2. interval	-0,4	-1,4	-0,3	**-3,0**
3. interval	0,3	-1,1	-0,4	**-1,9**
4. interval			-1,4	-0,9
Součet	-1,2	**-2,4**	**-2,9**	**-5,8**
Max - min	**-1,6**	**-2,5**	=	=

U všech 4 výpovědí je kadence klesavá. U 3 výpovědí se celkový pokles pohybuje v obdobném rozmezí jako u tříslabičných taktů, konkrétně 1,6 pt až 2,9 pt. U 1 výpovědi (20D5o) je pokles oproti ostatním výpovědím výrazně větší; jeho velikost je 5,8 pt.

Také u těchto výpovědí je zajímavé sledovat poměr jednotlivých intervalů mezi slabikami.

U výpovědi 38F4o jsou první dvě slabiky na stejné úrovni, poté následují dva poklesy o srovnatelné velikosti (-1,4 pt a -1,1 pt). Celkový pokles má velikost -2,5 pt.

U výpovědi 42G4o je naopak větší pokles realizován hned na začátku taktu mezi první a druhou slabikou. Jeho velikost je -1,1 pt. Závěrečný průběh je rovný, všechny 3 slabiky jsou zhruba na stejné úrovni. Celkový pokles činí -1,6 pt.

Ve výpovědi 20D5o je počáteční průběh rovný, poté za sebou následují tři poklesy. Nejvýraznější pokles je hned první, oba z následujících poklesů jsou vždy o něco menší než předchozí. Posloupnost poklesů je -3,0 pt, -1,9 pt a -0,9 pt, celkově -5,8 pt.

Ve výpovědi 36F5o je největší pokles v závěru taktu, jeho velikost je -1,4 pt, zhruba poloviční je ještě na začátku taktu (-0,8 pt). Střední průběh je mezi slabikami rovný s mírně klesavou tendencí. Celkový pokles v rámci taktu je -2,9 pt.

7.3.3.2. Vztah posledního mluvního taktu a předchozí části výpovědi

a) Minimum a maximum promluvového úseku

Minimum promluvového úseku se až na výjimku nachází v posledním taktu. Rozdíl tohoto minima a minima předchozí části se pohybuje od -2,0 pt do -6,2 pt (viz tab. 7.3, sloupec č. 4). Zmíněnou výjimkou je výpověď 42G4o, ve které se minimum posledního taktu (viz 7.3.3.1 c)) nachází na úrovni poslední slabiky prvního taktu (ten má klesavý

průběh) a zhruba na stejné úrovni jako první slabiky druhého a třetího taktu (s výrazně stoupavým charakterem).

Naopak maximum promluvového úseku všech 15 výpovědí se nachází v předchozí části výpovědi. Rozdíly tohoto maxima a maxima posledního taktu jsou 1,7 pt až 7,8 pt (viz tab. 7.3, sloupec č. 5).

b) Pozice posledního mluvního taktu vůči předchozí části výpovědi

Co se týká vzájemného vztahu první slabiky posledního mluvního taktu a předcházející slabiky, je první slabika posledního taktu u všech výpovědí níž. Rozdíl těchto sousedních slabik se u 14 výpovědí pohybuje od -1,3 pt do -2,7 pt. U 1 výpovědi, 16Co, je rozdíl extrémně výrazný, a to -4,6 pt.

Dále si všímáme pozice celého posledního mluvního taktu v porovnání s úrovní předchozí části výpovědi.

V rámci tříslabičných taktů leží u 10 výpovědí z 11 celý poslední mluvní takt pod úrovní předchozí části výpovědi. Jinými slovy, maximum posledního taktu je níž než minimum předchozí části výpovědi (tab. 7.3, sloupec č. 6). Rozdíl je u 5 výpovědí do 1,5 pt, konkrétně -0,7 pt až -1,2 pt. U zbývajících 5 výpovědí jsou rozdíly vyšší, pohybují se od -1,5 pt do -2,6 pt. Nezdá se, že by tento rozdíl nějakým způsobem korespondoval s velikostí závěrečného poklesu.

U 1 výpovědi, konkrétně 37Fo, se maximum posledního taktu nachází výš než minimum předchozí části. Rozdíl není velký, činí pouze 0,6 pt. Tato výpověď má tři takty, první takt je rovný, druhý takt je stoupavý, celková velikost stoupání činí 2,7 pt. V rámci tohoto taktu se nachází jak minimum tak maximum předchozí části (toto maximum je zároveň maximem celého promluvového úseku). Výška první slabiky posledního taktu se nachází zhruba mezi výškami první a druhé slabiky druhého taktu.

Porovnáme-li průběhy předchozí části výpovědi u ostatních výpovědí, které obsahují nejméně tři takty, pouze u této jediné výpovědi je výrazná změna v předchozí části výpovědi ve střední části promluvového úseku. U ostatních výpovědí je buď předchozí průběh rovný, případně s mírně stoupavou tendencí (1 výpověď), nebo je výrazná změna v prvním taktu (4 výpovědi, u všech se jedná o stoupání).

U výpovědí, které obsahují pouze dva takty, je předchozí průběh rovný, který má případně mírnou tendenci ve směru (4 výpovědi) nebo je v prvním taktu stoupání (1 výpověď).

U čtyřslabičných a pětislabičných taktů se situace mírně odlišuje.

U 1 výpovědi (36F5o) se celý poslední takt nachází pod úrovní předchozí části výpovědi. Tato předchozí část obsahuje pouze jeden mluvní takt, jehož průběh je rovný.

Rozdíl maxima posledního taktu a minima předchozí části, jinými slovy první slabiky posledního taktu a slabiky předchozí, je -1,8 pt.

U 2 výpovědí se maximum posledního taktu a minimum předchozí části nacházejí na stejné úrovni. Jedná se o výpověď 38F4o, ve které je předposlední dvojslabičný takt rovný s mírně stoupavou tendencí a počáteční průběh posledního taktu rovný. Ten je pouze mírně posazen níž, ale zhruba na stejné úrovni. U výpovědi 20Do je počáteční průběh posledního mluvního taktu rovný, v jeho rámci je realizováno maximum. Předchozí část této výpovědi obsahuje 4 takty. Maximum posledního taktu se nachází na stejné úrovni jako první slabika třetího taktu, které je nositelem minima předchozí části.

U výpovědi 42G4o se celý poslední mluvní takt nachází ve výškové úrovni předchozí části výpovědi. Tato část obsahuje 4 mluvní takty, v jejichž řazení se střídá výrazný stoupavý a klesavý průběh. Celkové klesání činí u prvního a třetího taktu 2,5 pt, resp. 1,6 pt. Stoupání realizované na druhém a čtvrtém taktu má velikost 6,5 pt, resp. 6,4 pt. Oproti tomu poslední takt má klesavý charakter, jeho celková velikost je 1,5 pt. Největší pokles je realizován na začátku taktu, poté je průběh rovný. 3 poslední slabiky jsou zhruba na stejné úrovni, která odpovídá poslední slabice prvního taktu (s klesavým průběhem) a první slabice druhého a čtvrtého taktu (se stoupavým charakterem).

7.3.4. Neukončená výpověď

Analyzovaný soubor obsahuje celkově 18 neukončených výpovědí (viz tab. 7.2). 13 výpovědí obsahuje tříslabičný melodém, 3 výpovědi čtyřslabičný (23E4n, 49I4n a 51I4n) a 2 výpovědi pětislabičný (12B5n a 41G5n). V 15 výpovědích je takt tvořen jedním slovem. U 3 výpovědí (15Cn, 23E4n a 12B5n) se jedná o spojení původní jednoslabičné předložky a substantiva; u 2 výpovědí je slovní přízvuk realizován na předložce, tj. na první slabice taktu, u výpovědi 12B5n je přízvuk realizován až na substantivu, tj. na druhé slabice taktu.

Tab. 7.6. Průběh F0: základní údaje (v půltónech)

	1	2	3	4	5	6	7
	Předchozí část	Melodém	Melodém	melodém - předchozí část	melodém - předchozí část	melodém - předchozí část	melodém - předchozí část
Výpověď	Max - min	Poslední slabika - 1. slabika	Max - min	Min	Max	Max - min	Min - max
01An	**2,6**	1,0	1,0	**-2,1**	**-3,7**	-1,0	**-4,7**
02An	**-2,0**	0,7	0,7	-1,1	**-2,4**	-0,4	**-3,1**
03An	**-4,4**	**-3,3**	**-4,5**	-1,1	-1,0	**3,4**	**-5,5**
08Bn	**5,3**	**4,1**	**4,1**	**-1,8**	**-3,0**	**2,3**	**-7,2**
10Bn	**2,7**	**5,3**	**5,3**	**-4,5**	**-1,9**	0,8	**-7,2**
15Cn	**4,2**	-1,7	**-1,7**	**-1,6**	**-4,0**	0,2	**-5,7**
24En	**3,8**	0,5	0,8	-0,7	**-3,7**	0,1	**-4,5**
25En	**1,7**	-0,2	-0,2	**-1,5**	**-3,0**	-1,3	**-3,2**
30Fn	**4,3**	1,2	1,3	-0,3	**-3,3**	1,0	**-4,7**
31Fn	**-3,1**	0,3	0,6	**-4,4**	-0,7	**-3,8**	-1,3
32Fn	1,3	-1,1	-1,1	**-3,6**	**-3,8**	**-2,5**	**-4,9**
45Hn	**-2,3**	**2,9**	**2,9**	**-2,3**	**-1,6**	0,6	**-4,6**
50In	**1,9**	**1,6**	**2,6**	**-3,3**	**-2,6**	-0,7	**-5,2**
53In	**-4,8**	-0,2	-0,5	0,6	**-3,6**	1,1	**-4,2**
23E4n	**2,9**	-0,2	0,5	**-1,6**	**-4,1**	-1,2	**-4,6**
49I4n	**2,5**	**-1,8**	**-1,8**	-0,6	-1,2	1,2	**-3,0**
51I4n	**-5,0**	0,4	**1,8**	**-1,5**	**-4,6**	0,3	**-6,4**
12B5n	**4,7**	**2,9**	**3,7**	**-1,7**	**-2,7**	**2,0**	**-6,4**
41G5n	**-4,9**	1,1	**1,9**	**-2,4**	**-5,4**	-0,5	**-7,3**

Základní údaje ke sledovaným parametrům jsou uvedeny v tabulce 7.6 (viz také tab. 7.3 pro oznamovací věty).

Grafické zobrazení melodického průběhu výpovědí je uvedeno v příloze č. 8.

7.3.4.1. Melodický průběh posledního mluvního taktu

a) Tvar kadence posledního mluvního taktu

U tříslabičných taktů se vyskytují 3 základní průběhy.

a) U poloviny výpovědí je kadence rovná. U 4 z nich má rovný průběh stoupavou tendenci (24En, 02An, 01Ao a 30Fn), u 1 klesavou 32Fn. V průběhu výpovědi 53In lze vysledovat mírnou stoupavo-klesavou tendenci, výpověď 25En naopak žádnou další tendenci nevykazuje.

b) 4 výpovědi mají kadenci stoupavou. U 1 z nich (50In) se jedná o kadenci stoupavou s koncovým průběhem rovným, který má klesavou tendenci. U 3 výpovědí je stoupání rozloženo přes celý takt.

c) U 2 výpovědí je kadence klesavá. U výpovědi 15Cn je pokles rovnoměrně rozložen, u výpovědi 03An je počáteční průběh taktu je rovný se stoupavou tendencí.

U čtyřslabičných a pětislabičných taktů se kromě výše uvedených typů objevuje i typ stoupavo-klesavý.

b) Minimum a maximum posledního mluvního taktu

ba) Tříslabičné takty

U většiny výpovědí (celkově 11) je nositelem maxima jedna slabika taktu. Pro pozici maxima se uplatňují všechny tři slabiky taktu. U 6 z nich (01An, 02An, 08Bn, 10Bn, 30Fn a 45Hn) se maximum nachází na, třetí, poslední slabice. Dále je maximum realizována jak na první slabice (15Cn a 32Fn), tak na druhé slabice (03An, 50In a 53In). U 2 výpovědí není určení pozice maxima jednoznačné. U výpovědi 24En nastává na druhou slabiku taktu stoupání a poté je průběh rovný. Nositeli maxima jsou tedy druhá a třetí slabika taktu. U 25En je průběh posledního taktu rovný bez tendence v dalším směřování, proto nelze v tomto taktu maximum (ani minimum) určit.

U poloviny výpovědí, přesněji 7, je nositelem minima pouze jedna slabika. U 5 z nich (08Bn, 10Bn, 24En, 50In a 45Hn) se minimum nachází na první slabice taktu, u 2 (03An a 15Cn) na třetí, poslední slabice taktu. Pro pozici minima se tedy samostatně neuplatňuje druhá slabika. U 6 výpovědí není určení pozice jednoznačné. U 3 výpovědí (01An, 03An a 30Fn) je počáteční průběh taktu rovný bez další tendence ve směřování, poté následuje stoupání. Nositeli minima jsou tedy první a druhá slabika. U výpovědi 32Fn je situace obdobná, ovšem rovný průběh se objevuje po počátečním poklesu.

Minimum se nachází na druhé a třetí slabice. Výpověď 53In má v posledním taktu mírnou stoupavo-klesavou tendenci, přičemž velikost stoupání a poklesu je obdobná. Pro pozici minima tak lze určit zároveň první a třetí slabiku. U výpovědi 25En má celý poslední takt rovný průběh bez dalšího směřování, proto nelze u tohoto taktu určit minimum ani maximum (viz výše).

Vzhledem k variabilitě melodických průběhů posledního taktu se ukázalo užitečné porovnat vzájemnou pozici minima a maxima v rámci jednoho taktu.

Z 6 výpovědí, ve kterých se maximum nachází na, třetí, poslední slabice, se u 3 z nich minimum nachází na první slabice. U zbývajících 3 je počáteční průběh taktu rovný bez dalšího směřování, proto nelze pozici minima jednoznačně určit.

U 3 výpovědí, ve kterých se maximum nachází na druhé slabice, je pozice minima různá. Minimum se nachází u 1 výpovědi na první slabice taktu, u další výpovědi na třetí, poslední slabice. U poslední výpovědi se obě krajní slabiky taktu nacházejí na stejné úrovni, obě lze tedy považovat za nositele minima.

U 2 výpovědí se maximum nachází na první slabice taktu. U 1 z nich je minimum na poslední slabice, u druhé výpovědi jsou obě poslední slabiky na stejné úrovni.

U 2 výpovědí není určení pozice maxima jednoznačné. U 1 výpovědi nastává na druhou slabiku taktu stoupání a poté je průběh rovný. Nositeli maxima jsou tedy druhá a třetí slabika taktu, minimum se nachází na první slabice.

U 1 výpovědi je průběh posledního taktu rovný bez tendence v dalším směřování, proto nelze u tohoto taktu o maximu ani minimu hovořit.

bb) Čtyřslabičné a pětislabičné takty

Umístění minima a maxima taktu je vzhledem k melodickému průběhu rozmanité.

Jednoznačná je situace u výpovědi 51I4n, ve které se minimum nachází na první slabice a maximum na třetí, tj. předposlední slabice, a u výpovědi 12B5n, ve které je minimum na druhé slabice a maximum se nachází na páté, tj. poslední slabice.

U výpovědi 49I4n je melodický průběh taktu rovný, změna, konkrétně pokles, nastává až na čtvrtou slabiku. První tři slabiky jsou zhruba na stejné úrovni, maximum se tedy nachází v této části taktu. Pozice minima je jednoznačně na čtvrté, poslední slabice.

U výpovědi 41G5n jsou nositeli minima i maxima vždy dvě slabiky. Počáteční průběh taktu je rovný bez další tendence ve směřování, na třetí slabiku nastává stoupání, poté je průběh opět rovný, tentokrát s klesavu tendencí. Nositeli minima jsou tedy zároveň první a druhá slabika. Nositeli maxima jsou třetí a čtvrtá slabika, neboť i tyto dvě slabiky leží na stejné úrovni.

U výpovědi 23En je průběh posledního taktu rovný. Pokud bychom vycházeli z číselných hodnot slabičných intervalů, označili bychom tento průběh jako rovný

s mírně klesavo-stoupavou tendencí. Ovšem percepčně se nedá hovořit o tom, že by některá ze slabik představovala výraznější maximum nebo minimum.

c) Velikost slabičných intervalů

ca) Tříslabičné takty

V tabulce 7.7 jsou pro tříslabičné takty uvedeny velikosti prvního a druhého slabičného intervalu (viz také tab. 7.4 pro oznamovací věty). V řádku Hlavní změna je uvedena velikost výškové změny, která je určující pro tvar kadence.

Tab. 7.7. Velikost slabičných intervalů: tříslabičné takty (v půltónech)

Část	1	2			3	4
Výpověď	**50In**	**45Hn**	**08Bn**	**10Bn**	**15Cn**	**03An**
1. interval	**2,6**	0,6	**3,5**	**3,0**	-1,0	1,2
2. interval	-1,0	**2,4**	0,6	**2,3**	-0,7	**-4,5**
Hlavní změna	**2,6**	**3,0**	**4,1**	**5,3**	**-1,7**	**-4,5**
(Další změna)	-1,0					1,2

Část	5				6	7	8
Výpověď	**24En**	**02An**	**01An**	**30Fn**	**32Fn**	**53 In**	**25En**
1. interval	0,8	0,2	-0,1	-0,1	-0,8	0,4	-0,1
2. interval	-0,3	0,6	1,1	1,3	-0,3	-0,5	-0,1
Hlavní změna	0,8	0,8	1,1	1,3	-1,1		

U 4 výpovědí je kadence stoupavá (tab. 7.7, část 1 a 2). U 1 z nich (50In) je stoupání realizováno v jednom kroku, a to v prvním intervalu. Jeho velikost je 2,6 pt. Poté je průběh rovný s klesavou tendencí (velikost poklesu je -1,0 pt). U 3 výpovědí je stoupání rozloženo přes celý takt. U 2 výpovědí je velikost intervalů výrazně nesouměrná: u výpovědi 45Hn je výraznější stoupání realizováno ve druhém intervalu, celkové stoupání má hodnotu 3,0 pt; u výpovědi 08Bn je naopak větší interval hned na začátku taktu, celkové stoupání činí 4,1 pt. U výpovědi je první interval také větší, ovšem rozdíl oproti druhému intervalu není výrazný. Celkové stoupání je u této výpovědi 5,3 pt.

U 2 výpovědí je kadence klesavá (tab. 7.7, část 3 a 4). U výpovědi 15Cn je pokles rovnoměrně rozložen do dvou intervalů, jeho celková velikost je 1,7 pt. U výpovědi 03An je pokles realizován v závěru taktu, jeho velikost je 4,5 pt. Začátek taktu je rovný se stoupavou tendencí.

U 7 výpovědí je kadence rovná (tab. 7.7, část 5 až 7). Výpovědi se liší dalším směřováním průběhu a velikostí výškových změn. U 4 výpovědí (tab. 7.7, část 5) je tendence stoupavá. U 2 z nich je tato tendence o něco silnější; stoupání je realizováno ve druhém intervalu, jeho velikost je 1,1 pt, resp. 1,3 pt. U výpovědi 32Fn je tendence klesavá. V posledním taktu se také vyskytuje mírná stoupavo-klesavá tendence, a to u výpovědi 53In. U výpovědi 25En nemá rovný průběh ve směřování žádnou další tendenci.

cb) Čtyřslabičné a pětislabičné takty

Tabulka 7.8 uvádí velikost intervalů u výpovědí se čtyřslabičnými a pětislabičnými takty.

Tab. 7.8. Velikost slabičných intervalů: čtyřslabičné a pětislabičné takty
(v půltónech)

Výpověď	**51I4n**	**49I4n**	**23E4n**	**12B5n**	**41G5n**
1. interval	0,6	-0,4	-0,4	-0,8	0,1
2. interval	1,2	0,2	0,5	1,1	**1,8**
3. interval	-1,4	**-1,7**	-0,2	1,1	-0,3
4. interval				**1,5**	-0,4
Hlavní změna	**1,8**	**-1,7**		**3,7**	**1,8**

U těchto 5 výpovědí má melodie posledního taktu různý průběh.

U výpovědi 51I4n se tvar kadence dá označit za stoupavo-klesavý. Počáteční stoupání je rozloženo do dvou intervalů, jeho celková velikost je 1,8 pt, závěrečný pokles má velikost 1,4 pt. Poslední slabika zůstává tedy o něco výš než první slabika taktu, na které se nachází minimum.

U výpovědi 49I4n je kadence klesavá, pokles je realizován v posledním intervalu, jeho velikost je 1,7 pt. Počáteční průběh taktu je rovný.

U výpovědi 23En je kadence rovná. Vyjdeme-li z velikostí intervalů, bylo by možné označit v průběhu mírnou klesavo-stoupavou tendenci. Ovšem percpčně není tato tendence znatelná.

Kadence výpovědi 12B5n je stoupavá. Na začátku taktu je průběh rovný s klesavou tendencí. Stoupání je rovnoměrně rozloženo do 3 intervalů, jeho celková velikost je 3,7 pt.

Kadence výpovědi 41G5n je stoupavá. Stoupání je realizováno v jednom kroku, a to ve druhém intervalu. Jeho velikost je 1,8 pt. Počáteční průběh taktu je rovný. Průběh dvou závěrečných intervalů je rovný s mírně klesavou tendencí.

7.3.4.2. Vztah posledního mluvního taktu a předchozí části výpovědi

a) Minimum a maximum promluvového úseku

Maximum promluvového úseku se u všech výpovědí nachází v předchozí části výpovědi. Rozdíly tohoto maxima a maxima posledního taktu jsou 1,0 pt až 5,4 pt.

Naopak minimum promluvového úseku se obvykle nachází v posledním taktu. Rozdíl minima posledního taktu a minima předchozí části se u těchto výpovědí pohybuje od -0,6 pt do -4,5 pt.

b) Pozice posledního mluvního taktu vůči předchozí části výpovědi

První slabika posledního mluvního taktu je u 16 výpovědí níž než předchozí slabika.

Rozpětí rozdílů je poměrně široké. U tříslabičných taktů se tyto rozdíly pohybují od -1,4 pt do -5,3 pt. Dá se říci, že u těchto taktů převažují vyšší rozdíly. U čtyřslabičných a pětislabičných taktů je rozpětí -0,7 pt až 4,0 pt. Zde jsou naopak rozdíly spíše nižší.

U 2 výpovědí je první slabika posledního taktu výš; u obou výpovědí předchází poslednímu mluvnímu taktu takt klesavý. U výpovědi 53In činí rozdíl první slabiky posledního taktu a slabiky předchozí 0,8 pt, u výpovědi 03An je rozdíl vyšší, a to 2,2 pt.

Dále se stejně jako u oznamovacích výpovědí zaměříme na srovnání výškové úrovně celého posledního taktu a předchozí části.

U tříslabičných taktů nastávají 3 základní situace:

a) Výšková pásma posledního taktu a předchozí části do sebe nezasahují, poslední mluvní takt leží celý pod úrovní předchozí části výpovědi. Toto umístění je realizováno u 5 výpovědí. U 4 z nich je kadence rovná (tendece ve směřování se liší), u 1 stoupavá. Rozdíl maxima posledního taktu a minima předchozí části se pohybuje od -0,4 pt do -2,5 pt. U 2 výpovědí (02In a 50In) nedosahuje rozdíl 1,0 pt. Rozdíl 1,0 pt až 1,4 pt je u 2 výpovědí (01An a 25En). U výpovědi 32Fn je rozdíl velký, a to -2,5 pt.

b) U 2 výpovědí se maximum posledního taktu nachází na stejné úrovni jako minimum předchozí části (15Cn – kadence klesavá, 24En – kadence rovná se stoupavou tendencí). K těmto výpovědím by bylo možné ještě přiřadit výpověď 02An (viz výše).

c) U 6 výpovědí zasahuje průběh posledního mluvního taktu do výškového pásma předchozí části výpovědi: U 4 z nich nedosahuje tento přesah 1,5 pt. Jedná se o 2

výpovědi s výraznou stoupavou kadencí (10Bn a 45Hn), u kterých je však minimum posledního taktu výrazně níž než minimum předchozí části, a to o 4,5 pt, resp. o 2,3 pt, rozdíl maxima posledního taktu a maxima předchozí části je -1,9 pt, resp. -1,6 pt. Dále se jedná o výpověď 30Fn o dvou taktech. Minima obou taktů jsou na stejné úrovni, první takt má výrazný stoupavý charakter, poslední takt je rovný, pouze se stoupavou tendencí. Maximum prvního taktu a zároveň celého úseku je o 3,3 pt výš než maximum posledního taktu. Poslední výpovědí s nižší hodnotou přesahu je výpověď 53In. Její předchozí část leží výš než poslední mluvní takt, pouze na poslední slabice této části došlo k prudkému poklesu; tato jediná slabika se nachází níž (o 0,8 pt) než následující slabiky posledního taktu. U 2 zbývajících výpovědí se výšková pásma posledního mluvního taktu a předchozí části překrývají více (03An a 08Bn). Obě výpovědi obsahují výrazné výškové změny jak v posledním taktu tak v předchozí části. Dá se říci, že melodický průběh v posledním taktu kopíruje průběh z předchozí části, a to jak ve tvaru tak v výškovém rozsahu; poslední takt je pouze posazen níže. Přesah činí u výpovědi 03An 3,4 pt, což představuje o něco více než 60 % výškového rozpětí celé výpovědi; rozdíl obou minim i obou maxim je přibližně pouze 1 pt. U výpovědi 08 An je přesah 2,3 pt, což odpovídá o něco více než 30 %.

U čtyřslabičných a pětislabičných taktů jsou typy umístění shodné jako u tříslabičných taktů. U výpovědi 23En leží celý poslední mluvní takt pod úrovní předchozí části, rozdíl maxima posledního taktu a minima předchozí části je -1,2 pt. U výpovědí 41G5n a 51I4n se poslední mluvní takt dotýká spodní hranice výškového pásma předchozí části. Jinými slovy, maximum poslední části se nachází zhruba na stejné úrovni jako minimum části předchozí.

U výpovědi 49I4n činí rozdíl mezi maximem posledního taktu a minimem předchozí části 1,2 pt, což představuje překryv 41 % celého výškového rozsahu. Ve výpovědi 12B5n je průběh posledního taktu stoupavý a stoupání je realizováno postupně mezi druhou a pátou slabikou. Do výškového pásma předchozí části zasahuje poslední takt svými dvěma posledními slabikami. Překryv činí 2,0 pt, což představuje 31 % z celkového rozpětí výpovědi a 54 % z rozpětí posledního taktu.

8. SOUHRN HLAVNÍCH VÝSLEDKŮ

V této kapitole shrneme hlavní výsledky hodnocení a analýz, a to z hlediska jejich uplatnění při vyjadřování výpovědních typů.

8.1. Syntetický materiál: tříslabičné a čtyřslabičné takty

8.1.1. Soubory testovaných kontur

Oba testy, s tříslabičnými i čtyřslabičnými takty nesoucími melodém, byly sestavovány tak, aby výsledky hodnocení byly co nejvíce srovnatelné (viz kap. 4.1 a 5.1).

Jsou srovnatelné z hlediska celkového počtu položek, výběru testovaných melodických typů, počtu kontur v rámci jednotlivých typů a výškového rozpětí. Určité rozdíly se týkají pouze typu č. 3, č. 5 a č. 7 (viz tab. 8.1 a tab. 8.2, příp. kap. 5.1.3 a 5.1.4). Tyto odlišnosti je třeba vzít při srovnávání výsledků v úvahu. V některých případech se hodnocení týchž typů liší nebo je určitá tendence k hodnocení silnější, což může být způsobeno odlišným rozpětím testovaných průběhů (viz hodnocení typu č. 3), naopak odlišné tendence v hodnocení téhož typu nelze takto zdůvodnit, protože rozpětí bylo obdobné (viz hodnocení typu č. 1 a č. 2).

Připomínáme výchozí klasifikaci melodických typů: a) typy pro oznamovací větu – č. 6 a č.7, b) typy pro zjišťovací otázku – č. 1, č. 2 a č. 5, c) typy pro neukončenou výpověď – č. 3 a č. 4.

Tab. 8.1. Melodické typy: počty testovaných kontur – srovnání

Číslo typu	Typ kadence	Tříslabičné takty	Čtyřslabičné takty
1	Stoupavý (s počátečním průběhem rovným)	12	15
2	Klesavo-stoupavý	12	15
3	S postupným stoupáním	48	24
4	Stoupavý (s koncovým průběhem rovným)	12	6
5	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem mírným)	36	60
6	Stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným)	12	4
7	Klesavý	0	8
	Celkový počet	132	132

Tab. 8.2. Rozpětí testovaných melodických vrcholů

Číslo typu	Rozpětí melodických vrcholů	
	3 slabiky	4 slabiky
1	-1 až +4	+1 až +5
2	-1 až +4	+1 až +5
3	0 až +4	+2, +4
4	-1 až +4	+3, +4
5	-1 až +5	+2 až +5
6	-1 až +4	+2, +4

8.1.2. Oznamovací věta

Jako otázkový je obecně hodnocen typ č. 6 stoupavo-klesavý (s koncovým poklesem výrazným) a č. 7 klesavý. U těchto dvou typů se potvrdilo předpokládané hodnocení (viz výchozí klasifikace). Méně často jsou jako otázky hodnoceny kontury typu č. 5 stoupavo-klesavého (s koncovým poklesem mírným). V hodnocení tohoto typu se projevují rozdíly mezi tříslabičnými a čtyřslabičnými takty. Určité preference se také projevují u sledovaných skupin posluchačů.

Kontury typu č. 6 jsou jako oznamovací věty hodnoceny s vysokou shodou, u tříslabičných taktů přesahuje výše shody u poloviny kontur 80 %, u čtyřslabičných až na výjimku 75 %. U tříslabičných taktů, u kterých bylo testováno širší rozpětí melodických vrcholů, je společným parametrem kontur s nejvyššími shodami nízký melodický vrchol (-2 až 0) a spíše menší interval stoupání, resp. poklesu (nejčastěji 6 %, tj. 1 pt). U čtyřslabičných taktů činí interval stoupání, resp. poklesu 8 % až 11 % (1,8 pt až 1,9 pt).

Typ č. 7 byl testován pouze u čtyřslabičných taktů. Jako oznamovací věty jsou hodnoceny kontury obou testovaných podtypů 7a (s postupným poklesem) a 7b (s koncovým průběhem rovným). Shody v hodnocení jsou opět vysoké, u všech kontur nejméně 70 %, často přesahují i 90 %, a to bez ohledu na výšku melodického vrcholu (ten činil 0 až +4) a velikost intervalu klesání (6 % až 11 %, tj. 1,0 pt až 1,9 pt). Minimum se u těchto kontur nachází pod úrovní předchozí části výpovědi, jeho výška je -6 a -7. V hodnocení se neprojevil výraznější rozdíl mezi podskupinami; pouze u většiny kontur podtypu 7a je v podskupině Praha výše shody o něco nižší než v ostatních podskupinách, přesto zůstává vysoká.

Jako oznamovací věty jsou hodnoceny také některé kontury typu č. 5. Shoda se však vyskytuje spíše u čtyřslabičných taktů, u tříslabičných taktů pouze výjimečně. Výše shoda je nižší než u předchozích typů, pohybuje se obvykle mezi 60 % a 70 %.

Hodnocení rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty se až na výjimky vyskytuje pouze u podtypu 5b (s poklesem po melodickém vrcholu a koncovým průběhem rovným). U kontur převládá nejnižší testovaný melodický vrchol +2 a pokles 3 % (0,5 pt); méně se vyskytuje pokles 2 % (0,4 pt). Rozpětí stoupání na melodický vrchol je 7 % až 9 % (1,2 pt až 1,6 pt). Rozhodnuté hodnocení se vyskytuje u všech testovaných výšek první slabiky. Srov. také hodnocení kontur tohoto podtypu jako neukončených výpovědí (viz 8.1.5). Větší tendenci k hodnocení kontur podtypu 5b jako oznamovacích vět má podskupina Čechy oproti podskupině Morava, a podskupiny Praha a Opava oproti podskupině Olomouc. V podskupině Olomouc se u kontur rozhodnutých v ostatních podskupinách objevuje kolísání mezi oznamovací větou a neukončenou výpovědí.

U tříslabičných taktů se ojediněle objevuje hodnocení rozhodnuté ve prospěch oznamovací věty také u typu č. 3 s postupným stoupáním a č. 4 stoupavého s koncovým průběhem rovným.

8.1.3. Zjišťovací otázka

Dle předpokladu jsou jako otázky hodnoceny kontury typu č. 1 stoupavého s počátečním průběhem rovným, č. 2 klesavo-stoupavého a č. 5. Ve výsledcích se však projevují určité rozdíly mezi tříslabičnými a čtyřslabičnými takty. Odlišnosti v hodnocení se ukazují rovněž mezi sledovanými skupinami. Ojediněle jsou jako otázky hodnoceny některé kontury typu č. 3.

V hodnocení kontur typů č. 1 a č. 2, tj. typů se stoupáním na poslední slabice, se projevují rozdíly mezi takty s různou délkou. Kontury typu č. 1 jsou jako otázky hodnoceny pouze u čtyřslabičných taktů; u tříslabičných taktů se hodnocení ve prospěch otázky vyskytuje výjimečně. Kontury typu č. 2 jsou jako otázky hodnoceny u obou délek taktů, u čtyřslabičných je však hodnocení výraznější. Co se týká srovnání typů č. 1 a č. 2 mezi sebou, obecně se ukazuje, že tendence k hodnocení kontur jako otázek je silnější u typu č. 2. Tato tendence se projevuje jak v počtu rozhodnutých kontur, tak ve výši shody.

Jako otázky jsou častěji hodnoceny kontury s vyššími melodickými vrcholy, +5 a +4, u typu č. 2 také +3. Ovšem existují výjimky na obě strany. Není vyloučené ani otázkové hodnocení kontur s nižšími melodickými vrcholy a naopak ne všechny kontury s vyššími melodickými vrcholy jsou hodnocené jako otázky. Co se týká první slabiky, nejvíce rozhodnutých kontur má výšku první slabiky -7, tj. nejnižší testovanou. Výška první slabiky se mimojiné projeví na velikosti intervalu stoupání na melodický vrchol. Ten má nejčastěji velikost 10 % až 11 % (1,7 pt až 1,9 pt). Shoda je v celkové skupině Vše u větší části kontur nad 70 %, u několika z nich přesahuje i 80 %.

V hodnocení kontur těchto typů se projevují rozdíly mezi podskupinami. U čtyřslabičných taktů je počet kontur rozhodnutých v podskupině Morava téměř dvojnásobný oproti podskupině Čechy. Rovněž výše shody je v podskupině Morava vždy o něco vyšší. Podobná situace je v podskupinách Praha, Olomouc, Opava. Největší sklon k otázkovému hodnocení je v podskupině Opava; v této podskupině jsou také většinou nejvyšší shody. Podskupiny Praha a Olomouc jsou si v počtu rozhodnutých kontur podobné, ovšem výše shody je v podskupině Olomouc obvykle o něco vyšší než v podskupině Praha. Shody v moravských podskupinách přesahují v několika případech i 90 %. V podskupině Čechy a v podskupině Praha jsou kontury těchto typů často hodnoceny také jako „jiné“ se shodou přes 10 %, což může svědčit o neochotě přijmout tento typ jako takový. U tříslabičných taktů se u typu č. 2 také projevuje větší příklon k otázkovému hodnocení u skupin moravských, konkrétně Brna a Ostravy.

Kontury typu č. 5 jsou jako otázky hodnoceny spíše u tříslabičných taktů, u čtyřslabičných taktů omezeně. Parametry melodického průběhu jsou si však u obou délek taktů podobné (podrobněji viz dále). Mírné odlišnosti jsou v preferencích jednotlivých skupin.

U tříslabičných taktů přesahuje výše shody v některých případech i 80 %. Společnými parametry rozhodnutých kontur jsou vysoké melodické vrcholy, nejčastěji +5, dále +4, interval stoupání obvykle 10 % až 12 % (1,7 pt až 2,1 pt), interval poklesu 3 % (0,5 pt) a 2 % (0,4 pt), méně 1 % (0,2 pt). Ovšem toto neplatí jednoznačně: ne všechny kontury splňující výše uvedené parametry jsou rozhodnuté a naopak, jako otázky mohou být hodnoceny i kontury s odlišnými parametry. Větší příklon k hodnocení kontur tohoto typu jako otázek je ve skupině Čechy oproti skupině Morava. Nejvýrazněji se preference tohoto typu projevuje ve skupině Praha I.

U čtyřslabičných taktů se shoda v hodnocení ve prospěch otázky objevuje nejvíce u podtypu 5a (s poklesem na poslední slabice). Obvykle jsou s velkou shodou hodnoceny kontury s vyššími vrcholy +5 a +4 a výškou první slabiky -6 a -7. Interval stoupání na melodický vrchol se pohybuje od 9 % do 11 % (od 1,6 pt do 1,9 pt), nejčastěji má hodnotu 11 %. Co se týká závěrečného poklesu, jsou jako otázky hodnoceny kontury se všemi testovanými poklesy. O něco výraznější hodnocení je v případě poklesu 2 %. V hodnocení se projevují mírné rozdíly mezi podskupinou Praha a moravskými podskupinami Olomouc a Opava. V podskupině Praha je méně kontur rozhodnutých jako otázky než v moravských podskupinách; u kontur s poklesem 1 % není na rozdíl od moravských skupin žádná kontura rozhodnutá. V podskupině Praha jsou taktéž shody nižší, a to pouze do 70 %. V moravských podskupinách přesahuje shoda u poloviny kontur 70 %.

Podtyp 5a se však neprosazuje výhradně jako otázkový, o čemž svědčí hodnocení kontur, které není rozhodnuté. Kontury nerozhodnuté s poklesem 2 % jsou hodnoceny jak s příklonem k otázce, tak s příklonem k neukončené výpovědi. U kontur s poklesem 1 % se objevuje také kolísání mezi těmito dvěma kategoriemi. Nevyskytuje se však hodnocení rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi. U tohoto podtypu je ovšem zastoupena i kategorie oznamovací věty. Příklon k této kategorii se objevuje zejména u kontur s nižším melodickým vrcholem +2 a velikostí závěrečného poklesu 3 %. V některých případech je dokonce hodnocení ve prospěch této kategorie rozhodnuté.

Výjimečně se hodnocení rozhodnuté ve prospěch otázky objevuje i u dalších podtypů, konkrétně u podtypu 5c s postupným klesáním 1 % po melodickém vrcholu. Jako otázky jsou hodnoceny kontury s nejvyšším testovaným vrcholem +5 (interval stoupání je 10 % až 12 %, 1,7 pt až 2,1 pt).

Jako otázky jsou ojediněle hodnoceny také některé kontury typu č. 3 s postupným stoupáním. Konkrétní průběh kontur obvykle obsahuje jedno velké stoupání, čímž se blíží realizacím typů stoupavých, ať už se stoupáním po první slabice nebo se stoupáním na poslední slabice.

8.1.4. Neukončená výpověď

Shody ve prospěch neukončené výpovědi jsou obecně nižší než u kategorie otázky a oznamovací věty, tj. u ukončených výpovědí. Až na výjimky nepřesahují 70 %. Jako neukončené výpovědi jsou hodnoceny kontury především typů č. 3 a č. 5, hodnocení se však liší u taktů s různou délkou. Hodnocení rozhodnuté se objevuje i u některých dalších typů.

Kontury typu č. 3 jsou jako neukončené výpovědi hodnoceny převážně u tříslabičných taktů. Ukazuje se, že shoda může být posílena souměrností intervalů mezi slabikami. Větší tendence k hodnocení kontur tohoto typu jako neukončených výpovědí je ve skupině Čechy. Nejvýrazněji se preference projevuje ve skupině Praha I, naopak ojediněle ve skupině Ostrava. U čtyřslabičných taktů se hodnocení rozhodnuté objevuje pouze u několika kontur. I zde se zdá, že hodnocení má jistou vazbu na poměr slabičných intervalů v rámci taktu. Z hlediska podskupin vykazuje nejmenší tendenci k hodnocení kontur tohoto typu jako neukončených výpovědí podskupina Opava. Je třeba připomenout, že u čtyřslabičných taktů měla většina testovaných kontur vysoký melodický vrchol +4, což může být důvodem nízké shody posluchačů.

U typu č. 5 stoupavo-klesavého se objevuje shoda ve prospěch neukončené výpovědi u čtyřslabičných taktů, a to u podtypu 5b (s poklesem po melodickém vrcholu a koncovým průběhem rovným). U těchto kontur má výška první slabiky nejčastěji hodnotu -6 a melodický vrchol je +3 a +4, tj. spíše vyšší. Interval stoupání je nejčastěji

9 % (1,6 pt) a pokles 2 % a 1 %. Kontury tohoto podtypu jsou hodnoceny také jako oznamovací věty (viz 8.1.3), parametry jsou však odlišné. V porovnání s neukončenými výpověďmi převládá u oznamovacích vět nejnižší testovaný melodický vrchol +2, převaha většího závěrečného poklesu 3 % a nižší stoupání na melodický vrchol, 7 % až 9 %.

Jako neukončené výpovědi jsou v omezené míře hodnoceny také kontury typů č. 1 a u čtyřslabičných taktů také č. 2. U tříslabičných taktů se toto hodnocení vyskytuje zejména ve skupině Čechy, z dalších podskupin ve skupině Praha I. U čtyřslabičných taktů jsou naopak kontury rozhodnuté v moravských podskupinách; jedná se o kontury s nejnižším testovaným melodickým vrcholem +1 (interval stoupání je 7 % až 8 %, tj. 1,2 pt až 1,4 pt). Shoda těsně přesahuje 60 %.

U obou taktů se ojediněle vyskytuje hodnocení rozhodnuté ve prospěch neukončené výpovědi u typu č. 4.

8.1.5. Kolísání mezi kategoriemi oznamovací věta a neukončená výpověď

V hodnocení některých konkrétních kontur se vyskytuje kolísání mezi kategoriemi oznamovací věta – neukončená výpověď.

U tříslabičných taktů se tento typ kolísání vyskytl u skupiny kontur typu č. 3 s postupným stoupáním. Kolísání se objevuje u všech melodických vrcholů, kromě vysokého +4. Z hlediska podskupin se toto hodnocení vyskytuje nejčastěji v podskupině Praha II.

U čtyřslabičných taktů se kolísání u typu č. 3 také objevuje, ovšem méně. Častěji se projevuje zejména u kontur typu č. 5 stoupavo-klesavého. Ze sledovaných charakteristik se u těchto kontur nejvíce vyskytuje výška první slabiky -5 a melodický vrchol +2. Z obou těchto parametrů vyplývá menší skok na melodický vrchol (velikost činí u kombinace těchto hodnot 7 %). Další vlastností je pokles 1 %. Nejvíce se tento typ kolísání objevuje v podskupině Olomouc, a to u podtypu 5b.

Z dalších typů se kolísání objevuje omezeně také u typu č. 1 a u typu č. 4, a to u tříslabičných taktů. Společnou charakteristikou těchto kontur je nízký melodický vrchol.

8.1.6. Kolísání mezi kategoriemi otázka a neukončená výpověď

U skupiny kontur se objevuje také kolísání mezi kategoriemi otázka a neukončená výpověď. U tříslabičných i čtyřslabičných taktů se nejvíce objevuje u typu č. 3 s postupným stoupáním, typu č. 4 stoupavého s koncovým průběhem rovným a č. 5 stoupavo-klesavého.

Většina kontur typu č. 3 má výšku poslední slabiky +4, tedy vysokou. U tříslabičných taktů převažují kontury s nesouměrnými intervaly. U čtyřslabičných taktů není, co se týká slabičných intervalů, mezi konturami výraznější podobnost.

Kontury typu č. 4 u tříslabičných taktů mají melodický vrchol nižší i vyšší, u čtyřslabičných taktů vyšší.

U typu č. 5 se kolísání objevuje u čtyřslabičných taktů u podtypů 5a s poklesem na poslední slabice a 5c s postupným klesáním po melodickém vrcholu. Všechny kontury s kolísáním mají výšku první slabiky -6 nebo -7 a melodický vrchol spíše vyšší. Rozpětí stoupání je široké, 8 % až 12 %. U všech kontur je pokles 1 % (u podtypu 5c nebyl jiný testován). U tříslabičných taktů mají kontury s kolísáním melodický vrchol až na výjimku nejméně +2; polovina kontur má výšku první slabiky –8. Skupina kontur má, stejně jako u čtyřslabičných taktů, závěrečný pokles 1 %.

Jednotlivě se kolísání mezi otázkou a neukončenou výpovědí objevuje také u typu č. 1 a č. 2.

8.2. Přirozený materiál

8.2.1. Analyzované soubory

Všechny analyzované vzorky přirozeného materiálu pocházejí ze čtených projevů, mluvčími jsou ženy. Celkový soubor výpovědí obsahuje výpovědi všech tří typů, tj. oznamovací věty, zjišťovací otázky a neukončené výpovědi o srovnatelném počtu. V pozici melodému, který je ve všech výpovědích realizován na posledním taktu, převažují takty tříslabičné. V omezeném množství byly analyzovány také takty čtyřslabičné a pětislabičné. Funkční platnost souboru oznamovacích vět a neukončených výpovědí byla ověřena v percepčním testu.

8.2.2. Oznamovací věta

8.2.2.1. Charakteristika melodému

U dvou třetin výpovědí se závěrečným tříslabičným taktem má kadence klesavý tvar. Celkový pokles se pohybuje v rozmezí 1,5 pt až 3,8 pt. Zhruba u poloviny z nich je větší interval na konci taktu. Mezi poměrem intervalů v rámci taktu a celkovou velikostí poklesu nebyla shledána souvislost. U třetiny výpovědí je kadence rovná.

U všech analyzovaných výpovědí s melodémy o velikosti 4 a 5 slabik je kadence klesavá. Až na výjimku se celkové rozpětí poklesu pohybuje v obdobném rozmezí jako u tříslabičných taktů, konkrétně 1,6 pt až 2,9 pt. U jedné výpovědi je pokles rozsáhlý, jeho velikost je 5,8 pt.

V konkrétním melodickém průběhu, resp. ve velikosti intervalů mezi slabikami a jejich vzájemném poměru, se u čtyřslabičných a pětislabičných taktů projevuje větší variabilita.

U většiny výpovědí se maximum nachází na první slabice a minimum na poslední slabice; není rozdíl mezi takty s různým počtem slabik.

Z melodických typů, které byly testovány prostřednictvím syntézy, se kadencím nalezeným v našem materiálu přirozené řeči nejvíce blíží typ č. 7 klesavý, testovaný u čtyřslabičných taktů. Kadence stoupavo-klesavé se v přirozeném materiálu nevyskytly.

8.2.2.2. Vztah taktu s melodémem a předchozí části výpovědi

Maximum promluvového úseku se ve všech případech nachází v předchozí části výpovědi. Rozdíly tohoto maxima a maxima posledního taktu jsou 1,7 pt až 7,8 pt.

Naopak minimum promluvového úseku se až na výjimku nachází v posledním taktu. Rozdíl tohoto minima a minima předchozí části se pohybuje od -2,0 pt do -6,2 pt.

První slabika posledního mluvního taktu je u všech výpovědí níž než předchozí slabika; rozdíl těchto sousedních slabik se až na výjimku pohybuje v rozmezí od -1,3 pt do -2,7 pt.

Až na výjimky nepřesahuje průběh posledního mluvního taktu do výškového pásma předchozí části výpovědi. Melodický průběh tříslabičných taktů se nachází pod její úrovní. Jinými slovy, maximum posledního taktu je níž než minimum předchozí části výpovědi. Rozdíly těchto dvou hodnot se pohybují od -0,7 pt do -2,6 pt. Neukázalo se, že by tento rozdíl měl souvislost s velikostí závěrečného poklesu. U výpovědí se čtyřslabičnými a pětislabičnými takty se buď podobně jako u tříslabičných taktů nachází poslední takt pod úrovní předchozí části výpovědi, nebo jeho maximum leží na stejné úrovni jako minimum předchozí části. Znamená to, že se poslední takt pohybuje na spodní hranici rozpětí předchozí části, nedostává se však do stejného pásma.

8.2.3. Zjišťovací otázka

Pro vyjádření zjišťovací otázky existují dvě varianty kadence, jejichž rozšíření je rozlišeno podle území. Toto rozšíření se v našem vzorku potvrdilo, melodický průběh se stoupáním po první slabice převládá u mluvčích z Čech, průběh se stoupáním na konci u mluvčích z Moravy. Byly analyzovány různé realizace téže věty, která na pozici melodému obsahovala tříslabičný takt.

8.2.3.1. Kadence se stoupáním po první slabice

U výpovědí převládá kadence stoupavá s koncovým průběhem rovným. Tento průběh má jak stoupavou, tak klesavou tendenci, případně neobsahuje žádné další

směřování. Intervaly stoupání se pohybují od 2,2 pt do 7,2 pt; nejčastěji mají velikost do 4,0 pt včetně. Výšková změna na třetí slabiku je u většiny výpovědí do 1,5 pt. Pouze v jednom případě se vyskytla kadence stoupavo-klesavá, s poklesem o velikosti 1,5 pt.

Ve všech výpovědích je minimem posledního taktu jeho první slabika, v polovině z nich je tato slabika zároveň minimem celého promluvového úseku. Pozice maxima posledního taktu není takto jednoznačná. Rovnoměrně se vyskytují následující tři možnosti: a) maximum je realizováno na druhé slabice, b) na třetí slabice, c) výšky druhé a třetí slabiky jsou na stejné úrovni, proto nelze pozici maxima jednoznačně určit.

U výpovědí se stoupáním po první slabice se tedy ukazuje větší variabilita, zejména v závěrečném průběhu. Uvedeným průběhům odpovídá ze syntetického materiálu typ č. 5 stoupavo-klesavý (s koncovým průběhem rovným) a č. 4 stoupavý (s koncovým průběhem rovným). Hodnocení prokázalo, že jako otázky jsou obecně hodnoceny kontury typu č. 5, nikoli typu č. 4, a že interval závěrečného poklesu má vliv na výši shody.

8.2.3.2. Kadence se stoupáním na poslední slabice

U poloviny výpovědí je tvar kadence stoupavý s počátečním průběhem rovným, který má klesavou, případně mírně klesavu tendenci. Rozpětí poklesu je od 0,9 pt do 1,3 pt. Polovina výpovědí obsahuje na počátku klesání výrazné, kadenci tedy označujeme jako klesavo-stoupavou. Klesání se v těchto případech pohybuje od 1,7 pt do 3,0 pt.

Interval stoupání na poslední slabiku je 1,8 pt až 5,3 pt. U poloviny výpovědí se tento interval pohybuje v úzkém pásmu 3,0 pt až 4,4 pt.

Jediná výpověď má kadenci rovnou, která má ovšem klesavo-stoupavou tendenci.

Ukazuje se, že realizace poklesu, ať už mírnějšího nebo většího, před závěrečným stoupáním je společným rysem, který výrazně charakterizuje tento typ kadence. Toto zjištění je v souladu s výsledky percepčních testů na bázi syntézi, které ukázaly větší preferenci v hodnocení kontur jako otázek u typu stoupavého, který obsahuje před závěrečným stoupáním mírný pokles (typ č. 2), v porovnání s typem, u něhož je počáteční průběh rovný (typ č. 1).

Ve všech výpovědích se minimum posledního taktu nachází na druhé slabice, u většiny z nich je tato slabika zároveň minimem promluvového úseku. Až na výjimky je maximem posledního mluvního taktu třetí, poslední slabika, v polovině případů je tato slabika zároveň maximem promluvového úseku.

8.2.3.3. Vztah taktu s melodémem a předchozí části výpovědi

Předchozí část obsahuje až na výjimky dva takty, první dvojslabičný, druhý tříslabičný.

První slabika posledního taktu se obvykle nachází níž než předchozí slabika, rozdíly jsou u výpovědí obsahujících kadencí se stoupáním po první slabice -1,0 pt až -5,7 pt, u druhého typu kadence nižší, -0,5 pt až -2,5 pt. Výjimečné jsou případy, ve kterých se obě slabiky nacházejí na stejné úrovni nebo je dokonce první slabika posledního taktu výš.

Průběh prvního taktu je ve většině případů stoupavý (srov. Hirst & di Cristo, 1998). U výpovědí se stoupáním v melodému po první slabice je rozpětí stoupání 1,6 pt až 5,2 pt. Nejvíce výpovědí má interval stoupání do 2,5 pt. U výpovědí se závěrečným stoupáním v melodému je interval stoupání v prvním taktu 1,7 pt až 3,8 pt.

První slabika druhého taktu je oproti poslední slabice prvního taktu ve většině případů níž, rozdíl je obvykle do 2,0 pt.

Průběh druhého taktu je často rovný. U výpovědí se stoupáním v melodému po první slabice se vyskytuje v polovině případů, další tendence ve směřování se u výpovědí liší. U výpovědí se závěrečným stoupáním v melodému rovný průběh převažuje, u většiny z nich má stoupavou tendenci. V ostatních případech obsahuje druhý mluvní takt výrazné výškové změny; převažuje stoupavý průběh, u výpovědí se stoupáním v melodému po první slabice se objevuje i průběh klesavý.

Minimum předchozí části se až na výjimky nachází na první slabice prvního taktu, nebo je tato slabika jedním z nositelů minima. Maximum je často realizováno na druhé slabice prvního taktu, příp. je tato slabika opět jedním z nositelů.

Ve vztahu minima posledního taktu a minima předchozí části nejsou podstatnější rozdíly mezi výpověďmi s odlišnými kadencemi. Ve více než polovině výpovědí je minimum posledního taktu zároveň jediným minimem promluvového úseku. Rozdíly oproti minimu předchozí části jsou v těchto případech -0,6 až -2,8 pt. Zhruba ve čtvrtině případů je minimem promluvového úseku minimum předchozí části; rozdíl je 0,6 až 1,5 pt. Ve zbývajících výpovědích se minimum posledního taktu nachází na stejné úrovni jako minimum předchozí části.

U poloviny výpovědí je maximum promluvového úseku totožné s maximem posledního taktu. Rozdíly mezi tímto maximem a maximem předchozí části jsou u obou typů kadencí obdobné, pohybují se v širokém pásmu 0,4 pt až 5,9 pt. U velké části těchto kontur koresponduje velikost tohoto rozdílu s velikostí intervalu závěrečného stoupání. Větší rozdíly jsou u výpovědí s velkým stoupáním v závěru.

U další skupiny výpovědí je maximem promluvového úseku maximum předchozí části. Rozdíly mezi maximy se obvykle pohybují do 2,0 pt, ovšem nejsou vyloučeny ani výraznější rozdíly. Zejména u kadencí se stoupáním na poslední slabice se ukazuje, že pozice maxima má souvislost zejména s poměrem závěrečného stoupání k velikosti předchozích poklesů, konkrétně odsazení posledního taktu a poklesu na druhou slabiku

tohoto taktu. Dále se ukazuje, bez ohledu na typ kadence, že u těchto výpovědí je obvykle rozpětí předchozí části srovnatelné s intervalem závěrečného stoupání nebo je dokonce větší.

8.2.4. Neukončená výpověď

8.2.4.1. Charakteristika melodému

U tříslabičných taktů se na pozici melodému vyskytují 3 základní průběhy.U poloviny výpovědí je kadence rovná, u většiny z nich má rovný průběh stoupavou tendenci. Více než čtvrtina výpovědí obsahuje kadenci stoupavou, u většiny těchto výpovědí je stoupání rozloženo přes celý takt. U zbývajících výpovědí je kadence klesavá. U čtyřslabičných a pětislabičných taktů se objevují všechny uvedené typy kadencí a navíc kadence stoupavo-klesavá.

Co se týká pozice minima a maxima taktu, lze obecně říci, že minimum se nachází v počáteční fázi taktu, maximum v závěrečné fázi taktu.

8.2.4.2. Vztah taktu s melodémem a předchozí části výpovědi

První slabika posledního mluvního taktu je u většiny výpovědí níž než předchozí slabika. Rozpětí rozdílů je široké, pohybuje se od -0,7 do 5,3 pt. U taktů tříslabičných převažují rozdíly vyšší, u čtyřslabičných a pětislabičných nižší.

Maximum promluvového úseku se u všech výpovědí nachází v předchozí části výpovědi. Rozdíly tohoto maxima a maxima posledního taktu jsou 1,0 pt až 5,4 pt. Naopak minimum promluvového úseku se u většiny výpovědí nachází v posledním taktu. Rozdíl tohoto minima a minima předchozí části se pohybuje od -0,6 pt do -4,5 pt. Pozice maxima a minima promluvového úseku je tedy stejná jako u oznamovacích vět. U neukončených výpovědí jsou však rozdíly mezi minimem posledního taktu a minimem předchozí části nižší.

Co se týká vztahu výškové úrovně posledního taktu a předchozí části, uplatňují se tři možnosti. Téměř u poloviny výpovědí zasahuje průběh posledního mluvního taktu do výškového pásma předchozí části. U většiny z nich však tento přesah nedosahuje 1,5 pt. U více než třetiny výpovědí leží poslední mluvní takt celý pod úrovní předchozí části výpovědi. Rozdíl maxima posledního taktu a minima předchozí části se v těchto případech pohybuje od -0,4 pt do -2,5 pt. U omezeného počtu výpovědí se horní úroveň posledního mluvního taktu dotýká spodní hranice výškového rozsahu předchozí částí.

9. ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjištění rozdílů v průběhu základního tónu, které jsou dostatečné pro odlišení jednotlivých výpovědních kategorií v češtině. Hlavním zaměřením byl rozdíl mezi zjišťovací otázkou a neukončenou výpovědí, dílčí analýzy byly věnovány také oznamovací větě. Úkolem byl podrobný popis konkrétního melodického průběhu. Východiskem byla melodická schémata uváděná ve fonologických popisech české intonace.

Výzkum se soustřeďoval na delší takty, zejména tříslabičné a čtyřslabičné. Důvodem byla skutečnost, že některé melodické typy se mohou plně projevit až na taktech nejméně tříslabičných. Delší takty také prokazují ve svém konkrétním průběhu větší variabilitu, která byla předmětem našeho zájmu.

Zpracováván byl zvukový materiál vytvořený pomocí počítačové syntézy i materiál přirozené řeči. Potvrdilo se, že i pro tento výzkum jsou oba přístupy užitečné a že se vhodně doplňují. Funkční platnost pro rodilého mluvčího byla u většiny vzorků ověřena pomocí percepčních testů.

Poslechové testy potvrdily, že existují melodická schémata, jejichž hodnocení je z hlediska výpovědních typů vyhraněné. Ovšem samotné melodické schéma nezaručuje velkou shodu v hodnocení; v materiálu se projevilo, že hodnocení závisí také na konkrétní realizaci. V rámci taktu, který nese melodém, hraje důležitou roli výška jednotlivých slabik i poměr slabičných intervalů. Dále se potvrdilo, že je třeba brát v úvahu i vztah tohoto taktu a předchozí části výpovědi. Hodnocení ovlivňují různým způsobem a v různé míře následující charakteristiky: melodický průběh prvního taktu, zejména výška jeho melodického vrcholu, postavení taktu s melodémem vůči předchozí části, poměr rozpětí tohoto taktu a předchozí části, vztah maxima (minima) taktu a maxima (minima) promluvového úseku.

Výzkum také sledoval, zda hodnocení neovlivňují ještě další, nemelodické faktory. Výsledky percepčních testů ukázaly, že se u některých melodických typů projevuje silnější tendence hodnotit kontury jako určitou výpovědní kategorii v závislosti na nářečním původu posluchačů. V některých případech patrně hodnocení ovlivnily i další aspekty. Jelikož se vždy jednalo o syntetickou řeč, nelze jednoznačně říci, zda to byla stránka sémantická, syntaktická nebo například složení difonového řetězce.

V pokračování výzkumu bude vhodné ověřit zjištěné výsledky a tendence na širším materiálu, zejména z přirozené řeči. Zdá se přínosné dál rozpracovávat popis jak v rámci jedné výpovědní kategorie, tak v porovnání s ostatními kategoriemi. V konkrétních analýzách bude třeba brát v úvahu melodický průběh celé výpovědi a zkoumat vzájemnou vazbu různých parametrů. Z dalších aspektů se jeví jako užitečné i nadále sledovat vliv regionálního původu na hodnocení výpovědních typů. Bude vhodné zahrnout i aspekty další, např. rozdíl čtených a nečtených textů. Samostatnou analýzu si zaslouží role obsahové a syntaktické stránky a komunikační situace.

SUMMARY

As in the case of many other languages, the intonation fulfils certain linguistic functions in Czech. It distinguishes conclusive vs. non-conclusive clauses, declarative vs. interrogative clauses and neutral vs. marked usage clauses. In the case of declarative and interrogative clauses, the intonation is the single distinguishing feature.

Structures of the basic patterns to express these linguistic functions were standardized and in general accepted, but not enough is known about their particular realizations. In general, these structure types are realized in the final stress unit of the utterance.

It has been confirmed that the intonation courses of some functionally diverse contours are similar and there exist overlaps among them. The perceptual differences between contours can be caused only by the size of F0 excursions.

Our research focuses on finding minimal distinctions in F0 excursions which are sufficient to distinguish phonologically different types of sentences. Some structure types can be fully realized on the at least three-syllable stress units, that is why these were chosen to be analysed.

The research is based both on synthetic speech and natural one. Two sets of synthetic contours, first containg three-syllable stress units and the second the four-syllable ones, that cover the structure types used for yes-no questions and non-conclusive clauses and partly for statements were created. Special attention was paid to the transition range. These contours were tested to verify their functional validity for native Czech speakers; the tests were administred in different regional parts of the Czech Republic, both in Bohemia and in Moravia. To verify some tendencies indicated in the evaluation of the synthetic contours two sets based on natural speech were analysed. Firstly we focused on the detailed description of the two variants of contour type used for yes/no question, which are used differently according to the geographic region. Secondly the attention was paid to the differences between statements and non-conclusive clauses; again the functional validity was tested by the perceptual test.

The results confirm that there are some phonologically relevant contour types for all three categories of the units. High level of agreement was achieved in case of the statements and the yes/no questions opposite to the con-conclusive clauses. But the results also indicate that the usage of the specific contour type is not always sufficient for the general agreement in the evaluation by listeners. It is necessary to determine the pitch of syllables and the size of melodic intervals between them within the contour type and to take into account the F0 excursion of the first stress unit of the sentence. The perceptual evaluation is also influenced by the regional background of listeners.

BIBLIOGRAFIE:

Alter, K. - Pirker, H. (1997): On the specification of sentence initial F0-patterns in German. In: *ESCA Workshop on Intonation: Theory, Models and Applications,* Athens Greece, pp. 25-28.

Balkó, I. (1999). K fonetickému výzkumu tempa řeči a tempa artikulace v čteném textu a spontánním projevu. In: *Jinakost, cizost v jazyce a literatuře*, pp. 38-44. Ústí nad Labem: UJEP.

Bartošek, J. (1992): Nemelodické melodické vytýkání, *NŘ **75***, s. 198-203.

Beckman, M. E. (1995): Problems of Intonation. In: *Proceedings of the XIIIth International Congress of Phonetic Sciences*, Vol. 1, pp. 451-457, Stockholm.

Bělič, J. (1988): *Přehled nářečí českého jazyka*. Univerzita Karlova v Praze

Boersma, P. – Weenink, D. (2003): Praat, version, www.praat.org

Bogorzová, I. – Fic, K. – Chloupek, J. – Jandová, E. – Krčmová, M. – Müllerová, O. (2000): *Tváře češtiny*. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity, 132. Ostravská univerzita Ostrava, Filozofická fakulta

Bruce, G. (1997): Models of Intonation - from the Lund Horizon. In: *ESCA Workshop on Intonation: Theory, Models and Applications,* Athens Greece, p. 11-18

Český jazykový atlas 1 – 4 (1992 – 2002). Academia Praha

Daneš, F. – Hála, B. – Jedlička, A. – Romportl, M. (1954): *O mluveném slově*. SPN Praha

Daneš, F. (1949): Intonace otázky. *NŘ*, s. 62 – 68.

Daneš, F. (1957): *Intonace a věta ve spisovné češtině*. Nakl. Čs. akademie věd Praha.

Daneš, F. (1961): Fonetická práce o nářečích na Těšínsku. *SaS **22***, s. 52-56.

Dankovičová, J. (2001): The Linguistic Basis of Articulation Rate Variation in Czech. In: H.-W. Wodarz (Ed.) *Forum Phoneticum **71***. Frankfurt am Main: Hector.

Davidová, D. – Bogoczová, I. – Fic, K. – Hubáček, J. – Chloupek, J. – Jandová, E. (1997): *Mluvená čeština na Moravě*. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity, 106. Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, Tilia

Frinta, A. (1909): *Novočeská výslovnost*.

Fujisaki, H. - Ohno, S. (1997): Comparison and assessment of models in the study of fundamental frequency contours of speech. In: *ESCA Workshop on Intonation: Theory, Models and Applications*, Athens Greece, p. 131-134

Gårding, E. (1983): A generative model of intonation. In: A. Cutler – D.R.Ladd (Eds.) *Prosody: Models and Measurements,* pp.11-25. Berlin: Springer-Verlag

Granström, B. (1997): Applications of intonation - an overview. In: *ESCA Workshop on Intonation: Theory, Models and Applications*, Athens Greece, p. 21-24

Haan, J. - Heuven V. J. van - Pacilly, J. J. A. - Bezooijen, R. van (1997): Intonational characteristics of declarativity and interrogativity in Dutch: a comparison. In: *ESCA Workshop on Intonation: Theory, Models and Applications*, Athens Greece, pp. 173-176

Hála, B. – Sovák, M. (1941): *Hlas – řeč – sluch*, 1. vyd., 2. vyd., 1947, 3. vyd. 1955, 4. vyd. 1962 (cit. jako 1962a).

Hála, B. (1948): *Úvod do fonetiky*. Melantrich Praha.

Hála, B. (1953): S*tručný přehled fonetiky pro bohemisty*. SPN Praha.

Hála, B. (1962b): *Uvedení do fonetiky češtiny na obecně fonetickém základě*. Nakl. Čs. akademie věd Praha.

Hánová, K. (2004): *Tempo řeči v připravených projevech (srovnání tří typů tempa)*. Ročníková práce FÚ FF UK Praha.

't Hart, J. – Collier, R. – Cohen, A. (1990): *A perceptual study of intonation.* Cambridge University Press

Hieke, A. E., Kowal, S. & O'Connell, D. C. (1983). The Trouble with "Articulatory" Pauses. In: *Language and Speech **26**,* pp. 203-213.

Hirschberg, J. - Avesani, C. (1997): The role of prosody in disambiguating potentially ambiguous utterances in English and Italian. In: *ESCA Workshop on Intonation: Theory, Models and Applications*, Athens Greece, pp. 189-192

Hirst, D. – Di Cristo, A. (1998): A survey of intonation systems. In: Hirst – Di Cristo (Eds.) *Intonation Systems.* Cambridge University Press, pp. 1-44

Horálek, K. (1981): K fonologii věty. *Slavia **50***, s. 8 – 18.

Chlumský, J. (1928): *Česká kvantita, melodie a přízvuk*. Česká akademie věd a umění Praha.

Jančák, P. (1957): *Zvuková stránka českého pozdravu*. Nakl. Čs. akademie věd Praha.

Jančák, P. (1996): Intonationserscheinungen im Tschechischen Sprachatlas. In: *Acta Universitatis Carolinae Philologica 1, Phonetica Pragensia IX*, pp. 105-115, Karolinum, Charles University Press, Prague.

Janíková, J. (1997): Melodický kontrast zjišťovací otázky a neukončené výpovědi u tříslabičných taktů. Diplomová práce, FF UK Praha

Janíková, J. (1999): Melodic Contrast in Czech Interrogative and Non-Concluded Sentences. *Speech Processing. 8th Czech-German Workshop 1998 Prague. p. 25-27.*

Janíková, J. (1999): Některé aspekty melodie zjišťovací otázky a neukončené výpovědi v češtině (s využitím počítačové syntézy). In: *Varia VIII. Zborník z VIII. kolokvia mladých jazykovedcov,* Modra-Piesok 1998., s. 185-190. Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV.

Janíková, J. (2000): Phonologically relevant F_0-patterns and their limits in yes-no question and progredient utterance in Czech. In: *Papers in Phonetics and Speech*

processing. Forum Phoneticum 70, H.-W. Wodarz and Z. Palková (Eds.), Hector Frankfurt a.M., pp. 51-67

Janíková, J. (2001): Melodic Contrast in Czech Interrogative and Non-Conclusive Sentences: Further Findings *In: Speech Processing. 11th Czech-German Workshop Prague 2001 (ed. R. Vích), pp. 28-31. IREE AS CR.*

Janíková, J. (2004): Územní preference v percepci zjišťovací otázky. In: Hladká, Z. - Karlík, P. (eds.): *Čeština - univerzália a specifika 4. Praha*: Nakladatelství Lidové noviny 2002. pp. 313-315

Janko, J. (1948): *Jazyková melodie a její výšky a hloubky ve službách skladby a významosloví.* FF UK Praha.

Janota, P. – Dohalská, M. – Palková, Z. – Ptáček, M. (1994): Current situation in the research of automatic generation of the prosodic features with the diphone synthesis of spoken Czech. In: *Acta Universitatis Carolinae, Phonetica Pragensia VIII*, s. 33-58. Karolinum Praha

Janota, P. – Palková, Z. (1991): Evaluating Czech Pronunciation: a Database Study. In: B. Palek – P. Janota (Eds.) *Proceedings of the Conference Linguistics and Phonetics: Prospects and Applications,* Prague, 1990*,* pp. 410-417

Janota, P. – Vích, R. (1994): Text-to-speech synthesis of Czech and Slovak. In: *Proceedings of 31st conference of acoustics*. Prague, pp. 139-146

Kenstowicz, M. (1996): *Phonology in generative grammar.* Blackwell Publishing

Krčmová, M. (1981): *Běžně mluvený jazyk v Brně*. Univerzita J. E. Purkyně v Brně – filozofická fakulta, Spisy filozofické fakulty č. 231.

Ladd, D.R. (1996): *Intonational Phonology*. Cambridge: Cambridge University Press

Lass, R. (1984): *Phonology*. Cambridge: Cambridge University Press

Ladefoged, P. (2003): *Phonetic Data Analysis.* Blackwell Publishing

Marek, M. (2003). *Artikulační tempo v připravených mluvených projevech*. Ročníková práce FÚ FF UK Praha.

Mathesius, V. (1924): Několik slov o podstatě věty. *ČMF **10***, s. 1-6, nověji in: Čeština a obecný jazykozpyt, s. 224 – 233, Melantrich, Praha 1947.

Mathesius, V. (1937): Mluvní takt a některé problémy příbuzné. *SaS **3*,** s. 193-199, nověji in: Čeština a obecný jazykozpyt, s. 243-256.

Mathesius, V. (1947): Fonetika, její podstata a vývoj. In: *Čeština a obecný jazykozpyt*, s. 27-38. Melantrich Praha

Miller, J. L., Grosjean, F. & Lomanto, C. (1984). Articulation Rate and Its Variability in Spontaneous Speech: A Reanalysis and Some Implications. In: *Phonetica **41***, pp. 215-225.

Mixdorff, H. (1997): Production of broad and narrow focus in German - a study applying a quantitative model. In: *ESCA Workshop on Intonation: Theory, Models and Applications*, Athens Greece, p. 239-242

Mixdorff, H. – Fujisaki, H. (1995): Production and perception of statement, question and non-terminal intonation in German. In: *Proceedings of the XIIIth International Congress of Phonetic Sciences*, *Vol. 2*, pp. 410-413, Stockholm.

Mluvnice češtiny I , III (1986, 1987). Academia Praha.

Nolan, F. - Grabe, E. (1997): Can "ToBI" transcribe intonational variation in British English? In: *ESCA Workshop on Intonation: Theory, Models and Applications,* Athens Greece, p. 259-262

Nooteboom, S. (1997): The Prosody of Speech: Melody and Rhythm. In: W. J. Hardcastle – J. Laver (Eds) *The Handbook of Phonetic Sciences*, Blackwell Publishers, Oxford – Cambridge (Mass.), pp. 640-673

Palková, Z. (1974): Rytmická výstavba prozaického textu. Academia Praha.

Palková, Z. (1994). *Fonetika a fonologie češtiny.* Praha: Karolinum.

Palková, Z. (1996a): Concurrent Context Intentions: A Relevant Factor in the Sound Structure of Connected Speech. In: *Acta Universitatis Carolinae Philologica 1, Phonetica Pragensia IX*, pp. 207-216, Karolinum, Charles University Press, Prague.

Palková, Z. (1996b): Percepční tolerance při posuzování některých intonačních jevů v češtině. In: *Govor XIII, 1-2,* pp. 73-88

Palková, Z. (1994-1996): Soubory kadencí pro automatickou syntézu KADENCE 3, KADENCE 8. Interní materiál Fonetického ústavu FF UK

Palková, Z. (1997a): Modelling Emphatic Prominence in TTS. In: R. Vích (Ed.) *Speech Processing, 7th Czech - German Workshop,* pp. 26-28. Prague: *IREE AS CR*

Palková, Z. (1997b): Modelling intonation in Czech: neutral vs. marked TTS F0 patterns. In: *ESCA Workshop on Intonation: Theory, Models and Applications*, Athens Greece, pp. 267-270

Palková, Z. (1997c): Prozodická stavba češtiny jako předmět aktuálního výzkumu. In: *Přednášky z XXXIX. běhu LŠSS*, s. 56-62, Univerzita Karlova Praha.

Palková, Z. (1997d): Neutrální a příznaková intonace v češtině. In: *Přednášky z XL. běhu LŠSS*, s. 36-42, Univerzita Karlova Praha

Palková, Z. (1999): Positional Dependencies in F0-Patterns Modelling in Czech. In: R. Vích (Ed.) *Speech Processing, 8th Czech - German Workshop,* pp. 23-24. Prague: *IREE AS CR*

Palková, Z. (2004): The set of phonetic rules as a basis for the prosodic component of an automatic TTS synthesis in Czech. In: Z. Palková – J. Veroňková (Eds.) *AUC – Philologica 1, Phonetica Pragensia X,* pp. 33-46. Charles University in Prague: The Karolinum Press.

Palková, Z. - Janíková, J. (1999a): Positionally determined differences in F0-patterns validity in Czech. *Proceedings of the 14th ICPhS 99,* San Francisco, p. 1545-1548.

Palková, Z. - Janíková, J. (1999b): Unintended preferences in the perceptive evaluation of rhytmical units in Czech. *Proceedings of the 6th European Conference on Speech Communication and Technology,* Eurospeech 99, Budapest, p. 1903 – 1906.

Palková, Z. – Janíková, J. (2000): Rhytmical Factor in Listening Evaluation of Stress Units Parsing in Czech. *In: Speech Processing. 9th Czech-German Workshop* Prague 1999 (ed. R. Vích), pp. 24-26. IREE AS CR.

Palková, Z. – Ptáček, M. (1994): Ein Beitrag zur Intonation in der Diphonsynthese. In: *Acta Universitatis Carolinae Philologica 1, Phonetica Pragensia VIII*, pp. 59-72, Karolinum Praha.

Palková, Z. – Ptáček, M. (1995): Prosodic Issues in Czech: An Application in TTS. In: Proceedings of the XIIIth International Congress of Phonetic Sciences, Vol. 4, s. 380 – 383, Stockholm.

Palková, Z. – Ptáček, M. (1997): *Modelling Prosody in TTS Diphone Synthesis in Czech*. In: Speech Processing, H. – W. Wodarz (ed.): Forum Phoneticum 63, s. 59- 77, Frankfurt am Main.

Palková, Z. – Veroňková, J. – Volín, J. – Skarnitzl, R. (2004): Stabilizace některých termínů pro fonetický popis češtiny v závislosti na nových výsledcích výzkumu. In: T. Duběda (Ed.) *Sborník z Konference česko-slovenské pobočky ISPhS 2004*, pp. 65-74.

Palková, Z. – Veroňková-Janíková, J. (2004): Influence of Context to Distinguish Melodemes. In: R. Vích (Ed.) *Speech Processing, 13th Czech - German Workshop,* pp. 53-58. Prague: *IREE AS CR*

Palková, Z. – Volín, J. (2004): The influence of the acoustic context on the perception of ambiguous syllable chains. In: Z. Palková – J. Veroňková (Eds.) *AUC – Philologica 1, Phonetica Pragensia X,* pp. 47-56. Charles University in Prague: The Karolinum Press.

Pavelková, I. (2000): O městské mluvě Přerova. *In: Jazykovědné aktuality XXXVII – 2000, zvláštní číslo, str. 57 – 63*

Petřík, S. (1934): K intonaci věty. NŘ 18, s. 229-239.

Petřík, S. (1935): K intonaci věty. NŘ 19, s. 38-45, 70-81, 259-269.

Petřík, S. (1938): *O hudební stránce středočeské věty*. FF UK Praha.

Přibil, J. (1997): Text-to-speech systems for Czech and Slovak. In: *Speech Processing*, H. – W. Wodarz (Ed.): *Forum Phoneticum 63*, s. 81-91, Frankfurt am Main.

Ptáček, M. (1992): *Úvod do fonetické akustik*y, FF UK

Ptáček, M. (1993): *Speciální problémy akustické fonetiky*. Interní tisk Fonetického ústavu FF UK Praha.

Ptáček, M. (1996): Czech Speech Synthesis. In: *Acta Universitatis Carolinae Philologica 1, Phonetica Pragensia IX*, pp. 231-244, Karolinum, Charles University Press, Prague.

Romportl, M. (1950): Posudek Jankovy práce "Jazyková melodie ..." *ČMF **33**,* s. 59- 60.

Romportl, M. (1951a): *K tónovému průběhu v mluvené češtině*. Nakl. Královské české společnosti nauk Praha.

Romportl, M. (1951b): Melodie (tónový průběh) otázky zjišťovací v hovorové střední češtině. *LF **75***, s. 268-274.

Romportl, M. (1954): Melodie ruské a české věty. *SJ **4***, s. 207-221.

Romportl, M. (1958). *Zvuková stránka souvislé řeči v nářečích na Těšínsku*. Krajské nakladatelství v Ostravě.

Romportl, M. (1961): K otázce spisovnosti větně fonetických prvků, zejména intonace. *SaS **22*,** s. 1-8.

Romportl, M. (1973): Věty varovací (Cautionary sentences) (pozn.: z hlediska intonace a melodie). *SaS **34***, s. 71-73.

Romportl, M. (1989): *Základy fonetiky*. FF UK Praha. 2. vyd., 1. vyd. 1973

Rossi, M. (1997): Intonation: past, present, future. In: *ESCA Workshop on Intonation: Theory, Models and Applications*, Athens Greece, p. 1-10

Rossi, M. (2000): Intonation: Past, Present, Future. In: *Intonation. Analysis, Modelling and Technology*. Botinis, A. (ed.) Text, Speech and Language Technology, vol. 15. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht, Boston, London, p.13-52

Sedláková, J. (1989). *Proměnlivost individuálního tempa řeči v mluvených projevech monologického charakteru*. Diplomová práce FÚ FF UK Praha.

Šrajerová, D. (2003). *Mluvní tempo v připravených mluvených projevech*. Ročníková práce. FÚ FF UK Praha.

Skarnitzl, R. (2004): Acoustic categories of nonmodal phonation in the context of the Czech conjuction „a". In: Z. Palková – J. Veroňková (Eds.) *AUC – Philologica 1, Phonetica Pragensia X,* pp. 57-68. Charles University in Prague: The Karolinum Press.

Skarnitzl, R. (2004): Acoustic properties of the glottal stop before the Czech conjunction „a". In: R. Vích (Ed.) *Speech Processing, 13th Czech - German Workshop,* pp. 73-77 . Prague: *IREE AS CR*

Trávníček, P. (1926): *Příspěvky k českému hláskosloví*. FF Masarykovy Univerzity Brno.

Trávníček, P. (1932): *Úvod do české fonetiky*. Česká grafická unie Praha.

Trávníček, P. (1935): *Historická mluvnice československá.* Melantrich Praha.

Trávníček, P. (1941): Funkce českého přízvuku. *SaS **7***, s. 17-27.

Trávníček, P. (1951): *Mluvnice spisovné češtiny I*. Slovanské nakladatelství Praha. 3. oprav. a dopln. vyd., 1. vyd. 1948

Trost, P. (1937): O problémech větné intonace. *SaS **3***, s. 226-230.

Trost, P. (1995): Česká práce o větné intonaci. In: *Studie o jazycích a literatuře*, s. 34- 39. Torst Praha

Vaissière, J. (1983): Language-independent Prosodic Features. In A. Cutler – D.R. Ladd (Eds) *Prosody: Models and Measurements.* Springer-Verlag., Berlin, pp. 53-66

Vella, A. (1997): Intonational variation across dialects: an intonational phonology approach. In: *ESCA Workshop on Intonation: Theory, Models and Applications*, Athens Greece, p. 325-328

Veroňková-Janíková, J. (2004): Dependence of individual speaking rate on speech task. In: Z. Palková – J. Veroňková (Eds.) *AUC - Philologica, Phonetica Pragensia X,* pp.107-123. Charles University in Prague: The Karolinum Press.

Vích, R. – Přibil, J. – Víchová, E. (1994): Neuer Sprachsynthetisator für die Tschechische und Slowakische Sprache. In: *Acta Universitatis Carolinae Philologica 1, Phonetica Pragensia VIII*, pp. 73-78, Karolinum Praha.

Volín, J. – Skarnitzl, R. (2005): Vybrané dynamické a melodické vlastnosti spojky „a" v češtině a v angličtině. In: P. Pořízka a V. P. Polách (Eds.) *Jazyky v kontaktu / Jazyky v konfliktu a evropský jazykový prostor.* Sborník příspěvků ze 4. mezinárodní konference Setkání mladých lingvistů, s. 347-352. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Volín, J. (2001): Vliv věku na intonační senzitivitu mladší školní populace: experiment s televizním pozdravem. In *Čeština doma a ve světě, 3 a 4,* s. 145-154

Volín, J. (2003): Linear Regression as a Method of Detecting F0 Declination. In: R. Vích (Ed.) *Speech Processing, 13th Czech - German Workshop,* pp. 69-72. Prague: *IREE AS CR*

Volín, J. (2004a): F0 declination in Czech and English breath-groups. In: Z. Palková – J. Veroňková (Eds.) *AUC – Philologica 1, Phonetica Pragensia X,* pp.125-136. Charles University in Prague: The Karolinum Press.

Volín, J. (2004b): Indicators of F0 Declination in Czech Read Speech. In: R. Vích (Ed.) *Speech Processing, 14th Czech - German Workshop,* pp. 24-28. Prague: *IREE AS CR*

Výslovnost spisovné češtiny I. Výslovnost slov českých (1955), Nakl. Československé akademie věd, 1. vyd., 2. vyd. 1967